Dogfen ir Cyhoedd

Mr Dylan Williams
Prif Weithredwr – Chief Executive

CYNGOR SIR YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY COUNTY COUNCIL
Swyddfeydd y Cyngor - Council Offices
LLANGEFNI
Ynys Môn - Anglesey
LL77 7TW

Ffôn / tel (01248) 752500
Ffacs / fax (01248) 750839

RHYBUDD O GYFARFOD	NOTICE OF MEETING
PWYLLGOR GWAITH	**THE EXECUTIVE**
DYDD MAWRTH 21 GORFFENNAF 2026 10.00 o'r gloch	**TUESDAY 21 JULY 2026 10.00 am**
YSTAFELL BWYLLGOR, SWYDDFEYDD Y CYNGOR, LLANGEFNI AC YN RHITHIOL DRWY ZOOM	**COMMITTEE ROOM, COUNCIL OFFICES, LLANGEFNI AND VIRTUALLY VIA ZOOM**

Swyddog Pwyllgor	**Ann Holmes 01248 752518**	Committee Officer

AELODAU/MEMBERS

Plaid Cymru/The Party of Wales

Neville Evans, Carwyn E Jones, Dyfed Wyn Jones, Gary Pritchard, Alun Roberts, Nicola Roberts, Robin Wyn Williams

Y Grŵp Annibynnol/The Independent Group

Dafydd Roberts, Ieuan Williams

COPI ER GWYBODAETH / COPY FOR INFORMATION

I Aelodau'r Cyngor Sir / To the Members of the County Council

Bydd aelod sydd ddim ar y Pwyllgor Gwaith yn cael gwahoddiad i'r cyfarfod i siarad (ond nid i bleidleisio) os ydy o/hi wedi gofyn am gael rhoddi eitem ar y rhaglen dan Reolau Gweithdrefn y Pwyllgor Gwaith. Efallai bydd y Pwyllgor Gwaith yn ystyried ceisiadau gan aelodau sydd ddim ar y Pwyllgor Gwaith i siarad ar faterion eraill.

A non-Executive member will be invited to the meeting and may speak (but not vote) during the meeting, if he/she has requested the item to be placed on the agenda under the Executive Procedure Rules. Requests by non-Executive members to speak on other matters may be considered at the discretion of The Executive.

Nodwch os gwelwch yn dda fod cyfarfodydd y Pwyllgor yn cael eu ffrydio ar gyfer eu darlledu'n fyw a'u darlledu ar wefan y Cyngor. Mae'r Awdurdod yn Rheolydd Data dan y Ddeddf Diogelu Data a bydd data a gesglir yn ystod y ffrydio byw hwn yn cael ei gadw'n unol â pholisi cytunedig yr Awdurdod

R H A G L E N

1 **YMDDIHEURIADAU**

2 **DATGANIAD O DDIDDORDEB**

Derbyn datganiad o ddiddordeb gan unrhyw Aelod neu Swyddog mewn perthynas ag unrhyw eitem o fusnes.

3 **MATERION BRYS ARDYSTIWYD GAN Y PRIF WEITHREDWR NEU EI SWYDDOG APWYNTIEDIG**

Dim materion brys ar adeg anfon y rhaglen hon.

4 **COFNODION** (Tudalennau 1 - 6)

Cyflwyno i'w cadarnhau, gofnodion drafft y cyfarfod o'r Pwyllgor Gwaith a gynhaliwyd ar 16 Mehefin 2026.

5 **BLAEN RAGLEN WAITH Y PWYLLGOR GWAITH** (Tudalennau 7 - 14)

Cyflwyno adroddiad y Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd.

6 **ALLDRO CYFALAF 2025/26** (Tudalennau 15 - 28)

Cyflwyno adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151.

7 **MONITRO CYLLIDEB Y CYFRIF REFENIW TAI - CHWARTER 4, 2025/26** (Tudalennau 29 - 38)

Cyflwyno adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151.

8 **CYFRIFON TERFYNOL DRAFFT 2025/26 A DEFNYDD O ARIAN WRTH GEFN A BALANSAU** (Tudalennau 39 - 172)

Cyflwyno adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151.

9 **ASESIAD PERFFORMIAD PANEL (APP) - ADRODDIAD TERFYNOL AC YMATEB Y CYNGOR** (Tudalennau 173 - 206)

Cyflwyno adroddiad y Pennaeth Digidol, Perfformiad a Moderneiddio.

10 **GWYDNWCH CROESI'R FENAI** (Tudalennau 207 - 230)

Cyflwyno adroddiad y Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd.

This page is intentionally left blank

Y PWYLLGOR GWAITH

Cofnodion y cyfarfod a gynhaliwyd yn yr Ystafell Bwyllgor ac yn rhithwir ar Zoom ar 16 Mehefin 2026

YN BRESENNOL:	Y Cynghorydd Robin Williams (Dirprwy Arweinydd) (Yn y Gadair) Y Cynghorwyr Neville Evans, Carwyn Jones, Dyfed Wyn Jones, Alun Roberts, Dafydd Roberts, Nicola Roberts.
WRTH LAW:	Prif Weithredwr Dirprwy Brif Weithredwr Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd Pennaeth Digidol, Perfformiad a Moderneiddio (ar gyfer eitemau 6 a 7) Rheolwr Perfformiad a Phrosiectau Strategol (GP) (ar gyfer eitemau 6 a 7) Swyddog Pwyllgor (ATH) Swyddog Gwe-ddarlledu (FT)
YMDDIHEURIADAU:	Y Cynghorwyr Gary Pritchard (Arweinydd), Ieuan Williams
HEFYD YN BRESENNOL:	Y Cynghorwyr Jeff Evans (Cadeirydd y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol), Glyn Haynes, Kenneth Hughes, Aled M. Jones, Sonia Williams, Angharad Hughes (Rheolwr Sgriwtini a Gwasanaethau Pwyllgorau) (ar gyfer eitemau 6 a 7)

---

1. YMDDIHEURIADAU

Nodwyd yr ymddiheuriadau am absenoldeb.

2. DATGAN BUDDIANT

Ni dderbyniwyd unrhyw ddatganiad o fuddiant.

3. MATERION BRYS A ARDYSTIWYD GAN Y PRIF WEITHREDWR NEU EI SWYDDOG APWYNTIEDIG

Dim i'w adrodd.

4. COFNODION

Cyflwynwyd cofnodion cyfarfod blaenorol y Pwyllgor Gwaith a gynhaliwyd ar 24 Mawrth 2026 i'w cadarnhau.

DRAFT

Penderfynwyd cadarnhau cofnodion cyfarfod blaenorol y Pwyllgor Gwaith a gynhaliwyd ar 24 Mawrth 2026 fel rhai cywir.

5. BLAENRAGLEN WAITH Y PWYLLGOR GWAITH

Cyflwynwyd adroddiad y Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd a oedd yn cynnwys Blaenraglen Waith y Pwyllgor Gwaith ar gyfer y cyfnod rhwng Gorffennaf 2026 a Chwefror 2027 i'w gadarnhau.

Rhoddodd y Pennaeth Democratiaeth y wybodaeth ddiweddaraf i'r Pwyllgor Gwaith ar y newidiadau canlynol i'r Blaenraglen Waith –

- Cyfarfod 21 Gorffennaf 2026
  - Adroddiad monitro y Gyllideb Gyfalaf ar gyfer Chwarter 4 2024/25 wedi'i aildrefnu o fis Mehefin
  - Adroddiad Monitro'r Cyfrif Refeniw Tai ar gyfer Chwarter 4 2025/26 – wedi'i aildrefnu o fis Mehefin
  - Cronfa Twf Leol – ychwanegwyd fel eitem newydd
- Cyfarfod 22 Medi 2026
  - Ymgynghoriad ar Ardoll Ymwelwyr - ychwanegwyd fel eitem newydd
- Cyfarfod 23 Chwefror 2027
  - Adroddiadau monitro’r gyllideb ar gyfer Chwarter 3 2026/27 – wedi'u hychwanegu fel eitemau newydd
  - Cynllun Gweithredu Llety Sipsiwn a Theithwyr – wedi'i ychwanegu fel eitem newydd
- Newidiadau ers cyhoeddi'r rhaglen
  - Diweddariad ar wydnwch croesfannau Menai - wedi'i ychwanegu at gyfarfod 21 Gorffennaf 2026
  - Cyfraddau ailgylchu - wedi'u haildrefnu o fis Gorffennaf i gyfarfod mis Medi neu Hydref.

Penderfynwyd cadarnhau blaen raglen waith y Pwyllgor Gwaith wedi’i diweddaru am y cyfnod Gorffennaf 2026 i Chwefror 2027 gyda’r newidiadau a nodwyd yn y cyfarfod.

6. MONITRO’R CERDYN SGORIO – CHWARTER 4 2025/26

Cyflwynwyd adroddiad y Pennaeth Digidol, Perfformiad a Moderneiddio a oedd yn cynnwys Cerdyn Sgorio Corfforaethol ar gyfer Chwarter 4 2025/26 i'w ystyried gan y Pwyllgor Gwaith. Mae'r adroddiad yn cyflwyno perfformiad y Cyngor yn erbyn amcanion strategol Cynllun y Cyngor 2023-28 ar ddiwedd y pedwerydd chwarter.

Cyflwynodd y Cynghorydd Robin Williams, Dirprwy Arweinydd ac Aelod Portffolio Cyllid, Busnes Corfforaethol a Phrofiad Cwsmeriaid adroddiad y cerdyn sgorio gan nodi bod mwyafrif y dangosyddion (87%) gyda thargedau penodol wedi perfformio'n dda yn ystod y chwarter, gan gyflawni statws RAG Gwyrdd neu Felyn. Mae perfformiad blwyddyn ar ôl blwyddyn ar gyfer yr holl ddangosyddion tebyg (cyfanswm o 48) yn dangos bod 20 (42%) wedi gwella yn ystod y flwyddyn, bod 24 (50%) wedi gostwng a 4 (8%) wedi aros yr un fath. O'r 24 sy’n dangos gostyngiad, mae 62% yn dal i fod yn uwch neu o fewn 5% i'r targed, roedd 21% yn Ambr/Coch ac nid oedd gan 17% unrhyw dargedau wedi'u neilltuo iddynt.

Mae'r adroddiad yn tynnu sylw at nifer o lwyddiannau yn ystod y flwyddyn gan gynnwys cynnydd mewn gweithgarwch yn y Gymraeg, mwy o ddefnydd o Daliadau Uniongyrchol, cyfranogiad uchel yng ngweithgareddau Môn Actif, gwell lefelau Neet, boddhad uchel â'r gwasanaeth llyfrgell, cwblhau gwaith atgyweirio tai yn amserol, cwblhau arolygiadau hylendid bwyd risg uchel, penderfynu ar geisiadau cynllunio mewn pryd ac amodau ffyrdd da.

Fodd bynnag, mae wyth dangosydd yn dal i fod yn Goch neu'n Ambr yn erbyn targedau. Mae'r rhain yn ymwneud ag ail-atgyfeirio plant o fewn 12 mis; amseroedd ailosod tai, yr amser a gymerir i niferoedd contractau angori; ailgylchu gwastraff domestig ac amseroedd ymateb FOI.

Nododd fod adroddiad cerdyn sgorio Chwarter 4 wedi'i adolygu'n fanwl gan y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol yn ei gyfarfod ar 10 Mehefin, lle heriwyd meysydd sy'n tanberfformio mewn trafodaeth gynhwysfawr a cheisiwyd sicrwydd ynghylch camau lliniaru. Cadarnhaodd y bydd y Tîm Arweinyddiaeth yn parhau i ganolbwyntio ar wella perfformiad yn y meysydd sydd ar hyn o bryd yn is na'r targed.

Adroddodd y Cynghorydd Jeff Evans, Cadeirydd y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol, yn ôl o gyfarfod y pwyllgor ar 10 Mehefin 2026, lle ystyriwyd adroddiad cerdyn sgorio Ch4. Nododd, yn ystod y drafodaeth, fod aelodau wedi rhoi sylw arbennig i'r wyth dangosydd sy'n perfformio islaw'r targed ac i unrhyw symudiad niweidiol o ran tueddiadau. Ceisiodd yr Aelodau hefyd sicrwydd ynghylch y risgiau a'r effeithiau sy'n gysylltiedig â dangosyddion sy'n tanberfformio, y mesurau sydd ar waith i'w rheoli, a'r cynlluniau ar gyfer gwella yn y dyfodol. Ar ôl derbyn sicrwydd ar y materion hyn, penderfynodd y pwyllgor argymell yr adroddiad ynghyd â'r mesurau lliniaru a nodir ynddo, i'r Pwyllgor Gwaith.

Ymatebodd aelodau'r Pwyllgor Gwaith i'r pedwerydd cerdyn sgorio a'r olaf ar gyfer blwyddyn ariannol 2025/26 a darparwyd y sicrwydd canlynol -

Esboniodd y Cynghorydd Dyfed Wyn Jones, Aelod Portffolio Plant, Pobl Ifanc a Theuluoedd mewn perthynas ag atgyfeiriadau plant fod ail atgyfeiriad weithiau'n briodol. Mae'r gwasanaeth yn adolygu pob ail asesiad i ddeall y rhesymau drostynt, gan bwysleisio nad yw'r prif ffigur bob amser yn adlewyrchu'r esboniad a'r amgylchiadau y tu ôl i'r perfformiad.

Dywedodd y Cynghorydd Alun Roberts, Aelod Portffolio Hamdden, Twristiaeth, Morwrol ac Eiddo, er ei bod yn naturiol canolbwyntio ar feysydd sy'n tanberfformio, ei bod yn bwysig peidio â cholli golwg ar y mwyafrif o ddangosyddion sy'n cyrraedd neu'n rhagori ar eu targedau. Tynnodd sylw at Môn Actif fel enghraifft - cefnogwyd 4,000 o blant a phobl ifanc mewn gweithgareddau ar draws yr ynys yn ystod wythnos hanner tymor mis Mai.

Dywedodd y Cynghorydd Nicola Roberts, Aelod Portffolio Cynllunio a Gwarchod y Cyhoedd fod perfformiad gorfodaeth gynllunio wedi symud o Wyrdd i Felyn. Esboniodd fod canran yr achosion gorfodaeth wedi cynyddu tra bod maint y tîm gorfodaeth wedi aros yr un fath, a bod camau'n cael eu cymryd i fynd i'r afael â'r sefyllfa a chodi perfformiad yn ôl i'r targed. Roedd hi'n falch o gadarnhau bod archwiliadau bwyd busnesau risg uchel wedi'u cwblhau'n llawn, a hynny gan dîm bach sydd wedi dangos gwytnwch yn ystod cyfnod heriol.

Cadarnhaodd y Cynghorydd Dafydd Roberts, Aelod Portffolio dros Addysg a'r Gymraeg y bydd grŵp llywio'r Gymraeg a Chydraddoldeb yn adolygu perfformiad DP y Gymraeg, gan ganolbwyntio'n benodol ar y dangosyddion hynny lle mae'r ar duedd i lawr.

Esboniodd y Cynghorydd Carwyn Jones, Portffolio Tai a Diogelwch Cymunedol mai'r rheswm dros yr oedi wrth ddarparu cartrefi cyngor newydd oedd cymhlethdodau ar y safle mewn dau ddatblygiad, a oedd y tu hwnt i reolaeth y Cyngor. Tynnodd sylw at y gwelliant cyson mewn amser ailosod tai gwag dros y flwyddyn ar ôl cyflwyno prosesau newydd, yn

ogystal â nifer yr eiddo a ddaeth yn ôl i ddefnydd, a oedd yn rhagori ar y targed yn Ch4. Cyfeiriodd hefyd at gyfraniad y Cyngor mewn prosiectau o dan Gynllun Prydlesu Cymru oedd yn anelu at ddod ag eiddo ac adeiladau gwag yn ôl i ddefnydd.

Adroddodd y Cynghorydd Neville Evans, Aelod Portffolio Gwasanaethau Oedolion fod yr holl ddangosyddion gwasanaethau oedolion wedi cael sgôr gwyrdd ac yn unol â'r targed.

Croesawodd aelodau'r Pwyllgor Gwaith y perfformiad cryf ar draws y mwyafrif o'r dangosyddion a diolchodd i staff ar draws yr holl wasanaethau am eu gwaith caled a'u hymrwymiad ar hyd y flwyddyn sy'n sail i'r canlyniadau cadarnhaol a adroddwyd. Fe wnaethant hefyd gydnabod y meysydd sy'n tanberfformio a amlygwyd yn y cerdyn sgorio a chadarnhawyd y bydd mesurau yn parhau i gael eu gweithredu i sicrhau cynnydd pellach.

Penderfynwyd derbyn adroddiad monitro'r cerdyn sgorio ar gyfer Chwarter 4 2025/26 a nodi'r meysydd y mae'r Tîm Arweinyddiaeth yn eu harchwilio ac yn ymchwilio iddynt er mwyn rheoli a sicrhau gwelliant pellach yn y dyfodol. Roedd y meysydd hyn yn ymwneud â Gofal Cymdeithasol a Llesiant (ail-gyfeirio plant o fewn 12 mis); Tai (ail-osod eiddo gwag, gwireddu Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl – addasiadau canolig a mawr, a datblygu tai Cyngor newydd); yr Economi (nifer y contractau angori blynyddol); Newid Hinsawdd (ailgylchu gwastraff o'r cartref) ac Iechyd Cyngor Cyfan (ymateb i geisiadau Rhyddid Gwybodaeth yn unol â'r amserlen).

7. DOGFEN GYFLAWNI FLYNYDDOL 2026/27

Cyflwynwyd adroddiad y Pennaeth Digidol, Perfformiad a Moderneiddio a oedd yn cynnwys y Ddogfen Gyflawni Flynyddol ar gyfer 2026/27 i'w ystyried gan y Pwyllgor Gwaith.

Cyflwynodd y Cynghorydd Robin Williams, Dirprwy Arweinydd ac Aelod Portffolio dros Gyllid, Busnes Corfforaethol a Phrofiad Cwsmer y ddogfen gyflenwi flynyddol, gan nodi ei bod yn nodi'r hyn y mae'r Cyngor yn ymrwymo i'w gyflawni yn 2026/27. Mae'r camau gweithredu strategol lefel uchel yn y ddogfen wedi'u cynllunio i gefnogi cynnydd yn erbyn chwe amcan strategol Cynllun y Cyngor 2023-2028. Mae pob cam gweithredu wedi'i gynllunio i fod yn fesuradwy gyda thargedau a cherrig milltir wedi'u cynnwys lle bo hynny'n briodol, sy'n golygu bod modd eu monitro yn ystod y flwyddyn. Bydd yn ofynnol i wasanaethau gynnwys y camau hyn yn eu cynlluniau gwasanaeth unigol ar gyfer 2026/27, a fydd yn sail ar gyfer monitro chwarterol. Bydd y broses o oruchwylio'n chwarterol yn cael ei gwneud gan y Bwrdd Rhaglen Gwella a Moderneiddio gyda chanlyniadau'n cyfrannu at yr adroddiad blynyddol Hunanasesu a Pherfformiad (Llesiant).

Adroddodd y Cynghorydd Jeff Evans, Cadeirydd y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol, yn ôl o gyfarfod y pwyllgor ar 10 Mehefin 2026, lle ystyriwyd Dogfen Gyflawni Flynyddol 2026/27. Nododd fod yr aelodau wedi cydnabod uchelgais y ddogfen a'u bod wedi ceisio sicrwydd a diweddariadau ynghylch sawl maes gan gynnwys prosiect Porthladd Rhydd, ailgylchu a rheoli gwastraff, newid yn yr hinsawdd, darparu a hyfforddiant Cymraeg, a phrosiectau tai â chymorth. Ar ôl derbyn sicrwydd ar y materion hyn, penderfynodd y pwyllgor argymell Dogfen Gyflawni Flynyddol 2026/27 i'r Pwyllgor Gwaith i'w chymeradwyo.

Croesawodd aelodau'r Pwyllgor Gwaith y ddogfen a thynnwyd sylw at y camau gweithredu allweddol a gynlluniwyd yn eu maes portffolios priodol. O dan yr adran Dai, roedd hyn yn cynnwys gwaith parhaus i wella sgorau ynni cartref ac agor trydydd cynllun tai gofal ychwanegol. O dan Gofal Cymdeithasol a Llesiant, nododd yr aelodau fod buddsoddiad parhaus yng nghyfleusterau Môn Actif, gan gynnwys uwchraddio Canolfannau Hamdden Plas Arthur ac Amlwch, yn ogystal â chynlluniau i ddatblygu Cartref Clyd ychwanegol ar gyfer plant sy'n derbyn gofal a sefydlu chwe lleoliad gofal maeth arall.

DRAFT

Penderfynwyd mabwysiadu'r Ddogfen Gyflawni Flynyddol ar gyfer 2026/27 i'w chyflawni yn ystod 2026/27.

8. MONITRO CYLLIDEB REFENIW – ALLDRO 2025/26

Cyflwynwyd adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 sy'n nodi perfformiad ariannol gwasanaethau'r Cyngor ar ddiwedd Chwarter 4 2025/26 i'w ystyried gan y Pwyllgor Gwaith.

Cyflwynodd y Cynghorydd Robin Williams, Dirprwy Arweinydd ac Aelod Portffolio Cyllid, Busnes Corfforaethol a Phrofiad Cwsmeriaid yr adroddiad gan nodi bod y sefyllfa ariannol gyffredinol a ragwelir ar gyfer 2025/26, gan gynnwys cyllid corfforaethol a chronfa'r Dreth Gyngor yn danwariant o £2.631m (1.36% o'r gyllideb net ar gyfer 2025/26). Mae'r sefyllfa alldro ddrafft yn well na rhagolygon Chwarter 3 ac mae'r tanwariant a ragwelir, a'i effaith ar balansau cyffredinol y Cyngor, yn cryfhau sefyllfa ariannol y Cyngor gan ganiatáu mwy o hyblygrwydd wrth ddatblygu cyllideb refeniw 2027/28.

Adroddodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151, mewn perthynas â gwasanaethau a chyllidebau corfforaethol yn benodol, bod y sefyllfa alldro yn dangos tanwariant o £1.3m yn erbyn cyllideb o £192.5m, sy'n cyfateb i lai nag 1% o gyfanswm y gyllideb (gweler Tabl 2). Mae'r tanwariant sy'n weddill yn ymwneud â'r Dreth Gyngor, gydag incwm craidd y Dreth Gyngor yn £119k yn uwch na'r gyllideb a'r premiwm treth gyngor £1.212m yn uwch na'r targed. Mae'r cynnydd mewn incwm yn bennaf oherwydd eiddo sy'n symud o ardrethi busnes i'r Dreth Gyngor yn dilyn newidiadau yn y rheolau cymhwysedd ar gyfer llety hunanarlwyo.

Pwysleisiodd fod y gyllideb gyffredinol yn cuddio pwysau parhaus mewn rhai meysydd ac yn cael ei briodoli i raddau helaeth i ffactorau nad ydynt yn rhai cylchol fel grantiau untro, cronfeydd wrth gefn, swyddi gwag staff a mwy o incwm, gan gynnwys grant dod â GwE i ben. Mae Atodiad C yn darparu dadansoddiad manwl o amrywiadau cyllidebol ac yn tynnu sylw at bwysau sylfaenol parhaus yn y galw ar Wasanaethau Oedolion (£1.097m) a Gwasanaethau Plant a Theuluoedd (£1.923m), yr olaf wedi'i yrru'n bennaf gan gostau cynyddol a nifer y lleoliadau plant y tu allan i'r sir. Mae'r Cyngor wedi ceisio lliniaru'r pwysau yma drwy ddatblygu darpariaeth fewnol, fel Cartrefi Clyd.

Mewn ymateb i ymholiad ynglŷn â'r risg o apeliadau gan berchnogion eiddo hunanarlwyo sydd wedi symud o ardrethi busnes i'r Dreth Gyngor, dywedodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 fod y risg wedi'i gydnabod ar ddiwedd blwyddyn ariannol 2024/25, a bod £900k wedi'i roi mewn cronfa wrth gefn a glustnodwyd i dalu ad-daliadau posibl sy'n deillio o benderfyniadau apelio, gellid ôl-ddyddio rhai ohonynt i Ebrill 2023.

Mynegodd aelodau'r pwyllgor gwaith bryder hefyd am y ddibyniaeth ar gyllid grant a'r ffordd y mae'r system ariannu grant bresennol yn gweithredu. Tynnwyd sylw at yr heriau oedd yn codi yn sgil ansicrwydd ynghylch a fydd grantiau'n cael eu derbyn, amseriad y dyfarniadau, a'r ffaith bod llawer o grantiau yn gysylltiedig â phrosiectau penodol nad ydynt efallai yn flaenoriaeth i'r Cyngor. Nododd yr Aelodau fod yr ansicrwydd hwn yn golygu ei bod yn anos cynllunio'n ariannol ac y byddai'n ddefnyddiol pe bai Llywodraeth Cymru yn ymgorffori mwy o grantiau yn y setliad cyllido craidd fel bod cynghorau yn gwybod ble maen nhw'n sefyll yn ariannol.

Cadarnhaodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 fod y Cyngor yn derbyn oddeutu £30m mewn grantiau yn ychwanegol at y setliad ariannu. Mae rhai yn grantiau cylchol, mae amodau gwariant ynghlwm wrth rai a phwrpas eraill yw cefnogi pwysau cyllidebol. Nid yw cyllid grant bob amser yn cyd-fynd â'r setliad a gellir ei dorri, ei

rewi neu ei gynyddu ar lefelau gwahanol. Nid yw hyn yn hysbys nes bod llythyrau dyfarnu grant yn cael eu derbyn, sy’n golygu ei bod anodd cynllunio’r gyllideb. Mae hefyd yn dod yn anodd gwahaniaethu pa elfennau o wasanaeth sy'n cael eu hariannu gan grant a pha rai sy'n cael eu hariannu o gyllidebau craidd. Pan fydd grantiau'n cael eu lleihau neu'n dod i ben, rhaid i'r Cyngor naill ai leihau'r gwasanaeth cysylltiedig neu nodi cyllid craidd parhaol i'w gynnal.

Penderfynwyd –

- **Nodi’r sefyllfa a amlinellir yn Atodiadau A, B ac C yr adroddiad mewn perthynas â pherfformiad ariannol yr Awdurdod hyd yma a’r alldro a ragwelir ar gyfer 2025/26.**
- **Nodi’r crynodeb o gyllidebau wrth gefn ar gyfer 2025/26 y manylir arnynt yn Atodiad CH.**
- **Nodi’r modd y caiff costau asiantaeth ac ymgynghorwyr eu monitro ar gyfer 2025/26 yn Atodiadau D a DD.**
- **Nodi’r crynodeb o sefyllfa a gwariant y Gronfa Cost Newid ar gyfer 2025/26 yn Atodiad E.**
- **Nodi bod amcangyfrif o falansau cyffredinol y Cyngor ar 31 Mawrth 2026 yn £18.949m.**

Y Cynghorydd Robin Williams
Cadeirydd

DRAFT

F2. 2025/07

Cyngor Sir Ynys Môn

Adroddiad i:	Pwyllgor Gwaith
Dyddiad:	21 Gorffennaf 2026
Pwnc:	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor Gwaith
Aelod(au) portffolio:	Y Cynghorydd Gary Pritchard
Pennaeth gwasanaeth / cyfarwyddwr:	Lynn Ball, Cyfarwyddwr Swyddogaeth – Busnes y Cyngor / Swyddog Monitro
Awdur yr adroddiad:	Dyfan Sion, Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd
Aelodau lleol:	Amherthnasol

A – Argymhellion a rhesymau

Yn unol â'i Gyfansoddiad, mae'n ofynnol i'r Cyngor gyhoeddi blaen raglen waith a'i diweddaru'n rheolaidd. Cyhoeddir blaen raglen waith y Pwyllgor Gwaith yn fisol er mwyn galluogi aelodau'r Cyngor a'r cyhoedd weld pa benderfyniadau allweddol y mae'r Pwyllgor yn debygol o'u gwneud dros y misoedd i ddod.

Gofynnir i'r Pwyllgor Gwaith:

- gadarnhau'r blaen raglen waith atodol ar gyfer y cyfnod **Awst 2026 – Mawrth 2027**
- adnabod unrhyw faterion ar gyfer cael mewnbwn penodol ac ymgynghoriad gyda phwyllgorau sgriwtini'r Cyngor
- nodi bod blaen raglen waith y Pwyllgor Gwaith yn cael ei diweddaru'n fisol a'i chyflwyno fel eitem safonol yn fisol i'r Pwyllgor Gwaith.

B – Pa opsiynau eraill bu i chi ystyried a beth oedd y rhesymau am eu gwrthod ac/neu am ddewis yr opsiwn hwn?

-

C – Pam fod hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?

Gofynnir am gymeradwyaeth y Pwyllgor Gwaith cyn cyhoeddi pob diweddariad er mwyn cryfhau atebolrwydd a threfniadau blaengynllunio.

Ch – A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â'r polisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?

Ydi

D – A yw'r penderfyniad hwn oddi fewn i'r gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?

Amherthnasol

Mae'r ddogfen hon ar gael yn Saesneg
This document is available in English

Dd – Asesu'r effeithiau posibl (os yn berthnasol)

1. Sut mae'r penderfyniad yma'n effeithio ar ein hanghenion hirdymor fel ynys?

Amherthnasol

2. A yw hwn yn benderfyniad a ragwelir y bydd yn atal costau / dibyniaethau ar y Cyngor i'r dyfodol? Os felly, sut?

Amherthnasol

3. A ydym wedi cydweithio â sefydliadau eraill i ddod i'r penderfyniad hwn? Os felly, rhowch wybod gyda phwy.

Amherthnasol

4. A yw dinasyddion Ynys Môn wedi chwarae rhan wrth ddrafftio'r ffordd hon ymlaen, gan gynnwys y rheini y byddai'r penderfyniad yn cael effaith uniongyrchol arnynt? Esboniwch sut.

Amherthnasol

5. Nodwch unrhyw effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad hwn yn ei gael ar y grwpiau a warchodir dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010.

Amherthnasol

6. Os yw hwn yn benderfyniad strategol, nodwch unrhyw effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad yn ei gael ar y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol.

Amherthnasol

7. Nodwch unrhyw effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad hwn yn ei gael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Amherthnasol

E – Gyda phwy yr ymgynghoroch a beth oedd eu sylwadau?

1. Prif Weithredwr / Tîm Arweinyddiaeth (gorfodol)	Mae blaen raglen waith y Pwyllgor Gwaith yn cael ei thrafod yn fisol yng nghyfarfodydd y Tîm Arweinyddiaeth
2. Cyllid / Swyddog 151	Gweler uchod
3. Cyfreithiol / Swyddog Monitro (gorfodol)	Gweler uchod
4. Adnoddau Dynol	Amherthnasol
5. Eiddo	Amherthnasol
6. Technoleg Gwybodaeth	Amherthnasol

7. Caffael	Amherthnasol
8. Sgriwtini	Dan amgylchiadau arferol, cynhelir cyd-drafodaeth yn fisol ar raglenni gwaith y Pwyllgor Gwaith a’r ddau bwyllgor sgriwtini, er mwyn sicrhau aliniad rhyngddynt.
9. Aelodau lleol	Amherthnasol

F – Atodiadau

Blaen raglen waith y Pwyllgor Gwaith: Awst 2026 – Mawrth 2027

Ff – Papurau cefndirol (cysylltwch ag awdur yr adroddiad am fwy o wybodaeth)

Mae’r ddogfen hon ar gael yn Saesneg
This document is available in English

Cyngor Sir Ynys Môn

Blaen Raglen Waith y Pwyllgor Gwaith

Cyfnod: Awst 2026 - Mawrth 2027

Mae'r flaen raglen waith hon yn rhestru'r holl benderfyniadau y mae'r Pwyllgor Gwaith yn bwriadu eu gwneud a pha fusnes y bydd y pwyllgorau sgriwtini yn ei ystyried ynghyd â phryd y bydd y materion hynny'n cael eu trafod. Mae hefyd yn rhestru unrhyw argymhellion y mae'r Pwyllgor Gwaith yn bwriadu eu gwneud mewn perthynas â phenderfyniadau y mae'n rhaid eu gwneud gan y Cyngor llawn.

Mae modd i benderfyniadau gweithredol gael ei gwneud gan y Pwyllgor Gwaith llawn yn gweithredu fel corff cyfunol neu gan aelodau unigol o'r Pwyllgor Gwaith yn gweithredu trwy hawliau dirprwyiedig.

Mae'r flaen raglen waith yn cael ei hadolygu'n rheolaidd ac fe gyhoeddir diweddariad yn fisol. Nid yw'r ffaith nad yw penderfyniad wedi'i gynnwys yn y flaen raglen waith yn atal materion brys neu rai na ragwelwyd rhag cael eu hystyried.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg / This document is also available in English.

Diweddarwyd ddiwethaf ar 9 Gorffennaf 2026

Medi 2026

Dyddiad y cyfarfod neu ddyddiad cyhoeddi penderfyniad dirprwyiedig	Y mater i'w ystyried	Aelod Portffolio	Dyddiad i sgriwtini a / neu'r Cyngor llawn (os yn berthnasol)
Cyfarfod 22.09.26	Blaen raglen waith y Pwyllgor Gwaith	Cyng Gary Pritchard	
	Cerdyn Sgôr Corfforaethol – Chwarter 1, 2026/27	Cyng Robin Williams	Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol 16.09.26
	Monitro Cyllideb Refeniw – Chwarter 1, 2026/27	Cyng Robin Williams	Panel Sgriwtini Adnoddau 03.09.26
	Monitro Cyllideb Gyfalaf – Chwarter 1, 2026/27	Cyng Robin Williams	Panel Sgriwtini Adnoddau 03.09.26
	Monitro Cyllideb y Cyfrif Refeniw Tai – Chwarter 1, 2026/27	Cyng Robin Williams Cyng Carwyn Jones	Panel Sgriwtini Adnoddau 03.09.26
	Adolygiad Blynyddol Rheoli'r Trysorlys 2025/26	Cyng Robin Williams	Cyngor llawn 24.09.26
	Adroddiad Hunanasesiad a Pherfformiad (Llesiant) Blynyddol drafft 2025/26	Cyng Robin Williams	
	Ymgynghoriad Ardoll Ymelwyr	Cyng Alun Roberts	Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio 15.09.26 Cyngor llawn 24.09.26
	Cyfraddau Ailgylchu (dyddiad i'w gadarnhau)	Cyng Ieuan Williams	Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio

Tudalen 11

Hydref 2026

Dyddiad y cyfarfod neu ddyddiad cyhoeddi penderfyniad dirprwyiedig	Y mater i'w ystyried	Aelod Portffolio	Dyddiad i sgriwtini a / neu'r Cyngor llawn (os yn berthnasol)
Cyfarfod 20.10.26	Blaen raglen waith y Pwyllgor Gwaith	Cyng Gary Pritchard	

Tachwedd 2026

Dyddiad y cyfarfod neu ddyddiad cyhoeddi penderfyniad dirprwyiedig	Y mater i'w ystyried	Aelod Portffolio	Dyddiad i sgriwtini a / neu'r Cyngor llawn (os yn berthnasol)
Cyfarfod 17.11.26	Blaen raglen waith y Pwyllgor Gwaith	Cyng Gary Pritchard	
	Adroddiad Hunanasesiad a Pherfformiad (Llesiant) Blynyddol 2025/26	Cyng Robin Williams	Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol 11.11.26
	Cerdyn Sgôr Corfforaethol – Chwarter 2, 2026/27	Cyng Robin Williams	Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol 11.11.26
	Monitro Cyllideb Refeniw – Chwarter 2, 2026/27	Cyng Robin Williams	Panel Sgriwtini Adnoddau 05.11.26
	Monitro Cyllideb Gyfalaf – Chwarter 2, 2026/27	Cyng Robin Williams	Panel Sgriwtini Adnoddau 05.11.26
	Monitro Cyllideb y Cyfrif Refeniw Tai – Chwarter 2, 2026/27	Cyng Robin Williams Cyng Carwyn Jones	Panel Sgriwtini Adnoddau 05.11.26

Rhagfyr 2026

Dyddiad y cyfarfod neu ddyddiad cyhoeddi penderfyniad dirprwyiedig	Y mater i'w ystyried	Aelod Portffolio	Dyddiad i sgriwtini a / neu'r Cyngor llawn (os yn berthnasol)
Cyfarfod 15.12.26	Blaen raglen waith y Pwyllgor Gwaith	Cyng Gary Pritchard	

Ionawr 2027

Dyddiad y cyfarfod neu ddyddiad cyhoeddi penderfyniad dirprwyiedig	Y mater i'w ystyried	Aelod Portffolio	Dyddiad i sgriwtini a / neu'r Cyngor llawn (os yn berthnasol)
Cyfarfod 26.01.27	Blaen raglen waith y Pwyllgor Gwaith	Cyng Gary Pritchard	
	Cynllun Datblygu Lleol – ymgynghoriad ar y strategaeth a ffefrir	Cyng Nicola Roberts	Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio 20.01.27

Tudalen 13

Chwefror 2027

Dyddiad y cyfarfod neu ddyddiad cyhoeddi penderfyniad dirprwyiedig	Y mater i'w ystyried	Aelod Portffolio	Dyddiad i sgriwtini a / neu'r Cyngor llawn (os yn berthnasol)
Cyfarfod 23.02.27	Blaen raglen waith y Pwyllgor Gwaith	Cyng Gary Pritchard	
	Monitro Cyllideb Refeniw – Chwarter 3, 2026/27	Cyng Robin Williams	Panel Sgriwtini Adnoddau
	Monitro Cyllideb Gyfalaf – Chwarter 3, 2026/27	Cyng Robin Williams	Panel Sgriwtini Adnoddau

Dyddiad y cyfarfod neu ddyddiad cyhoeddi penderfyniad dirprwyiedig	Y mater i'w ystyried	Aelod Portffolio	Dyddiad i sgriwtini a / neu'r Cyngor llawn (os yn berthnasol)
	Monitro Cyllideb y Cyfrif Refeniw Tai – Chwarter 3, 2026/27	Cyng Robin Williams Cyng Carwyn Jones	Panel Sgriwtini Adnoddau
	Cynllun Gweithredu Llety Sipsiwn a Theithwyr	Cyng Carwyn Jones	Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio 16.02.27

Mawrth 2027

Dyddiad y cyfarfod neu ddyddiad cyhoeddi penderfyniad dirprwyiedig	Y mater i'w ystyried	Aelod Portffolio	Dyddiad i sgriwtini a / neu'r Cyngor llawn (os yn berthnasol)
Cyfarfod 16.03.27	Blaen raglen waith y Pwyllgor Gwaith	Cyng Gary Pritchard	
	Cerdyn Sgôr Corfforaethol – Chwarter 3, 2026/27	Cyng Robin Williams	Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol 10.03.27

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i:	**PWYLLGOR GWAITH**
Dyddiad:	**21 GORFFENNAF 2026**
Pwnc:	**ADRODDIAD ALLDRO CYFALAF 2025/26**
Deilydd Portffolio:	**CYNG ROBIN WILLIAMS – DIRPRWY ARWEINYDD A DEILYDD PORTFFOLIO CYLLID, BUSNES CORFFORAETHOL A PHROFIAD Y CWSMER**
Pennaeth Gwasanaeth / Cyfarwyddwr:	**MARC JONES - CYFARWYDDWR SWYDDOGAETH (ADNODDAU) / SWYDDOG ADRAN 151**
Awdur yr Adroddiad: Ffôn: E-bost:	**JEMMA ROBINSON** JemmaRobinson@ynysmon.llyw.cymru
Aelodau Lleol:	d/b

A - Argymhelliad/argymhellion a rheswm/rhesymau

Argymhellion

Nodi'r sefyllfa alldro drafft ar gyfer rhaglen gyfalaf 2025/26 (yn amodol ar Archwiliad).

Cymeradwyo ychwanegu £3.704m at gyllideb 2025/26 o ganlyniad i dderbyn cyllid ychwanegol yn ystod y chwarter olaf, sy'n golygu bod y gyllideb derfynol ar gyfer 2025/26 yn £70.648m.

Cymeradwyo dwyn ymlaen £8.949m o wariant, ynghyd â'r cyllid cysylltiedig, i gyllideb 2026/27. Y gyllideb ddiwygiedig ar gyfer 2026/27 yw £63.033m.

Rhesymau

Mae'n ofynnol i'r Pwyllgor Gwaith adolygu cyllidebau a gwariant a chymeradwyo newidiadau i gyllidebau.

Casgliad

Mae'r rhaglen gyfalaf ar gyfer 2025/26 yn rhan bwysig a sylweddol o waith y Cyngor yn ystod y flwyddyn. Mae'n cyfrannu at gyflawni Cynllun y Cyngor ac mae'n defnyddio cyfran sylweddol o'r adnoddau ariannol sydd ar gael i'r Cyngor.

Dengys yr adroddiad bod y Cyngor wedi cwblhau 77% o'r gwariant a gynlluniwyd yn ystod y flwyddyn ar 98 o brosiectau gwahanol ar draws nifer o wasanaethau, gan wario cyllid ar brosiectau ledled yr Ynys. Er bod rhywfaint o danwariant, mae'r cyllid ar gyfer y prosiectau yma na lwyddwyd i'w cwblhau yn ddiogel a gellir ei ddwyn ymlaen i'r flwyddyn ariannol nesaf.

B – Pa opsiynau eraill wnaethoch chi eu hystyried a beth oedd eich rhesymau dros eu gwrthod a/neu ddewis yr opsiwn hwn?

Adroddiad er gwybodaeth yw hwn yn bennaf, felly, nid oes unrhyw opsiynau i'w hystyried.

C – Am ba reswm y mae hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?

Mae'r Cyngor wedi dirprwyo cyfrifoldeb am fonitro cyllidebau a gwariant i'r Pwyllgor Gwaith.

CH - A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â pholisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?

Ydy – cymeradwywyd y gyllideb gyfalaf wreiddiol gan y Cyngor, ac mae'r Pwyllgor Gwaith wedi cymeradwyo unrhyw newidiadau.

D – A yw'r penderfyniad hwn o fewn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?		
Ydy		
Dd – Asesu'r effaith bosib (os yw'n berthnasol):		
1	Sut mae'r penderfyniad hwn yn effeithio ar ein hanghenion hirdymor fel Ynys?	Mae'r gyllideb gyfalaf yn cyllido buddsoddiadau mewn asedau ac isadeiledd sydd eu hangen er mwyn i'r Cyngor gyflawni'r amcanion hir dymor a nodir yn ei Gynllun Corfforaethol a'r Strategaeth Gyfalaf.
2	A ragwelir y bydd y penderfyniad hwn yn atal costau/dibyniaeth ar yr Awdurdod yn y dyfodol? Os felly, sut?	Bydd rhai buddsoddiadau unigol, e.e. gwaith atal llifogydd, yn atal costau yn y dyfodol, tra bydd eraill, e.e. prosiectau'r Gronfa Gofal Integredig (ICF), yn lleihau'r ddibyniaeth ar y Cyngor i ddarparu gwasanaethau drytach. Bydd buddsoddi yn asedau'r Cyngor (adeiladau, cerbydau, isadeiledd TG, priffyrdd) yn lleihau costau atgyweirio a chynnal a chadw yn y dyfodol ac yn lleihau'r risg o fethu â darparu gwasanaethau.
3	A fuom yn cydweithio â sefydliadau eraill i ddod i'r penderfyniad hwn? Os felly, nodwch gyda phwy	Mae'r Cyngor yn gweithio gyda Llywodraeth Cymru (LlC) a chyrff cyllido eraill i sicrhau cyllid er mwyn gwireddu ei raglen cyfalaf.
4	A yw dinasyddion Ynys Môn wedi chwarae eu rhan wrth gynllunio'r ffordd hon ymlaen, gan gynnwys y rhai hynny y mae'r penderfyniad yn effeithio'n uniongyrchol arnynt? Esboniwch sut.	Mae'r Cyngor wedi ymgynghori â dinasyddion Môn ynghylch Cynllun Corfforaethol y Cyngor a'r Rhaglen Gyfalaf 2025/26.
5	Nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad hwn ei gael ar y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010.	Bydd asedau newydd sy'n cael eu hadeiladu'n cydymffurfio â gofynion y Ddeddf Cydraddoldeb a rheoliadau a chanllawiau cysylltiedig. Mae rhaglenni adnewyddu ac amnewid blynyddol hefyd yn cynorthwyo i wella hygyrchedd a galluogi amrywiaeth.
6	Os yw hwn yn benderfyniad strategol, nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad ei gael ar unrhyw un sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol.	Ddim yn berthnasol
7	Nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad hwn ei gael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.	Mae rhai o'r prosiectau yn y rhaglen gyfalaf yn cael effaith gadarnhaol ar ddatblygiad y Gymraeg a chynyddu nifer y bobl sy'n siarad Cymraeg, megis yr ysgolion cyfrwng Cymraeg sy'n cael eu hadeiladu fel rhan o'r Rhaglen Ysgolion yr 21ain Ganrif / Rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy.

E - Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori?		Beth oedd eu sylwadau?
1	**Prif Weithredwr / Tîm Arweinyddiaeth (TA)** (gorfodol)	Mae'r TA wedi ystyried yr adroddiad ac mae eu sylwadau wedi'u cynnwys yn yr adroddiad terfynol.
2	**Cyllid / Swyddog 151** (gorfodol)	Awdur yr Adroddiad.
3	**Cyfreithiol / Swyddog Monitro (gorfodol)**	Mae'r Swyddog Monitro yn aelod o'r TA.
4	**Adnoddau Dynol (AD)**	Ddim yn berthnasol
5	**Eiddo**	Ddim yn berthnasol
6	**Technoleg Gwybodaeth a Chyfathrebu (TGCh)**	Ddim yn berthnasol
7	**Sgriwtini**	Cafodd yr alldro ei ystyried gan y Panel Sgriwtini Cyllid yn ei gyfarfod ar 9 Gorffennaf 2026.
8	**Aelodau Lleol**	Ddim yn berthnasol
9	**Unrhyw gyrff allanol / eraill**	Ddim yn berthnasol

F - Atodiadau:

Atodiad A - Adroddiad Alldro Cyfalaf 2025/26

Atodiad B - Crynodeb o Wariant Cyfalaf yn ôl Prosiect o gymharu â'r Gyllideb 2025/26

Atodiad C - Cynlluniau Ychwanegol / Diwygio Cyllid y Rhaglen Gyfalaf yn Chwarter 4

FF - Papurau cefndir (cysylltwch ag awdur yr adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach):

- Strategaeth Gyfalaf a Chyllideb Gyfalaf 2025/26, a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn ar 6 Mawrth 2025
- Adolygiad Rheoli'r Trysorlys Blynyddol 2025/26 - Pwyllgor Gwaith - Dyddiad i'w gadarnhau

1. CYFLWYNIAD

1.1. Mae'r adroddiad canlynol yn nodi alldro'r gyllideb gyfalaf ar gyfer 2025/26 ac mae'n darparu gwybodaeth am gynnydd wrth gwblhau'r rhaglen gyfalaf yn ystod y flwyddyn ariannol (mae dadansoddiad manwl wedi'i gynnwys yn Atodiad B). Dylid nodi bod y ffigyrau a nodir yn yr adroddiad yn destun archwiliad a gallent newid wrth i gyfrifon blwyddyn ariannol 2025/26 gael eu cwblhau.

1.2. Ym mis Mawrth 2025, cymeradwyodd y Cyngor raglen gyfalaf gychwynnol o £44.294m ac, ym mis Gorffennaf 2025, cytunodd y Pwyllgor Gwaith i ddwyn ymlaen £2.529m o lithriad o 2024/25 a'i ychwanegu at gyllideb 2025/26. Roedd hyn yn rhoi cyllideb ddiwygiedig o £46.823m.

1.3. Mae cynlluniau ychwanegol yn cael eu hychwanegu at y rhaglen gyfalaf yn ystod y flwyddyn, i adlewyrchu newidiadau cyllido ac unrhyw gyllid grant ychwanegol a dderbynnir yn ystod y flwyddyn. Mae cyfanswm o £23.825m wedi'i ychwanegu at y rhaglen gyfalaf ac ychwanegwyd £3.704m yn ystod y chwarter olaf. Gofynnir i'r Pwyllgor Gwaith gymeradwyo'r ychwanegiadau yn ystod y chwarter olaf. Mae Atodiad C yn dangos y cynlluniau ychwanegol a ychwanegwyd at y rhaglen yn ystod chwarter olaf 2025/26.

1.4. Cyfanswm y rhaglen gyfalaf oedd £70.648m ac roedd yn cael ei gyllido fel y dangosir yn Nhabl 1 isod:-

Tabl 1
Cyllid Gwariant a Gynlluniwyd ar gyfer Rhaglen Gyfalaf 2025/26

Ffynhonnell Gyllido	Cyllideb Wreiddiol £'000	Llithriad £'000	Prosiectau Ychwanegol £'000	Cyfanswm Cyllid £'000	% o'r Cyfanswm Cyllid
Grant Cyfalaf	21,960	1,006	19,771	42,737	60.5%
Benthyca â Chefnogaeth	3,118	696	2,153	5,967	8.4%
Benthyca Digefnogaeth	12,068	0	(8,386)	3,682	5.2%
Cyfraniadau Refeniw	5,488	300	7,988	13,776	19.5%
Derbyniadau Cyfalaf	500	331	(8)	823	1.2%
Cronfeydd wrth gefn Clustnodedig	1,160	181	1,462	2,803	4.0%
Benthyciadau eraill (nid BBGC)	0	15	845	860	1.2%
CYFANSWM CYLLID	**44,294**	**2,529**	**23,822**	**70,648**	**100.0%**

2. ALLDRO GWARIANT CYFALAF 2025/26

2.1. Cyfanswm y gwariant yn ystod 2025/26 oedd £54.662m, sy'n golygu bod 77% o'r gyllideb wedi'i gwario. Mae hyn yn cymharu â 2024/25 pan wariwyd 83% o'r gyllideb a gymeradwywyd.

2.2. Mae'r rhaglen yn cynnwys y prosiect Caergybi: Trawsnewid a yrrir gan Ddiwylliant a Threftadaeth, lle mae'r Cyngor yn dal y cyllid ond cyrff allanol sy'n gyfrifol am wario'r rhan fwyaf o'r cyllid. Os caiff y cynllun hwn ei hepgor o'r ffigyrau, mae cyfanswm y gyllideb a wariwyd yn codi i 80%.

2.3. Dangosir crynodeb o'r gyllideb a gymeradwywyd a'r gwariant gwirioneddol ar gyfer 2025/26 yn ôl gwasanaeth yn Nhabl 2 isod:-

Tabl 2
Cyllideb Derfynol a Gymeradwywyd a Gwariant Gwirioneddol yn ôl Gwasanaeth 2025/26

Gwasanaeth	Cyllideb a Gymeradwywyd £'000	Cyfanswm Gwariant £'000	(Tan) / Gorwariant £'000	% o'r Cyfanswm Cyllid
Cronfa Cyffredinol Tai	1,720	1,620	(100)	94
Tai - Cronfa Refeniw Tai (CRT)	26,914	25,114	(1,800)	93
Dysgu Gydol Oes	4,479	3,070	(1,409)	69
Economaidd ac Adfywio	15,667	9,611	(6,056)	61
Priffyrdd	8,278	7,720	(558)	93
Rheoli Gwastraff	1,462	208	(1,254)	14
Eiddo	8,956	5,144	(3,812)	57
Trawsnewid	1,171	937	(234)	80
Gwasanaethau Oedolion	2,001	1,238	(763)	62
CYFANSWM 2025/26	**70,648**	**54,662**	**15,986**	**77**
Cyllidir Gan:				
Grant Cyfalaf	42,737	35,323	(7,414)	83
Derbyniadau Cyfalaf	823	53	(770)	6
Benthyca â Chefnogaeth	5,967	4,229	(1,738)	71
Benthyca Digefnogaeth	3,682	232	(3,450)	6
Cyfraniad Refeniw	13,776	12,935	(841)	94
Benthyciadau eraill (nid BBGC)	860	385	(475)	45
Cronfa wrth Gefn Cyfalaf	2,803	1,505	(1,298)	54
CYFANSWM CYLLID	**70,648**	**54,662**	**(15,986)**	**77**

2.4. Mae'r prif brosiectau sydd wedi tanwario yn erbyn eu dyraniad cyllideb cymeradwy yn ystod y flwyddyn wedi'u manylu yn Nhabl 3 isod:-

Tabl 3
Prosiectau sydd wedi Tanwario'n Sylweddol yn ystod 2025/26

Cynllun	Tanwariant £'000	Sylwadau
Gwelliannau Cyfalaf CRT	1,800	Am fanylion pellach am wariant cyfalaf y CRT, gweler adroddiad Alldro'r CRT a gyflwynir i'r Pwyllgor hwn ar 21 Gorffennaf 2026.
Adnewyddu Ysgolion ac Adeiladau'r Cyngor, yn cynnwys addasiadau i bobl anabl	1,107	Roedd disgwyl i'r cyllidebau hyn danwario oherwydd bod cyllid grant ychwanegol wedi'i ddyfarnu yn ystod y flwyddyn. Defnyddiwyd Grant Anghenion Dysgu Ychwanegol (ADY) LIC i gyllido gwaith i ganiatáu Mynediad i Adeiladau Addysg i'r Anabl yn ystod 2025/26. Disgwylir i'r pwysau ar y pennawd hwn yn y gyllideb gynyddu yn y dyfodol wrth i ganlyniadau archwiliadau mynediad ddarparu darlun llawnach o'r gwaith sydd angen ei wneud. Roedd y gyllideb gyfalaf ar gyfer adeiladau Addysg wedi tanwario oherwydd bod y Cyngor wedi derbyn Grant Cyfalaf Atgyweirio a Chynnal a Chadw yn 2025/26. Mae penderfyniad bwriadol i beidio â cheisio gwario'r cyllid ar frys ond, yn hytrach, ei ddisodli yn erbyn gwariant arall yr oedd y Cyngor wedi ymrwymo iddo a'i ddwyn ymlaen i raglen fesuredig yn 2026/27.

Cynllun	Tanwariant £'000	Sylwadau
Ailddatblygu Safle'r Crown	731	Dyfarnwyd £936k o gyllid grant ar gyfer y cyfnod rhwng Rhagfyr 2025 a Mawrth 2027, felly, mae'r grant yn rhychwantu'r flwyddyn ariannol nesaf hefyd. Mae'r cynllun yn mynd rhagddo ac mae'n unol â'r proffil gwariant. Cymeradwywyd llithriad o £816k ym mhapur cyllideb 2026/27, a dim ond £731k sydd ei angen yn awr. Bydd cyllid grant yn cael ei ddwyn ymlaen i flwyddyn ariannol 2026/27.
Rhaglen Adfywio Caergybi Llywodraeth y DU	3,295	Roedd tanwariant sylweddol yn debygol oherwydd oedi difrifol o ran cyflawni'r rhaglen gyfan. Fodd bynnag, mae'r Llywodraeth wedi cytuno i ymestyn y dyddiad cau ar gyfer gwario'r cyllid a dylai hynny olygu y gellir cwblhau prosiectau heb golli unrhyw cyllid.
Rhaglen Amnewid Gwres Carbon Isel yn Adeiladau'r Cyngor	1,780	5% o arian dargadw a hawliwyd ar brosiectau hyd yma yw £729k o'r tanwariant hwn, sef arian sy'n cael ei gadw'n ôl a'i ryddhau ar ôl cwblhau prosiectau'n llwyddiannus. Mae gweddill y tanwariant wedi codi yn sgil cais amrywio i LlC mewn perthynas â thri phrosiect ar gyfer gwaith ychwanegol na lwyddwyd i'w gwblhau'n ddiweddarach yn ystod blwyddyn ariannol 2025/26, neu a gwblhawyd am lai na'r gyllideb. Mae'r gwasanaeth Ynni yn ymwybodol o gynnydd y cynlluniau hyn a rhagwelir y bydd y cyllid yn cael ei ddwyn ymlaen i 2026/27 er mwyn cwblhau'r gwaith.
Trawsnewid Trefi - Terfynfa Forol Amlwch	507	Dyfarnwyd £920k o gyllid grant ar gyfer y cyfnod rhwng Medi 2025 a Mawrth 2027, felly, mae'r grant yn rhychwantu'r flwyddyn ariannol nesaf hefyd. Mae'r cynllun yn mynd rhagddo ac mae'n unol â'r proffil gwariant. Cymeradwywyd llithriad o £480k ym mhapur cyllideb 2026/27, a dim ond £27k sydd ei angen yn awr. Bydd cyllid grant yn cael ei ddwyn ymlaen i 2026/27.
Trawsnewid Trefi - Grant Creu Lle	489	Dyfarnwyd cyfanswm o £952k o gyllid grant ar gyfer y cyfnod rhwng Medi 2025 a Mawrth 2027, felly, mae'r grant yn rhychwantu'r flwyddyn ariannol nesaf hefyd. Mae'r cynllun yn mynd rhagddo a chymeradwywyd llithriad o £301k ym mhapur cyllideb 2026/27, a dim ond £188k yn ychwanegol sydd ei angen yn awr. Bydd cyllid grant yn cael ei ddwyn ymlaen i 2026/27.
Prosiectau Gwastraff	1,237	Roedd llithriad sylweddol yn cael ei ragweld trwy gydol blwyddyn ariannol 2025/26, oherwydd bod y gwasanaeth yn canolbwyntio ar feysydd blaenoriaeth. Mae llithriad o £816k wedi'i gymeradwyo'n barod ac mae angen £421k yn ychwanegol yn awr.
Cynlluniau Eiddo (gan gynnwys Plas Arthur)	1,227	Fel y nodwyd mewn adroddiadau chwarterol blaenorol, roedd tanwariant sylweddol yn cael ei ragweld ar gynlluniau eiddo. Wynebwyd tanwariant sylweddol ar y gwaith gwella ym Mhlas Arthur o ganlyniad i flaenoriaethu cyllid grant i gyfrannu at y gwaith. Rhoddwyd blaenoriaeth i'r cyllid hwn a'i ddefnyddio yn llawn yn ystod y flwyddyn ariannol hon a bydd y tanwariant yn cael ei ddwyn ymlaen i 2026/27 er mwyn parhau â'r gwaith. Ni ddefnyddiwyd cyllidebau penodol eraill gan fod y gwasanaeth wedi blaenoriaethu materion oedd â mwy o frys. Cymeradwywyd £1,529k o lithriad ym mhapur cyllideb 2026/27 mewn perthynas â'r cynlluniau hyn ac mae angen gostyngiad o £176k yn awr.
	12,173	

Cynllun	Tanwariant £'000	Sylwadau
Prosiectau Eraill	3,814	
Cyfanswm Tanwariant 2025/26	**15,986**	

3. LLITHRIAD I 2026/27

3.1. Gall prosiectau cyfalaf gymryd amser i'w cwblhau ac, er bod cyllid yn cael ei ddyrannu fesul blwyddyn ariannol, gall nifer o ffactorau olygu nad yw prosiectau'n cael eu cwblhau'n unol â'r amserlenni gwreiddiol. Gall y ffactorau hyn gynnwys problemau cynllunio, prisiau tendr sy'n uwch na'r gyllideb, gorfod disgwyl am waith neu ganiatâd gan drydydd parti, problemau cyflenwi deunyddiau neu broblemau annisgwyl sydd ond yn dod i'r amlwg wrth i'r prosiect fynd rhagddo.

3.2. Oherwydd bod y rhan fwyaf o raglen gyfalaf y Cyngor yn cael eu cyllido gan gyllid grant, prif flaenoriaeth y Cyngor yw sicrhau nad yw oedi wrth gwblhau gwaith yn mynd yn groes i amodau'r grant, gan olygu bod y grant cyfan neu ran ohono'n cael ei golli. Efallai y bydd rhaid ail-negodi amodau grant gyda chyllidwyr yn sgil hyn. Nid oes risg o golli cyllid os yw prosiectau'n cael eu cyllido drwy fenthyca neu o gronfeydd wrth gefn y Cyngor, a gellir dwyn y cyllid ymlaen o un flwyddyn ariannol i'r nesaf fel arfer.

3.3. Roedd rhagolygon yn dangos fod disgwyl i rai cyllidebau danwario cyn i'r Cyngor gwblhau'r gyllideb derfynol ar gyfer 2026/27 ac maent wedi cael eu cynnwys yn y gyllideb a gymeradwywyd ar gyfer y flwyddyn nesaf. Mae Tabl 4 isod yn rhoi diweddariad ar y cyllid sy'n llithro:-

Tabl 4
Llithriad 2025/26 sy'n cael ei ddwyn ymlaen i 2026/27

Gwasanaeth	Tanwariant 2025/26 £'000	Llithriad a gymeradwywyd ym mis Mawrth 2026 £'000	Llithriad Ychwanegol i'w Gymeradwyo £'000	Llithriad diwygiedig sydd wedi'i ddwyn ymlaen i 2026/27 £'000
Cronfa Cyffredinol Tai	101	0	101	101
Tai - CRT	1,800	0	3,954	3,954
Dysgu Gydol Oes	1,409	956	308	1,264
Economaidd ac Adfywio	6,055	4,097	1,545	5,642
Priffyrdd	558	359	197	556
Rheoli Gwastraff	1,255	816	421	1,237
Eiddo	3,812	1,529	2,079	3,608
Trawsnewid	234	0	218	218
Gwasanaethau Oedolion	763	637	126	763
CYFANSWM 2025/26	**15,988**	**8,394**	**8,949**	**17,343**
Cyllidir Gan				
Grant Cyfalaf		4,738	3,364	8,102
Derbyniadau Cyfalaf		223	537	760
Benthyca â Chefnogaeth		1,379	351	1,730
Benthyca Digefnogaeth		937	2,227	3,164
CRT - Gwarged a Chronfeydd wrth Gefn		0	1,851	1,851
Benthyciadau eraill (nid BBGC)		0	474	474
Cronfa wrth Gefn Gyfalaf		1,117	145	1,262
CYFANSWM CYLLID		**8,394**	**8,949**	**17,343**

3.4. Yn ei gyfarfod ym mis Mawrth 2026, cymeradwyodd y Cyngor gyllideb gyfalaf o £54.084m. Bydd cymeradwyo'r llithriad ychwanegol hwn yn golygu bod y gyllideb gyfalaf ddiwygiedig ar gyfer 2026/27 yn £63.033m, fel y mae Tabl 5 isod yn ei ddangos:-

Tabl 5
Cyllideb Gyfalaf Ddiwygiedig 2026/27

Gwasanaeth	Cyllideb a Gymeradwywyd ar gyfer 2026/27 £'000	Llithriad Ychwanegol i'w Gymeradwyo £'000	Cyllideb Ddiwygiedig 2026/27 £'000
Cronfa Cyffredinol Tai	900	101	1,001
Tai - CRT	31,572	3,954	35,526
Dysgu Gydol Oes	1,856	308	2,164
Economaidd ac Adfywio	5,822	1,545	7,367
Priffyrdd	4,044	197	4,241
Rheoli Gwastraff	4,622	421	5,043
Eiddo	3,513	2,079	5,592
Trawsnewid	1,118	218	1,336
Gwasanaethau Oedolion	637	126	763
CYFANSWM 2026/27	**54,084**	**8,949**	**63,033**
Cyllidir Gan:			
Grant Cyfalaf	30,096	3,364	33,460
Derbyniadau Cyfalaf	271	537	808
Benthyca â Chefnogaeth	5,047	351	5,398
Benthyca Digefnogaeth	9,800	2,227	12,027
CRT - Gwarged a Chronfeydd wrth Gefn	5,418	1,851	7,269
Benthyciadau eraill (nid BBGC)	0	474	474
Cronfa Wrth Gefn Cyfalaf	3,452	145	3,597
CYFANSWM CYLLID	**54,084**	**8,949**	**63,033**

4. EFFAITH AR STRATEGAETH RHEOLI'R TRYSORLYS

4.1. Mae adolygiad blynyddol y Strategaeth Rheoli'r Trysorlys wedi'i gynnwys mewn adroddiad ar wahân ac fe'i cyflwynwyd yn gyntaf i gyfarfod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 16 Gorffennaf 2026, a bydd yn cael ei gyflwyno i'r Pwyllgor Gwaith ym mis Medi 2026. Fodd bynnag, i grynhoi, mae'r tanwariant ar y rhaglen gyfalaf yn 2025/26 wedi lleihau'r Gofyniad Cyllido Cyfalaf (GCC), h.y. lefel y gwariant cyfalaf a gyllidir o fenthyciadau presennol neu yn y dyfodol. Roedd y Strategaeth Rheoli'r Trysorlys yn gosod uchafswm o £154.390m ar gyfer y GCC, ac nid yw lefel derfynol gwariant cyfalaf 2025/26 wedi mynd tu hwnt i'r terfynau yn y Strategaeth Rheoli'r Trysorlys.

4.2. Parhaodd y Cyngor i ddefnyddio balansau arian parod mewnol yn hytrach nag allanoli benthyca. O ganlyniad, balans terfynol benthyciadau allanol oedd £121.706m, £0.376m yn is na'r balans agoriadol. Roedd benthyca mewnol, h.y. swm y gwariant cyfalaf sy'n cael ei gyllido drwy ddefnyddio balansau arian parod y Cyngor, yn £32.528m, sef £6.687m yn uwch na'r balans agoriadol. Mae'r rhagolygon llif arian yn awgrymu y bydd rhaid i'r Cyngor allanoli rhywfaint o'r benthyca mewnol hwn yn ystod 2026/27.

5. CASGLIAD

5.1. Mae gallu'r Cyngor i ymgymryd â phrosiectau cyfalaf wedi'i gyfyngu gan y cyllid sydd ar gael, ac mae costau cynyddol hefyd yn cyfyngu ar y prosiectau y gellir eu cwblhau. Mae angen i'r Cyngor sicrhau bod digon o gyllid cyfalaf yn cael ei fuddsoddi yn yr asedau sydd ganddo'n barod (adeiladau, ffyrdd, cerbydau, offer TG) er mwyn sicrhau fod gwasanaethau'n gallu parhau i weithredu, ac mae hyn hefyd yn cyfyngu ar y prosiectau newydd y gall y Cyngor fuddsoddi ynddynt. Dyma fu'r sefyllfa ers nifer o flynyddoedd ac nid oes disgwyl iddi newid yn y tymor byr i'r tymor canolig. Mae'r Cyngor yn dod yn fwy dibynnol ar sicrhau cyllid grant i gefnogi'r rhaglen gyfalaf.

5.2. Nid yw lefel y tanwariant ar gyfer 2025/26 yn annisgwyl wrth ddelio â nifer fawr o brosiectau cymhleth lle mae'n ofynnol cael mewnbwn gan gyllidwyr allanol, cydymffurfio â rheoliadau caffael, gall fod angen derbyn cymeradwyaeth neu waith gan gyrff a rheoleiddwyr allanol, a gall problemau annisgwyl godi unwaith y bydd y gwaith yn dechrau ar y safle. Gwariodd y Cyngor 77% o'r cyllid oedd ar gael, o gymharu â 83% yn 2024/25, ond, o hepgor cynlluniau nad yw'r Cyngor ei hun yn gyfrifol am eu cyflawni, mae cyfran y cyllid a wariwyd yn codi i 80%.

5.3. Mae'r holl gyllid allanol na chafodd ei wario yn ddiogel a bydd ar gael i gyllido'r llithriad sydd wedi'i ddwyn ymlaen i 2026/27.

5.4. Mae'r adroddiad yn tynnu sylw at bwysigrwydd cyllid grant, ac roedd grantiau allanol yn cyllido 60% o'r gyllideb a 65% o'r gwariant gwirioneddol. Bydd y Cyngor yn derbyn rhai grantiau fel rhan o ddyraniad Cymru gyfan, ond mae nifer o grantiau'n cael eu dyrannu trwy broses gystadleuol lle mae'n rhaid i staff y Cyngor gyflwyno bidiau. Oni bai bod y prosesau bidio hyn yn llwyddiannus, byddai rhaglen gyfalaf y Cyngor yn sylweddol llai.

CRYNODEB O WARIANT CYFALAF YN ÔL PROSIECT O GYMHARU Â'R GYLLIDEB 2025/26

Gwasanaeth	Cyllideb Flynyddol	Cyfanswm Gwariant	Cyfanswm (Tan) / Gorwariant	Cyllideb Flynyddol a Wariwyd	Amrywiant	Tanwariant i'w ddwyn ymlaen i 2026/27
	(£)	(£)	(£)	%	%	(£)
Cronfa Cyffredinol Tai						
Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl	870,000	800,163	(69,837)	92	(8)	69,837
Grant Galluogi	198,030	198,248	218	100	0	
Grant Prynwyr Tro Cyntaf	465,532	465,532	0	100	0	
Cynllun Prynu Cartref	155,660	155,660	0	100	0	
Tai Fforddiadwy	30,650	0	(30,650)	0	(100)	30,650
Cyfanswm	**1,719,872**	**1,619,604**	**(100,269)**	**94**	**(6)**	**100,487**
Tai - CRT						
Contract Gwres Canolog	200,000	116,781	(83,219)	58	(42)	
Contract Gwaith Cynnal a Chadw a Gynlluniwyd	3,000,000	1,675,803	(1,324,197)	56	(44)	1,300,000
Gwella Perfformiad Ynni	4,718,136	4,985,901	267,765	106	6	
Gwaith Amgylcheddol	500,000	163,168	(336,832)	33	(67)	
Prynu Eiddo Cyfredol a Datblygu Eiddo Newydd	11,362,814	8,845,815	(2,516,999)	78	(22)	2,373,000
Addasiadau'r Sector Cyhoeddus	500,000	499,273	(727)	100	(0)	
Risg Tân	500,000	484,901	(15,099)	97	(3)	
Adnewyddu'r fflyd	650,000	368,664	(281,336)	57	(43)	281,000
SATC	5,483,000	7,973,605	2,490,605	145	45	
Cyfanswm	**26,913,950**	**25,113,911**	**(1,800,039)**	**93**	**(7)**	**3,954,000**
Dysgu Gydol Oes						
Mynediad i Adeiladau Addysg i'r Anabl	134,763	59,438	(75,325)	44	(56)	75,325
Adnewyddu Adeiladau Addysg	2,089,213	1,057,238	(1,031,976)	51	(49)	1,031,976
Diogelwch Ysgolion	63,294	0	(63,294)	0	(100)	63,294
Adnewyddu Toiledau Ysgolion Uwchradd	345,000	304,744	(40,256)	88	(12)	40,256
Cynllun Grantiau Cyfalaf Gofal Plant	450,311	396,666	(53,645)	88	(12)	53,645
Mannau chwarae	110,824	110,826	2	100	0	
Anghenion Dysgu Ychwanegol 2024/25	264,429	264,429	0	100	0	
Anghenion Dysgu Ychwanegol 2025/26	478,100	478,100	0	100	0	
Ysgolion Bro 2025/26	208,800	207,722	(1,078)	99	(1)	
Uned Gofal Plant Llanfechell	90,165	91,823	1,658	102	2	
Uned Gofal Plant Llangoed	46,336	49,678	3,342	107	7	

Gwasanaeth	Cyllideb Flynyddol	Cyfanswm Gwariant	Cyfanswm (Tan) / Gorwariant	Cyllideb Flynyddol a Wariwyd	Amrywiant	Tanwariant i'w ddwyn ymlaen i 2026/27
	(£)	(£)	(£)	%	%	(£)
Uned Gofal Plant Y Fali	25,721	21,344	(4,378)	83	(17)	
Gwaith ar Adeilad Santes Fair	20,419	20,419	(0)	100	(0)	
Rhaglen Band B	152,000	7,538	(144,462)	5	(95)	
Cyfanswm	**4,479,375**	**3,069,964**	**(1,409,411)**	**69**	**(31)**	**1,264,496**
Economaidd ac Adfywio						
Canolfan Hamdden Amlwch	62,494	7,000	(55,494)	11	(89)	55,494
Canolfan Hamdden Caergybi - Offer Ffitrwydd	140,000	116,920	(23,080)	84	(16)	
Canolfan Hamdden Plas Arthur - Ffens	122,275	125,410	3,135	103	3	
Canolfan Hamdden Plas Arthur - Lloriau	56,487	56,487	0	100	0	
Canolfan Hamdden Caergybi	80,000	78,000	(2,000)	98	(3)	2,000
Teledu Cylch Cyfyng - Canolfannau Hamdden David Hughes ac Amlwch	50,000	43,265	(6,735)	87	(13)	
Adfywio Caergybi (THI Cam II)	1,800,000	1,414,109	(385,891)	79	(21)	
Datblygu Economaidd a Llesiant Amgylcheddol	322,543	0	(322,543)	0	(100)	322,543
Llithrfa Porth y Wrach - Camerâu Gorfodaeth	30,000	20,607	(9,393)	69	(31)	9,393
Canolfan Gymuned Newry	51,287	0	(51,287)	0	(100)	51,287
Isadeiledd Morwrol	177,514	0	(177,514)	0	(100)	177,514
Isadeiledd Ymwelwyr	701,246	699,213	(2,033)	100	(0)	2,033
Ailddatblygu Safle'r Crown	935,700	204,608	(731,092)	22	(78)	731,092
Unedau Plot 2 Tregarnedd	134,155	134,155	0	100	0	
Plot 3 Tregarnedd	39,930	39,930	0	100	0	
Unedau Diwydiannol Amlwch (Bargen Dwf)	282,113	282,113	0	100	0	
Clirio Safle Peboc	266,005	266,005	0	100	0	
Gwaith Cam 2 Churchill House	18,009	18,009	0	100	0	
Fan Llyfrgell	24,680	24,680	0	100	0	
Trawsnewid Trefi - Terfynfa Forol Amlwch	920,000	412,913	(507,087)	45	(55)	507,087
Trawsnewid Trefi - Grant Creu Lleoedd	951,900	462,757	(489,143)	49	(51)	489,143
Caergybi: Trawsnewid a Yrrir gan Ddiwylliant a Threftadaeth	8,500,455	5,205,443	(3,295,013)	61	(39)	3,295,013
Cyfanswm	**15,666,793**	**9,611,624**	**(6,055,169)**	**61**	**(39)**	**5,642,598**

Priffyrdd

Gwasanaeth	Cyllideb Flynyddol	Cyfanswm Gwariant	Cyfanswm (Tan) / Gorwariant	Cyllideb Flynyddol a Wariwyd	Amrywiant	Tanwariant i'w ddwyn ymlaen i 2026/27
	(£)	(£)	(£)	%	%	(£)
Cerbydau	318,511	294,300	(24,211)	92	(8)	24,211
Cerbydau Graeanu	467,108	354,250	(112,858)	76	(24)	112,858
Cerbyd AHNE	44,746	44,746	0	100	0	
Cerbyd Canolfan Addysg Y Bont	12,629	12,629	0	100	0	
Ailwynebu Priffyrdd	3,853,026	3,850,041	(2,985)	100	(0)	
Cynlluniau Lliniaru Llifogydd (Cyllid Cyfatebol)	289,404	0	(289,404)	0	(100)	289,404
Ymchwiliad Llifogydd Caergybi	551	551	0	100	0	
Achos Busnes Llawn Llanfair	56,842	56,842	0	100	0	
Achos Busnes Llawn Menai	25,000	25,000	0	100	0	
Buddsoddi i Arbed - Cerbydau	5,068	0	(5,068)	0	(100)	
Gwaith Grantiau Bychan	406,075	406,075	(0)	100	(0)	
Teithio Llesol	2,015,304	2,015,304	(0)	100	(0)	
Cyfalaf Diogelwch Ffyrdd	165,750	165,750	0	100	0	
Isadeiledd Bysiau	208,000	216,837	8,837	104	4	
Cerbydau Allyriadau Carbon Isel Iawn (ULEV)	166,600	165,059	(1,541)	99	(1)	
Grant Isadeiledd Gwefru Cerbydau Trydan	39,837	39,837	0	100	0	
Isadeiledd Gwefru Cerbydau Trydan	203,593	73,321	(130,272)	36	(64)	130,272
Cyfanswm	**8,278,044**	**7,720,541**	(557,503)	**93**	**(7)**	**556,745**
Rheoli Gwastraff						
Prosiectau Gwastraff	1,445,000	207,542	(1,237,458)	14	(86)	1,237,458
Offer Ailgylchu	17,333	0	(17,333)	0	(100)	
Cyfanswm	**1,462,333**	**207,542**	**(1,254,791)**	**14**	**(86)**	**1,237,458**
Eiddo						
Adnewyddu Asedau Presennol	195,748	31,081	(164,666)	16	(84)	164,666
Adnewyddu ac Atgyweirio - Swyddfeydd y Cyngor	283,724	13,186	(270,538)	5	(95)	270,538
Adnewyddu ac Atgyweirio - Canolfan Hamdden Amlwch	80,000	4,547	(75,453)	6	(94)	75,453
Adnewyddu ac Atgyweirio - Canolfan Hamdden David Hughes	46,000	0	(46,000)	0	(100)	46,000
Adnewyddu ac Atgyweirio - Canolfan Hamdden Plas Arthur	850,000	146,555	(703,445)	17	(83)	500,000

Gwasanaeth	Cyllideb Flynyddol	Cyfanswm Gwariant	Cyfanswm (Tan) / Gorwariant	Cyllideb Flynyddol a Wariwyd	Amrywiant	Tanwariant i'w ddwyn ymlaen i 2026/27
	(£)	(£)	(£)	%	%	(£)
Adnewyddu ac Atgyweirio - Llyfrgell Porthaethwy	17,000	0	(17,000)	0	(100)	17,000
Cysgodfannau Ceir Solar	844,711	385,469	(459,242)	46	(54)	459,242
Buddsoddi i Arbed - Eiddo	15,596	0	15,596	0	(100)	15,596
Grant Gwres Carbon Isel - Swyddfeydd y Cyngor	23,900	0	(23,900)	0	(100)	23,900
Grant Gwres Carbon Isel - 231	863,544	696,167	(167,377)	81	(19)	167,377
Grant Gwres Carbon Isel - 249	1,418,485	1,137,639	(280,846)	80	(20)	280,846
Grant Gwres Carbon Isel - 250	2,924,513	1,945,152	(979,362)	67	(33)	979,362
Grant Gwres Carbon Isel - 251	1,112,782	783,871	(328,911)	70	(30)	328,911
Uwchraddio Toiledau Cyhoeddus	279,574	0	(279,574)	0	(100)	279,574
Cyfanswm	**8,955,577**	**5,143,667**	**(3,811,910)**	**57**	**(43)**	**3,608,465**
Trawsnewid						
TGCH	598,085	535,417	(62,668)	90	(10)	62,668
Hwb TG	155,000	0	(155,000)	0	(100)	155,000
Hwb	245,897	245,897	0	100	0	
Cysylltu Gofal	110,400	110,400	0	100	0	
Cynyddu Lled Band mewn Ysgolion	62,000	45,560	(16,440)	73	(27)	
Cyfanswm	**1,171,382**	**937,274**	(234,108)	**80**	**(20)**	**217,668**
Gwasanaethau Oedolion						
Canolfan Glanhwfa	599,644	599,190	(454)	100	(0)	
Gardd Synhwyraidd Gors Felen	101,935	101,935	0	100	0	
Cartref Clyd	24,575	24,575	0	100	0	
Adnewyddu ac Atgyweirio - Brwynog	69,000	49,529	(19,471)	72	(28)	19,471
Adnewyddu ac Atgyweirio - Garreglwyd	514,000	175,466	(338,534)	34	(66)	338,534
Adnewyddu ac Atgyweirio - Haulfre	81,000	74,171	(6,829)	92	(8)	6,829
Adnewyddu ac Atgyweirio - Plas Crigyll	180,372	180,372	(1)	100	(0)	
Adnewyddu ac Atgyweirio - Plas Mona	83,520	32,489	(51,031)	39	(61)	51,031
Adnewyddu ac Atgyweirio - Hen Reithordy	35,000	0	(35,000)	0	(100)	35,000
Adnewyddu ac Atgyweirio - Gors Felen	312,330		(312,330)		(100)	312,330
Cyfanswm	**2,001,376**	**1,237,727**	**(763,648)**	**62**	**(38)**	**763,194**
Cyfanswm	**70,648,701**	**54,661,853**	**(15,986,848)**	**77**	**(23)**	**17,345,111**

CYNLLUNIAU YCHWANEGOL / DIWYGIO CYLLID Y RHAGLEN GYFALAF YN YSTOD CHWARTER 4

Cynllun	£	Cyllidir Gan:
Cerbyd Trydan Gwasanaeth Ynni Llywodraeth Cymru (WGES)	35,853	Grant
Gwaith Cyfalaf Atgyweirio a Chynnal a Chadw ysgolion	357,115	Grant
Newidiadau teithio llesol	(893,675)	Grant - amrywiad
Y Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio (ORP)	1,418,136	Grant
Capel Coch	625,000	Grant
Canolfan Hamdden Caergybi	80,000	Grant
Canolfan Hamdden Amlwch	62,494	Grant
Bws Mini CAYB	12,629	Cronfa wrth Gefn Cyfalaf
Grant Gwres Carbon Isel - 231	90,610	Grant - amrywiad
Grant Gwres Carbon Isel - 249	53,888	Grant - amrywiad
Grant Gwres Carbon Isel - 250	89,526	Grant - amrywiad
Grant Gwres Carbon Isel - 251	34,117	Grant - amrywiad
Gardd Synhwyraidd Gors Felen	99,264	Grant
Cartref Clyd	24,575	Grant
Prynwyr Tro Cyntaf	465,532	Cronfa wrth Gefn Cyfalaf
Ecwiti ar y Cyd	155,660	Cronfa wrth Gefn Cyfalaf
ADY y flwyddyn flaenorol i'w ad-dalu	264,429	Grant a Chronfa wrth Gefn Cyfalaf
Unedau Plot 2 Tregarnedd	(21,465)	Grant
Llifogydd Caergybi	551	Grant
Achos Busnes Llawn Llanfair	56,842	Grant
Achos Busnes Llawn Menai	25,000	Grant
Cynlluniau Llifogydd Bychan	(152,547)	Amrywiad grant
Unedau Plot 2 Tregarnedd	134,155	Grant
Plot 3 Tregarnedd	39,930	Grant
Clirio Safle Peboc	266,005	Grant
Gwaith Cam 2 Churchill House	18,009	Grant
Isadeiledd Ymwelwyr	95,782	Grant
Unedau Diwydiannol Amlwch (Bargen Dwf)	28,726	Grant
Hwb	245,897	Grant
Cysylltu Gofal	110,400	Grant
Gostyngiad yn y Gronfa Gofal Integredig	(118,275)	Cyfraniad Refeniw
Cyfanswm Cynlluniau Ychwanegol a Ychwanegwyd yn ystod Chwarter 4	**3,704,163**	

Cyngor Sir Ynys Môn	
Adroddiad i:	**PWYLLGOR GWAITH**
Dyddiad:	**21 GORFFENNAF 2026**
Pwnc:	**MONITRO CYLLIDEB Y CYFRIF REFENIW TAI - CHWARTER 4 2025/26**
Deilydd Portffolio:	**CYNG ROBIN WILLIAMS – DIRPRWY ARWEINYDD A DEILYDD PORTFFOLIO CYLLID, BUSNES CORFFORAETHOL A PHROFIAD Y CWSMER** **CYNG CARWYN JONES - DEILYDD PORTFFOLIO TAI A DIOGELWCH CYMUNEDOL**
Pennaeth Gwasanaeth / Cyfarwyddwr:	**MARC JONES - CYFARWYDDWR SWYDDOGAETH (ADNODDAU) A SWYDDOG ADRAN 151 (est. 2601)**
Awdur yr Adroddiad: **Ffôn:** E-bost:	**ŠÁRKA TIMAROVÁ** SarkaTimarova@ynysmon.llyw.cymru
Aelodau Lleol:	**D/B**

A - Argymhelliad/argymhellion a rheswm/rhesymau

1. Gofynnir i'r Pwyllgor Gwaith nodi'r canlynol:-

(i) Y sefyllfa a nodir mewn perthynas â pherfformiad ariannol y Cyfrif Refeniw Tai (CRT) ar gyfer chwarter 4 2025/26.

(ii) Yr alldro ar gyfer 2025/26.

2. Cefndir

(i) Gosodwyd y gyllideb refeniw gyda gwarged a gynlluniwyd o £6,291k.

(ii) Y gyllideb gyfalaf gros ar gyfer 2025/26, ar ôl addasiadau yn ystod y flwyddyn, yw £26,914k. Mae cyllideb cyllid grant gwerth £10,783k yn gostwng y gyllideb net i £16,131k.

(iii) Roedd cyfuniad o'r gyllideb refeniw a'r gyllideb gyfalaf wedi'i haddasu yn rhoi diffyg a gynlluniwyd o £9,840k. Bydd £6,820k yn cael ei gyllido o gronfa wrth gefn y CRT, a bydd y balans o £3,019k yn cael ei gyllido gan fenthyca allanol.

(iv) Mae'r CRT wedi'i glustnodi i'w ddefnyddio ar gyfer dibenion penodol ac ni ellir trosglwyddo cyllid o'i gronfeydd wrth gefn i'r Gronfa Gyffredinol, ac ni ellir defnyddio'r Gronfa Gyffredinol i gyllido'r CRT.

3. Mae'r adroddiad hwn yn nodi perfformiad ariannol y CRT ar gyfer y cyfnod rhwng 1 Ebrill 2025 a 31 Mawrth 2026.

4. Trosolwg

4.1 Mae sefyllfa gwarged / diffyg refeniw'r CRT ar ddiwedd y flwyddyn £1,731k yn well na'r gyllideb. Mae mwy o fanylion wedi'u cynnwys yn adrannau 5 i 8 isod ac yn Atodiad A.

4.2 Roedd gwariant cyfalaf yn £25,114k ar ddiwedd y flwyddyn, sy'n golygu tanwariant o £1,800k yn y rhaglen gyfalaf, fel yr eglurir yn adran 9 isod ac yn Atodiadau B a C. Roedd cynnydd o £1,395k, i £12,179k, mewn incwm grant.

4.3 Mae'r diffyg ar alldro (trwy gyfuno'r cyllidebau refeniw a chyfalaf) yn £4,914k, £1,907k yn llai na'r gyllideb.

5. Incwm

5.1 Ar ddiwedd chwarter 4, roedd incwm rhenti £64k yn is na'r gyllideb a broffiliwyd. Y rheswm pennaf am y diffyg yn yr incwm rhenti yw nad oedd eiddo newydd wedi'u hychwanegu at y stoc o dai y gellir eu gosod yn unol â'r amserlen. Ar yr un pryd, defnyddiwyd incwm uwch o ffioedd, taliadau a chyfraniadau eraill i wrthbwyso'r diffyg hwn.

6. Atgyweirio a Chynnal a Chadw

6.1 Ar ddiwedd chwarter 4, roedd tanwariant o £521k ar waith trwsio a chynnal a chadw. Gwariant ar dai gwag pan fydd tenantiaeth yn newid dwylo sydd i gyfrif am hyn yn bennaf. Roedd y gwariant wedi cyrraedd y trothwy cyfalafu a'i symud yn erbyn y gyllideb gyfalaf ar gyfer Safon Ansawdd Tai Cymru (SATC).

6.2 Mae tanwariant o £72K ar wasanaethau a rennir a gwasanaethau yr ailgodir tâl amdanynt, sy'n cynnwys gwariant ar ardaloedd cymunol ac ardaloedd a rennir, torri glaswellt ac ati, gyda chymysgedd o orwariant a thanwariant ar linellau gwariant unigol.

6.3 Mae gwariant ar staff gweithredol £314k yn is na'r gyllideb a broffiliwyd ar ddiwedd chwarter 4, oherwydd cyfuniad o danwariant ar y gyllideb ar gyfer dyfarniadau cyflog a swyddi gweigion. Mae gorbenion a gwariant arall yn unol â'r gyllideb.

7. Gwariant ar Oruchwylio a Rheoli

7.1 Ar ddiwedd chwarter 4, roedd gwariant ar oruchwylio a rheoli £523k yn is na'r gyllideb a broffiliwyd, yn bennaf oherwydd swyddi gwag heb eu llenwi ac addasiad yn gysylltiedig â chyfradd cyfraniad pensiwn.

8. Addasiadau Diwedd Blwyddyn

8.1 Mae'r pennawd hwn yn cynnwys eitemau gwariant (costau cyllido cyfalaf ac ailgodi tâl o'r Gronfa Gyffredinol) sydd yn ffurfio rhan o'r broses gyfrifo ar ddiwedd y flwyddyn. Ar ddiwedd chwarter 4, roedd £288k o danwariant, yn bennaf oherwydd bod costau cyllido'n is na'r gyllideb, gan na chymerwyd benthyciadau allanol ychwanegol yn ystod y flwyddyn.

9. Gwariant Cyfalaf

9.1 Y gyllideb gyfalaf gros ar gyfer 2025/26 oedd £29,914k, ac roedd cyfanswm y gwariant ar ddiwedd y flwyddyn yn £25,114k. Llwyddwyd i sicrhau cyllid grant o £12,179k.

Mae'r cyllid grant yn cael ei grynhoi isod:-

Ffynhonnell	**Alldro £**
Cronfa Tai â Gofal (CTG)	1,233,366
Cronfa Gofal Integredig (ICF)	813,445
Rhaglen Gyfalaf Llety Trosiannol	1,072,346
Grant Tai Cymdeithasol	1,226,740
Lwfans Atgyweiriadau Mawr	3,580,728
Y Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio 2025/26	4,193,848
Arall	58,130
Cyfanswm Cyllid Grant	**12,178,603**

9.2 Gwariant SATC – Roedd y gyllideb wreiddiol o £5,483k yn dyrannu swm o £1,483k i fynd i'r afael â gwaith SATC a wrthodwyd gan denantiaid ac elfennau cyfalaf sy'n cael eu huwchraddio pan fydd tenantiaeth yn newid dwylo, megis gosod ceginau ac ystafelloedd ymolchi newydd ac ail-weirio systemau wrth iddynt ddod i ddiwedd eu hoes. Mae gwerth £2,088k o waith ar eiddo gwag a gwblhawyd gan yr Uned Cynnal a Chadw Tai (UCChT) wedi cael ei gyfalafu hyd at ddiwedd chwarter 4. Roedd y gyllideb hefyd yn dyrannu £4,000k tuag at Flwyddyn 2 y rhaglen 5 mlynedd ar gyfer adnewyddu ceginau sydd bellach dros 15 mlwydd oed. Yn ôl y Gwasanaethau Tai, roedd y ddau gontractwr a benodwyd wedi parhau i berfformio'n dda yn erbyn y rhaglen waith yn ystod chwarter 4. Mae'r ddau gontractwr hefyd yn gosod ceginau newydd ac yn gwneud gwaith yn gysylltiedig â SATC yn ôl y gofyn, pan fydd tenantiaeth yn newid dwylo. Mae'r ddau gontractwr a'r UCChT wedi gwneud llawer iawn mwy o waith nad oedd wedi'i raglennu na'r disgwyl ar newid tenantiaeth, ac roedd gorwariant o £2,491k ar ddiwedd y flwyddyn. Cyflwynwyd dull newydd o briodoli gwariant rhwng gwaith refeniw a chyfalaf yn 2025/26 sydd hefyd wedi cyfrannu at y gorwariant.

9.3 Gwariant Risg Tân – Bwriadwyd gwario'r gyllideb o £500k ar sicrhau cydymffurfiaeth â Gorchymyn Diwygio Rheoleiddio 2005. Roedd y mesurau arfaethedig yn cynnwys gosod drysau tân 1 awr (FD60) newydd mewn fflatiau ac uwchraddio systemau larymau tân a goleuadau argyfwng mewn blociau o fflatiau. Roedd £485k wedi'i wario erbyn diwedd chwarter 4. Bwriedir gosod rhagor o ddrysau tân newydd a diweddaru goleuadau argyfwng yn 2026/27.

9.4 Gwariant ar Addasiadau Sector Cyhoeddus - Yn unol â'r disgwyl, mae'r galw am addasiadau canolig a mawr wedi aros yn gyson ac mae'r gyllideb o £500k a ddyrannwyd wedi cyllido gwaith megis gosod lifftiau grisiau, cawodydd â mynediad gwastad, rampiau ac estyniadau. Y gwariant gwirioneddol ar ddiwedd chwarter 4 oedd £499k.

9.5 Gwariant Perfformiad Ynni - Fel yr adroddwyd yn flaenorol, dechreuodd y Gwasanaethau Tai weithio ar raglen 5 mlynedd ar gyfer darparu mesurau ynni adnewyddadwy a datgarboneiddio yn y tymor hwy yn ystod chwarter 4 2024/25. Yn ystod chwarter 4, gwelwyd cynnydd cadarnhaol ar y contract, sy'n cynnwys, yn bennaf, gosod systemau Solar PV a systemau Storio Batris ar draws y stoc dai, ac roedd y Gwasanaethau Tai wedi dyrannu'n wreiddiol cyllideb o £3,300k ar gyfer y gwelliannau effeithlonrwydd ynni hyn yn ystod 2025/26. Ar ddiwedd chwarter 4, roedd £4,986k wedi'i wario. Fel yr adroddwyd yn flaenorol yn ystod chwarter 3, roedd y rhaglen hon wedi denu cefnogaeth ariannol gwerth £2,776k trwy Raglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio (ORP) Llywodraeth Cymru (LlC). Yn ystod chwarter 4, gwahoddwyd y Gwasanaethau Tai gan LlC i gyflwyno cais pellach i'r ORP i brynu nwyddau a deunyddiau i'w gosod yn ystod 2026/27. Roedd y cais, gwerth £1,418k, yn llwyddiannus ac mae i gyfrif am y rhan fwyaf o'r gorwariant yn ystod chwarter 4. Bydd y grant yn cael ei hawlio yn ystod chwarter 1 2026/27.

9.6 Gwariant Gwaith Cynnal a Chadw a Gynlluniwyd – Dyrannwyd cyllideb gwerth cyfanswm o £3,000k ar gyfer gwaith Cynnal a Chadw traddodiadol a gynlluniwyd, ac roedd yn cynnwys ymrwymiad a ddygwyd ymlaen ar gyfer cynlluniau a ddyfarnwyd yn 2024/25 yr oedd gwaith arnynt wedi dechrau'n barod. Mae'r ymrwymiad a ddygwyd ymlaen yn ymwneud yn bennaf â pharhau â gwaith yn Nhan y Bryn, Fali, a Chilgaint Morrison, Caergybi. Roedd y gwaith adeiladu yng Nghilgaint Morrison wedi'i Gwblhau'n Ymarferol yn ystod chwarter 1 a'i Gwblhau'n Ymarferol yn y Fali yn ystod chwarter 3. Fe wnaeth y Gwasanaethau Tai roi contract arall ar dendr ar gyfer Gwaith Cynnal a Chadw a Gynlluniwyd ar gyfer 20 eiddo mewn gwahanol leoliadau yn ystod chwarter 3, gan ymrwymo'r gyllideb yn llawn ar gyfer 2025/26. Ar ddiwedd chwarter 4, roedd £1,676k wedi'i wario. Ar ddiwedd y flwyddyn, roedd tanwariant o £1,324k yn y gyllideb.

9.7 Gwariant ar Waith Amgylcheddol – Roedd cyllideb gwerth £500k wedi'i ddyrannu ar gyfer gwelliannau amgylcheddol yn ystod 2025/26. Defnyddiwyd cyfran o'r gyllideb hon i barhau â'r gwaith dymchwel rhai garejys a gynlluniwyd yn Llangefni, Moelfre ac Amlwch, sef garejys nad oedd yn ymarferol eu cadw. Mae'r Gwasanaethau Tai'n cadarnhau bod tendrau wedi cael eu cyflwyno a bod contract wedi'i ddyfarnu ar gyfer dymchwel y garejys hyn yn ystod chwarter 2. Paratowyd tendr pellach yn ystod chwarter 4 ar gyfer garejys a glustnodwyd i'w dymchwel yn ardal Caergybi. Nid oedd y Gwasanaethau Tai'n disgwyl unrhyw wariant sylweddol ar uwchraddio gweithfeydd trin yn ystod y flwyddyn ariannol ddiwethaf ac roedd tanwariant o £337k ar ddiwedd y flwyddyn.

9.8 Gwariant Contract Gwres Canolog - Yn ystod chwarter 1 2025/26, Cwblhawyd yn Ymarferol y gwaith ar gontract (CHC226) ar gyfer adnewyddu boeleri a ddyfarnwyd yn ystod y flwyddyn ariannol ddiwethaf. Mae'r Gwasanaethau Tai wedi dyrannu cyllideb gyfalaf o £200k ar gyfer 2025/26, a'r gwariant ar ddiwedd chwarter 4, yn cynnwys ymrwymiadau, oedd £117k. Nid oedd unrhyw gynlluniau i ddyfarnu unrhyw gontractau mawr pellach yn ystod 2025/26 ac, yn unol â'r disgwyl, roedd tanwariant o £83k ar ddiwedd y flwyddyn.

9.9 Adnewyddu Fflyd – Mae'r gyllideb yn dyrannu swm o £650k ar gyfer rhaglen dreigl er mwyn adnewyddu fflyd gerbydau'r Uned Cynnal a Chadw Adeiladau, yn bennaf y faniau a ddefnyddir gan weithwyr. Derbyniwyd 10 cerbyd newydd yn ystod chwarter 3 a chyfanswm y gwariant oedd £369k. Archebwyd 10 cerbyd arall, ac mae swm o £395k wedi cael ei ymrwymo i dalu amdanynt. Mae'r Gwasanaethau Tai'n disgwyl derbyn y 10 cerbyd yma yn ystod chwarter 1 2026/27.

9.10 Prynu Tai Cyfredol a Datblygu eiddo newydd - Mae cyllideb o £11,363k wedi'i ddyrannu ar gyfer gweithgareddau sy'n cynyddu stoc y CRT y gellir eu gosod.

- **Prosiectau a gwblhawyd neu sydd bron â'u cwblhau**
  Hyd at chwarter 4, roedd cyfanswm o 46 uned wedi'u hychwanegu at y stoc o dai y gellir eu gosod. Tai a adeiladwyd o'r newydd yn Stad y Bryn, Llanfaethlu oedd yr unedau hyn, yn ogystal â thai oedd wedi cael eu prynu a'u hadnewyddu gan y CRT. Mae gwaith yn mynd rhagddo ar ddatblygiadau newydd yng Nghae Braenar, Caergybi a safle hen Ysgol Niwbwrch ac mae disgwyl iddynt ychwanegu 23 ac 14 uned, yn y drefn honno, at y stoc o dai y gellir eu gosod yn ystod 2026/27.

- **Cydweithio â'r Gwasanaethau Cymdeithasol**
  Mae'r CRT yn cydweithio â Gwasanaethau Cymdeithasol y Cyngor ar nifer o brosiectau sydd ar waith. Mae'r gwaith o ddatblygu cyfleuster gofal ychwanegol ym Mhorthaethwy yn wynebu oedi, ond digwyddodd rhywfaint o waith yn ystod 2025/26 a chychwynnodd y project yn ystod chwarter cyntaf 2026/27. Mae pedwar eiddo wedi cael eu prynu hefyd ac maent yn cael eu datblygu er mwyn diwallu anghenion y Gwasanaethau Cymdeithasol.

- **Prynu ac Adnewyddu Eiddo**
  Yn ystod 2025/26, canolbwyntiwyd ar adnewyddu eiddo a oedd wedi cael eu prynu'n barod, a dyrannwyd £2,370k er mwyn cyllido gwaith ar 15 uned i'w hychwanegu at y stoc o dai y gellir eu gosod yn ystod y flwyddyn. Oherwydd rhywfaint o oedi yn gynharach yn y flwyddyn, roedd tanwariant o £733k.

  Derbyniwyd caniatâd i brynu pum eiddo yn ystod chwarter 1, ac mae 5 eiddo arall yn cael eu prynu, ar ôl derbyn dyraniad grant ychwanegol o dan y Rhaglen Gyfalaf Llety Trosiannol (TACP) gan LIC. Cafwyd oedi wrth gwblhau pryniant dau eiddo ac, o ganlyniad, roedd tanwariant o £202k ar y gyllideb.

- **Prosiectau newydd yn y camau cychwynnol a rhai cyn Cynllunio**
  Mae gwaith cychwynnol yn cael ei wneud ar nifer o brosiectau, sef datblygiadau ym Mhlas Penlan yn Llangefni, Maes Mona yn Amlwch a safle hen Ysgol Corn Hir yn Llangefni. Mae prosiectau sydd ar y gweill ond nad ydynt wedi derbyn caniatâd cynllunio eto yn cynnwys gwaith datblygu ac ailddatblygu ym Maes William Williams yn Amlwch, Tan y Foel yn Llannerch-y-medd, Ysgol y Parc yng Nghaergybi a Phencraig Mansions yn Llangefni. Dyrannwyd cyllideb o £300k yn 2025/26 ar gyfer gwaith yn gysylltiedig ag asesu potensial y safleoedd hyn ar gyfer prosiect datblygu yn y dyfodol; ar ddiwedd y flwyddyn, roedd cyfanswm y gwariant yn £165k.

9.11 At ei gilydd, roedd tanwariant o £1,800k yn y gyllideb gyfalaf ar ddiwedd y flwyddyn. Mae hyn yn cynnwys gorwariant o £2,154k ar sawl llinell wariant, a thanwariant o £3,954k. Cyflwynir cais i gymeradwyo cario'r tanwariant drosodd i 2026/27 fel rhan o'r prif adroddiad alldro cyfalaf.

10. Balans y CRT

10.1 Roedd balans agoriadol cronfa wrth gefn y CRT yn £7,976k. Roedd y gyllideb yn caniatáu ar gyfer defnyddio £6,820k o'r balans hwn, gan adael balans o £1,155k yn y gronfa wrth gefn, sef yr isafswm balans fel y nodir yng Nghynllun Busnes y CRT. Mae hyn yn gyfystyr â 5% o'r gyllideb incwm rhenti tai ar gyfer 2025/26. Roedd balans terfynol cronfa wrth gefn y CRT yn £3,062k.

11. Benthyciadau'r CRT

11.1 Ar ôl addasu'r gyllideb gyfalaf a grantiau cyfalaf, y diffyg refeniw / cyfalaf net ar ddiwedd y flwyddyn oedd £4,914k. Cyllidwyd hyn yn llawn o gronfa wrth gefn y CRT ac nid oedd rhaid cymryd unrhyw fenthyciadau allanol yn 2025/26.

B – Pa opsiynau eraill wnaethoch chi eu hystyried a beth oedd eich rhesymau dros eu gwrthod a / neu ddewis yr opsiwn hwn?

Ddim yn berthnasol

C – Am ba reswm y mae hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?

Mae'r mater hwn wedi'i ddirprwyo i'r Pwyllgor Gwaith.

Ch – A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â pholisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?

Ydi

D – A yw'r penderfyniad hwn o fewn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?

Ydi

Dd – Asesu'r effaith bosib (os yw'n berthnasol):

1	Sut mae'r penderfyniad hwn yn effeithio ar ein hanghenion hirdymor fel Ynys?	Mae'r adroddiad hwn at ddibenion monitro yn unig ac mae'n cael ei ddefnyddio, gydag adroddiadau eraill, i lunio cynllun busnes a chyllideb flynyddol y CRT. Bydd yr effaith ar anghenion hir dymor yr Ynys yn cael eu hasesu wrth osod y gyllideb flynyddol.
2	A ragwelir y bydd y penderfyniad hwn yn atal costau/dibyniaeth ar yr Awdurdod yn y dyfodol? Os felly, sut?	Ddim yn berthnasol
3	A fuom yn cydweithio â sefydliadau eraill i ddod i'r penderfyniad hwn? Os felly, nodwch gyda phwy.	Ddim yn berthnasol

4	A yw dinasyddion Ynys Môn wedi chwarae eu rhan wrth gynllunio'r ffordd hon ymlaen, gan gynnwys y rhai hynny y mae'r penderfyniad yn effeithio'n uniongyrchol arnynt? Esboniwch sut.	Mae'r Gwasanaeth Tai yn ymgynghori'n rheolaidd â'i denantiaid ac mae canlyniadau'r ymgynghoriadau hynny'n cael eu bwydo i'r broses gynllunio busnes ac yna i'r broses o osod y gyllideb flynyddol.
5	Nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad hwn ei gael ar y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010.	Ddim yn berthnasol
6	Os yw hwn yn benderfyniad strategol, nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad ei gael ar unrhyw un sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol.	Ddim yn berthnasol
7	Nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad hwn ei gael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.	Ddim yn berthnasol
Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori?		**Beth oedd eu sylwadau?**
1	Prif Weithredwr / Tîm Arweinyddiaeth (TA) (gorfodol)	Mae'r TA wedi ystyried yr adroddiad. Mae unrhyw sylwadau wedi'u hymgorffori yn yr adroddiad.
2	Cyllid / Adran 151 (gorfodol)	Amherthnasol - adroddiad y Swyddog Adran 151 yw hwn.
3	Cyfreithiol / Swyddog Monitro (gorfodol)	Mae'r Swyddog Monitro'n aelod o'r TA ac mae ei sylwadau wedi cael eu hystyried a'u hymgorffori yn yr adroddiad.
4	Adnoddau Dynol (AD)	D/B
5	Eiddo	D/B
6	Technoleg Gwybodaeth a Chyfathrebu (TGCh)	D/B
7	Caffael	D/B
8	Sgriwtini	Mae'r Panel Sgriwtini Cyllid yn derbyn adroddiad ar ganlyniadau adroddiadau monitro chwarterol y CRT.
9	Aelodau Lleol	D/B

F - Atodiadau:

- Atodiad A - Gwariant a rhagolygon refeniw hyd at ddiwedd chwarter 4 2025/26
- Atodiad B - Gwariant a rhagolygon cyfalaf hyd at ddiwedd chwarter 4 2025/26
- Atodiad C - Cynlluniau cyfalaf adeiladu tai newydd a rhagolygon hyd at ddiwedd chwarter 4 2025/26

Ff - Papurau cefndir (cysylltwch ag awdur yr adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach):

- Cynllun Busnes 30 Mlynedd y CRT 2025-2054 (fel y'i cymeradwywyd gan y Pwyllgor hwn ym mis Mawrth 2025)

Atodiad A

CYLLIDEB CYFRIF REFENIW TAI 2025/26

	Cyllideb cyfredol 2025/26	Gwariant / (incwm) hyd at Ch4	Amrywiant diwedd blwyddyn	Rhagolwg diwedd blwyddyn yn Ch3	Newid o rhagolwg Ch3
	£	£	£	£	£
Incwm					
Incwm rhent	(23,398,090)	(23,333,620)	64,470	(23,341,356)	7,737
Taliadau Gwasanaeth	(247,090)	(255,468)	(8,378)	(254,251)	(1,217)
Incwm arall	(270,950)	(335,984)	(65,034)	(338,915)	2,931
Cyfanswm incwm	**(23,916,130)**	**(23,925,072)**	**(8,941)**	**(23,934,522)**	**9,451**
Gwariant					
Gwaith Trwsio a Chynnal a Chadw	4,237,650	3,716,125	(521,525)	4,267,302	(551,178)
Gwaith Trwsio ymatebol		*2,136,090*		*3,075,330*	(939,241)
Gwaith a gynlluniwyd a chylchol		*198,572*		*198,480*	92
Anheddau gwag		*1,381,463*		*993,492*	387,971
Gwasanaethau a rennir a rhai yr ailgodir tâl amdanynt	961,950	889,230	(72,720)	937,523	(48,293)
Costau gweithwyr gweithredol	2,391,820	2,078,297	(313,523)	2,208,995	(130,698)
Gorbenion a gwariant arall	647,990	646,428	(1,562)	708,571	(62,143)
Cyfanswm Gwaith Trwsio a Chynnal a Chadw	**8,239,410**	**7,330,080**	**(909,330)**	**8,122,391**	**(792,311)**
Goruchwylio a rheoli					
Gweinyddu Rhenti	501,530	457,094	(44,436)	460,297	(3,203)
Cyfanogiad tenantiaid a chefnogaeth	914,300	851,627	(62,673)	844,860	6,767
Rheoli Stadau	768,290	700,988	(67,302)	730,271	(29,283)
Datblygu	260,190	284,189	23,999	270,475	13,714
Staff rheoli a thechnegol	1,821,650	1,638,984	(182,666)	1,660,843	(21,859)
Cefnogaeth busnes	1,632,820	1,441,637	(191,183)	1,521,304	(79,668)
Cyfanswm goruchwylio a rheoli	**5,898,780**	**5,374,518**	**(524,262)**	**5,488,050**	**(113,532)**
Cyfanswm Gweithrediadau	**(9,777,940)**	**(11,220,473)**	**(1,442,533)**	**(10,324,081)**	**(896,392)**
Addasiadau diwedd blwyddyn					
Costau cyllido a darpariaeth drwg ddyledion	2,618,800	2,349,138	(269,662)	2,625,880	(276,742)
Ailgodi tâl o'r gwasanaethau canolog	842,820	815,426	(27,394)	842,820	(27,394)
Ailgodi tâl o'r gwasanaethau tai	25,130	34,117	8,987	25,130	8,987
Cyfanswm addasiadau diwedd blwyddyn	**3,486,750**	**3,198,681**	**(288,069)**	**3,493,830**	**(295,149)**
Cyfanswm (gwarged) / diffyg refeniw	**(6,291,190)**	**(8,021,792)**	**(1,730,602)**	**(6,830,251)**	**(1,191,541)**
Cyfrif gwariant cyfalaf					
Gwariant cyfalaf	26,913,950	25,113,911	(1,800,039)	24,006,775	1,107,136
Grantiau cyfalaf derbyniadwy	(10,783,173)	(12,178,603)	(1,395,430)	(8,740,037)	(3,438,566)
Cyfraniadau eraill	-	-	-	-	-
Cyfanswm (gwarged) / diffyg cyfalaf	**16,130,777**	**12,935,308**	**(3,195,469)**	**15,266,738**	**(2,331,430)**
Cyllidir diffyg cyfalaf gan					
Gwarged refeniw	(6,291,190)	(8,021,792)	(1,730,602)	(6,830,251)	(1,191,541)
Cronfa wrth gefn CRT	(6,820,303)	(4,913,516)	1,906,787	(6,820,303)	1,906,787
Benthyca digefnogaeth	(3,019,284)	-	3,019,284	(1,616,184)	1,616,184
	-	-	-	-	-
Cyfanswm cyllido gwariant cyfalaf	**(16,130,777)**	**(12,935,308)**	**3,195,469**	**(15,266,738)**	**2,331,430**
	-	-	-	-	-
Balans agoriadol y CRT	(7,975,637)	(7,975,637)	-	(7,975,679)	-
(Cynnydd) / Gostyngiad Net yng Nghronfa Wrth Gefn y CRT	6,820,303	4,913,516	(1,906,787)	6,820,303	(1,906,787)
Balans cau Cronfa wrth Gefn y CRT	**(1,155,334)**	**(3,062,121)**	**(1,906,787)**	**(1,155,376)**	**(1,906,787)**

Atodiad B

CYLLIDEB CYFALAF CYFRIF REFENIW TAI 2025/26

	Cyllideb flynyddol 2025/26 £	Gwariant chwarter 4 £	Amrywiant diwedd blwyddyn £	Rhagolwg diwedd blwyddyn yn Ch3 £	Amrywiant i rhagolwg Ch3 £
Contract Gwres Canolog	200,000	116,781	(83,219)	104,000	12,781
Contract Cynnal a Chadw a gynlluniwyd	3,000,000	1,675,803	(1,324,197)	1,300,000	375,803
Gwella Perfformiad Ynni	4,718,136	4,985,901	267,765	3,300,000	1,685,901
Gwaith Amgylcheddol	500,000	163,168	(336,832)	300,000	(136,832)
Prynu Eiddo Cyfredol a Datblygu Eiddo Newydd	11,362,814	8,845,815	(2,516,999)	10,449,902	(1,604,087)
Addasiadau Sector Gyhoeddus	500,000	499,273	(727)	500,000	(727)
Rheoli Risg Tân	500,000	484,901	(15,099)	500,000	(15,099)
SATC	1,483,000	2,207,482	724,482	2,515,000	(307,518)
Rhaglen Adnewyddu Ceginau	4,000,000	5,766,123	1,766,123	4,350,000	1,416,123
Adnewyddu Fflyd	650,000	368,664	(281,336)	687,873	(319,209)
Cyfanswm	**26,913,950**	**25,113,911**	**(1,800,039)**	**24,006,775**	**1,107,136**

Atodiad C

CYLLIDEB DATBLYGIADAU NEWYDD 2025/26

Cynlluniau / Prosiectau	**Nifer o unedau ychwanegol**	**Cyllideb 2025/26** £	**Gwariant Ch4** £	**Amrywiant diwedd blwyddyn** £	**Rhagolwg diwedd blwyddyn yn Ch3** £	**Amrywiant i rhagolwg Ch3** £
Anheddau newydd eu hadeiladu						
Safle Hen Ysgol Niwbwrch	14	1,427,530	1,145,180	(282,350)	1,350,000	(204,820)
Cae Braenar, Caergybi	23	1,535,707	760,501	(775,206)	1,450,000	(689,499)
Parc y Coed, Llangefni, Cam 2	2	293,200	275,510	(17,690)	293,200	(17,690)
Stad y Bryn, Llanfaethlu	10	912,736	848,818	(63,918)	950,000	(101,182)
Plas Alltran, Caergybi	4	-	-	-	-	-
Prynu eiddo cyfreddol						
Prynu	10	2,312,356	2,110,142	(202,214)	2,628,416	(518,274)
Adnewyddu	15	2,370,000	1,637,301	(732,699)	2,370,000	(732,699)
Cydweithredu â Gwasanaethau Cymdeithasol	5	1,343,648	1,334,459	(9,189)	818,286	516,173
Gofal Ychwanegol Aethwy	73	867,637	569,100	(298,537)	375,000	194,100
Prosiectau yn y Cyfnod Cyn Datblygu		300,000	164,805	(135,195)	215,000	(50,195)
Cyfanswm	**156**	**11,362,814**	**8,845,815**	**(2,516,999)**	**10,449,902**	**(1,604,087)**

This page is intentionally left blank

Cyngor Sir Ynys Môn

Adroddiad i:	**PWYLLGOR GWAITH**
Dyddiad:	**21 GORFFENNAF 2026**
Pwnc:	**CYFRIFON TERFYNOL DRAFFT 2025/26 A DEFNYDDIO CRONFEYDD WRTH GEFN A BALANSAU**
Deilydd(ion) Portffolio:	**Y CYNGHORYDD ROBIN WILLIAMS – DIRPRWY ARWEINYDD A DEILYDD PORTFFOLIO– CYLLID A BUSNES CORFFORAETHOL A PHROFIAD CWSMER**
Pennaeth Gwasanaeth / cyfarwyddwr:	**MARC JONES – CYFARWYDDWR SWYDDOGAETH (ADNODDAU) / SWYDDOG ADRAN 151**
Awdur yr adroddiad:	**MARC JONES – CYFARWYDDWR SWYDDOGAETH (ADNODDAU) / SWYDDOG ADRAN 151**
Aelodau Lleol:	**AMHERTHNASOL**

A – Argymhelliad(Argymhellion) a rhesymau

Mae'r adroddiad yn cyflwyno'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr drafft am 2025/26 a'r Fantolen ddrafft hyd at 31 Mawrth 2026.

Cyflwynirir gwybodaeth fanylach am falansau cyffredinol a chronfeydd wrth gefn clustnodedig y Cyngor ac mae'r adroddiad yn manylu ar y defnydd y bwriedir ei wneud o'r cronfeydd wrth gefn a'r balansau yn 2026/27 a'r blynyddoedd dilynol. Noda'r adroddiad lefel y balansau cyffredinol a'r cronfeydd wrth gefn clustnodedig sydd, ym marn broffesiynol Swyddog Adran 151 y Cyngor, y lefel sydd ei angen i ddiogelu unrhyw risgiau ariannol y mae'r Cyngor yn eu hwynebu, bodloni unrhyw ymrwymiadau cyllido presennol a wnaed ac mae'n ystyried unrhyw gyfyngiadau penodol ar ddefnyddio'r cyllid, e.e. cyfyngiadau a osodir gan amodau grant. Gall lefel y risg y mae'r Cyngor yn ei hwynebu newid a bydd lefel y balansau cyffredinol a'r cronfeydd wrth gefn clustnodedig yn cael ei hadolygu dros y misoedd nesaf.

Pwysig yw nodi nad yw'r ffigyrau wedi'u harchwilio a gallant newid yn sgil y broses archwilio. Wedi cwblhau'r archwiliad, cyflwynir adroddiad o'r Datganiad Cyfrifon terfynol i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a'r Cyngor llawn.

Argymhellion:-

1. Bod y Pwyllgor Gwaith yn nodi'r datganiadau ariannol drafft sydd heb eu harchwilio am y flwyddyn ariannol 2025/26. Mae'r Datganiad Cyfrifon Drafft llawn 2025/26 wedi'i gyhoeddi ar y ddolen a ganlyn.:- Datganiad o'r Cyfrifon Drafft 2025 i 2026
2. Bod y Pwyllgor Gwaith yn nodi sefyllfa balansau cyffredinol y Cyngor, fel ar 31 Mawrth 2026, sef £19.037m.
3. Bod y Pwyllgor Gwaith yn nodi balans y cronfeydd wrth gefn clustnodedig o £24.434m, ac yn cymeradwyo creu £0.510m o gronfeydd wrth gefn clustnodedig newydd.
4. Bod y Pwyllgor Gwaith yn cymeradwyo'n ffurfiol drosglwyddo £0.716m o gronfeydd wrth gefn clustnodedig yn ôl i Falansau Cyffredinol y Cyngor.
5. Bod y Pwyllgor Gwaith yn nodi balans cronfeydd wrth gefn ysgolion o £4.327m.
6. Bod y Pwyllgor Gwaith yn nodi balans cronfa'r Cyfrif Refeniw Tai (CRT) o £3.063m.
7. Bod y Pwyllgor Gwaith yn cymeradwyo defnyddio £2.373m o falansau cyffredinol a chronfeydd wrth gefn clustnodedig at y dibenion a nodir yn Nhabl 9.

B – Pa opsiynau eraill wnaethoch chi eu hystyried a beth oedd y rhesymau am eu gwrthod ac/neu am ddewis yr opsiwn hwn?

Ystyriwyd nifer o opsiynau o ran lefel y balansau cyffredinol sydd eu hangen i dalu costau a risgiau posibl yn y dyfodol. Yn sgil yr opsiwn, cafwyd y posibilrwydd o ryddhau balansau cyffredinol a chronfeydd wrth gefn clustnodedig i gyllido gwariant untro yn 2026/27 a / neu mewn blynyddoedd i ddod. Ystyriwyd nifer o feysydd gwariant gwahanol.

C – Pam fo hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?

Mae defnyddio cronfeydd wrth gefn a balansau wedi'i ddirprwyo i'r Pwyllgor Gwaith yn unol â phenderfyniad y Cyngor ar gyllidebau refeniw a chyfalaf blynyddol y Cyngor.

Ch – A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â'r polisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?

Ydi

D – A yw'r penderfyniad hwn o fewn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?

Ydi

Dd – Asesiad o effeithiau posib (os yn berthnasol)

1. Sut mae'r penderfyniad hwn yn cael effaith ar ein hanghenion tymor hir fel ynys?

Mae'r bwriad i ddefnyddio cronfeydd wrth gefn a balansau wedi'i gynllunio i fynd i'r afael â rhai risgiau a materion y mae'r Cyngor yn eu hwynebu ar hyn o bryd. Bydd hyn yn caniatau i'r Cyngor ymgymryd â phrosiectau fydd yn helpu i ddiwallu anghenion tymor hir yr Ynys a'i thrigolion.

2. A yw hwn yn benderfyniad y disgwylir iddo atal costau/dibyniaethau yn y dyfodol ar y Cyngor? Os felly, sut?

Ydi. Bydd nodi cyllid i liniaru risgiau yn y dyfodol yn sicrhau y bydd risgiau'n cael eu rheoli'n well a gallent leihau costau yn y dyfodol.

3. A ydyn ni wedi cydweithio â sefydliadau eraill i ddod i'r penderfyniad hwn? Os felly, gyda phwy?

Amherthnasol

4. A yw dinasyddion Ynys Môn wedi chwarae rhan wrth ddrafftio'r ffordd hon ymlaen, gan gynnwys y rhai y mae'r penderfyniad yn cael effaith uniongyrchol arnynt? Eglurwch sut.

Amherthnasol

5. Nodwch unrhyw effaith bosibl y byddai'r penderfyniad hwn yn ei chael ar y grwpiau gwarchodedig o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010.

Nid yw'r penderfyniad y gofynnir amdano yn yr adroddiad hwn yn cael effaith uniongyrchol ar y grwpiau hynny a ddiogelir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010. Byddai unrhyw gynlluniau i ddefnyddio cyllid yn ystyried yr effaith ar y grwpiau hynny cyn gwneud y penderfyniad terfynol i fwrw ymlaen ag unrhyw brosiect.

6. Os yw hwn yn benderfyniad strategol, nodwch unrhyw effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad yn eu cael ar y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol.

Nid yw’r penderfyniad y gofynnir amdano yn yr adroddiad hwn yn cael effaith uniongyrchol ar y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol. Byddai unrhyw gynlluniau i ddefnyddio cyllid yn ystyried yr effaith ar y rhai sydd dan anfantais economaidd-gymdeithasol cyn gwneud y penderfyniad terfynol i fwrw ymlaen ag unrhyw brosiect.

7. Nodwch unrhyw effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad hwn yn eu cael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin yr iaith yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Dim effaith ar y Gymraeg.

E – Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori? Beth oedd eu sylwadau?

1. Prif Weithredwr / Tîm, Arweinyddiaeth (TA) (gorfodol)	Mae'r adroddiad wedi’i ystyried gan y Prif Weithredwr a'r TA cyn iddo gael ei gyflwyno i'r Pwyllgor. Mae sylwadau aelodau'r TA wedi'u hymgorffori yn yr adroddiad.
2. Cyllid / Swyddog 151	Roedd y Swyddog Adran 151 a staff y Tîm Cyllid yn gyfrifol am ddrafftio'r cyfrifon a'r adroddiad hwn.
3. Swyddog Cyfreithiol / Monitro (gorfodol)	Mae'r Swyddog Monitro yn aelod o'r TA ac mae unrhyw sylwadau a wnaed wedi cael eu hystyried ynghyd â'r holl sylwadau a wnaed gan aelodau'r TA.
4. Adnoddau Dynol	Nid yw'r materion a drafodir yn yr adroddiad yn cael effaith ar unrhyw faterion Adnoddau Dynol.
5. Eiddo	Amherthnasol
6. Technoleg Gwybodaeth	Amherthnasol
7. Caffael	Amherthnasol
8. Sgriwtini	Trafodwyd yr alldro ariannol drafft a’r balansau cronfeydd wrth gefn yng nghyfarfod y Panel Sgriwtini Cyllid ar 9 Gorffennaf 2026. Ystyriwyd y datganiad cyfrifon drafft gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 16 Gorffennaf 2026.
9. Aelodau Lleol	Amherthnasol

F – Atodiadau

Atodiad 1 – Adroddiad ar y prif ddatganiadau ariannol, balansau cyffredinol a chronfeydd wrth gefn clustnodedig Atodiad 2 – Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Drafft 2025/26 Atodiad 3 – Mantolen Ddrafft fel yr oedd ar 31 Mawrth 2026 Atodiad 4 – Datganiad Symudiadau mewn Cronfeydd Wrth Gefn 2025/26 Atodiad 5 – Cronfeydd Wrth Gefn Clustnodedig, fel ar 31 Mawrth 2026

Ff – Papurau cefndir (cysylltwch ag awdur yr adroddiad am ragor o wybodaeth)

Dim

1. PWRPAS YR ADRODDIAD

1.1. Yn yr adroddiad, nodir prif ddatganiadau ariannol drafft am y flwyddyn ariannol 2025/26 a chyflwynir crynodeb o falansau cyffredinol y Cyngor, cronfeydd wrth gefn clustnodedig, balansau ysgolion a chronfa wrth gefn y CRT.

1.2. Noda'r adroddiad, hefyd, farn Swyddog Adran 151 y Cyngor ar pa mor ddigonol yw'r cronfeydd wrth gefn, a ydynt yn rhoi digon o wydnwch ariannol i'r Cyngor ac a ydynt yn rhoi digon o ddiogelwch ariannol i fynd i'r afael ag unrhyw risgiau ariannol yn y dyfodol y bydd y Cyngor yn eu hwynebu.

2. GWYBODAETH GEFNDIR

2.1. Mae Rheoliad 10 Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014, fel y'u diwygiwyd gan Reoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) (Diwygiad) 2018, yn ei gwneud yn ofynnol i'r swyddog ariannol cyfrifol, erbyn 31 Mai yn syth ar ôl diwedd y flwyddyn ariannol, lofnodi a dyddio'r datganiad cyfrifon drafft ac ardystio ei fod yn ddarlun gwir a theg o sefyllfa ariannol y Cyngor. Yna, rhaid i'r Cyngor gymeradwyo a chyhoeddi ei ddatganiadau ariannol, sydd wedi'u harchwilio, erbyn 31 Gorffennaf yn syth ar ôl diwedd y flwyddyn ariannol.

2.2. Oherwydd nifer o resymau, yn cynnwys oedi wrth gwblhau archwiliadau ledled Cymru yn y blynyddoedd yn dilyn y pandemig ac oherwydd materion cyfrifyddu technegol, yr oedd angen canllawiau a mewnbwn archwilio ychwanegol, mae Llywodraeth Cymru (LlC) ac Archwilio Cymru wedi cydnabod nad yw'r amserlen statudol yn gyraeddadwy ar gyfer blwyddyn ariannol 2025/26. Yr amserlen a awgrymir yw paratoi'r datganiad cyfrifon drafft erbyn 30 Mehefin 2026 a chyhoeddi'r cyfrifon archwiliedig terfynol erbyn 30 Medi 2026. Ystyrir, hefyd, ddiwygio'r dyddiadau cau statudol am y blynyddoedd i ddod. Mae'r Cyngor wedi cyhoeddi'r hysbysiad statudol yn rhoi gwybod i'r holl bartïon â diddordeb na fydd y Cyngor yn cydymffurfio â'r dyddiadau cau statudol a nodir ym mharagraff 2.1 uchod.

3. DATGANIAD INCWM A GWARIANT CYNHWYSFAWR DRAFFT 2025/26

3.1. Cyflwynir y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (CIES) drafft yn Atodiad 2.

3.2. Mae'r datganiad yn crynhoi cost darparu gwasanaethau yn 2025/26, yn unol â'r gofynion cyfrifyddu statudol, ac mae'n cynnwys Cronfa'r Cyngor a'r CRT mewn un datganiad ariannol. Mae'r CIES yn cynnwys costau cyfrifyddu statudol, megis dibrisiant ac addasiadau pensiwn, nad ydynt yn cael eu codi yn erbyn y Dreth Gyngor ac, felly, maent yn cael eu gwrthdroi cyn pennu'r sefyllfa derfynol mewn perthynas â balansau cyffredinol, cronfeydd wrth gefn clustnodedig, balans y CRT a balansau ysgolion. O ganlyniad, nid yw'r CIES yn uniongyrchol gymharol â'r adroddiadau alldro a gyflwynir i'r Pwyllgor Gwaith fel rhan o agenda'r cyfarfod hwn.

3.3. Dengys y CIES mai £182.912m yw cost net gwasanaethau, gyda gwarged o £35.668m ar ddarparu gwasanaethau. Yna gwneir addasiadau ar gyfer ailbrisio asedau ac ar gyfer ailfesur y rhwymedigaeth pensiwn, i roi'r gwarged net terfynol am y flwyddyn, sef £29.296m. Yna gwneir addasiadau, fel y dangosir yn Nhabl 1 isod, i bennu'r symudiad mewn cronfeydd wrth gefn a balansau. Ceir manylion yr addasiadau yn nodyn 6 y Datganiad Cyfrifon drafft.

Tabl 1
Cysoni CIES â'r Cyfraniad (i) / o Gronfeydd Wrth Gefn a Balansau am 2025/26

	£'000	£'000
Cyfanswm y Gost (Gwarged) yn unol â'r CIES		(29,296)
Gwrthdroi'r cofnodion cyfrifyddu mewn perthynas ag Ailbrisio Asedau ac Ailfesur y Gronfa Bensiwn	(6,372)	
Addasiad rhwng y Sail Gyfrifyddu a'r Sail Gyllido o dan y Rheoliadau	35,913	
		29,541
Cyfraniad (i) / o Gronfeydd Wrth Gefn a Balansau Defnyddiadwy		**245**

3.4. Mae'r symudiadau yng nghronfeydd wrth gefn a balansau'r Cyngor i'w gweld yn Nhabl 2 isod:-

Tabl 2
Crynodeb o'r Symudiadau yng Nghronfeydd Wrth Gefn a Balansau'r Cyngor ar 31 Mawrth 2026

	Balans Agoriadol 01/04/2025 £'000	**Tan / (Gor)wariant Net 2025/26 £'000**	**Trosglwyddiadau Net (o) / i Gronfeydd wrth Gefn ar gyfer Cyllid a Gymeradwywyd £'000**	**Balans Cau 31/03/2026 £'000**
Cronfa Gyffredinol y Cyngor	18,160	2,620	(1,743)	**19,037**
Cronfeydd Wrth Gefn Clustnodedig Cronfa'r Cyngor	20,759	-	3,676	**24,435**
Balansau Ysgolion	5,074	-	(746)	**4,328**
Cronfa wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf	2,616	-	165	**2,781**
Cronfa wrth Gefn Grantiau Cyfalaf Heb eu Cymhwyso	538	-	697	**1,235**
Cronfa wrth Gefn Uchelgais Gogledd Cymru	913	-	-	**913**
Cronfa wrth Gefn y CRT	7,977	(4,914)	-	**3,063**
CYFANSWM CRONFEYDD WRTH GEFN DEFNYDDIADWY	**56,037**	**(2,294)**	**2,049**	**55,792**

3.5. Mae cyfrifon y Cyngor, hefyd, yn cynnwys £913k mewn perthynas ag Uchelgais Gogledd Cymru. Y ffigwr hwn yw cyfran y Cyngor o'r cronfeydd wrth gefn defnyddiadwy a gedwir gan Gyngor Gwynedd fel yr awdurdod arweiniol ar gyfer Aelodau'r Bwrdd.

4. Y FANTOLEN DDRAFFT AR 31 MAWRTH 2026

4.1. Dangosir y fantolen ddrafft fel ar 31 Mawrth 2026, yn Atodiad 3.

4.2. Cynyddodd gwerth asedau'r Cyngor £29.296m, o £486.096m y llynedd i £515.392m ar 31 Mawrth 2026. Cynyddodd gwerth asedau tymor hir y Cyngor £32.941m, oherwydd gwariant cyfalaf ar eiddo, offer a chyfarpar y Cyngor ac yn dilyn ailbrisio asedau presennol.

4.3. Gostyngodd rhwymedigaethau cyfredol £0.926m, i £56.817m, sy'n bennaf o ganlyniad i symudiadau yng ngwerth credydwyr tymor byr, a gynyddodd £6.569m, a grantiau tymor byr a dderbyniwyd ymlaen llaw, a ostyngodd £8.190m. Mae rhwymedigaethau tymor hir wedi gostwng o £135.223m i £133.818m.

4.4. Er bod y gwerthusiad actiwaraidd yn asesu gwerth y Gronfa Bensiwn fel gwarged o £155.642m, mae rheolau cyfrifyddu (IFRIC14) yn ei gwneud yn ofynnol i'r Cyngor leihau gwerth yr ased pensiwn oherwydd na all y Cyngor gael mynediad at werth yr ased.

5. BALANS Y GRONFA GYFFREDINOL

5.1. Mae balans y Gronfa Gyffredinol (yn amodol ar archwiliad) ar 31 Mawrth 2026 yn £22.219m, sy'n cyfateb i 10.73% o gyllideb gwariant net 2025/26, ond dylid nodi y gallai'r ffigwr hwn newid yn dilyn yr archwiliad. Mae'r Cyngor wedi defnyddio £1.685m o'r gronfa wrth gefn hon yn gyllid ar gyfer cyllideb 2026/27 ac wedi dyrannu £0.100m i gynorthwyo gyda chostau staffio ychwanegol yn y Gwasanaethau Cyfreithiol, sy'n lleihau'r gyllideb net sydd ar gael i £20.434m. Mae hyn yn cyfateb i 9.87% o gyllideb gwariant net 2026/27. Mae'r symudiad i'w weld yn Nhabl 3 isod:-

Tabl 3
Symudiad mewn Balansau Cyffredinol yn ystod 2025/26

	£'m	£'m
Balans Agoriadol ar 1 Ebrill 2025		18.161
Llai wedi'i Ddefnyddio i Gydbwyso Cyllideb Refeniw 2025/26		(2.459)
Balans ar gael ar 1 Ebrill 2026		**15.702**
Trosglwyddiadau o Gronfeydd wrth Gefn Clustnodedig	0.716	
Gwarged Cyllideb Refeniw 2025/26	2.620	
		3.336
Balans ar 31 Mawrth 2026		**19.038**
Cyllid ar gyfer Cyllideb Refeniw 2026/27		(1.685)
Costau Staffio y Gwasanaethau Cyfreithiol		(0.100)
Balans ar 1 Ebrill 2026		**17.253**

5.2. Cymeradwyodd y Cyngor yr hyn a argymhellwyd gan y Swyddog Adran 151, sef y dylai'r Cyngor gynnal balans isafswm o'r cronfa wrth gefn yma o 5% o'r gyllideb gwariant refeniw net am y flwyddyn ariannol nesaf. Yn seiliedig ar yr argymhelliad hwn, dylai'r balans isafswm fod yn £10.35m, sy'n rhoi £6.90m o falansau i'r Cyngor uwchlaw'r ffigwr isafswm hwn.

5.3. Yn seiliedig ar y wybodaeth gyfredol, mae'n ymddangos bod y sefyllfa gyllido ar gyfer 2027/28 yn anodd, a rhagwelir diffyg mewn cyllid. Fodd bynnag, gallai'r newid yn LIC arwain at setliad cyllido amgen i Lywodraeth Leol yng Nghymru yn 2027/28. Mae'r ffaith bod balans y cronfeydd wrth gefn cyffredinol yn iach ac uwchlaw lefel isafsw y gronfa wrth gefn yn rhoi opsiynau i'r Cyngor gyllido gwariant ychwanegol yn 2026/27 (gweler paragraff 10 isod) a helpu i bontio unrhyw ddiffyg cyllidol yn 2027/28.

6. CRONFEYDD WRTH GEFN CLUSTNODEDIG

6.1. Mae Cronfeydd Wrth Gefn Clustnodedig yn cael eu dal gan y Cyngor i liniaru risgiau posibl yn y dyfodol, diwallu cynnydd yn y galw am rai gwasanaethau, cyllido prosiectau cyfalaf yn y dyfodol, cyllido gwelliannau mewn prosesau busnes a darparu gwasanaethau, nad ydynt yn cael eu cyllido yn y gyllideb refeniw flynyddol, a dal grantiau na chawsant eu defnyddio a chyfraniadau eraill. Mae dal cronfeydd wrth gefn clustnodedig yn elfen hanfodol o strategaeth ariannol y Cyngor i sicrhau bod gan y Cyngor ddigon o wydnwch ariannol i ddiwallu risgiau a heriau ariannol y dyfodol ac a fydd yn fodd i gael buddsoddiad ychwanegol mewn asedau a gwasanaethau. Mae'r cronfeydd wrth gefn newydd a grëwyd yn ystod 2025/26 i'w gweld yn Nhabl 4, isod, a gofynnir i'r Pwyllgor Gwaith gymeradwyo creu'r cronfeydd wrth gefn newydd hyn yn ffurfiol, fydd yn gyfanswm o £0.510m:-

Tabl 4

Cronfeydd Wrth Gefn Clustnodedig Newydd ac a Grëwyd yn 2025/26

Gwasanaeth	Enw'r Gronfa wrth Gefn	Swm y Cyfrif wrth Gefn £	Rheswm dros Greu Cronfa wrth Gefn	Pwrpas y Gronfa wrth Gefn
Rheoleiddio - Morwrol	Ysgeintiaid Morwrol	50,000	Cyllido gwariant cyfalaf sydd ei angen yn 2026/27	Gwaith ysgeintiaid o gwmpas y pierau.
Eiddo	System Mynediad Drysau	75,000	Cyllido gwariant cyfalaf sydd ei angen yn 2026/27	Atgyweiriadau i'r system Mynediad Drysau i brif swyddfeydd y Cyngor ac uwchraddio'r feddalwedd gysylltiedig.
Eiddo	Atgyweiriadau a Chynnal a Chadw Mân-ddaliadau	200,000	Cymeradwywyd trosglwyddo tanwariant i gyllido gwariant cyfalaf yn 2026/27	Cyfraniad i gyllido ôl-groniad o atgyweiriadau i'r stâd y mân-ddaliadau.
Addysg	Cyllid Ôl-16	42,317	Dwyn ymlaen grant na ddefnyddiwyd i 2026/27	Cyllido gwariant pellach ar addysg ôl-16, fel y nodir yn y llythyr cynnig grant.
Gwasanaethau Plant	Cynllun Gwobr Dug Caeredin	4,537	Dal cyllid wedi'i gyfyngu at y pwrpas yma	Cyllido costau'r dyfodol yn ymwneud â'r cynllun yma.
Gwasanaethau Plant	Cronfa Eifeddiaeth Gymunedol Travis Perkins	9,425	Dal cyllid wedi'i gyfyngu at y pwrpas yma	Cyllido costau'r dyfodol yn ymwneud â'r cynllun yma.
Digidol, Moderneiddio a Thrawsnewid	Staff TGCh	121,885	Dwyn ymlaen cyllideb staffio heb ei gwario o 2025/26	Cyllido costau staffio ychwanegol yn 2026/27 cyn i'r costau gael eu cyllido'n barhaol yng nghyllideb 2027/28.
Gwasanaethau Plant	Atgyweiriadau a Chynnal a Chadw - Cabanau	6,490	Trosglwyddo incwm i greu cronfa ar gyfer costau yn y dyfodol	Creu cronfa ar gyfer costau'n y dyfodol ar gyfer costau atgyweirio a chynnal a chadw cabanau darpariaeth meithrin a leolir yn amryw ysgol.
	Cyfanswm	**509,654**		

6.2. Mae cyfanswm y cronfeydd wrth gefn a glustnodir ar 31 Mawrth 2026 wedi'u manylu'n llawn yn Atodiad 4, ond maent wedi'u crynhoi yn ôl pwrpas isod, yn Nhabl 5:-

Tabl 5
Crynodeb o'r Cronfeydd wrth Gefn Clustnodedig ar 31 Mawrth 2026

	Balans Agoriadol – 01/04/2025 £	Cyfraniadau i / (o) yn ystod 2025/26 £	Balans Cau – 31/03/2026 £
Risgiau Parhaus Corfforaethol a Gwasanaeth	7,092,100	1,111,627	8,203,727
Risgiau Penodol Corfforaethol a Gwasanaeth	1,609,476	(160,853)	1,448,623
Cyllid ar gyfer Gwariant Cyfalaf y Dyfodol	5,321,709	2,836,361	8,158,070
Gwelliannau prosesau busnes	374,327	(84,805)	289,522
Cyllid ar gyfer digwyddiadau annisgwyl nas defnyddiwyd ac a ddygwyd ymlaen i'r dyfodol	848,805	530,251	1,379,056
Cronfeydd wrth Gefn Dal Grant Cyfyngedig	2,181,098	(642,874)	1,538,224
Cronfeydd wrth Gefn Cyfyngedig Eraill	307,898	(185,646)	122,252
Cronfeydd wrth Gefn Clustnodedig arall ar gyfer Prosiectau Penodol	3,023,645	270,552	3,294,197
CYFANSWM Y CRONFEYDD WRTH GEFN CLUSTNODEDIG	**20,759,058**	**3,674,613**	**24,433,671**

7. CRONFA WRTH GEFN GRANTIAU CYFALAF HEB EU DEFNYDDIO

7.1. Mae cronfa wrth gefn grantiau cyfalaf heb eu defnyddio yn dal unrhyw falans heb ei wario o'r grant cyfalaf cyffredinol. Nid yw hon yn gronfa wrth gefn clustnodedig gan ei bod yn gronfa wrth gefn benodol i ddal cyllid cyfalaf, er y dylid nodi nad oes unrhyw amodau ar gyfer y grant, a'r Cyngor sydd i benderfynu pa brosiectau cyfalaf sy'n cael eu cyllido o'r grant. Nid yw wedi'i defnyddio gan nad oedd wedi'i defnyddio'n llawn erbyn diwedd y flwyddyn ariannol, ond bydd yn cael ei defnyddio i gyllido gwariant cyfalaf yn 2027/28.

8. BALANSAU YSGOLION

8.1. Mae lefel balansau Ysgolion wedi gostwng, o £5.074m ar ddechrau'r flwyddyn ariannol, i £4.327m ar ddiwedd y flwyddyn ariannol. Mae gan chwe ysgol gynradd falansau â diffyg, o'i gymharu â phedair ar ddiwedd 2024/25. Mae pob un o'r ysgolion sydd â balans â diffyg wedi cytuno ar gynllun gwariant fydd yn dod â'r ysgol allan o ddiffyg dros gyfnod o amser. Crynhoir y balansau fesul sector yn Nhabl 6, isod:-

Tabl 6
Balansau Ysgolion ar 31 Mawrth 2026

Sector	Balans ar 1 Ebrill 2025 £	Symudiad yn y Flwyddyn £	Balans ar 31 Mawrth 2026 £
Ysgolion Cynradd Cymunedol a Gwirfoddol	2,213,650	(699,527)	1,514,123
Ysgolion Uwchradd Cymunedol	2,264,916	(145,955)	2,118,961
Ysgolion Arbennig Cymunedol	229,403	36,517	265,920
Ysgol Gynradd Sefydledig	365,668	62,611	428,279
CYFANSWM	**5,073,637**	**(746,354)**	**4,327,283**

9. CYFRIF REFENIW TAI

9.1. Gostyngodd balans cronfa wrth gefn y CRT, o £7.978m ar ddechrau'r flwyddyn ariannol i £3.064m erbyn 31 Mawrth 2026. Mae'r manylion i'w gweld yn Nhabl 7 isod:-

Tabl 7

Balans y Cyfrif Refeniw Tai ar 31 Mawrth 2026

	£'m	£'m
Balans Agoriadol ar 1 Ebrill 2025		**7.976**
Gwarged y Cyfrif Refeniw 2025/26	8.023	
Gwariant Cyfalaf a Gyllidir o Gronfeydd wrth Gefn	(12.935)	
Symudiad Net yn 2025/26		(4.912)
Balans Cau ar 31 March 2026		**3.064**

10. DYRANNU CRONFEYDD WRTH GEFN A BALANSAU

10.1. Mae'r ffaith bod lefel y balansau cyffredinol yn uwch na'r gwerth isafswm a argymhellir yn rhoi cyfle i ryddhau cyllid i fynd i'r afael â phwysau cyllido brys a risgiau newydd sy'n dod i'r amlwg ac y mae'r Cyngor yn eu hwynebu. Yn ogystal, ers 31 Mawrth 2026, mae dwy brif risg wedi lleihau a bydd hyn yn caniatau i drosglwyddo cronfeydd wrth gefn clustnodedig yn ôl i'r balansau cyffredinol. Dyma'r risgiau sy'n newid:-

- **Tŷ Churchill** – Rhyddhawyd swm o £500k o'r balansau cyffredinol gan y Cyngor llawn i gwrdd â chostau posibl gwneud yr eiddo'n ddiogel. Mae'r gwaith wedi'i wneud gan berchennog yr eiddo ac mae bron wedi'i gwblhau. Er bydd y Cyngor yn wynebu rhai costau, sydd heb eu cwblhau eto, gellir dychwelyd £400k o'r £500k gwreiddiol i'r balansau cyffredinol.

- **Cronfa wrth Gefn Chwyddiant** - Cedwir cronfa wrth gefn i ddiwallu cost unrhyw gynnydd mewn chwyddiant, uwchlaw'r swm a ganiateir yn y gyllideb flynyddol. Y prif reswm dros hyn yw diogelu'r risg y bydd y dyfarniad cyflog terfynol ar gyfer 2026/27 yn uwch na'r chwyddiant a ddarparwyd ar ei gyfer yng nghyllideb 2026/27. Er nad yw dyfarniad cyflog y Cyngor Cenedlaethol wedi'i setlo eto, cynnig y cyflogwyr i'r Undebau yw 3.3%, sy'n unol â'r swm a ganiateir yn y gyllideb. Er y gallai'r cytundeb terfynol fod yn uwch, ni ragwelir y bydd yn sylweddol uwch na'r cynnig presennol. Yn ogystal, er gwaethaf y problemau parhaus yn y Dwyrain Canol, mae'n ymddangos bod pethau'n nes at gael eu datrys, sy'n lleihau pwysau chwyddiant yn 2026/27. Balans cyfredol y gronfa wrth gefn hon yw £2.345m, sy'n uwch nag sy'n ofynnol a gellir trosglwyddo £310k o'r gronfa wrth gefn hon yn ôl i falansau cyffredinol.

10.2. Bydd symud £710k o'r ddwy gronfa wrth gefn hyn yn cynyddu lefel y balansau cyffredinol, ar ôl rhyddhau cyllid i gydbwyso cyllideb refeniw 2026/27, i £18.784m. Ar ôl ystyried cynigion i ryddhau cyllid ychwanegol, argymhellir gellir rhyddhau £2.3731m o falansau cyffredinol. Mae modd gweld lefel ddiwygiedig y balansau ar 30 Mehefin 2026 yn Nhabl 8 isod:-

Tabl 8

Balansau Cyffredinol Diwygiedig ar 30 Mehefin 2026

	£'m	£'m
Balans ar 1 Ebrill 2026 – yn ôl Tabl 3		**17.253**
Trosglwyddo o Gronfeydd wrth Gefn Clustnodedig		
Cronfa wrth Gefn Tŷ Churchill	0.400	
Cronfa wrth Gefn Chwyddiant	0.310	
		0.710
Cyllid ar gyfer Gwariant Ychwanegol, gweler Tabl 9 isod		(2.373
Balans ar 30 Mehefin 2026		**15.590**

10.3. Mae lefel y balansau cyffredinol o £15.590m sy'n weddill yn cyfateb i 7.54% o gyllideb refeniw net 2026/27, ac mae’n £0.112m yn is na'r sefyllfa ym mis Mehefin 2025. Mae’r lefel yma o falansau yn parhau i fod yn iach ac yn diogelu’n ddigonol unrhyw risgiau cyllido posibl yn y dyfodol y mae'r Cyngor yn eu hwynebu.

10.4. Ar ôl ystyried y risgiau a'r problemau y mae'r Cyngor yn eu hwynebu ar hyn o bryd, cynigir y meysydd gwariant ychwanegol a ganlyn (gweler Tabl 9 isod). Nid yw'n hanfodol y ceir yr holl wariant yn 2026/27 a gellir dwyn ymlaen unrhyw gyllid nad yw wedi’i wario fel cronfa wrth gefn clustnodedig ar ddiwedd blwyddyn ariannol 2026/27.

Tabl 9

Meysydd Arfaethedig o Wariant Ychwanegol

Maes Gwariant	Refeniw / Cyfalaf	Swm a Ddyraniwyd £	Pwrpas
Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl	Cyfalaf	200,000	Ymdrin ag ôl-groniad o geisiadau Grant Cyfleusterau i'r Anabl
Depo Priffyrdd	Cyfalaf	155,000	Atgyweirio wal gynnal rhwng y Depo ac eiddo cyfagos
Ystafelloedd Newid Plas Arthur	Cyfalaf	100,000	Cyllid cyfatebol ar gyfer cyllid Balchder mewn Lle er mwyn uwchraddio'r ystafelloedd newid yng Nghanolfan Hamdden Plas Arthur.
Adeiladau'r Cyngor	Cyfalaf	600,000	Cyfrannu at gyllido ôl-groniad o broblemau cynnal a chadw ar draws adeiladau'r Cyngor.
Mân-ddaliadau	Cyfalaf	200,000	Cyfrannu at gyllido ôl-groniad o broblemau cynnal a chadw yn Stâd Mân-ddaliadau’r Cyngor.
Gwasanaethau Eiddo	Refeniw	120,000	Cynyddu capasiti y staff yn Nhîm Gwasanaethau Eiddo i gyflawni'r prosiectau a gyllidir drwy'r gyllideb gyfalaf a chyllid ychwanegol.
Gwasanaethau Cyfreithiol	Refeniw	191,000	Darparu adnoddau ychwanegol i gefnogi a hyfforddi cyfreithwyr Cynllunio ac Eiddo sydd newydd eu penodi.
Addysg	Refeniw	100,000	Parhau i gyllido'r ysgol rithwir yn 2026/27.
Diwylliant	Refeniw	185,000	Cyllid cyfatebol ar gyfer cytundeb pedair blynedd rhwng y Cyngor a Chyngor Celfyddydau Cymru i ddarparu adnodd i weithio gyda sefydliadau lleol i ddenu mwy o gyllid grant ar gyfer prosiectau sy'n gysylltiedig â'r celfyddydau ym Môn.
Addysg	Refeniw	150,000	Cyllido gwaith cyflawni amcanion strategol LIC a'r Cyngor, cefnogi blaenoriaethau cenedlaethol mewn llythrennedd a rhifedd ac ymateb i heriau sy'n dod i'r amlwg.
Addysg	Cyfalaf	200,000	Cyfrannu at gyllid cyfalaf technoleg ddigidol fodern mewn ysgolion.

Addysg	Refeniw	172,000	Cynnal cefnogaeth i brosiectau ADY, Cynhwysiant a Llesiant, yn enwedig i gefnogi disgyblion sydd mewn perygl o ymddieithrio.
CYFANSWM		**2,373,000**	

ATODIAD 2

DATGANIAD INCWM A GWARIANT CYNHWYSFAWR AR GYFER Y FLWYDDYN A DDAETH I BEN 31 MAWRTH 2026

2025/26			Gwasanaethau	2024/25		
Gwariant Net a godir i'r Gronfa Cyffredinol a Balansau'r CRT - A =C - B £'000	Addasiadau rhwng Sail Cyllido a Sail Cyfrifo - B £'000	Gwariant Net yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr -C £'000		Gwariant Net a godir i'r Gronfa Cyffredinol a Balansau'r CRT - A = C- B £'000	Addasiadau rhwng Sail Cyllido a Sail Cyfrifo - B £'000	Gwariant Net yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr - C £'000
70,959	4,874	75,833	Cyfarwyddwr Addysg, Pobl Ifanc a Sgiliau	67,309	6,209	73,518
41,268	(400)	40,868	Gwasanaethau Oedolion	37,626	170	37,796
18,537	(359)	18,178	Gwasanaethau Plant	16,304	44	16,348
2,922	(117)	2,805	Tai	2,254	(44)	2,210
17,918	5,763	23,681	Priffydd, Eiddo a Gwastraff	16,058	5,943	22,001
6,199	602	6,801	Rheoleiddio a Economaidd	5,250	601	5,851
6,905	168	7,073	Trawsnewid	6,228	289	6,517
11,387	(303)	11,084	Adnoddau	11,150	(98)	11,052
2,468	(122)	2,346	Busnes y Cyngor	2,087	(36)	2,051
902	(380)	522	Costau Corfforaethol a Democrataidd	676	(595)	81
720	11	731	Rheolaeth Corfforaethol	751	(20)	731
-	160	160	Costau heb eu dosbarthu	-	242	242
16,526	(23,696)	(7,170)	Cyfrif Refeniw Tai (CRT)	16,535	(23,254)	(6,719)
196,711	**(13,799)**	**182,912**	**Cost Net Gwasanaethau**	**182,228**	**(10,549)**	**171,679**
(196,466)	(22,114)	(218,580)	Incwm a Gwariant Arall	(188,427)	(24,374)	(212,801)
245	**(35,913)**	**(35,668)**	**(Gwarged) neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau**	**(6,199)**	**(34,923)**	**(41,122)**
(56,037)			Balans agoriadol y Gronfa Cyffredinol a'r CRT ar 1 Ebrill	(49,838)		
245			Llai diffyg ar falans y Gronfa Cyffredinol a'r CRT yn y flwyddyn	(6,199)		
(55,792)	Yn cynnwys:		**Balans cau y Gronfa Cyffredinol a'r CRT ar 31 Mawrth**	**(56,037)**	Yn cynnwys:	
(52,729)	Cronfa'r Cyngor			(48,060)	Cronfa'r Cyngor	
(3,063)	CRT			(7,977)	CRT	
(55,792)				**(56,037)**		

MANTOLEN AR 31 MAWRTH 2026

	Nodyn	31 Mawrth 2026 £'000	31 Mawrth 2025 £'000
Eiddo, offer a chyfarpar	13	611,754	580,318
Asedau Treftadaeth	15	2,301	2,299
Eiddo Buddsoddi	16	10,201	10,068
Asedau Anniriaethol		109	175
Dyledwyr tymor hir	18	2,169	1,625
Asedau hawl defnydd tymor hir	43	2,749	1,857
Asedau tymor hir		**629,283**	**596,342**
Asedau a ddelir i'w gwerthu		813	833
Rhestrau stoc		313	421
Dyledwyr tymor byr	18	55,384	67,895
Buddsoddiadau tymor byr	35a	-	-
Arian a chywerthoedd arian	19	20,234	13,571
Asedau Cyfredol		**76,744**	**82,720**
Benthyca tymor byr	35b	(2,507)	(2,206)
Credydwyr tymor byr	20	(47,826)	(41,257)
Darpariaethau tymor byr	21	(1,124)	(749)
Derbyniadau grantiau ymlaen llaw	30	(4,914)	(13,104)
Rhwymedigaethau hawl defnydd tymor byr	43	(446)	(427)
Rhwymedigaethau Cyfredol		**(56,817)**	**(57,743)**
Credydwyr tymor hir	20	(261)	(255)
Darpariaethau tymor hir	21	(1,498)	(1,567)
Benthyca tymor hir	35b	(121,049)	(121,726)
Derbyniadau grantiau tymor hir ymlaen llaw	30	-	(1,349)
Rhwymedigaethau tymor hir eraill	34	(9,107)	(9,259)
Rhwymedigaethau hawl defnydd tymor hir	43	(1,903)	(1,067)
Rhwymedigaethau tymor hir		**(133,818)**	**(135,223)**
Asedau net		**515,392**	**486,096**
Cronfeydd wrth gefn y mae modd eu defnyddio	MIRS	55,792	56,037
Cronfeydd wrth gefn nad na ellir eu defnyddio	9	459,600	430,059
Cyfanswm Cronfeydd wrth gefn		**515,392**	**486,096**

ATODIAD 4

DATGANIAD SYMUDIAD YN Y CRONFEYDD WRTH GEFN (MIRS) 2025/26

	Balans Cronfa'r Cyngor £'000	Cronfeydd wrth Gefn Clustnodedig Cronfa'r Cyngor (Nodyn 7) £'000	Cronfa wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf (Nodyn 8) £'000	Grantiau Cyfalaf heb eu defnyddio £'000	Balansau Ysgolion (Nodyn 7) £'000	Arian wrth Gefn Yr Brwdd Uchelgais £'000	Cyfanswm Cronfa y Cyngor wrth gefn y gellir ei defnyddio £'000	Balans CRT (Datganiadau Ariannol Atodol) £'000	Cronfeydd wrth Gefn Clystnodedig CRT (Nodyn 8) £'000	Cyfanswm cronfeydd wrth gefn y gellir eu defnyddio gan £'000	Cyfanswm Cronfeydd wrth Gefn Defnyddiadwy £'000	Cyfanswm Cronfeydd wrth Gefn Na ellir eu defnyddio (Nodyn 9) £'000	Cyfanswm Cronfeydd wrth Gefn (y Cyngor) £'000
Balans ar 1 Ebrill 2024	**15,605**	**16,517**	**2,390**	**464**	**5,577**	**587**	**41,140**	**8,189**	**509**	**8,698**	**49,838**	**391,735**	**441,573**
Symudiad mewn cronfeydd wrth gefn yn ystod y flwyddyn													
Addasiad i'r balans agoriadol											**-**		**-**
Gwarged / (Diffyg) ar ddarparu gwasanaethau	18,360	-	-	-	-	-	18,360	22,762	-	22,762	**41,122**	**-**	**41,122**
Incwm a Gwariant Cynhwysfawr arall	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**	**3,401**	**3,401**
Cyfanswm Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	**18,360**	**-**	**-**		**-**	**-**	**18,360**	**22,762**	**-**	**22,762**	**41,122**	**3,401**	**44,523**
Addasiadau rhwng y sail gyfrifo a'r sail gyllido yn unol â'r rheoliadau (Nodyn 6)	(11,202)	-	226	(464)	-	-	(11,440)	(22,974)	(509)	(23,483)	**(34,923)**	**34,923**	**-**
Cynnydd / (Gostyngiad) Net cyn trosglwyddiadau i'r Cronfeydd wrth Gefn Clustnodedig	**7,158**	**-**	**226**	**(464)**	**-**	**-**	**6,920**	**(212)**	**(509)**	**(721)**	**6,199**	**38,324**	**44,523**
Trosglwyddiadau i / (o) Gronfeydd wrth Gefn Clustnodedig (Nodyn 7)	(4,603)	4,242	-	538	(503)	326	-	-	-	-	**-**	**-**	**-**
(Gostyngiad) / Cynnydd yn ystod y flwyddyn	**2,555**	**4,242**	**226**	**74**	**(503)**	**326**	**6,920**	**(212)**	**(509)**	**(721)**	**6,199**	**38,324**	**44,523**
Balans ar 31 Mawrth 2025	**18,160**	**20,759**	**2,616**	**538**	**5,074**	**913**	**48,060**	**7,977**	**-**	**7,977**	**56,037**	**430,059**	**486,096**
Symudiad mewn cronfeydd wrth gefn yn ystod y flwyddyn													
Addasiadau i'r balans agoriadol													
Gwarged / (Diffyg) ar ddarparu gwasanaethau	16,886	-	-	-	-	-	16,886	18,782	-	18,782	**35,668**	-	35,668
Incwm a Gwariant Cynhwysfawr arall	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**	(6,372)	(6,372)
Cyfanswm Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	**16,886**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**16,886**	**18,782**	**-**	**18,782**	**35,668**	**(6,372)**	**29,296**
Addasiadau rhwng y sail gyfrifo a'r sail gyllido yn unol â'r rheoliadau (Nodyn 6)	(12,270)		165	(112)	-	-	(12,217)	(23,696)	-	(23,696)	**(35,913)**	35,913	-
Cynnydd / (Gostyngiad) Net cyn trosglwyddiadau i'r Cronfeydd wrth Gefn Clustnodedig	**4,616**	**-**	**165**	**(112)**	**-**	**-**	**4,669**	**(4,914)**	**-**	**(4,914)**	**(245)**	**29,541**	**29,296**
Trosglwyddiadau net i/(o)													
Trosglwyddiadau i / (o) Gronfeydd wrth Gefn Clustnodedig	(3,739)	3,676	-	809	(746)	-	-	-	-	-	**-**	**-**	**-**
(Gostyngiad) / Cynnydd yn ystod y flwyddyn	**877**	**3,676**	**165**	**697**	**(746)**	**-**	**4,669**	**(4,914)**	**-**	**(4,914)**	**(245)**	**29,541**	**29,296**
Balans ar 31 Mawrth 2026	**19,037**	**24,435**	**2,781**	**1,235**	**4,328**	**913**	**52,729**	**3,063**	**-**	**3,063**	**55,792**	**459,600**	**515,392**

CRONFEYDD WRTH GEFN CLUSTNODEDIG AR 31 MAWRTH 2025

Gwasanaeth	Enw'r Gronfa wrth Gefn	Disgrifiad	Balans ar 1 Ebrill 2025 £	Trosglwydd-iadau i Mewn £	Trosglwydd-iadau Allan £	Balans ar 31 Mawrth 2026 £
Corfforaethol	**Cronfa wrth Gefn Yswiriant**	Cyllido colledion heb yswiriant a gormodedd polisi.	1,250,000	-	-	1,250,000
Gwastraff	**Cwlfert Safle Penhesgyn**	Cyllido unrhyw gostau atgyweirio yn y dyfodol ar gyfer y cwlfert sy'n rhedeg o dan hen safle Gwaredu Gwastraff Penhesgyn.	2,463,630	-	-	2,463,630
Dysgu	**Cynllun Salwch - Cynradd**	Talu cost yswiriant salwch staff mewn ysgolion cynradd. Mae pob ysgol yn talu premiwm blynyddol ac yn cael ei digolledu o'r gronfa hon i gwrdd â chostau ychwanegol a achosir yn sgil salwch staff.	0	-	(10,688)	(10,688)
Tai	**Digartrefedd**	Cyllido unrhyw alw ychwanegol uwchlaw'r swm a ganiateir yn y gyllideb flynyddol.	405,228	-	(111,302)	293,926
Priffyrdd	**Cynnal a Chadw yn ystod y Gaeaf**	Talu unrhyw gostau ychwanegol uwchlaw'r swm a ganiateir yn y gyllideb sy'n deillio o waith graeanu ychwanegol neu ymdrin â llifogydd a difrod stormydd.	94,480	-	-	94,480
Gwasanaethau Cymdeithasol	**Contractau Staffio Gofal Cymdeithasol**	Cyllido costau staffio / asiantaeth ychwanegol os yw galw ychwanegol am wasanaethau yn ei gwneud yn ofynol cael mwy o staff.	46,176	-	(46,176)	0
Dysgu	**Cronfa wrth Gefn Cau Ysgolion**	Cyllido cost cynnal ysgolion caeedig, neu gyfrannu at gostau sefydlu ysgolion newydd.	189,955	-	-	189,955
Corfforaethol	**Cronfa wrth Gefn Chwyddiant**	Cyllido pwysau chwyddiant ychwanegol na chaniateir ar eu cyfer yn y gyllideb refeniw – dyfarniadau cyflog yn fwyaf nodedig.	992,631	1,372,886	(20,000)	2,345,517
Dysgu	**Galw am Wasanaethau Addysg**	Cyllido costau ychwanegol uwchlaw'r swm a ganiateir yn y gyllideb flynyddol o ganlyniad i alw cynyddol neu bwysau chwyddiant.	500,000	315,363	-	815,363
Corfforaethol	**Gostyngiadau mewn Grant**	Darparu cyllid yn y tymor byr ar gyfer gwasanaethau sy'n profi gostyngiadau mewn cyllid grant. Mae'r cyllid yn caniatau i'r Gwasanaeth wneud y newidiadau tymor hir angenrheidiol yn y ddarpariaeth gwasanaeth.	250,000	-	(250,000)	0
Corfforaethol	**Cronfa wrth Gefn Risg Ad-dalu Premiwm y Dreth Gyngor**	Cyllido cost unrhyw ad-daliadau'r Dreth Gyngor i drethdalwyr sydd wedi apelio'n llwyddiannus yn erbyn penderfyniad Asiantaeth y Swyddfa Brisio (VOA) i drosglwyddo'u heiddo o Drethi Annomestig i'r Dreth Gyngor.	900,000	-	(138,456)	761,544
CYFANSWM RISGIAU CORFFORAETHOL A GWASANAETH PARHAUS			**7,092,100**	**1,688,249**	**(576,622)**	**8,203,727**

Gwasanaeth	Enw'r Gronfa wrth Gefn	Disgrifiad	Balans ar 1 Ebrill 2025 £	Trosglwydd-iadau i Mewn £	Trosglwydd-iadau Allan £	Balans ar 31 Mawrth 2026 £
Dysgu	**Rhesymoli Ysgolion**	Cwrdd â chostau ychwanegol sy'n deillio o'r rhaglen moderneiddio ysgolion, gan gynnwys costau diswyddo.	547,692	-	(224,064)	323,628
Cynllunio	**Cynllun Datblygu Lleol**	Cyllido'r costau ychwanegol uwchlaw'r swm a ganiateir yn y gyllideb refeniw flynyddol wrth gynhyrchu'r Cynllun Datblygu nesaf.	472,179	-	(123,286)	348,893
Cynllunio	**Apeliadau Cynllunio**	Cyllido unrhyw gostau a geir wrth ymdrin ag apeliadau cynllunio ac unrhyw fath arall o heriau cyfreithiol i benderfyniadau cynllunio.	35,000	-	(35,000)	0
Eiddo	**Cyflogau Cyfalafog**	Cwrdd â chost unrhyw ddiffyg yn y dyfodol rhwng y costau cyflog a geir a'r swm a ailgodir i'r gyllideb gyfalaf.	82,613	-	(82,613)	0
Gwarchod y Cyhoedd	**Tŷ Churchill**	Byddir yn defnyddio'r gronfa wrth gefn hon i gyllido gwaith strwythurol y mae ei angen i ostwng y risg i ddiogelwch y cyhoedd	471,992	-	-	471,992
Gwasanaethau Cymdeithasol	**Costau Staff Prosiect Mosaig**	Cyllido gwaith rheoli prosiect a chostau staffio i weithredu'r system yn 2026/27.	0	304,110	-	304,110
CYFANSWM RISGIAU CORFFORAETHOL A GWASANAETH PENODOL			**1,609,476**	**304,110**	**(464,963)**	**1,448,623**
Corfforaethol	**Cyfraniadau Refeniw Heb eu Cymhwyso i Gyfalaf**	Cyllid sydd wedi'i ddyrannu o gronfeydd refeniw yn gyfraniad tuag at brosiectau cyfalaf penodol yn y dyfodol. Caiff cyllid ei ryddhau o'r gronfa wrth gefn yn ôl yr angen wrth i brosiectau symud ymlaen.	1,248,673	948,459	(1,093,363)	1,103,769
Corfforaethol	**Cyfraniadau Cronfa Gyffredinol Heb eu Cymhwyso i Gyfalaf**	Cyllid sydd wedi'i ddyrannu o gronfeydd wrth gefn cyffredinol yn gyfraniad tuag at brosiectau cyfalaf penodol yn y dyfodol. Caiff cyllid ei ryddhau o'r gronfa wrth gefn yn ôl yr angen wrth i brosiectau symud ymlaen.	252,294	-	-	252,294
Priffyrdd	**Gwastraff / Ailgylchu**	Cyllido prosiectau rheoli gwastraff yn y dyfodol.	986,847	2,385,790	(219,544)	3,153,093
Dysgu	**Addysg - Symiau Cymudo**	Cyfraniadau gan Ddatblygwyr, yn rhan o'r broses gynllunio, sy'n cyfrannu at gostau addysg ychwanegol y mae'r Cyngor yn eu hwynebu yn sgil y datblygiad.	191,843	78,109	-	269,952
Tai	**Symiau Cymudo Datblygwyr Tai**	Cyllid a drosglwyddir i'r Cyngor gan Ddatblygwyr yn lle tai fforddiadwy mewn datblygiadau.	652,172	198,344	(264,376)	586,140
Priffyrdd	**Cytundebau Adran 106 Mannau Agored**	Cyfraniadau gan ddatblygwyr yn rhan o gytundebau cynllunio.	59,431	49,772	-	109,203
Gwarchod y Cyhoedd	**Labordy Calibradu**	Cyfraniadau gan awdurdodau partner tuag at gost gyfalaf datblygu labordy calibradu.	13,530	-	-	13,530

Gwasanaeth	Enw'r Gronfa wrth Gefn	Disgrifiad	Balans ar 1 Ebrill 2025 £	Trosglwydd-iadau i Mewn £	Trosglwydd-iadau Allan £	Balans ar 31 Mawrth 2026 £
Dysgu	**Cronfa ar gyfer costau'r dyfodol TG Ysgolion**	Cwrdd â chostau cael offer TG newydd mewn ysgolion yn y dyfodol.	611,000	216,589	-	827,589
Priffyrdd	**Cyfraniad Datblygwyr - Priffyrdd**	Cyfraniadau gan Ddatblygwyr, yn rhan o'r broses gynllunio, sy'n cyfrannu at gostau gwella priffyrdd y mae'r Cyngor yn eu hwynebu yn sgil y datblygiad.	113,765	-	-	113,765
Hamdden	**Hawliad TAW Hamdden**	Ad-daliad TAW oherwydd newid yn statws TAW ffïoedd mynediad canolfannau hamdden. I'w ddefnyddio i wella canolfannau hamdden.	762,154	212,000	(3,500)	970,654
Gwasanaethau Cymdeithasol	**Offer Teleofal**	Cyllido costau cyflwyno offer digidol newydd.	60,000	60,000	-	120,000
Hamdden	**Cronfa ar gyfer costau'r dyfodol Cae 3G Newydd**	Cyllido costau cael caeau 3G newydd yn y dyfodol.	230,000	60,000	-	290,000
Hamdden	**Offer Campfa yng Nghaergybi**	Cyfrannu at gost cael offer yng nghampfa Canolfan Hamdden Caergybi.	140,000	-	(116,920)	23,080
Cyrchfan	**Ysgeintiaid Morwrol**	Cyllido cost ysgeintiaid o gwmpas Pier Biwmares.	0	50,000	-	50,000
Eiddo	**System Rheoli Mynediad Drysau**	Cyllido cost offer mynediad drysau a meddalwedd gysylltiedig newydd yn Swyddfeydd y Cyngor.	0	75,000	-	75,000
Eiddo	**Atgyweirio a Chynnal a Chadw Mân-ddaliadau**	Cyfrannu at gyllido ôl-groniad o waith atgyweirio a chynnal a chadw ar draws y stâd Mân-ddaliadau.	0	200,000	-	200,000
CYFANSWM CRONFEYDD WRTH GEFN GWARIANT CYFALAF Y DYFODOL			**5,321,709**	**4,534,063**	**(1,697,703)**	**8,158,069**
Corfforaethol	**Cronfa Trawsnewid**	Talu cost datblygu a gweithredu cynlluniau i foderneiddio a thrawsnewid y ddarpariaeth gwasanaethau.	374,327	-	(84,805)	289,522
CYFANSWM CRONFEYDD WRTH GEFN GWELLA PROSESAU BUSNES			**374,327**	**-**	**(84,805)**	**289,522**
Tai	**Tai Fforddiadwy**	Balans premiymau'r Dreth Gyngor na ddefnyddiwyd ac a ddyranwyd i gyllido grantiau a benthyciadau i gynorthwyo prynwyr tro cyntaf.	702,133	670,251	(153,873)	1,218,511
Corfforaethol	**Prosiectau Cyfyngedig a chyllidir gan**	Rhan o'r gyllideb refeniw a ddyranwyd ac na ddefnyddiwyd, ar gyfer cyfieithu dogfennau moderneiddio ysgolion.	146,672	50,000	(36,127)	

Gwasanaeth	Enw'r Gronfa wrth Gefn	Disgrifiad	Balans ar 1 Ebrill 2025 £	Trosglwydd-iadau i Mewn £	Trosglwydd-iadau Allan £	Balans ar 31 Mawrth 2026 £
	cyllidebau ar gyfer digwyddiadau annisgwyl					160,545
CYFANSWM Y CYLLIDEBAU AR GYFER DIGWYDDIADAU ANNISGWYL NA DDEFNYDDIWYD SY'N OFYNNOL AR GYFER Y DYFODOL			**848,805**	**720,251**	**(190,000)**	**1,379,056**
Tai	**Gweinyddiaeth Cefnogi Pobl**	Cyllid grant na ddefnyddiwyd i'w ddefnyddio i gyllido costau staffio nad ydynt wedi'u cynnwys gan y Grant Cymorth Tai blynyddol.	438,674	21,304	(67,755)	392,223
Addysg	**Diogelwch Covid mewn Ysgolion**	Cyllid grant na ddefnyddiwyd.	9,056	-	(9,056)	0
Addysg	**Strategaeth (ADY) Anghenion Dysgu Ychwanegol**	Cyllid grant na ddefnyddiwyd.	15,363	-	(15,363)	0
Addysg	**Grant Cerddoriaeth**	Cyllid grant na ddefnyddiwyd.	12,958	-	(9,148)	3,810
Priffyrdd	**Rhwydwaith Bysiau Teithwyr**	Cyllid grant na ddefnyddiwyd.	171,288	-	(28,380)	142,908
Dysgu	**ACL Ôl-16**	Cyllid grant na ddefnyddiwyd.	81,591	-	(50,929)	30,662
Cynllunio	**Tirweddau a Lleoedd Cynaliadwy Cefn Gwlad**	Cyllid grant na ddefnyddiwyd.	68,080	-	(54,552)	13,528
Cynllunio	**Tirweddau Cynaliadwy, Lleoedd Cynaliadwy**	Cyllid grant na ddefnyddiwyd.	46,425	-	-	46,425

Gwasanaeth	Enw'r Gronfa wrth Gefn	Disgrifiad	Balans ar 1 Ebrill 2025 £	Trosglwydd-iadau i Mewn £	Trosglwydd-iadau Allan £	Balans ar 31 Mawrth 2026 £
	(SLSP) Cefn Gwlad					
Hamdden	**Cyfeiriad am Ymarfer Corff**	Cyllid grant na ddefnyddiwyd.	6,448	-	(6,448)	0
Gwarchod y Cyhoedd	**Arfau Ymosodol**	Cyllid grant na ddefnyddiwyd.	39,883	10,404	-	50,287
Addysg	**Grant Pryderon Ysgol**	Cyllid grant na ddefnyddiwyd.	72,904	-	(72,904)	-
Addysg	**Cyllid Ôl-16**	Cyllid grant na ddefnyddiwyd.	0	42,317	-	42,317
Priffyrdd	**Isadeiledd Safleoedd Bysiau**	Cyllid grant na ddefnyddiwyd.	48,657	-	-	48,657
Tai	**Taliadau Dewisol Cost Byw**	Cyllid grant na ddefnyddiwyd.	21,511	-	(21,511)	0
Tai	**Cartrefi ar gyfer pobl o Wcráin**	Cyllid grant na ddefnyddiwyd.	434,475	-	(307,953)	126,522
Dysgu	**TRAC**	Cyllid grant na ddefnyddiwyd.	138,232	-	(138,232)	0
Tai	**ECO4**	Cyllid grant na ddefnyddiwyd.	61,071	-	(61,071)	0
Gwasanaethau Cymdeithadol	**Maethu Cymru**	Cyllid grant na ddefnyddiwyd.	35,111	17,748	-	52,859
Tai	**Ailsefydlu Pobl o Affganistan**	Cyllid grant na ddefnyddiwyd.	427,371	116,223	-	543,594
Plant	**Gwasanaeth Ieuenctid**	Cyllid grant na ddefnyddiwyd.	52,000	-	(7,568)	44,432
CYFANSWM Y CRONFEYDD WRTH GEFN CYFYNGEDIG A GYLLIDIR TRWY GRANT			**2,181,098**	**207,996**	**(850,870)**	**1,538,224**
Gwastraff	**Incwm y Broses Ailgylchu**	Amod y Grant Rheoli Gwastraff Cynaliadwy (SWMG) bod incwm dros ben a gynhyrchir o weithgareddau ailgylchu yn cael ei ailfuddsoddi mewn rheoli gwastraff.	224,278	-	(186,304)	37,974

Gwasanaeth	Enw'r Gronfa wrth Gefn	Disgrifiad	Balans ar 1 Ebrill 2025 £	Trosglwydd-iadau i Mewn £	Trosglwydd-iadau Allan £	Balans ar 31 Mawrth 2026 £
Diwylliant	**Cronfa Prynu ar gyfer Amgueddfeydd**	Rhoddion i'w defnyddio i ychwanegu at y casgliad yn Oriel Ynys Môn.	22,752	6,805	(20,210)	9,347
Priffyrdd	**Ffïoedd Corff Cymeradwyo Draenio Cynaliadwy**	Ffïoedd a delir gan ddatblygwyr i gael cymeradwyaeth y Corff Cymeradwyo Draenio Cynaliadwy (SAB). Yn cyllido costau staffio i ymdrin â cheisiadau.	41,239	19,730	-	60,969
Gwarchod y Cyhoedd	**Ffïoedd Claddu ac Amlosgi Plant**	Cyllido'r costau a geir gan Gynghorau Tref a Chymuned.	19,629	-	(19,629)	0
Gwasanaethau Cymdeithadol	**Cronfa Waddol Gymunedol TP**	Cyllid a roddwyd gan gontractwr y Cyngor.	0	9,425	-	9,425
Gwasanaethau Cymdeithadol	**Gwobr Dug Caeredin**	Cyllid sy'n caniatau i blant gymryd rhan yng nghynllun gwobrau Dug Caeredin.	0	4,537	-	4,537
CYFANSWM Y CRONFEYDD WRTH GEFN CYFYNGEDIG ERAILL			**307,898**	**40,497**	**(226,143)**	**122,252**
Cynllunio	**Cynllunio Datblygiadau Mawr**	Cyllido cost ymdrin â cheisiadau cynllunio datblygu mawr a gwaith cysylltiedig.	491,867	8,728	(2,004)	498,591
Datblygiad Economaidd	**Gwaith Archeolegol yn yr Wylfa**	Cyllid a roddwyd gan Horizon i gwblhau gwaith archeolegol yn yr Wylfa.	368,421	-	(79,099)	289,322
Gwarchod y Cyhoedd	**Model Rhagfynegi Dŵr Ymdrochi**	Talu am gost cynnal a chadw offer monitro.	5,154	-	(5,154)	0
Cynllunio	**Gallu a Chapasiti Cynllunio**	Rhaid ailfuddsoddi yn y gwasanaeth Cynllunio ganran o ffïoedd cynllunio a ddaw yn sgil cynnydd.	173,347	72,568	(97,520)	148,395
Adnoddau Dynol	**Cynllun Hyfforddeion**	Balans y gyllideb heb ei gwario o flynyddoedd blaenorol i gyllido ymrwymiadau yn y dyfodol sy'n fwy na'r gyllideb flynyddol.	408,189	515,574	(300,000)	623,763

Gwasanaeth	Enw'r Gronfa wrth Gefn	Disgrifiad	Balans ar 1 Ebrill 2025 £	Trosglwydd-iadau i Mewn £	Trosglwydd-iadau Allan £	Balans ar 31 Mawrth 2026 £
Gwasanaethau Cymdeithadol	**Ffi Weinyddol Cyllideb Gyfunol**	Y posibilrwydd y bydd yn rhaid talu ffi weinyddol i'r awdurdod arweiniol i weithredu'r gyllideb Gofal Cymdeithasol Cyfun.	10,000	-	(3,000)	7,000
Gwasanaethau Cymdeithadol	**Cynllun Cynorthwywyr Addysgu Gwasanaethau Plant**	Cyllido cynorthwywyr addysgu sy'n arbenigo mewn cefnogi plant ag anghenion gofal cymdeithasol.	41,803	-	(34,010)	7,793
Datblygiad Economaidd	**Ad-daliad Menter ar y Cyd Stâd Ddiwydiannol Penrhos**	Incwm rhent ychwanegol yn cael ei gadw i gyllido'r taliad sy'n ddyledus i LIC pan ddaw'r fenter ar y cyd i ben.	49,707	23,097	-	72,804
Gwarchod y Cyhoedd	**Awdurdod Iechyd y Porthladd**	Cyllido costau sefydlu Awdurdod Iechyd y Porthladd.	189,978	-	(189,978)	0
Technoleg Gwybodaeth	**Cydgrynhoi Band Eang Ysgolion TGCh y Sector Cyhoeddus (PSBA)**	Gwneud gwelliannau i fand eang TGCh mewn ysgolion.	297,816	89,560	(45,560)	341,816
Gwasanaethau Cymdeithadol	**Gweithwyr Cymdeithasol dan Hyfforddiant y Brifysgol Agored**	Cyllido cost rhaglen hyfforddi gweithwyr cymdeithasol.	42,522	46,176	(40,260)	48,438
Corfforaethol	**Eisteddfod yr Urdd**	Cyllido cost presenoldeb y Cyngor yn Eisteddfod yr Urdd yn 2026. Mae swm o £50,000 y flwyddyn wedi'i ddyrannu yn y blynyddoedd ariannol 2023/24, 2024/25 a 2025/26.	100,000	-	-	100,000
Corfforaethol	**Ad-dalu Benthyciad Salix**	Cyllido taliadau MRP terfynol heb eu cyllidebu ar fenthyciadau Salix sydd wedi'u gohirio.	216,190	-	-	216,190
Cynllunio	**Gweithredu Erthygyl 4**	Cyllido cost gweithredu Erthygl 4, pe bai'r Cyngor yn penderfynu bwrw ymlaen ag Erthygl 4.	251,987	-	(55,642)	196,345

Gwasanaeth	Enw'r Gronfa wrth Gefn	Disgrifiad	Balans ar 1 Ebrill 2025 £	Trosglwydd-iadau i Mewn £	Trosglwydd-iadau Allan £	Balans ar 31 Mawrth 2026 £
Adnoddau	**Caffael**	Cyllido cost barhaus y gefnogaeth allanol i roi'r cynllun gwaith ar waith yn sgil adolygiad o drefniadau caffael y Cyngor.	45,000	-	(27,344)	17,656
Gwarchod y Cyhoedd	**Gweithwyr Asiantaeth – Safonau Bwyd**	I'w ddefnyddio i gyllido gweithwyr asiantaeth er mwyn mynd i'r afael â'r ôl-groniad gwaith yn y gwasanaeth.	47,000	-	(23,599)	23,401
Gwarchod y Cyhoedd	**Lles Anifeiliaid**	Cyllido costau yn y dyfodol sy'n ymwneud ag Achos Lles Anifeiliaid.	20,894	-	(1,731)	19,163
Datblygiad Economaidd	**Llog Y Gronfa Ffyniant Gyffredin a Dderbyniwyd - Datblygu Economaidd**	I'w ddefnyddio i gyllido prosiectau Datblygu Economaidd yn y dyfodol.	185,167	369,978	-	555,145
Gwasanaethau Cymdeithadol	**Meddalwedd Cysylltu Gofal**	Cyllido costau meddalwedd untro yn y dyfodol sy'n ymwneud â'r prosiect cysylltu gofal.	78,603	-	(78,603)	0
Moderneiddio Digitaleiddio a Pherfformiad	**Costau Staffio Pennaeth Gwasanaeth**	Cyllido'r costau staff sy'n gysylltiedig â'r swydd hon yn 2026/27, cyn i'r swydd gael ei hymgorffori yn y gyllideb graidd yn 2027/28.	0	121,885	-	121,885
Eiddo	**Cabanau Ysgol – Cronfa ar gyfer costau'n y dyfodol Atgyweirio a Chynnal a Chadw**	Cyllido costau gwaith atgyweirio a chynnal a chadw cabanau ysgol yn y dyfodol wrth iddynt godi.	0	6,490	-	6,490
CYFANSWM CRONFEYDD WRTH GEFN CLUSTNODEDIG AR GYFER PROSIECTAU PENODOL			**3,023,645**	**1,254,056**	**(983,504)**	**3,294,197**
CYFANSWM CRONFEYDD WRTH GEFN CLUSTNODEDIG			**20,759,058**	**8,749,222**	**(5,074,610)**	**24,433,670**

CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL

Datganiad o'r Cyfrifon Drafft 2025/26

Cynnwys

Cyfeirnod	Disgrifiad	Tudalen
	Adroddiad Naratif	1
	Datganiad o Gyfrifoldebau am y Datganiad Cyfrifon	9
	Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	10
	Dadansoddiad Gwariant a Chyllido	11
	Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn	12
	Y Fantolen	13
	Datganiad Llif Arian	14
	Nodiadau i'r Cyfrifon	15
Nodyn 1	Nodyn ar y Dadansoddiad Gwariant a Chyllido	15
Nodyn 2	Safonau Cyfrifo sydd wedi eu cyhoeddi ond heb eu mabwysiadu hyd yma	16
Nodyn 3	Barnau Allweddol wrth weithredu'r Polisiau Cyfrifo	17
Nodyn 4	Rhagdybiaethau a wnaed ynghylch ansicrwydd yn y dyfodol ac amcangyfrifon a ffynonellau eraill o ansicrwydd	18
Nodyn 5	Digwyddiadau ar ôl dyddiad y Fantolen	18
Nodyn 6	Addasiadau rhwng Sail Gyfrifo a Sail Cyllido dan Reoliadau	19
Nodyn 7	Cronfeydd Clustnodedig Wrth Gefn	20
Nodyn 8	Cronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf	22
Nodyn 9	Cronfeydd wrth Gefn Na Ellir Eu Defnyddio	22
Nodyn 10	Gwariant Gweithredol Arall	25
Nodyn 11	Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi	25
Nodyn 12	Trethiant ac Incwm Grantiau Amhenodol	25
Nodyn 13	Asedau anghyfredol - Eiddo, Offer a Chyfarpar	26
Nodyn 14	Ymrwymiadau Cyfalaf Sylweddol	29
Nodyn 15	Asedau Treftadaeth	29
Nodyn 16	Eiddo Buddsoddiad	30
Nodyn 17	Gwariant a Cyllido Cyfalaf	31
Nodyn 18	Dyledwyr	32
Nodyn 19	Arian Parod a Chywerthoedd Arian	33
Nodyn 20	Credydwyr	33
Nodyn 21	Darpariaethau	33
Nodyn 22	Llif Arian o Weithgareddau Gweithredol	34
Nodyn 23	Llif Arian o Weithgareddau Buddsoddi	34
Nodyn 24	Llif Arian o Weithgareddau Cyllido	34
Nodyn 25a	Dadansoddiad o Natur Gwariant ac Incwm	35

Cyfeirnod	Disgrifiad	Tudalen
Nodyn 25b	Incwm Cylchrannol	35
Nodyn 26	Lwfansau Aelodau	36
Nodyn 27	Cydnabyddiaeth Ariannol i Swyddogion	37
Nodyn 28	Pecynnau Ymadael	39
Nodyn 29	Ffioedd Archwilio Allanol	39
Nodyn 30	Incwm Grantiau	40
Nodyn 31	Partïon Cysylltiedig	42
Nodyn 32	Cronfeydd Ymddiriedol	45
Nodyn 33	Cynllun Pensiwn Athrawon	46
Nodyn 34	Cynllun Pensiwn Buddiannau Diffiniedig Llywodraeth Leol	47
Nodyn 35	Offerynnau Ariannol	53
Nodyn 36	Natur a maint y risgiau sy'n deillio o offerynnau ariannol	58
Nodyn 37	Cyd-bwyllgorau a Chyllidebau Cyfun	62
Nodyn 38	Trefniadau Asiantaeth	64
Nodyn 39	Y Dreth Gyngor	65
Nodyn 40	Trethi Annomestig (TA)	66
Nodyn 41	Rhwymedigaethau Amodol	67
Nodyn 42	Asedau Wrth Gefn	68
Nodyn 43	Prydlesi	68
Nodyn 44	Polisïau Cyfrifyddu	69
Cyfrif CRT	Cyfrif Refeniw Tai (CRT) - Datganiad Incwm a Gwariant - Datganiad Symudiadau ar Falans y CRT Nodiadau ar y CRT	94
Atodiad 1	Datgeliad Parti Cysylltiedig – Cynrychiolaeth Cydran ddeiliaid gyda Sefydliadau Trydydd Parti	98
Atodiad 2	Geirfa	101

Adroddiad Naratif

Cynhyrchir y Datganiad Cyfrifon yn flynyddol i roi gwybodaeth glir am gyllid y Cyngor i etholwyr, trethdalwyr lleol, Aelodau'r Cyngor, gweithwyr a phartïon eraill sydd â diddordeb.

Nod yr adroddiad naratif hwn, sy'n adran allweddol o'r cyfrifon, yw darparu canllaw effeithiol i'r materion mwyaf arwyddocaol a nodir yn y cyfrifon. Mae hyn er mwyn darparu esboniad teg, cytbwys, a hawdd ei ddeall o sefyllfa ariannol y Cyngor ac i helpu i ddehongli'r datganiadau ariannol.

Daeth Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 i rym ar 31 Mawrth 2015, fel y cawsant eu diwygio gan Reoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) (Diwygiad) 2018. Yn unol â'r rheoliadau hyn, rhaid i Awdurdodau Lleol yng Nghymru baratoi Datganiad Cyfrifon yn unol â'r rheoliadau hyn ac arferion priodol.

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn cynnwys: -

Datganiadau Ariannol Craidd: *-*

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn cynnwys y datganiadau ariannol craidd, sef:-

1. **Y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (CIES**) **–** sy'n dangos y gost cyfrifo o ddarparu gwasanaethau yn ystod y flwyddyn, gan ddefnyddio arferion cyfrifo a dderbynnir, yn hytrach na'r swm fydd yn cael ei gyllido o'r trethi.
2. **Dadansoddiad Gwariant a Chyllido (EFA) –** sy'n dangos y wybodaeth yn y CIES ond, yn ogystal, mae'n darparu addasiadau cyfrifo sydd yn cael eu canslo allan yn Nodyn 6 er mwyn sicrhau nad yw'r addasiadau yma'n cael ei cyllido gan Drethdalwyr y Dreth Gyngor. Mae'r golofn gyntaf o'r Dadansoddiad Gwariant a Chyllido yn darparu gwir effaith perfformiad ariannol y flwyddyn ar falansau a chronfeydd wrth gefn y Cyngor a'r CRT.
3. **Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn (MIRS) –** sy'n dangos y symudiad yn ystod y flwyddyn yn y gwahanol gronfeydd wrth gefn sydd gan y Cyngor, wedi ei ddadansoddi yn ôl cronfeydd wrth gefn y gellir eu ddefnyddio a'r rhai na ellir eu defnyddio. Mae'r datganiad yn dangos cost wirioneddol darparu gwasanaethau'r Awdurdod a'r modd y caiff y costau hyn eu cyllido o'r gwahanol gronfeydd wrth gefn.
4. **Y Fantolen** – sy'n dangos gwerth yr asedau a'r rhwymediaethau a gydnabyddir gan yr Awdurdod ar ddyddiad y Fantolen. Caiff asedau net eu cyfatebu gan y cronfeydd wrth gefn sydd gan yr Awdurdod.
5. **Datganiad Llif Arian** – sy'n dangos y newidiadau o ran arian a chywerthoedd arian y Cyngor yn ystod cyfnod yr adroddir arno.

Gweledigaeth a Blaenoriaethau Cyngor Sir Ynys Môn

Mae Cyngor Sir Ynys Môn yn awdurdod unedol sy'n gwasanaethu poblogaeth o oddeutu 69,000, mae wedi'i leoli ar arfordir gogleddol Cymru ac mae'n ardal sy'n 276 milltir sgwâr. Ynys Môn yw'r ynys fwyaf yng Nghymru o bell ffordd, a'r seithfed ynys fwyaf ym Mhrydain. Ynys Môn hefyd yw'r ynys fwyaf ym Môr Iwerddon o ran maint, a'r ail ynys fwyaf poblog ym Mhrydain.

Mae'r Cyngor yn sefydliad sy'n cael ei arwain gan wleidyddiaeth ac mae wedi mabwysiadu model Arweinydd a Chabinet. Roedd gan y Cyngor 35 o Aelodau etholedig yn cynrychioli 14 ward aml-Aelod ar 31 Mawrth 2026. Cynhaliwyd etholiadau ar 5 Mai 2022 ar gyfer holl seddi'r Cyngor, ac ar ôl hynny ffurfiodd yr ymgeiswyr llwyddiannus y Cyngor llawn, a fyddent yn parhau i fod mewn lle tan ddechrau mis Mai 2027. Plaid Cymru yw'r blaid sy'n rheoli yn y Cyngor gyda mwy o Gynghorwyr Plaid Cymru nag unrhyw grŵp neu blaid arall.

Cynllun y Cyngor 2023/28

Mae Cynllun y Cyngor 2023/28 yn amlygu bod gweledigaeth hirdymor y Cyngor yn parhau fel "Creu Ynys Môn sy'n iach a llewyrchus lle gall pobl ffynnu". Amcanion strategol cynllun newydd y Cyngor yw:

- Cynyddu cyfleoedd i ddysgu a defnyddio'r Gymraeg;
- Amddiffyn a chefnogi'r rhai sy'n agored i niwed;
- Cynyddu cyrhaeddiad a chyflawniad addysgol;
- Gweithio gyda phartneriaid i gynyddu cartrefi o ansawdd, fforddiadwy a hygyrch;
- Hyrwyddo cyfleoedd i ddatblygu economi'r ynys;
- Ymateb i'r argyfwng newid hinsawdd, mynd i'r afael â newid a gweithio tuag at fod yn sefydliad sero net erbyn 2030.

Gellir gweld Cynllun y Cyngor 2023/28 ar y wefan yn y cyfeiriad gwe:

Cynllun y Cyngor a pherfformiad (llyw.cymru)

Senario Ariannol

Derbyniodd pob un o'r 22 Cyngor yng Nghymru setliad ariannol gwell na'r disgwyl gan Lywodraeth Cymru ar gyfer 2025/26. Roedd y setliad terfynol yn cynnwys terfyn isaf o 3.8% gydag Ynys Môn yn derbyn cynnydd o 0.2% ar y setliad dros dro. Aeth hyn â chyfanswm gwerth yr AEF i £135.881 miliwn. Yn ychwanegol at hynny, nododd y setliad terfynol y byddai grant pellach o £30 miliwn ar draws Cymru yn cael ei ddarparu gan Lywodraeth Cymru er mwyn helpu gyda'r costau a wynebir gan awdurdodau lleol wrth ofalu am gleientiaid oedrannus adref neu mewn gofal preswyl neu nyrsio, yn hytrach na chleientiaid yn gorfod mynd i'r ysbyty. Bydd y £30 miliwn ychwanegol hwn yn rhoi £663k o gyllid grant ychwanegol i'r Cyngor.

Wrth osod cyllideb 2025/26 cyhoeddodd Llywodraeth Cymru pecyn cyllid ychwanegol o £220 miliwn i gefnogi costau Yswiriant Gwladol uwch ar gyfer Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru. Ar gyfer Ynys Môn cyfatebai hyn i incwm grant ychwanegol o £2.223m. Gosododd y Cyngor gyllideb gytbwys ar gyfer 2025/26, a olygodd angen am gynnydd o 8.5% yn y Dreth Gyngor a defnyddio £2.460 miliwn o arian wrth gefn y Cyngor.

Y Gyllideb

Mabwysiadwyd Cyllideb a Strategaeth Ariannol Tymor Canolig y Cyngor ar gyfer 2025/26 gan y Cyngor yn ei gyfarfod ar 6 Mawrth 2025, ac mae'n rhoi darlun cyffredinol o sefyllfa ariannol y Cyngor ac yn sicrhau bod cyllid y Cyngor yn cael ei ddyrannu i gyflawni ei flaenoriaethau. Mae'r Strategaeth Ariannol Tymor Canolig ar gael yn:-

Cyngor Sir Ynys Môn - eitem 9

Roedd y setliad yn well na'r disgwyl yn ystod y rhan fwyaf o'r cam cynllunio cyllideb ac fe ddarparodd £135.881m i'r Cyngor, sef cynnydd ariannol o £4.974m (3.80%) ar ôl ystyried rhoddion o £4.974m a dderbyniwyd yn 2024/25, a drosglwyddwyd i'r setliad yn 2025/26. Penderfynodd y Cyngor gynyddu Treth Cyngor Band D gan 8.5%, a gynyddu'r tâl am eiddo Band D i £1,705.95.

Gosodwyd y gyllideb refeniw ar £195.443m a gyllidir gan setliad, treth cyngor ag arian wrth gefn £2.460m. Penderfynodd y Cyngor hefyd gymeradwyo Strategaeth Gyfalaf 2025/26 a Rhaglen Gyfalaf Gychwynnol 2025/26 o £44.294m, yn ogystal â Datganiad Strategaeth Rheoli'r Trysorlys ar gyfer 2025/26.

Monitro'r Gyllideb

Mae gan y Cyngor weithdrefn sefydledig ar gyfer monitro'r cyllidebau. Mae hyn yn caniatáu i'r Cyngor liniaru unrhyw orwariant a'r effaith sy'n debygol o ddigwydd ar wasanaethau. Gall cyllid ychwanegol gan gronfeydd wrth gefn lle bo hynny'n bosibl, ddarparu ar gyfer achosion lle mae angen galw am wasanaeth. Mae'r wybodaeth am Refeniw a Chyfalaf, ochr yn ochr â'r CRT, yn cael eu hadrodd i'r Is-grŵp Craffu Cyllid, y Pwyllgor Craffu ac yna'r Pwyllgor Gwaith bob chwarter, sy'n hwyluso lefel o her yn ogystal â gallu lliniaru unrhyw effeithiau debygol o ddigwydd ar gyfer gwasanaethau.

Perfformiad

Mae'r Cyngor yn mesur ei berfformiad yn rheolaidd ac mae dolen isod ir adroddiad sy'n dangos perfformiad y Cyngor yn erbyn ei amcanion strategol fel y nodir yng nghynllun y Cyngor.

Cyngor Sir Ynys Môn - Eitem 8 ar y agenda

Gwariant Refeniw

Mae’r Datganiad o Gyfrifon yn amlygu gwariant a chyllido’r Cyngor yn unol â gofynion cyfrifeg. Mae’r Cyngor yn mesur perfformiad ariannol yn erbyn gweithgarwch sydd wedi ei gynllunio drwy gyfrifon rheoli’r Cyngor. Yn 2025/26, mae alldro drafft y Cyngor yn amlygu tanwariant o £2.620m yn erbyn gweithgarwch wedi ei gynllunio sydd werth £195.442m (cyllideb net). Gall hyn newid unwaith mae’r cyfrifon wedi’u harchwilio.

Mae'r tabl isod yn adlewyrchu'r gyllideb derfynol ar gyfer 2025/26 ac incwm a gwariant gwirioneddol yn ei erbyn: -

Gwasanaethau	Cyllideb Blynyddol £'000	Alldro £'000	Amrywiant £'000
Addysg, Pobl Ifanc a Sgiliau	71,519	70,516	(1,003)
Gwasanaethau Oedolion	42,356	41,483	(873)
Gwasanaethau Plant	17,230	18,567	1,337
Tai	2,991	2,990	(1)
Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo	20,495	20,384	(111)
Rheoleiddio	6,083	6,034	(49)
Trawsnewid	8,110	7,527	(583)
Adnoddau	3,906	3,909	3
Gwasanaethau Corfforaethol a Chyllid Corfforaethol	6,241	6,576	335
Cyfanswm Cronfa'r Cyngor	**178,931**	**177,986**	**(945)**

Balans cronfa gyffredinol y Cyngor oedd £18.160m ar ddechrau'r flwyddyn ariannol. Fel rhan o'r gyllideb a gymeradwywyd ar gyfer 2025/26, trosglwyddwyd £2.459m o'r gronfa gyffredinol, gan leihau'r balans i £15.701m. Yn ystod y flwyddyn, rhyddhawyd £716k o'r gronfa wrth gefn wedi'i chlustnodi nad oedd ei angen mwyach i'r gronfa gyffredinol. Law yn llaw â thanwariant y Cyngor yn ystod 2025/26 o £2.620m, mae hyn wedi cynyddu balans y gronfa gyffredinol i £19.037m, fel ag yr oedd ar 31 Mawrth 2026.

Crynodeb o Symudiadau yng Nghronfeydd Wrth Gefn y Cyngor 2025/26

	Cronfa Wrth gefn Gyffredinol Cronfa'r Cyngor	Cronfeydd Wrth Cefn Clustnodedig Cronfa'r Cyngor	Cronfeydd Wrth Gefn Ysgolion	Cronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf	Cronfa wrth Gefn Cyfalaf heb ei gymhwyso	Cronfeydd Wrth Gefn Y Bwrdd Uchelgais	Cronfa Cyfrif Refeniw Tai (CRT)	Cronfa Cyfrif Refeniw Tai (CRT)	Cyfanswm Cronfeydd Wrth Gefn Defnyddiadwy
Eitemau sy'n effeithio ar Gronfeydd Wrth Gefn y Cyngor 2025/26	**£'000**	**£'000**	**£'000**	**£'000**	**£'000**	**£'000**	**£'000**	**£'000**	**£'000**
Balans Agoriadol ar Gronfa Gyffredinol y Cyngor 1 Ebrill 2025	(18,160)	(20,759)	(5,074)	(2,616)	(538)	(913)	(7,977)	-	(56,037)
Net gor/ (tan) wariant 2025/26	(2,620)	-	-	-	-	-	4,914		2,294
Balans y Cyngor ar ôl gor / (tan) wariant	(20,780)	(20,759)	(5,074)	(2,616)	(538)	(913)	(3,063)	(509)	(53,743)
Trosglwyddiadau net o/(i) Cronfeydd wrth gefn ar gyfer cyllid cymeradwy	1,743	(3,676)	746	(165)	(697)	-	-	-	(2,049)
Balans y Gronfa Wrth Gefn Gyffredinol ar 31 Mawrth 2026	(19,037)	(24,435)	(4,328)	(2,781)	(1,235)	(913)	(3,063)	(509)	(55,792)

Gwariant Cyfalaf

Mae'r rhaglen gyfalaf yn cefnogi amcan ehangach y Cyngor i ddarparu gwasanaethau ac i gefnogi twf economaidd.

Ym mis Mawrth 2025, cymeradwyodd y Cyngor raglen gyfalaf gychwynnol o £44.294m ac, ym mis Gorffennaf 2025, cymeradwyodd y Pwyllgor Gwaith bod £2.529m o lithriad o 2024/25 yn cael ei ddwyn ymlaen a'i ychwanegu at gyllideb 2025/26. Rhoddodd hwn gyllideb ddiwygiedig o £46.823m.

Yn ystod y flwyddyn, ychwanegir cynlluniau ychwanegol at y rhaglen capital, i adlewyrchu newidiadau cyllido ac unrhyw gyllid grant ychwanegol a dderbynnir yn ystod y flwyddyn. Ychwanegwyd cyfanswm o £23.825m at y rhaglen gyfalaf. Mae hyn yn dod â chyfanswm y gyllideb Cyfalaf ar gyfer 2025/26 i £70.648m.

Mae'r rhaglen wedi gwneud cynnydd cyson yn ystod y flwyddyn, gan gyflawni cyfradd gyflawni o 77%%. Disgwylir y bydd y rhan fwyaf o'r cynlluniau sy'n weddill yn cael eu cyflawni yn y flwyddyn ariannol nesaf. O'r cyfanswm gwariant hwn o £54.662m, cyfalafwyd £24.499m a'i ychwanegu at werth asedau ym Mantolen y Cyngor. Codwyd y gweddill ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, gan ei fod naill ai i gefnogi asedau nad ydynt o dan berchnogaeth uniongyrchol y Cyngor (£10.181m) neu nad oedd yn cynyddu gwerth yr asedau cyfalaf (£19.983m). Fodd bynnag, gwellaodd y gwariant cyfalaf hwn y cyflwr asedau ac ar sawl prosiect estynnodd oes yr asedau.

Mae IFRS16 Rhentu o 1 Ebrill 2024 yn gofyn i bob awdurdod lleol ychwanegu asedau rhentu, uwchben eithriad rhenti gwerth isel (llai na £10k i'r Cyngor), at gyfrifon y Cyngor yn debyg i asedau a berir. Yn 2025/26 ychwanegwyd £1.320m o asedau Hawl Defnyddio newydd at y fantolen. (£2.229m in 2024/25).

Derbyniodd y Cyngor swm sylweddol o grantiau cyfalaf yn ystod y flwyddyn gan Llywodraeth Cymru, Llywodraeth y DU ac eraill o £25.937m (£37.883m yn 2024/25). Roedd hyn yn cynnwys £12.179m o grantiau cyfalaf gan Llywodraeth Cymru ar gyfer gwelliant a datblygiad tai'r Cyngor. Bydd hyn yn helpu'r Cyngor i barhau gyda gwelliannau i gyflawni Safonau Ansawdd Tai Cymru a chynyddu nifer tai'r Cyngor ar Ynys Môn. Roedd elwa hefyd o grantiau sylweddol, gan gynnwys £8.759m ar gynlluniau economaidd a adfywio, £4.075m ar bwmpiau gwres carbon isel mewn sawl ysgol a chartrefi gofal, £3.136m o grantiau Ffyrdd, £2.824m ar brosiectau addysgol ynghyd â chyllid ychwanegol ar gyfer sawl prosiect arall.

Mae'r tabl isod yn manylu ar y gwariant cyfalaf, fesul gwasanaeth: -

Gwasanaethau	2025/26 £'000	2024/25 £'000
Addysg, Pobl Ifanc a Sgiliau	3,070	8,265
Gwasanaethau Oedolion	1,238	486
Tai	1,620	1,966
Tai CRT	25,114	27,468
Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo	13,072	19,026
Rheoleiddio	9,611	7,948
Trawsnewid	937	396
Ased Rhwymedigaethau Prydles	1,320	2,229
Cyfanswm Cronfa'r Cyngor	**55,982**	**67,784**

Nodyn ynghylch cyfleusterau benthyca cyfredol a benthyca cyfalaf yr Awdurdod:

Cyllidir Gan	2025/26 £'000	Canran %
Benthyca Digefnogaeth	1,491	2.66%
Benthyca a Chefnogaeth	4,229	7.55%
Grantiau Cyfalaf	25,937	46.33%
Derbyniadau Cyfalaf	53	0.09%
Cyfraniad Refeniw	12,935	23.11%
Grantiau REFCUS	9,447	16.88%
Benthyciad	385	0.69%
Cronfa Wrth Gefn Cyfalaf	1,505	2.69%
Cyfanswm	**55,982**	**100%**

Ar 31 Mawrth 2026, roedd gan yr Awdurdod £123.556m o Fenthyciadau sylweddol (ac eithrio llog cronedig o £1.850m). Yn ogystal, roedd y Cyngor yn dal £2.349m o ddyledion hawl defnyddio ar gyfer y dyfeisiau hawl defnyddio (hawl eu rhentu) i'r Cyngor. Mae hyn yn ymwneud â'r dyledion sydd ar ôl ar 31 Mawrth 2025 ar gyfer dyfeisiau rhent yn £10k neu'n uwch. Mae IFRS16 Rhenti, o 1 Ebrill 2024, yn gofyn i'r holl awdurdodau lleol ychwanegu dyfeisiau rhent, yn ogystal â'r eithriad rhent gwerth bychan (llai na £10k i'r Cyngor), i gyfanswm y Cyngor, yn debyg i assedau yr Cyngor. Mae'r taliadau sy'n weddill dan y rhent neu'r cytundeb wedyn yn cael eu trin fel benthyciadau a'u rhannu rhwng brif ac ailenillion, yn debyg i fenthyciadau traddodiadol.

Ar ddiwedd y flwyddyn ariannol, Gofyniad Ariannu Cyfalaf yr Awdurdod (GAC), sydd yn ei hanfod yn fesur o angen benthyca sylfaenol y Cyngor, oedd £156.537m, sy'n nodi bod y Cyngor wedi defnyddio £32.981m o'i falansau arian dros ben ei hun i ariannu gwariant cyfalaf. Yn Natganiad Strategaeth Rheoli'r Trysorlys ar gyfer 2024/25, y Terfyn Benthyca Awdurdodedig a gymeradwywyd gan y Cyngor oedd £176m, felly, mae'r Awdurdod ymhell o fewn ei derfyn benthyca gyda benthyca allanol o £123.556m.

Cronfeydd wrth gefn, perfformiad ariannol a sefyllfa ariannol

Roedd balans Cronfa Gyffredinol y Cyngor ar 31 Mawrth 2026 yn £19.037m, sy'n cyfateb i 13.4% o'r gyllideb refeniw net ar gyfer 2025/26. Nod strategaeth ariannol y Cyngor yw cadw o leiaf 5% o'r gyllideb refeniw net fel Balansau Cyffredinol (£9.772m). O ganlyniad, mae Balans Cyffredinol y Cyngor yn uwch na'r targed. Fodd bynnag, gyda'r pwysau cost a galw parhaus sy'n codi'r costau sy'n wynebu'r Cyngor, mae'r llethr hwn yn cynnig mwy o sefydlogrwydd ariannol i'r Cyngor yn enwedig gyda'r materion cyllido sy'n effeithio ar y Llywodraeth a'r holl sefydliadau sector cyhoeddus.

Mae’r perfformiad ariannol ar gyfer 2025/26 wedi dangos tanwariant net o £2.620m ar Gronfa’r Cyngor. Roedd hyn yn cynnwys gorwariant o wasanaethau megis gorwariant o £1.337m yn y Gwasanaethau Plant, sy’n parhau i brofi mwy o alw. Mae nifer o wasanaethau wedi tanwario neu wedi creu incwm dros ben. Mae’r Gwasanaeth Addysg, Pobl Ifanc a Sgiliau wedi tanwario £1.003m ac mae’r Gwasanaeth Oedolion wedi tanwario £873k. Cyfanswm y tanwariant o wasanaethau oedd £908k. Roedd peth gorwariant mewn perthynas â Chyllid Corfforaethol, megis £336k ar gyfer dyledion a gafodd eu dileu a chynnydd yn y lwfans colled amhariad (a elwid gynt yn ddarpariaeth dyled drwg). Llwyddodd y budd-daliadau a ddyfarnwyd i greu tanwariant o £189k, gyda Chyllid Cyfalaf yn creu tanwariant o £771k oherwydd llog dros ben derbyniadwy ac oedi wrth fenthyca allanol. Mae lefelau uchel parhaus y cyfraddau llog gan Fanc Lloegr o fudd i'r Cyngor gan fod y llog sy'n dderbyniadwy o'i fuddsoddiad o gronfeydd dros ben yn parhau i

gynhyrchu lefelau llog llawer uwch na'r degawd blaenorol. Ar y cyfan, mae Cyllid Corfforaethol wedi tanwario £393k. Mae'r Cyngor wedi creu incwm dros ben o £1.212m ar premiwm y Dreth Gyngor a £119k drwy'r Dreth Gyngor.

Cyfrif Refeniw Tai

Roedd balans Cyfrif Refeniw Tai'r Cyngor yn £3.063m. Gan gynnwys y Gronfa Derbyniadau Cyfalaf ar 31 Mawrth 2026. Mae'r gronfa wedi'i chlustnodi i ariannu cost datblygu eiddo newydd fel y nodir yng Nghynllun Busnes HRA 30 mlynedd y Cyngor. Bydd y cydbwysedd hwn yn oedi'r angen i'r CRT fenthyca ar gyfer adnewyddu neu adeiladu anheddau cyngor newydd. Mae'r CRT wedi cael blwyddyn lwyddiannus iawn o wella, prynu ac adeiladu anheddau cyngor newydd ac oherwydd y lefelau uchel o grantiau allanol nid yw hyn wedi effeithio'n sylweddol ar falansau'r CRT yn 2025/26.

Darpariaethau

Cyfanswm y darpariaethau a oedd gan y Cyngor oedd £2.316m ar 1 Ebrill 2025. Yn ystod y flwyddyn, cynyddodd y balans o £0.306m i £2.622m. Cynyddodd y ddarpariaeth yswiriant i £738k yn unol â'r angen amcangyfrifedig. Cyfanswm y darpariaethau tymor byr oedd £1.124m, i ddarparu ar gyfer costau disgwyliedig yn y dyfodol a allai godi o rwymedigaethau'r gorffennol. Gostyngwyd cyfanswm y ddarpariaeth ar gyfer Safle Gwastraff Penhesgyn gan £0.156m oherwydd cost y gwaith gwella a wnaed ar y safle tirlenwi yn 2025/26 a symud £0.087m i arian wrth gefn clustnodedig. Dangosir manylion y symudiadau mewn darpariaethau yn Nodyn 21 i'r Cyfrifon - Darpariaethau.

Cynllun Pensiwn Athrawon - Mae athrawon a gyflogir gan y Cyngor yn aelodau o'r Cynllun Pensiwn Athrawon, a weinyddir gan yr Adran Addysg. Mae'r cynllun yn rhoi buddion penodol i athrawon ar ôl iddynt ymddeol ac mae'r Cyngor yn cyfrannu tuag at y costau drwy wneud cyfraniadau yn seiliedig ar ganran o gyflogau pensiynadwy aelodau.

Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol - Fel rhan o delerau ac amodau cyflogaeth ei swyddogion a gweithwyr eraill, mae'r Cyngor yn cynnig buddion ymddeol drwy gymryd rhan yng Nghronfa Bensiwn Gwynedd a weinyddir gan Gyngor Gwynedd. Mae hwn yn gynllun a gyllidir, sy'n golygu bod y Cyngor a gweithwyr yn talu cyfraniadau i'r gronfa, wedi ei gyfrifo ar lefel a fwriedir i gydbwyso rhwymedigaethau'r pensiwn gydag asedau buddsoddi. Ni fydd buddion yn daladwy hyd nes y bydd gweithwyr yn ymddeol, ond mae gan y Cyngor ymrwymiad i wneud y taliadau i'r Gronfa Bensiwn y mae angen eu datgelu ar yr adeg y mae'r gweithwyr yn ennill eu hawl yn y dyfodol.

Mae dau brisiad wedi'u cwblhau ar gyfer y gronfa bensiwn. Mae'r rhain yn cael eu cwblhau gan Actiwari sy'n arbenigwr prisio pensiwn. Y cyntaf yw'r prisiad cyllido sy'n cael ei gwblhau bob tair blynedd. Mae hyn yn bwysig gan ei fod yn ystyried yr asedau gwirioneddol y buddsoddir y gronfa ynddynt ar y dyddiad prisio ac yn asesu a fydd yr enillion ar yr asedau yn ariannu gwerth yr holl daliadau yn y dyfodol yn llawn i aelodau yn seiliedig ar yr holl fudd-daliadau a enillir hyd at y dyddiad prisio. Yna gostyngir gwerth presennol y rhwymedigaethau, fel bod y gwerth yn cael ei drosi i'w gwerth fel ar y dyddiad prisio. Os yw'r prisiad yn cyfrifo nad yw'r gronfa bensiwn yn cael ei hariannu'n llawn, yna bydd cyfraddau cyfraniadau'r Cyngor yn cynyddu i symud tuag at gyllid o 100% dros gyfnod o amser y cytunwyd arno. Os yw'r prisiad yn dangos bod y cynllun yn fwy na 100% wedi'i ariannu, yna gall cyfraniadau i'r gronfa bensiwn leihau.

Yr ail brisiad yw'r prisiad cyfrifeg (a ddefnyddir at ddibenion y cyfrifon hyn) sy'n fwy damcaniaethol ac yn rhagweld beth fyddai atebolrwydd neu ased y Cyngor pe bai'r gronfa bensiwn yn peidio â bodoli. Mae'r prisiad hwn yn seiliedig ar asedau a rhwymedigaethau ar ddyddiad y fantolen. Mae'n ddamcaniaethol oherwydd y rheolau a'r rheoliadau i ddiogelu'r gronfa bensiwn i sicrhau ei bod yn bodoli cyhyd ag y mae rhwymedigaethau'r gronfa bensiwn yn gofyn ac oherwydd y rhagdybiaethau y mae'n ofynnol i'r Actiwari eu gwneud. Mae hyn yn seiliedig ar ofynion cyfrifyddu nad ydynt yn effeithio ar gronfeydd gwirioneddol y Cyngor. Mae canlyniadau'r prisiad cyllid yn effeithio ar arian y cyngor yn unig.

Y prisiad cyfrifeg pensiwn yw'r gwerth a adroddir bob blwyddyn yn natganiad cyfrifon y Cyngor. Mae rhai taliadau yn effeithio ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, CIES ac adroddir y prisiad ar ddiwedd y flwyddyn ariannol yn y fantolen. Fodd bynnag, mae'r rhain yn cael eu gwrthbwyso gan addasiadau yn natganiad y symudiad mewn cronfeydd wrth gefn i'w canslo fel nad oes angen i'r dreth gyngor ariannu'r addasiadau cyfrifeg statudol hyn.

Yn hanesyddol, mae mantolen y Cyngor wedi dangos bod gwerth y Gronfa Bensiwn fel rhwymedigaeth sylweddol. Mae gwerth teg holl fuddsoddiadau'r Gronfa Bensiynau yn cael ei wrthbwyso yn erbyn gwerth presennol rhwymedigaethau'r Gronfa Bensiwn ond fel arfer nid yw'n ddigon i dalu am holl werth presennol amcangyfrifedig y rhwymedigaethau pensiwn.

Yn debyg i'r llynedd, mae prisiad cyfrifyddu'r Actiwary wedi penderfynu bod gwerth yr asedau yn fwy na gwerth y rhwymedigaethau a bod y Gronfa Bensiwn mewn sefyllfa asedau net. Wrth lunio'r prisiad, mae'r Actiwari yn defnyddio'r gyfradd cynnyrch ar Giltiau'r Llywodraeth fel y gyfradd ddisgownt ar gyfer rhwymedigaethau yn y dyfodol. Wrth i'r gyfradd hon gynyddu, mae'r gyfradd ddisgownt yn cynyddu, sy'n cael yr effaith gyffredinol o leihau gwerth presennol rhwymedigaethau yn y dyfodol.

Fodd bynnag, nid yw'r safon cyfrifo pensiynau IAS19 a ddiweddarwyd gan IFRIC14 yn caniatáu rhoi gwybod am ased net pensiwn ar gyfer pensiynau buddion wedi'u diffinio a ariennir fel Cronfa Bensiwn Gwynedd, gan na all y Cyngor sylweddoli gwerth yr ased ar hyn o bryd. Wrth benderfynu ar y gwerth cario ar y fantolen, mae'r Cyngor wedi cymhwyso'r cysyniad doeth ac mae ganddo'r sefyllfa asedau net wedi'i haddasu ar rwymedigaethau a ariennir o £164.749m i £0. Fodd bynnag, mae'r actiwari wedi cynghori y dylid dangos rhwymedigaethau net rhwymedigaethau heb eu hariannu ar y fantolen. Felly, mae rhwymedigaeth o £9.107m (£9.259m yn 2024/25) wedi'i gynnwys yn yr rhwymedigaethau pensiynau tymor hir ar y fantolen a ariennir gan y gronfa wrth gefn na ellir ei defnyddio ar bensiynau. Adroddir canlyniadau llawn y prisiad cyfrifeg yn y nodyn Pensiynau Llywodraeth Leol 34 ar dudalen 53.

Porthladd Rhydd

Sefydlodd y Cyngor gwmni'r Porthladd Rhydd ar 25 Tachwedd 2024; fodd bynnag, roedd y cwmni'n segur trwy gydol 2025/26 ac ni ymgymerodd ag unrhyw weithgarwch masnachu yn ystod y flwyddyn. Nid oedd ganddo unrhyw gyflogeion ac ni chyflawnodd unrhyw weithgareddau gweithredol yn 2025/26. Llofnodwyd Memorandwm Cyd-ddealltwriaeth rhwng Llywodraeth y DU, Llywodraeth Cymru a'r Cyngor sydd yn nodi'r egwyddorion sy'n llywodraethu gweithrediad y Porthladd Rhydd. Pan lofnodwyd y Memorandwm Cyd-ddealltwriaeth, cytunodd Llywodraeth Cymru i ddarparu £25m o arian cyfalaf a thalwyd y rhandaliad cyntaf o £11,566,667 i'r Cyngor ar 27 Mawrth 2026. Defnyddir yr arian hwn ar gyfer prosiectau y manylir arnynt yn Atodlen 4 o'r llythyr cynnig grant.

Busnes Gweithredol

Paratoir y cyfrifon ar sail 'busnes gweithredol'. Mae hyn yn golygu bod y cyfrifon wedi'u paratoi ar sail bod y Cyngor yn parhau ar ei ffurf bresennol i'r dyfodol. Crëwyd Cyngor Sir Ynys Môn drwy statud / cyfraith yn 1996 a bydd yn parhau ar ei ffurf bresennol hyd nes y caiff ei newid drwy statud. Gostyngodd cyfanswm y cronfeydd wrth gefn defnyddiadwy £245k ond maent yn parhau'n gadarn ar £55.792m. Mae'r cynnydd yng nghronfa wrth gefn gyffredinol y Cyngor o £18.160m i £19.037m yn gwella gwydnwch ariannol y Cyngor ac mae'n annhebygol iawn y bydd y Cyngor yn cyhoeddi hysbysiad Adran 114 yn y flwyddyn ariannol 2026/27. Cyhoeddir yr hysbysiadau hyn gan Gynghorau sydd mewn anhawster lle mae eu gwariant yn fwy na'u hincwm ac mewn diffyg cyllidebol.

DATGANIAD O GYFRIFOLDEBAU AM Y DATGANIAD CYFRIFON

Cyfrifoldebau Cyngor Sir Ynys Môn

Mae'n ofynnol i Gyngor Sir Ynys Môn:-

- wneud trefniadau ar gyfer gweinyddu ei faterion ariannol yn briodol a sicrhau fod gan un o'i swyddogion y cyfrifoldeb am weinyddu'r materion hynny. Yn y Cyngor hwn, y swyddog yw'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) sydd hefyd wedi'i ddynodi'n Swyddog Adran 151;
- reoli ei faterion er mwyn sicrhau defnydd economaidd, effeithlon ac effeithiol o adnoddau ac i ddiogelu ei asedau;
- gymeradwyo'r Datganiad Cyfrifon.

Cyfrifoldebau'r Swyddog Adran 151

Y Swyddog Adran 151 sydd yn gyfrifol am baratoi Datganiad Cyfrifon y Cyngor yn unol â'r ymarferion priodol fel y gosodir yn y Côd Ymarfer CIPFA/LASAAC ar Gyfrifo Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig ("Y Côd").

Wrth baratoi'r Datganiad Cyfrifon hwn, mae'r Swyddog Adran 151 wedi:-

- dewis polisïau cyfrifo priodol ac yna eu defnyddio'n gyson;
- ffurfio barnau a gwneud amcangyfrifon a oedd yn rhesymol a darbodus;
- cydymffurfio â Chôd Ymarfer Awdurdod Lleol CIPFA.

Hefyd, mae'r Swyddog Adran 151 wedi:-

- cadw cofnodion cyfrifo priodol ac amserol;
- cymeryd camau rhesymol i ddarganfod a gwarchod rhag twyll ac unrhyw afreoleidd-dra arall.

Tystysgrif

Tystiaf fod y Datganiad Cyfrifon yma yn rhoi darlun cywir a theg o sefyllfa ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar y dyddiad cyfrifo a'i incwm a'i wariant am y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2026:

Llofnodwyd:

Richard Marc Jones FCPFA

CYFARWYDDWR SWYDDOGAETH (ADNODDAU) A SWYDDOG ADRAN 151

Llofnodwyd:

Cynghorydd Dafydd Rhys Thomas

CADEIRYDD CYNGOR SIR YNYS MÔN

Dyddiedig:

DATGANIAD INCWM A GWARIANT CYNHWYSFAWR AM Y FLWYDDYN A DDAETH i BEN AR 31 MAWRTH 2026

Dengys y datganiad hwn gostau cyfrifo yn ystod y flwyddyn mewn perthynas â darparu gwasanaethau yn unol ag arferion cyfrifo a dderbynnir yn gyffredinol, yn hytrach na'r symiau a gyllidir o'r trethi. Mae'r Gwasanaethau yr adroddir arnynt isod yn seiliedig ar strwythur sefydliadol y Cyngor. Mae'r Cyngor yn codi trethi i gwrdd â gwariant yn unol â rheoliadau, gall hyn fod yn wahanol i'r gost gyfrifyddol. Ceir darlun o'r sefyllfa o ran trethi yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn.

2025/26			Gwasanaethau	Nodyn	2024/25		
Gwariant Gros £'000	**Incwm Gros £'000**	**Gwariant Net £'000**			**Gwariant Gros £'000**	**Incwm Gros £'000**	**Gwariant Net £'000**
93,931	(18,098)	75,833	Addysg, Pobl Ifanc a Sgiliau		93,410	(19,892)	73,518
59,975	(19,107)	40,868	Gwasanaethau Oedolion		55,416	(17,620)	37,796
25,285	(7,107)	18,178	Gwasanaethau Plant		23,108	(6,760)	16,348
10,543	(7,738)	2,805	Tai		10,372	(8,162)	2,210
35,646	(11,965)	23,681	Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff		31,689	(9,688)	22,001
21,407	(14,606)	6,801	Rheoleiddio ac Economaidd		21,940	(16,089)	5,851
7,516	(443)	7,073	Trawsnewid		7,079	(562)	6,517
23,933	(12,849)	11,084	Adnoddau		25,884	(14,832)	11,052
2,570	(224)	2,346	Busnes y Cyngor		2,596	(545)	2,051
1,378	(856)	522	Costau Corfforaethol a Democrataidd		349	(268)	81
743	(12)	731	Rheolaeth Corfforaethol		741	(10)	731
160	-	160	Costau heb eu ddosbarthu		242	-	242
16,755	(23,925)	(7,170)	Cyfrif Refeniw Tai (CRT)		16,364	(23,083)	(6,719)
299,842	**(116,930)**	**182,912**	**Diffyg ar weithrediadau sy'n parhau**		**289,190**	**(117,511)**	**171,679**
		19,793	Gwariant gweithredu arall	10			19,279
		(3,496)	Cyllido ac incwm a gwariant buddsoddi	11			2,031
		(234,877)	Trethiant ac incwm grant amhenodol	12			(234,111)
		(35,668)	**(Gwarged) / Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau**				**(41,122)**
		18,492	Colledion amhariad ar asedau anghyfredol sydd wedi eu rhoi yn erbyn y Gronfa Ailbrisio wrth Gefn				15,865
		(25,746)	Gwarged ar ailbrisio asedau anghyfredol				(20,007)
		173,935	Dileu Ased Pensiwn Net	9c & 34			139,086
		(161,635)	Ailfesur y rhwymedigaeth Pensiwn Net	9c & 34			(138,345)
		5,046	**Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall**				**(3,401)**
		(30,622)	**Cyfanswm Incwm a Gwariant Cynhwysfawr**				**(44,523)**

DADANSODDIAD GWARIANT A CHYLLIDO

Nod y Dadansoddiad Gwariant a Chyllid (DGaC) yw dangos gwir effaith perfformiad ariannol y flwyddyn ar falansau'r Cyngor. Mae'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (DIGC) yn cynnwys llawer o addasiadau cyfrifyddu megis dibrisiant ac addasiadau pensiwn, na chaniateir iddynt, yn ôl y gyfraith, gael eu cyllido gan y Dreth Gyngor. Nid yw'r rhain yn gostau gwirioneddol sy'n effeithio ar falansau defnyddiadwy'r Cyngor. Er mwyn sicrhau nad yw'r costau cyfrifyddu hyn yn effeithio ar dalwyr y dreth gyngor a chronfeydd y Cyngor, caiff y costau hyn eu canslo yn yr DGaC ac fe'u dangosir hefyd yn y Datganiad Symud mewn Cronfeydd Wrth Gefn (DSCWG) a Nodyn 6.

2025/26				2024/25		
Gwariant Net a godir i'r Gronfa Cyffredinol a Balansau'r CRT - A =C - B £'000	**Addasiadau rhwng Sail Cyllido a Sail Cyfrifo - B £'000**	**Gwariant Net yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr -C £'000**	**Gwasanaethau**	**Gwariant Net a godir i'r Gronfa Cyffredinol a Balansau'r CRT - A = C- B £'000**	**Addasiadau rhwng Sail Cyllido a Sail Cyfrifo - B £'000**	**Gwariant Net yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr - C £'000**
70,959	4,874	75,833	Cyfarwyddwr Addysg, Pobl Ifanc a Sgiliau	67,309	6,209	73,518
41,268	(400)	40,868	Gwasanaethau Oedolion	37,626	170	37,796
18,537	(359)	18,178	Gwasanaethau Plant	16,304	44	16,348
2,922	(117)	2,805	Tai	2,254	(44)	2,210
17,918	5,763	23,681	Priffydd, Eiddo a Gwastraff	16,058	5,943	22,001
6,199	602	6,801	Rheoleiddio a Economaidd	5,250	601	5,851
6,905	168	7,073	Trawsnewid	6,228	289	6,517
11,387	(303)	11,084	Adnoddau	11,150	(98)	11,052
2,468	(122)	2,346	Busnes y Cyngor	2,087	(36)	2,051
902	(380)	522	Costau Corfforaethol a Democrataidd	676	(595)	81
720	11	731	Rheolaeth Corfforaethol	751	(20)	731
-	160	160	Costau heb eu dosbarthu	-	242	242
16,526	(23,696)	(7,170)	Cyfrif Refeniw Tai (CRT)	16,535	(23,254)	(6,719)
196,711	**(13,799)**	**182,912**	**Cost Net Gwasanaethau**	**182,228**	**(10,549)**	**171,679**
(196,466)	(22,114)	(218,580)	Incwm a Gwariant Arall	(188,427)	(24,374)	(212,801)
245	**(35,913)**	**(35,668)**	**(Gwarged) neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau**	**(6,199)**	**(34,923)**	**(41,122)**
(56,037)			Balans agoriadol y Gronfa Cyffredinol a'r CRT ar 1 Ebrill	(49,838)		
245			Llai diffyg ar falans y Gronfa Cyffredinol a'r CRT yn y flwyddyn	(6,199)		
(55,792)	Yn cynnwys:		**Balans cau y Gronfa Cyffredinol a'r CRT ar 31 Mawrth**	**(56,037)**	Yn cynnwys:	
(52,729)	Cronfa'r Cyngor			(48,060)	Cronfa'r Cyngor	
(3,063)	CRT			(7,977)	CRT	
(55,792)				**(56,037)**		

DATGANIAD O’R SYMUDIAD MEWN CRONFEYDD WRTH GEFN AR GYFER Y FLWYDDYN A DDAETH i BEN AR 31 MAWRTH 2026

Dengys y Datganiad hwn y symudiad o fewn y flwyddyn mewn gwahanol gronfeydd wrth gefn a ddelir gan y Cyngor, wedi eu dadansoddi’n 'Gronfeydd Wrth Gefn Defnyddiadwy' (h.y. y rhai hynny y gellir eu defnyddio i gyllido gwariant neu leihau trethi lleol) a chronfeydd wrth gefn eraill. Mae’r llinell (Diffyg) / Gwarged ar ddarparu gwasanaethau’n dangos y gwir gost economaidd o ddarparu gwasanaethau’r Cyngor, gyda manylion pellach yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Mae hwn yn wahanol i’r symiau statudol y mae’n rhaid eu codi ar Falans Cronfa’r Cyngor i bwrpas pennu’r Dreth Gyngor a’r Cyfrif Refeniw Tai i bwrpas pennu rhenti. Mae’r llinell ‘(Gostyngiad)/Cynnydd Net cyn Trosglwyddiadau i gronfeydd wrth gefn’ clustnodedig yn dangos y symudiad yn y flwyddyn o falansau Cronfa’r Cyngor a’r Cyfrif Refeniw Tai cyn i’r Cyngor wneud unrhyw drosglwyddiadau dewisol i neu o’r cronfeydd wrth gefn clustnodedig.

	Balans Cronfa’r Cyngor £'000	Cronfeydd wrth Gefn Clustnodedig Cronfa’r Cyngor (Nodyn 7) £'000	Cronfa wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf (Nodyn 8) £'000	Grantiau Cyfalaf heb eu defnyddio	Balansau Ysgolion (Nodyn 7) £'000	Arian wrth Gefn Yr Brwdd Uchelgais £'000	Cyfanswm Cronfa y Cyngor wrth gefn y gellir ei defnyddio £'000	Balans CRT (Datganiadau Ariannol Atodol) £'000	Cronfeydd wrth Gefn Clystnodedig CRT (Nodyn 8) £'000	Cyfanswm cronfeydd wrth gefn y gellir eu defnyddio gan £'000	Cyfanswm Cronfeydd wrth Gefn Defnyddiadwy £'000	Cyfanswm Cronfeydd wrth Gefn Na ellir eu defnyddio (Nodyn 9) £'000	Cyfanswm Cronfeydd wrth Gefn (y Cyngor) £'000
Balans ar 1 Ebrill 2024	**15,605**	**16,517**	**2,390**	**464**	**5,577**	**587**	**41,140**	**8,189**	**509**	**8,698**	**49,838**	**391,735**	**441,573**
Symudiad mewn cronfeydd wrth gefn yn ystod y flwyddyn													
Addasiad i'r balans agoriadol											-		-
Gwarged / (Diffyg) ar ddarparu gwasanaethau	18,360	-	-	-	-	-	18,360	22,762	-	22,762	**41,122**	-	**41,122**
Incwm a Gwariant Cynhwysfawr arall	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**3,401**	**3,401**
Cyfanswm Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	**18,360**	**-**	**-**		**-**	**-**	**18,360**	**22,762**	**-**	**22,762**	**41,122**	**3,401**	**44,523**
Addasiadau rhwng y sail gyfrifo a'r sail gyllido yn unol â'r rheoliadau (Nodyn 6)	(11,202)	-	226	(464)	-	-	(11,440)	(22,974)	(509)	(23,483)	**(34,923)**	**34,923**	**-**
Cynnydd / (Gostyngiad) Net cyn trosglwyddiadau i'r Cronfeydd wrth Gefn Clustnodedig	**7,158**	**-**	**226**	**(464)**	**-**	**-**	**6,920**	**(212)**	**(509)**	**(721)**	**6,199**	**38,324**	**44,523**
Trosglwyddiadau i / (o) Gronfeydd wrth Gefn Clustnodedig (Nodyn 7)	(4,603)	4,242	-	538	(503)	326	-	-	-	-	-	-	-
(Gostyngiad) / Cynnydd yn ystod y flwyddyn	**2,555**	**4,242**	**226**	**74**	**(503)**	**326**	**6,920**	**(212)**	**(509)**	**(721)**	**6,199**	**38,324**	**44,523**
Balans ar 31 Mawrth 2025	**18,160**	**20,759**	**2,616**	**538**	**5,074**	**913**	**48,060**	**7,977**	**-**	**7,977**	**56,037**	**430,059**	**486,096**
Symudiad mewn cronfeydd wrth gefn yn ystod y flwyddyn													
Addasiadau i'r balans agoriadol													
Gwarged / (Diffyg) ar ddarparu gwasanaethau	16,886	-	-	-	-	-	16,886	18,782	-	18,782	**35,668**	-	35,668
Incwm a Gwariant Cynhwysfawr arall	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	(6,372)	(6,372)
Cyfanswm Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	**16,886**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**16,886**	**18,782**	**-**	**18,782**	**35,668**	**(6,372)**	**29,296**
Addasiadau rhwng y sail gyfrifo a'r sail gyllido yn unol â'r rheoliadau (Nodyn 6)	(12,270)		165	(112)	-	-	(12,217)	(23,696)	-	(23,696)	**(35,913)**	35,913	-
Cynnydd / (Gostyngiad) Net cyn trosglwyddiadau i'r Cronfeydd wrth Gefn Clustnodedig	**4,616**	**-**	**165**	**(112)**	**-**	**-**	**4,669**	**(4,914)**	**-**	**(4,914)**	**(245)**	**29,541**	**29,296**
Trosglwyddiadau net i/(o)													
Trosglwyddiadau i / (o) Gronfeydd wrth Gefn Clustnodedig	(3,739)	3,676	-	809	(746)	-	-	-	-	-	-	-	-
(Gostyngiad) / Cynnydd yn ystod y flwyddyn	**877**	**3,676**	**165**	**697**	**(746)**	**-**	**4,669**	**(4,914)**	**-**	**(4,914)**	**(245)**	**29,541**	**29,296**
Balans ar 31 Mawrth 2026	**19,037**	**24,435**	**2,781**	**1,235**	**4,328**	**913**	**52,729**	**3,063**	**-**	**3,063**	**55,792**	**459,600**	**515,392**

FANTOLEN AR 31 MAWRTH 2026

Mae’r Fantolen yn dangos gwerth yr asedau a’r rhwymedigaethau a gydnabyddir gan y Cyngor ar ddyddiad y Fantolen. Mae asedau net y Cyngor (asedau llai rhwymedigaethau) yn cyd-fynd â’r cronfeydd wrth gefn sy’n cael eu dal gan y Cyngor. Adroddir ar gronfeydd wrth gefn mewn dau gategori. Mae’r categori cyntaf o gronfeydd wrth gefn yn gronfeydd wrth gefn y mae modd eu defnyddio, h.y. y cronfeydd wrth gefn hynny y gall y Cyngor eu defnyddio i ddarparu gwasanaethau, yn amodol ar yr angen i gynnal lefel ddarbodus o gronfeydd wrth gefn ac unrhyw gyfyngiadau statudol ar eu defnydd (er enghraifft y Gronfa Derbyniadau Cyfalaf Wrth Gefn y gellir ond ei defnyddio ar gyfer gwariant cyfalaf neu i dalu dyledion). Yr ail gategori o gronfeydd wrth gefn yw’r rheini na all y Cyngor eu defnyddio i ddarparu gwasanaethau. Mae’r categori hwn o gronfeydd wrth gefn yn cynnwys cronfeydd wrth gefn sy’n dal enillion a cholledion heb eu gwireddu, lle byddai’r arian ond ar gael i ddarparu gwasanaethau petai’r asedau’n cael eu gwerthu (er enghraifft y Gronfa Ailbrisio wrth Gefn) a chronfeydd wrth gefn sy’n dal gwahaniaethau amseru a ddangosir yn y Datganiad o’r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn, llinell ‘Addasiadau rhwng Sail Gyfrifo A Sail Gyllido Dan y Rheoliadau’.

	Nodyn	31 Mawrth 2026 £'000	31 Mawrth 2025 £'000
Eiddo, offer a chyfarpar	13	611,754	580,318
Asedau Treftadaeth	15	2,301	2,299
Eiddo Buddsoddi	16	10,201	10,068
Asedau Anniriaethol		109	175
Dyledwyr tymor hir	18	2,169	1,625
Asedau hawl defnydd tymor hir	43	2,749	1,857
Asedau tymor hir		**629,283**	**596,342**
Asedau a ddelir i’w gwerthu		813	833
Rhestrau stoc		313	421
Dyledwyr tymor byr	18	55,384	67,895
Buddsoddiadau tymor byr	35a	-	-
Arian a chywerthoedd arian	19	20,234	13,571
Asedau Cyfredol		**76,744**	**82,720**
Benthyca tymor byr	35b	(2,507)	(2,206)
Credydwyr tymor byr	20	(47,826)	(41,257)
Darpariaethau tymor byr	21	(1,124)	(749)
Derbyniadau grantiau ymlaen llaw	30	(4,914)	(13,104)
Rhwymedigaethau hawl defnydd tymor byr	43	(446)	(427)
Rhwymedigaethau Cyfredol		**(56,817)**	**(57,743)**
Credydwyr tymor hir	20	(261)	(255)
Darpariaethau tymor hir	21	(1,498)	(1,567)
Benthyca tymor hir	35b	(121,049)	(121,726)
Derbyniadau grantiau tymor hir ymlaen llaw	30	-	(1,349)
Rhwymedigaethau tymor hir eraill	34	(9,107)	(9,259)
Rhwymedigaethau hawl defnydd tymor hir	43	(1,903)	(1,067)
Rhwymedigaethau tymor hir		**(133,818)**	**(135,223)**
Asedau net		**515,392**	**486,096**
Cronfeydd wrth gefn y mae modd eu defnyddio	MIRS	55,792	56,037
Cronfeydd wrth gefn nad na ellir eu defnyddio	9	459,600	430,059
Cyfanswm Cronfeydd wrth gefn		**515,392**	**486,096**

DATGANIAD LLIF ARIAN – AM Y FLWYDDYN A DDAETH i BEN 31 MAWRTH 2026

Dengys y Datganiad Llif Arian newidiadau mewn arian parod a chywerthoedd arian y Cyngor yn ystod y flwyddyn ariannol. Dengys y datganiad sut mae'r Cyngor yn cynhyrchu a defnyddio arian parod a chywerthoedd arian trwy ddosbarthu llif arian yn weithgareddau gweithredu, buddsoddi a chyllido. Mae cyfanswm y llif arian net o weithgareddau gweithredu yn ddangosydd allweddol o faint o weithgareddau'r Cyngor a gyllidir trwy drethiant ac incwm grant neu gan dderbynwyr y gwasanaethau a ddarperir gan y Cyngor. Mae'r gweithgareddau buddsoddi'n cynrychioli'r all-lif arian ar gyfer adnoddau y bwriedir eu defnyddio i gyfrannu tuag at ddarparu gwasanaethau'r Cyngor yn y dyfodol. Mae'r llif arian sy'n codi o weithgareddau cyllido'n ddefnyddiol i ragweld yr hawl a fydd gan ddarparwyr cyfalaf (h.y. benthyciadau) ar lif arian y Cyngor yn y dyfodol.

	Nodyn	2025/26 £'000	2024/25 £'000
Gwarged /(Diffyg) Net ar Ddarparu Gwasanaethau		**35,668**	**41,122**
Eitemau di-arian a godir ar gyfrifon Incwm a Gwariant	22	20,638	28,946
Eitemau arian ni chodir ar cyfrif Inwm a Gwariant	22	(13,778)	(12,774)
Symudiad mewn Asedau Cyfredol net	22	9,416	(18,721)
Addasiadau am eitemau cynwysedig yn y gwarged neu ddiffyg net ar ddarparu gwasanaethau sydd yn weithgareddau buddsoddi neu cyllido	22	(26,155)	(38,773)
Llif arian net o Weithgareddau Gweithredu		**25,789**	**(200)**
Llif arian net o Weithgareddau Buddsoddi	23	**(18,327)**	**(17,413)**
Llif arian net o Weithgareddau Cyllido	24	**(799)**	**(923)**
(Gostyngiad)/Cynnydd Net mewn Arian Parod a Chywerthoedd Arian		**6,663**	**(18,536)**
Arian Parod a Chywerthoedd Arian ar gychwyn y flwyddyn ariannol		13,571	32,107
Arian Parod a Chywerthoedd Arian ar ddiwedd y flwyddyn ariannol	19	**20,234**	**13,571**

NODIADAU I'R CYFRIFON

NODYN 1 – NODYN AR Y DADANSODDIAD GWARIANT A CHYLLIDO

2025/26

Addasiadau o'r Gronfa Cyffredinol i gael Symiau'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	Addasiadau Ar Gyfer Dibenion Cyfalaf £'000	Newid Net Ar Gyfer yr Addasiadau Pensiwn £'000	Gwahaniaethau statudol eraill £'000	Cyfanswm Addasiadau £'000
Addysg, Pobl ifanc a Sgiliau	6,967	(1,160)	(933)	4,874
Gwasanaethau Oedolion	647	(1,018)	(29)	(400)
Gwasanaethau Plant	342	(603)	(98)	(359)
Tai	46	(156)	(7)	(117)
Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff	6,354	(581)	(10)	5,763
Rheoleiddio a Economaidd	1,244	(574)	(68)	602
Trawsnewid	494	(329)	3	168
Adnoddau	-	(275)	(28)	(303)
Busnes y Cyngor	(1)	(104)	(17)	(122)
Costau Corfforaethol a Democrataidd	574	(954)	-	(380)
Rheolaeth gorfforaethol	-	-	11	11
Costau Na Ddosbarthwyd	-	160	-	160
Cyfrif Refeniw Tai (CRT)	(22,627)	(1,085)	16	(23,696)
Cost net Gwasanaethau	**(5,960)**	**(6,679)**	**(1,160)**	**(13,799)**
Incwm a Gwariant arall o'r Dadansoddiad Cyllido	(15,015)	(7,099)	-	(22,114)
Gwahaniaeth rhwng y Gronfa Cyffredinol a'r CRT (Gwarged) neu Ddiffyg a'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (Gwarged) neu Ddiffyg	**(20,975)**	**(13,778)**	**(1,160)**	**(35,913)**

2024/25

Addasiadau o'r Gronfa Cyffredinol i gael Symiau'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	Addasiadau Ar Gyfer Dibenion Cyfalaf £'000	Newid Net Ar Gyfer yr Addasiadau Pensiwn £'000	Gwahaniaethau statudol eraill £'000	Cyfanswm Addasiadau £'000
Dysgu Gydol Oes	6,127	(375)	457	6,209
Gwasanaethau Oedolion	587	(326)	(91)	170
Gwasanaethau Plant	261	(196)	(21)	44
Tai	35	(47)	(32)	(44)
Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff	6,062	(187)	68	5,943
Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	745	(180)	36	601
Trawsnewid	384	(99)	4	289
Adnoddau	-	(87)	(11)	(98)
Busnes y Cyngor	1	(36)	(1)	(36)
Costau Corfforaethol a Democrataidd	452	(1,047)	-	(595)
Rheoli Corfforaethol	-	-	(20)	(20)
Costau Na Ddosbarthwyd	-	242	-	242
Cyfrif Refeniw Tai (CRT)	(23,084)	(93)	(77)	(23,254)
Cost net Gwasanaethau	**(8,430)**	**(2,431)**	**312**	**(10,549)**
Incwm a Gwariant arall o'r Dadansoddiad Cyllido	(24,801)	427	-	(24,374)
Gwahaniaeth rhwng y Gronfa Cyffredinol a'r CRT (Gwarged) neu Ddiffyg a'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (Gwarged) neu Ddiffyg	**(33,231)**	**(2,004)**	**312**	**(34,923)**

NODYN 2 – SAFONAU CYFRIFO SYDD WEDI EU CYHOEDDI OND NAD YDYNT WEDI EU MABWYSIADU HYD YMA

Y safonau sydd wedi'u cyflwyno gan God 2026/27, lle mae angen datgeliadau yn natganiadau ariannol 2025, yn unol â gofynion paragraff 3.3.4.3 y Cod, yw:

a) **Addasiadau i'r Safonau Adrodd Ariannol 102, sy'n berthnasol i'r DU a Gweriniaeth Iwerddon (Diwygiadau i asedau Treftadaeth)** a gyhoeddwyd fis Mawrth 2024

   Mae'r safon hwn yn berthnasol i sefydliadau cymwys nad ydynt yn dilyn y Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol. Gofynnir i'r Cyngor baratoi'r cyfrifon ariannol mewn cydymffurfiaeth â'r Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol, fel y'u diwygiwyd gan God Ymarfer CIPFA ar Gyfrifeg Awdurdodau Lleol 2025/26. Felly, nid yw'r diwygiadau hyn yn effeithio ar y Datganiad o Gyfrifon hwn.

b) **Diwygiadau i Ddosbarthiad a Mesuriad Offerynnau Ariannol (Diwygiadau i Safon Adrodd Ariannol 9 a 7) a** gyhoeddwyd fis Mai 2024

   Mae'r newidiadau i Safon Adrodd Ariannol Rhyngwladol 9 yn nodi nad yw atebolrwydd ariannol yn cael adnabod ar 'ddyddiad y setliad', sef dyddiad dod i ben yr hawl i dderbyn arian parod. Yma, bydd y rwymedigaeth perthnasol yn cael ei rhyddhau a hynny drwy ei thalu yn ôl, ei chanslo neu ddod i ben. Yn ychwanegol, os bydd atebolrwydd ariannol yn cael ei setlo yn llawn neu'n rhannol, gan ddefnyddio system taliadau electronig, gall endid fabwysiadu polisi i ddat-gydnabod yr holl atebolrwydd ariannol cyn ddyddiad y setliad mewn amgylchiadau lle nad oes modd tynnu, stopio neu ganslo taliadau electronig na chael gafael ar yr arian parod oherwydd y cyfarwyddyd talu. Yn ystod 2025/26, mae gwaith y Cyngor i ddat-gydnabod offerynnau ariannol yn cyd-fynd â dyddiadau'r setliad.

   Mae'r newidiadau i Safon Adrodd Ariannol Rhyngwladol 7 yn ymwneud â'r cynnydd mewn datgeliadau, lle mae newidiadau wedi bod i werth teg ecwiti yn ystod y cyfnod. Ni ddaliodd y Cyngor unrhyw offerynnau ariannol h.y. buddsoddiadau neu atebolrwydd a gafodd eu prisio am werth teg yn 2025/26. Mae buddsoddiadau'r Cyngor i gyd yn asedau ariannol sydd wedi'u mesur ar gost wedi'i hamorteiddio. Roedd y safon hefyd yn cyflwyno newidiadau oedd yn ymwneud â'r buddsoddiadau ac atebolrwydd gwahanol sy'n arwain at newidiadau oherwydd nodweddion dibynnol nad ydynt yn ymwneud â newidiadau mewn risgiau neu gostau benthyca sylfaenol. Nid yw offerynnau ariannol y Cyngor yn cynnwys nodweddion o'r fath.

c) **Mae Gwelliannau Blynyddol i Safonau Cyfrifeg Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol - argraffiad 11,** a gyhoeddwyd fis Gorffennaf 2024

   Mae hyn yn gwneud mân ddiwygiadau i bump safon cyfrifeg ar gyfer y cyfnodau hynny sy'n dechrau ar ôl, neu ar 1 Ionawr 2026. Mae CIPFA o'r farn nad oes gan y newidiadau hyn lawer o berthnasedd.

d) **Contractau sy'n Cyfeirio at Drydan sy'n Ddibynnol ar Natur (Addasiadau i Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol 9 a 7)** a gyhoeddwyd fis Rhagfyr 2024

   Nid yw'r gofynion hyn yn cael effaith ar y cyfrifon hyn, gan fod y gofynion mewn grym ar gyfer y flwyddyn ariannol nesaf, sef 2026/27.

NODYN 3 – BARNAU ALLWEDDOL WRTH WEITHREDU'R POLISÏAU CYFRIFO

Wrth weithredu'r polisïau cyfrifo a restrir yn Nodyn 44, mae'r Cyngor wedi gorfod gwneud barnau penodol ynglŷn â thrafodion cymhleth neu rheini sydd yn cynnwys ansicrwydd am ddigwyddiadau yn y dyfodol. Y barnau allweddol sydd wedi eu gwneud yn y Datganiad Cyfrifon yw:-

- Mae'r Cyfrifon wedi cael eu paratoi mewn modd sy'n tybio y bydd y swyddogaethau a'r gwasanaethau a ddarperir gan y Cyngor yn parhau i fod yn weithredol am y dyfodol rhagweladwy. Corff llywodraeth leol yw'r Cyngor a grëwyd gan Ddeddf Llywodraeth Leol (Cymru) 1994. Mae'r Cyngor yn gweithredu o fewn hinsawdd ariannol anodd, yr un modd â phob awdurdod lleol yng Nghymru. Fodd bynnag, ni cheir unrhyw arwyddion naill ai o berfformiad ariannol yr Awdurdod na chynlluniau Llywodraeth Cymru sy'n tanseilio'r farn y bydd y Cyngor yn parhau i weithredu fel sefydliad hyfyw yn y dyfodol.

- Mae'r Cyngor wedi penderfynu nad yw nifer o asedau a ddefnyddir i ddibenion cymdeithasol neu ddatblygu economaidd, stad man daliad Cyngor yw'r un mwyaf nodedig yn cael eu dal i bwrpas creu incwm neu gynyddu cyfalaf yn unig ac, o'r herwydd, nid ydynt yn cael eu hystyried fel eiddo buddsoddiad. O ganlyniad, caiff yr asedau hyn eu nodi fel Asedau Anghfredol - Eiddo, Offer a Chyfarpar ar y Fantolen.

NODYN 4a – RHAGDYBIAETHAU A WNAED YNGHYLCH ANSICRWYDD YN Y DYFODOL AC AMCANGYFRIFON A FFYNONELLAU ERAILL O ANSICRWYDD

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn cynnwys ffigyrau wedi eu hamcangyfrif yn seiliedig ar ragdybiaethau wedi eu gwneud gan y Cyngor am y dyfodol neu sydd yn ansicr fel arall. Gwneir amcangyfrifon drwy ystyried profiad hanesyddol, tueddiadau cyfredol a ffactorau perthnasol eraill. Fodd bynnag, gan na ellir bennu balansau yn bendant, gall y canlyniadau terfynol fod yn wahanol i'r rhagdybiaethau ac amcangyfrifon.

Gellir ystyried yr eitemau canlynol ar Fantolen y Cyngor ar 31 Mawrth 2026 fel rhai sydd fwyaf agored i risg o gamgymeriad amcangyfrif yn y flwyddyn ariannol sydd i ddod: -

Asedau Anghyfredol - Eiddo, Offer a Chyfarpar (PPE) - Mae asedau yn cael eu dibrisio dros eu hoes fuddiol yn unol ag arferion safonol cyfrifo. Caiff unrhyw wahaniaeth rhwng y dibrisiant a gwir ddirywiad yr ased ei adlewyrchu ym mhatrymau gwariant y dyfodol. Mae gwybodaeth ynglŷn ag Eiddo, Offer a Chyfarpar wedi ei gynnwys yn Nodyn 13 a nodyn 13b Asedau Seilwaith. Gwerth asedau PPE y Cyngor ar 31 Mawrth 2026 oedd £611.754m (£580.318m ar 31 Mawrth 2025). Mae Asedau Hawl-I-Ddefnyddio sy'n cael eu mesur yn ôl gwerth teg yn cael eu gwerthuso bob pum mlynedd. Yn y blynyddoedd cyfamserol, amcangyfrifir eu gwerthoedd gan ddefnyddio mynegeion allanol addas. Os nad oes mynegai ar gael, bydd yr asedau'n cael eu prisio yn ystod trydedd flwyddyn y rhaglen pum mlynedd.

Mae Cyfarpar Diogelu Personol (PPE) yn cael ei ailbrisio bob pum mlynedd ac ers 2025/26 a thu hwnt, mae gwerth rhai PPE yn cael eu hamcangyfrif yn y blynyddoedd cyfamserol gan ddefnyddio mynegeion allanol priodol neu, os nad oes mynegai priodol, mae'r asedau'n cael eu prisio yn ystod trydedd flwyddyn y rhaglen pum mlynedd.

Darpariaethau – Mae'r Cyngor wedi gwneud darpariaethau sy'n cyfateb i £2.622m (£2.316m ar 31 Mawrth 2025) ar gyfer materion ansicr all arwain at gostau sylweddol mewn blynyddoedd i ddod. Mae'r rhain yn ymwneud yn bennaf â chostau ôl-ofal ar gyfer safle tirlenwi Penhesgyn a rhwymedigaethau posibl sy'n deillio o hawliadau yswiriant. Ceir manylion llawn yn Nodyn 21.

Rhwymedigaeth Pensiynau – Yn debyg i'r llynedd, mae Actiwari'r Cyngor wedi dynode gwerth y Gronfa Bensiwn i sefyllfa dros ben ac felly ased pensiwn net o £164.789m heb gynnwys rhwymedigaethau pensiwn heb eu hariannu o £9.107m. Mae'r gwarged hwn wedi'i leihau i ddim o ganlyniad i reolau pensiynau sy'n cyfyngu ar adrodd ar ased pensiynau net yn y fantolen. Mae hyn oherwydd newid yn y tybiaethau y mae'r Actiwari wedi'u defnyddio mewn perthynas â'r ffactor disgownt oherwydd cynnydd mewn llog a chyfraddau bond. Defnyddir hyn i gyfrifo faint fydd rhwymedigaethau pensiwn y dyfodol ar brisiau heddiw, fel y gellir ei gymharu â gwerth cyfredol/gwerth marchnadol buddsoddiadau ac asedau. (adroddwyd am ased o £138.823m heb gynnwys rhwymedigaethau heb eu haniannu am y gwerth ar 31 Mawrth 2025). Mae rhwymedigaeth net o £9.107m (£9.259m ar 31 Mawrth 2025) yn parhau i

fod ar atebolrwydd pensiwn am rwymedigaethau heb eu hariannu na ellir eu gwrthbwyso eto'r gwarged ar y gronfa bensiwn.

Mae prisiad cyfrifeg y pensiwn yn seiliedig ar nifer o asesiadau a dyfarniadau cymhleth sy'n ymwneud â chyfraddau disgownt, codiadau cyflog rhagamcanol, newidiadau mewn oedrannau ymddeol, cyfraddau marwolaethau ac enillion disgwyliedig ar asedau pensiwn. Mae cwmni o actiwarïau ymgynghorol yn cael ei gyflogi gan y Cyngor gweinyddu i roi cyngor arbenigol ar y rhagdybiaethau sydd i'w cymhwyso. Ceir rhagor o fanylion yn Nodyn 34 a'r adroddiad naratif. Mae'r nodyn yn cynnwys y gwarged, fodd bynnag, fel yr amlinellir yn yr adroddiad naratif, nid yw hyn wedi'i gynnwys yn y fantolen oherwydd cyfyngiadau a ragnodir gan IAS19 a IFRIC14 ar gyfrifo pensiynau.

Lwfans Colli Nam a darpariaethau Dyledion Gwael – Ar 31 Mawrth 2026, roedd gan y Cyngor falans o £57.553m (£69.520m yn 2024/25) o ran dyledion net. Awgrymodd adolygiad o'r balans dyledion fod swm amhariad o £9.968m yn briodol ar gyfer dyledion amheus (£8.532m ar 31 Mawrth 2025). Caiff unrhyw wahaniaeth rhwng lefel yr amhariad a ddefnyddiwyd a'r gwir sefyllfa ôl-ddyledion ei adlewyrchu ym mhatrwm gwariant y dyfodol. Mae'r ffigwr lwfans colledion amhariad / darpariaeth ar gyfer drwgddyledion wedi ei gynnwys yn y ffigyrau Dyledwyr Tymor Byr yn Nodyn 18.

Mesur Gwerth Teg – Mae y mwyafrif o asedau anghyfredol y Cyngor yn cael eu mesur ar Werth Teg, gyda'r eithriad o isadeiledd sydd werth £74.568m, asedau cymunedol gwerth £259k, asedau sy'n cael eu hadeiladu werth £39.989m ac offer, cerbydau a chyfarpar sydd werth £13.167m. Mae'r rhain i gyd yn cael eu prisio ar gost hanesyddol wedi'i ddibrisio.

Prydlesi – Mae'r Cyngor wedi gweithredu gofynion IFRS16 prydlesi o 1 Ebrill 2024. Mae hyn wedi arwain at amcan o'r cyfnod i rhai prydlesi ble mae contractau newydd yn parhau y tu hwnt i ddyddiad gwreiddiol y prydles. Mae cerbydau a eiddo wedi'u rhentu i leddfu digartrefedd yn tueddu i fod yn brydlesi parhaus. Lle nad yw prydles neu gontract gyda mynediad at ased yn benodol am y gyfradd fuddiant wedi'i chynnwys, mae'r Cyngor yn defnyddio cyfradd annuite PWLB ar gyfer cyfnod y prydles, fel ei gyfradd benthyca ychwanegol. Mae llawer o brydlesi yn cael eu gwerthuso ar sail yr fodel costau ond mae rhai asedau, yn enwedig rhai eiddo, yn cael eu gwerthuso ar werth teg. Mae Asedau Hawl-I-Ddefnyddio sy'n cael eu mesur yn ôl gwerth teg yn cael eu gwerthuso bob pum mlynedd. Yn y blynyddoedd cyfamserol, amcangyfrifir eu gwerthoedd gan ddefnyddio mynegeion allanol addas. Os nad oes mynegai ar gael, bydd yr asedau'n cael eu prisio yn ystod trydedd flwyddyn y rhaglen pum mlynedd. Gweler Nodyn 43 am wybodaeth am asedau gyda hawl i'w defnyddio.

NODYN 4b – ADDASIADAU CYFNOD BLAENOROL, NEWIDIADAU MEWN POLISÏAU CYFRIFYDDU AC AMCANGYFRIFON A GWALLAU

Mae polisi prisio PPE y Cyngor wedi'i ddiweddaru i adlewyrchu gofynion mynegeion newydd CIPFA a ddaeth i rym ar 1 Ebrill 2025. Os nad oes mynegai priodol ar gael, bydd yr asedau perthnasol yn cael eu prisio yn ystod trydedd flwyddyn y rhaglen pum mlynedd.

NODYN 5 – DIGWYDDIADAU AR ÔL DYDDIAD Y FANTOLEN

Rhaid i'r Cyngor adrodd am ddigwyddiadau perthnasol sy'n digwydd ar ôl y cyfnod adrodd ar 31 Mawrth 2026 a hyd at y dyddiad y cafodd y cyfrifon ddrafft i'w cyhoeddi ar 30 Mehefin 2026.

Nid oedd unrhyw ddigwyddiadau perthnasol rhwng y cyfnod adrodd a'r dyddiad y cyhoeddwyd y cyfrifon drafft.

NODYN 6 – ADDASIADAU RHWNG SAIL GYFRIFO A SAIL CYLLIDO DAN REOLIADAU

2025/26	Cronfeydd wrth Gefn y mae modd eu ddefnyddio							
	Balans Cronfa'r Cyngor £'000	Gwarchodfa Derbyniadau Cyfalaf £'000	Cronfa Grantiau Cyfalaf Heb ei Gymhwyso £'000	Cyfanswm Cronfa'r Cyngor £'000	Cyfrif Refeniw Tai £'000	Cyfrif Refeniw Tai £'000	Cronfa wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf £'000	Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn nad oes modd eu defnyddio £'000
Addasiadau sy'n ymwneud yn bennaf â'r Cyfrif Addasu Cyfalaf:								
Gwrthdroi eitemau wedi eu debydu neu gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:								
Taliadau am dibrisiant, amhariad ac amorteiddio asedau anghyfredol	17,703	-	-	17,703	3,710	-	3,710	(21,413)
Colledion aibrisiant ar Eiddo, Offer a Chyfarpar	(636)	-	-	(636)	(16)	-	(16)	652
Symudiadau mewn gwerth marchnad Eiddo Buddsoddiad colled / (ennill)	(132)	-	-	(132)	-	-	-	132
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau Anghynwysedig a gredydir i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(13,697)	-	-	(13,697)	(12,179)	-	(12,179)	25,876
Asedau a roddwyd - prydlesi	(61)	-	-	(61)	-	-	-	61
Gwariant refeniw a gyllidir o gyfalaf dan statud	733	-	-	733	-	-	-	(733)
Dadgydnabod - prydlesi	(3)	-	-	(3)	-	-	-	3
Swm a gludir o asedau anghyfredol a werthwyd	73	-	-	73	-	-	-	(73)
Cynnwys eitemau na ddebydwyd ac na chredydwyd i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:	-	-	-	-	-	-	-	-
Darpariaeth Refeniw Isaf ar gyfer Cyllido Cyfalaf	(356)	-	-	(356)	(147)	-	(147)	503
Darpariaeth Refeniw Isaf ar gyfer prydlesu	(400)	-	-	(400)	(24)		(24)	424
Darpariaeth refeniw wirfoddol	-	-	-	-	(1,031)	-	(1,031)	1,031
Gwariant cyfalaf a godwyd yn erbyn balansau'r Cronfa'r Cyngor a CRT	(1,505)	-	-	(1,505)	(12,935)	-	(12,935)	14,440
Addasiadau'n ymwneud â'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf:	-	-	-	-	-	-	-	-
Elw o werthu asedau anghyfredol	(218)	218	-	-	-	-	-	-
Defnyddio'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf i gyllido gwariant cyfalaf	-	(53)	-	(53)	-	-	-	53
Defnyddio'r Gronfa Wrth Gefn Cyfalaf i gyllido gwariant cyfalaf	112	-	(112)	-	-	-	-	-
Addasiadau'n ymwneud â'r Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol:	-	-	-	-	-	-	-	-
Swm ble mae'r costau cyllido yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn wahanol i'r costau cyllido priodoladwy am y flwyddyn yn unol â'r gofynion statudol	(14)	-	-	(14)	(5)	-	(5)	19
Addasiadau'n ymwneud â'r Gronfa Wrth Gefn Pensiwn:	**1,599**	**165**	**(112)**	**1,652**	**(22,627)**	**-**	**(22,627)**	**20,975**
Addasiadau sy'n cynnwys y Gronfa Bensiynau:								
Gwrthdroi eitemau sy'n ymwneud â budd-daliadau ymddeol a ddebyddir neu gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (gweler Nodyn 34)	(34)	-	-	(34)	-	-	-	34
Cyfraniadau pensiwn cyflogwr a thaliadau uniongyrchol i bensiynwyr sy'n daladwy yn y flwyddyn	(12,659)	-	-	(12,659)	(1,085)	-	(1,085)	13,744
Cyfanswm Addasiadau Pensiynau	(12,693)	-	-	(12,693)	(1,085)	-	(1,085)	13,778
Addasiad sy'n cynnwys Cyfrif Addasu Absenoldebau Cronedig				-			-	-
Addasiadau mewn perthynas ag absenoldebau digolledu tymor byr	(1,176)	-	-	(1,176)	16	-	16	1,160
Cyfanswm addasiad absenoldebau cronedig	(1,176)	-	-	(1,176)	16	-	16	1,160
				-			-	-
Cyfanswm yr addasiadau	**(12,270)**	**165**	**(112)**	**(12,217)**	**(23,696)**	**-**	**(23,696)**	**35,913**

NODYN 7 – CRONFEYDD WRTH GEFN A GLUSTNODEDIG

	Balans ar 31/03/2024 £'000	Trosglwyddiadau Mewn 2024/25 £'000	Trosglwyddiadau Allan 2024/25 £'000	Balans ar 31/03/2025 £'000	Balans Agoriadol 01/04/2025 £'000	Trosglwyddiadau Mewn 2025/26 £'000	Trosglwyddiadau Allan 2025/26 £'000	Balans ar 31/03/2026 £'000
Cronfeydd wrth gefn cyfyngedig gwasanaethau - llai na £500k*	5,976	3,183	(1,759)	7,400	7,064	1,946	(2,472)	6,538
Cronfeydd wrth gefn cyfyngedig gwasanaethau - sydd ers Marwrth 2023 wedi disgyn yn llai na £500k	794	21	(131)	684	-	-	-	-
Cronfeydd wrth gefn cyfyngedig gwasanaethau - sydd ers Marwrth 2024 wedi cynyddu i £500k neu fwy	689	-	(67)	622	622	-	(79)	543
Cronfeydd wrth gefn cyfyngedig gwasanaethau - sydd ers Marwrth 2025 wedi disgyn yn llai na £500k								
Cynllun Hyfforddeion*	-	-	-	-	408	516	(300)	624
Ailgartrefu Pobl Affganistan*	-	-	-	-	427	116	-	543
Llog Cronfa Ffyniant Cyffredin (SPF) a Dderbyniwyd*	-	-	-	-	185	370	-	555
Cronfeydd wrth gefn cyfyngedig gwasnaethau mwy - £500k neu fwy:-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gwastraff / Ailgylchu	-	987	-	987	987	2,386	(220)	3,153
Rhesymoli Ysgolion	402	279	(133)	548	548	-	(224)	324
Cronfa Ad-dalu Offer TGCh Addysg	461	150	-	611	611	217	-	828
Cronfa wrth gefn Yswiriant	1,250	-	-	1,250	1,250	-	-	1,250
Cyfraniadau refeniw tuag at Gyfalaf nas defnyddiwyd	1,340	1,626	(1,716)	1,250	1,250	872	(1,018)	1,104
Cyfraniadau A106 Datblygwyr Tai	840	-	(187)	653	653	197	(264)	586
Tai Fforddiadwy	1,269	82	(649)	702	702	615	(98)	1,219
Gwelliannau Hamdden	762	-	-	762	762	212	(3)	971
Setliad Refeniw Ychwanegol - Ymateb i Gynnydd mewn Chwyddiant	1,715	-	(723)	992	992	1,373	(20)	2,345
Addysg Allsirol	500	-	-	500	500	-	-	500
Cartrefi i Ucrain	519	80	(165)	434	434	-	(308)	126
Risk Ad-dalu Treth y Cyngor	-	900	-	900	900	-	(138)	762
Cwlfert Safle Penhesgyn	-	2,464	-	2,464	2,464	-	-	2,464
Cyfanswm Cronfeydd wrth Gefn a glustnodwyd	**16,517**	**9,772**	**(5,530)**	**20,759**	**20,759**	**8,820**	**(5,144)**	**24,435**
Balansau Ysgolion	5,577	5,223	(5,726)	5,074	5,074	4,376	(5,122)	4,328
Cyfanswm	**22,094**	**14,995**	**(11,256)**	**25,833**	**25,833**	**13,196**	**(10,266)**	**28,763**

*Mae tair cronfa wedi cynyddu i dros £500k yn ystod y flwyddyn felly mae balans agoriadol ar gyfer y flwyddyn wedi ei addasu i adlewyrchu hyn.

Y cronfeydd wrth gefn mwyaf arwyddocaol yw:

Gwastraff / Ailgylchu – defnyddir y gronfa yma i ariannu prosiectau rheoli gwastraff yn y dyfodol.

Rhesymoli Ysgolion – i'w ddefnyddio ar gyfer rhesymoli ysgolion.

Cronfa Ad-dalu Offer TGCh Addysg - mae hon ar gyfer ariannu costau amnewid offer TG mewn ysgolion.

Cronfa wrth Gefn Yswiriant – ar gyfer ariannu colledion nad oes yswiriant ar eu cyfer a thaliadau dros ben polisïau yswiriant.

Cyfraniadau Refeniw nas Defnyddiwyd ar gyfer Cyfalaf – cronfa wrth gefn yw hon sydd yn cynnwys cyfraniadau refeniw tuag at brosiectau nad ydynt wedi cael eu cwblhau, neu sydd wedi cael eu cyllido gan grant cyffredinol, er mwyn gostwng costau cyllido cyfalaf. Lle mae prosiectau wedi derbyn cyllid arall, mae'n rhyddhau'r cyfraniad refeniw i gyllido prosiect arall yn y dyfodol, unwaith eto i ostwng costau cyllido cyfalaf.

Cyfraniadau A106 Datblygwyr Tai – cyfraniadau a dderbyniwyd gan ddatblygwyr a fydd yn ael ei ddefnyddio i gyllido prosiectau o fewn termau'r cytundeb.

Tai Fforddiadwy – mae'r gronfa wrth gefn hon ar gyfer ariannu prosiectau fydd yn cynyddu'r stoc o dai fforddiadwy ar Ynys Môn.

Gwelliannau Hamdden – cyllidir y gronfa wrth gefn hon o daliad annisgwyl a dderbyniwyd gan CThEM ar ôl i CThEM golli achos llys a oedd yn dadlau na ddylai CThEM gasglu TAW ar wasanaethau hamdden. Derbyniodd y Cyngor ad-daliad o bron i £900k gan CThEM. Defnyddir y balans cyfredol o £762k i gyllido gwelliannau i gyfleusterau Hamdden y Cyngor ar Ynys Môn.

Setliad Refeniw Ychwanegol – mae hwn i ariannu pwysau annisgwyl o ganlyniad i chwyddiant yn ystod y flwyddyn ariannol.

Addysg Allsirol – defnyddir y gronfa hon i leihau'r risg sy'n gysylltiedig â'r gyllideb a arweinir gan y galw ac ariannu cynnydd annisgwyl yn ystod y flwyddyn.

Cartrefi i Wcráin – cymorth i deuluoedd o'r Wcráin i sefydlu bywyd yng Nghymru**.**

Arian wrth Gefn Risg Treth Cyngor – i ariannu unrhyw ad-daliadau treth gyngor.

Cwlfert Safle Penhesgyn – mae hwn i ariannu unrhyw waith atal llifogydd posib ac atgyweirio arwyddocaol posib fydd y cwlfert ar safle Penhesgyn ei angen pe bai'r cwlfert yn methu'n gyfan gwbl yn y dyfodol.

Cynllun Hyfforddeion – mae hwn i ariannu cynlluniau ar gyfer cyflogi hyfforddeion ar gytundebau penodol o fewn gwasanaethau gwahanol yn y Cyngor.

Ailgartrefu Pobl Affgan – grant yw hwn i ailgartrefu cyfieithwyr, ffoaduriaid a'u teuluoedd o Affganistan.

Llog Cronfa Ffyniant Cyffredin (SPF) a Dderbyniwyd - swm sy'n cael ei gadw i ariannu unrhyw gostau gweinyddol annisgwyl yn dilyn cloi'r cynllun SPF.

Balansau Ysgolion – Cedwir y balansau hyn ar gyfer defnydd pob ysgol yn unol â'u hamcanion addysgol. Ar 31 Mawrth 2026, roedd chwech o'r pedwardeg ysgol gynradd gyda balansau mewn diffyg (pedwar mewn diffyg ar 31 Mawrth 2025). Nid oedd yr un o'r pum ysgol uwchradd mewn sefyllfa ddiffygiol ar ddiwedd y flwyddyn ariannol (dim ar 31 Mawrth 2025), nid yw'r ysgol arbennig mewn sefyllfa ddiffygiol ar 31 Mawrth 2025. Gwerth cyfunol yr ysgolion mewn diffyg yw £202k (£194k ar 31 Mawrth 2025). Gellir cael copïau o'r Datganiadau Adran 52, y mae'n ofynnol i bob Cyngor ei baratoi ar ôl diwedd pob blwyddyn ariannol o dan Adran 52(2) o Ddeddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998, gan yr Adain Gyfrifeg, Swyddogaeth Adnoddau, Swyddfeydd y Sir, Llangefni, Ynys Môn, LL77 7TW.

NODYN 8 – CRONFA WRTH GEFN DERBYNIADAU CYFALAF

Dyma dderbyniadau arian parod o werthu asedau'r Cyngor. Defnyddir rhain i gyllido gwariant cyfalaf yn y flwyddyn neu i ddwyn ymlaen am flynyddoedd yn y dyfodol. Bydd balans o £2.781m yn cael ei ddwyn ymlaen i 2026/27 i helpu cyllido rhaglen gyfalaf flwyddyn nesaf.

	2025/26 £'000	2024/25 £'000
Balans 1 Ebrill	2,616	2,899
Derbyniadau Cyfalaf yn y Flwyddyn (net o leihad ar gyfer costau gweinyddu)	218	890
	2,834	**3,789**
Llai:		
Derbyniadau a roddwyd o'r neilltu i ad-dalu dyledion	-	-
Derbyniadau Cyfalaf a ddefnyddiwyd i gyllido	(53)	(1,173)
Eraill	-	-
Balans ar 31 Mawrth	**2,781**	**2,616**

NODYN 9 - CRONFEYDD WRTH GEFN NA ELLIR EU DEFNYDDIO

	31/03/2026 £'000	31/03/2025 £'000
a) Cyfrif Addasu Cyfalaf	264,811	238,941
Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol	(271)	(289)
b) Cronfa Ailbrisiant Wrth Gefn	206,533	204,192
c) Cronfa Wrth Gefn Pensiwn	(9,107)	(9,259)
ch) Cyfrif Addasu Absenoldebau Digolledol Cronnol	(2,366)	(3,526)
Cyfanswm Cronfeydd wrth Gefn na ellir eu Defnyddio	**459,600**	**430,059**

NODYN 9a – CYFRIF ADDASU CYFALAF

Mae'r Cyfrif Addasu Cyfalaf yn amsugno'r gwahaniaethau amseru sy'n deillio o wahanol drefniadau ar gyfer cyfrifo defnydd asedau anghyfredol a chyllido'r broses o gaffael, adeiladu, neu wella'r asedau hynny dan ddarpariaethau statudol. Mae'r Cyfrif yn cael ei ddebydu gyda chostau megis dibrisiant, colledion amhariad ac amorteiddiad sy'n cael eu codi ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, a gydag arian a symudwyd o'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn i drosi ffigyrau gwerth teg i sail cost hanesyddol.

Credydir y Cyfrif gyda symiau a osodwyd o'r neilltu gan y Cyngor fel cyllid ar gyfer costau caffael, adeiladu, a gwella. Mae'r Cyfrif yn cynnwys enillion a cholledion cronnus ar Eiddo Buddsoddiad.

Mae'r Cyfrif hefyd yn cynnwys enillion ailbrisiant cronnus ar Eiddo, Offer a Chyfarpar cyn 1 Ebrill 2007, y dyddiad y crëwyd y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn i ddal y fath enillion. Mae Nodyn 6 yn rhoi manylion ffynhonnell yr holl drafodion a symudwyd i'r Cyfrif, heblaw am y rheini a oedd yn ymwneud â'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn.

Cyfrif Addasu Cyfalaf	2025/26		2024/25	
	£'000	£'000	£'000	£'000
Balans ar 1 Ebrill		**238,941**		**200,735**
Gwyrdroad eitemau yn ymwneud â gwariant cyfalaf wedi'u debydu neu gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:				
Taliadau am ddibrisiant, amhariad ac amorteiddiad asedau anghyfredol	(21,413)		(18,347)	
Asedau sydd wedi eu dad-gydnabod	3		(712)	
(Colledion) / Enillion Ailbrisiant ar Eiddo, Offer a Chyfarpar	652		(334)	
Gwariant refeniw a gyllidir o gyfalaf dan statud	(733)		(999)	
Symiau o asedau anghyfredol a ddilëwyd ar waredu neu werthiant (yn cynnwys amhariad) fel rhan o'r enilliad/(colled) ar waredu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(73)		(1,078)	
		(21,564)		**(21,470)**
Symiau addasiad a ddilëwyd o'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn		4,912		4,994
Swm net a ddilëwyd o gost asedau anghyfredol a ddefnyddiwyd yn y flwyddyn		**(16,652)**		**(16,476)**
Cyllido cyfalaf a gymhwyswyd yn y flwyddyn:				
Defnydd y Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf i gyllido gwariant cyfalaf newydd	54		1,173	
Defnydd y Gronfa Wrth Gefn Cyfalaf	1,505		2,155	
Grantiau Cyfalaf a chyfraniadau wedi eu credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr sydd wedi ei gymhwyso i gyllido cyfalaf	25,937		37,883	
Darpariaeth statudol ar gyfer cyllido buddsoddiad cyfalaf a godwyd yn erbyn balansau Cronfa'r Cyngor a CRT	1,959		2,050	
Gwariant cyfalaf a godwyd yn erbyn balansau Cronfa'r Cyngor a CRT	12,935		9,126	
		42,390		**52,387**
Symudiadau mewn gwerth marchnad Eiddo Buddsoddiad a godwyd yn erbyn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr		**132**		**2,295**
Balans ar 31 Mawrth		**264,811**		**238,941**

NODYN 9b – CRONFA AILBRISIANT WRTH GEFN

Mae'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn yn cynnwys yr enillion a wnaed gan y Cyngor yn deillio o gynnydd yng ngwerth ei Eiddo, Offer a Chyfarpar ac Asedau Treftadaeth.

Mae'r balans yn gostwng pan fo asedau gydag enillion cronnus yn cael eu: -

- hailbrisio i lawr neu fod amhariad arnynt a'r enillion yn cael eu colli;
- defnyddio i ddarparu gwasanaethau a'r enillion yn cael eu colli trwy ddibrisiant; neu
- gwaredu a gwireddu'r enillion.

Dim ond enillion ailbrisiant a gronnwyd ers 1 Ebrill 2007 sydd yn y Gronfa wrth Gefn, sef y dyddiad y crëwyd y Gronfa Wrth Gefn.

Mae enillion cronedig a gafwyd cyn y dyddiad hwnnw'n cael eu cyfuno i'r balans ar y Cyfrif Addasu Cyfalaf.

Cronfa Ailbrisiant Wrth Gefn	2025/26	2024/25
	£'000	£'000
Balans ar 1 Ebrill	**204,192**	**205,044**
Ailbrisio asedau a cholledion amhariad na chodwyd ar y Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	7,253	4,142
Gwahaniaeth rhwng dibrisiant werth teg a dibrisiant gost hanesyddol	(4,912)	(4,060)
Balansau ailbrisio ar asedau wedi eu sgrapio neu eu gwaredu	-	(934)
Balans ar 31 Mawrth	**206,533**	**204,192**

NODYN 9c – CRONFA WRTH GEFN PENSIYNAU

Mae’r Gronfa Wrth Gefn Pensiynau yn amsugno’r gwahaniaethau amseru sy’n deillio o wahanol drefniadau ar gyfer cyfrifo am fuddiannau ôl-gyflogaeth a chyllido buddiannau yn unol â darpariaethau statudol.

Cronfa Wrth Gefn Pensiynau	2025/26 £'000	2024/25 £'000
Balans ar 1 Ebrill	**(9,259)**	**(10,522)**
Ail-fesur rhwymedigaeth diffinedig net	161,635	138,345
Gwyrdroad eitemau sy'n ymwneud â buddiannau ymddeoliad wedi’u debydu neu gredydu i’r Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	34	(10,770)
Cyfraniad pensiwn cyflogwyr a thaliad uniongyrchol i bensiynwyr sy'n daladwy yn y flwyddyn	12,272	12,774
Dileu ased pensiwn net ar 31 Mawrth	(173,789)	(139,086)
Balans ar 31 Mawrth	**(9,107)**	**(9,259)**

Mae’r Cyngor yn rhoi cyfrif am fuddiannau ôl-gyflogaeth yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel mae’r buddiannau yn cael eu ennill gan weithwyr sy’n cronni blynyddoedd o wasanaeth, gan ddiweddaru’r rhwymedigaethau a gydnabyddir i adlewyrchu chwyddiant, rhagdybiaethau sy’n newid a dychweliadau buddsoddiad ar unrhyw adnoddau a osodir o’r neilltu i gwrdd â’r costau. Fodd bynnag, mae trefniadau statudol yn ei gwneud yn ofynnol i fuddiannau a enillir gael eu cyllido fel y bo’r Cyngor yn gwneud cyfraniadau cyflogwr i’r cronfeydd pensiwn neu, yn y diwedd, yn talu unrhyw bensiynau y mae’n uniongyrchol gyfrifol amdanynt. Felly, mae’r balans ar y Gronfa Wrth Gefn Pensiynau yn dangos gwahaniaeth sylweddol yn y buddiannau a enillwyd gan weithwyr y gorffennol a’r presennol a’r adnoddau y mae’r Cyngor wedi eu rhoi o’r neilltu i gwrdd â nhw. Bydd y trefniadau statudol yn sicrhau y bydd cyllid wedi ei roi o’r neilltu erbyn yr amser y daw’n amser i ni dalu’r buddiannau.

NODYN 9ch – CYFRIF ADDASU ABSENOLDEBAU DIGOLLEDOL CRONNOL

Mae’r Cyfrif Addasu Absenoldebau Digolledol Cronnol yn amsugno’r gwahaniaethau a fyddai fel arall yn codi ar Falans Cronfa’r Cyngor o gronni ar gyfer absenoldebau digolledol a enillwyd ond na chymerwyd yn ystod y flwyddyn, e.e., hawliau gwyliau blynyddol a gariwyd drosodd ar 31 Mawrth. Mae trefniadau statudol yn ei gwneud yn ofynnol i’r effaith ar Falans Cronfa’r Cyngor gael ei niwtraleiddio gan drosglwyddiadau i neu o’r Cyfrif.

Cyfrif Addasu Absenoldebau Digolledol Cronnol	2025/26		2024/25	
	£'000	£'000	£'000	£'000
Balans ar 1 Ebrill		(3,526)		(3,214)
Setliad neu ddiddymu'r croniad a wnaed ar ddiwedd y flwyddyn flaenorol	3,526		3,214	
Symiau a gronwyd ar ddiwedd y flwyddyn ariannol flaenorol	(2,366)		(3,526)	
Y gwahaniaeth yn y swm a godir am daliadau swyddogion ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ar sail groniadau o'r taliadau sy'n daladwy yn y flwyddyn yn unol â gofynion stadudol		1,160		(312)
Balans ar 31 Mawrth		**(2,366)**		**(3,526)**

NODYN 10 – GWARIANT GWEITHREDOL ARALL

	2025/26 £'000	2024/25 £'000
Praesept a delir i'r Comisiynydd Heddlu a Throsedd Gogledd Cymru	12,457	11,598
Praesept a delir i'r Cynghorau Cymuned	2,204	1,995
(Enillion)/Colledion ar warediad asedau anghyfredol (Yn cynnwys dad-gydnabyddiaeth)	(148)	796
Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru	5,186	4,807
Cyd-Bwyllgor Corfforedig Gogledd Cymru	90	77
Bwrdd Gofalwyr Towyn Trewan	-	2
Cyfoeth Naturiol Cymru	4	4
Cyfanswm	**19,793**	**19,279**

NODYN 11 – INCWM A GWARIANT CYLLIDO A BUDDSODDI

	2025/26 £'000	2024/25 £'000
Llog Taladwy a Thaliadau Tebyg	5,385	5,342
Llog net ar y rhwymedigaeth diffinedig	(7,698)	453
Llog derbyniadwy ac incwm tebyg	(1,170)	(2,002)
Incwm a Gwariant mewn perthynas ag eiddo buddsoddiad a newidiadau yn eu gwerth teg	(333)	(2,307)
Dadgydnabod ac amhariad ar asedau ariannol	320	545
Cyfanswm	**(3,496)**	**2,031**

NODYN 12 – TRETHIANT AC INCWM GRANTIAU AMHENODOL

	2025/26 £'000	2024/25 £'000
Incwm y Dreth Gyngor	73,058	67,607
Ailddyrannu Trethi Annomestig	25,097	25,341
Grant Cynnal Refeniw	110,784	103,280
Grantiau Cyfalaf ddefnyddir i gyllido Gwariant Cyfalaf	25,937	37,883
Cyfanswm	**234,876**	**234,111**

NODYN 13a – ASEDAU ANGHYFREDOL – EIDDO, OFFER A CHYFARPAR

2025/26	Eiddo, Offer a Chyfarpar						
	Anheddau Cyngor	Tir ac Adeiladau	Cerbydau, Offer a Chyfarpar	Asedau Cymunedol	Eiddo, Offer a Chyfarpar sy'n cael eu hadeiladu	Asedau Dros Ben	Cyfanswm
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Cost neu Brisiant							
Ar 1 Ebrill 2025	217,285	256,735	22,631	711	40,293	1,567	539,222
Addasiad balans agoriadol	-	20	-	-	-	-	20
Ychwanegiadau (Nodyn 17)	17,570	3,368	2,381	596	13,857	-	37,772
Cynnydd /(gostyngiad) ailbrisiant i Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn	(15,545)	(5,719)	-	-	-	(25)	(21,289)
Cynnydd /(gostyngiad) ailbrisiant i (Gwarged) / Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	-	(2,466)	-	-	-	(5)	(2,471)
Dadgydnabod - Gwarediadau	-	-	(483)	-	-	-	(483)
Dadgydnabod - Eraill	-	-	-	-	-	-	-
Dadgydnabod - rhannau newidiol	-	-	-	-	-	-	-
Ailddosbarthu	8,263	2,750	2,851	-	(13,864)	-	-
Ailddosbarthu (i) / o Seilwaith	-	-	-	-	(297)	-	(297)
Ailddosbarthu (i) / o Asedau a ddelir i'w gwerthu	-	-	-	-	-	-	-
Ailddosbarthu (i) / o Eiddo Buddsoddiad	-	-	-	-	-	-	-
Ailddosbarthu (i) / o Asedau Treftadaeth	-	-	-	-	-	-	-
Balans ar 31 Mawrth 2026	227,573	254,688	27,380	1,307	39,989	1,537	552,474
Dibrisiant ac Amhariad							
Ar 1 Ebrill 2025	14,808	3,177	12,400	452	-	4	30,841
Addasiad balans agoriadol	-	20	-	-	-	-	20
Tâl Dibrisiant	3,240	9,706	2,223	-	-	52	15,221
Amhariad - Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	-	708	-	596	-	-	1,304
Tâl nam i Gronfa Wrth Gefn Ailbrisio	16,019	2,473	-	-	-	-	18,492
Dibrisiant wedi ei ysgrifennu allan i'r Gronfa Ailbrisiant wrth Gefn	(6,501)	(10,341)	-	-	-	-	(16,842)
Dibrisiant wedi ei ysgrifennu allan i (Gwarged) neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	-	(1,448)	-	-	-	-	(1,448)
Amhariad - Cronfa Ailbrisiant Wrth Gefn	(27,566)	(2,582)	-	-	-	(28)	(30,176)
Nam ysgrifenedig i (Surplus) neu ddiffyg ar ddarparu gwasanaethau	-	(1,713)	-	-	-	-	(1,713)
Ailddosbarthu (i) / o Eiddo Buddsoddiad		-					-
Dadgydnabod - Gwarediadau	-	-	(410)	-	-	-	(410)
Balans ar 31 Mawrth 2026	-	-	14,213	1,048	-	28	15,289
Gwerth Llyfr Net							
Balans ar 31 Mawrth 2026	227,573	254,688	13,167	259	39,989	1,509	537,185
Balans ar 31 Mawrth 2025	202,477	253,558	10,231	259	40,293	1,563	508,381

Tudalen 90

2023/24	Eiddo, Offer a Chyfarpar						
	Anheddau Cyngor	Tir ac Adeiladau	Cerbydau, Offer a Chyfarpar	Asedau Cymunedol	Eiddo, Offer a Chyfarpar sy'n cael eu hadeiladu	Asedau Dros Ben	Cyfanswm
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Cost neu Brisiant							
Ar 1 Ebrill 2024	**203,805**	**228,614**	**21,056**	**259**	**27,792**	**1,452**	**482,978**
Addasiad balans agoriadol	**-**	**(64)**	**-**	**-**	**-**	**-**	**(64)**
Ychwanegiadau (Nodyn 17)	**11,817**	**5,386**	**1,615**	**452**	**31,275**	**-**	**50,545**
Cynnydd /(gostyngiad) ailbrisiant i Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn	**(5,325)**	**13,648**	**-**	**-**	**-**	**49**	**8,372**
Cynnydd /(gostyngiad) ailbrisiant i (Gwarged) / Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	**-**	**(891)**	**-**	**-**	**-**	**-**	**(891)**
Dadgydnabod - Gwarediadau	**-**	**(720)**	**(40)**	**-**	**-**	**(88)**	**(848)**
Ailddosbarthu	**6,988**	**11,686**	**-**	**-**	**(18,828)**	**154**	**-**
Ailddosbarthu (i) / o Seilwaith	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Ailddosbarthu (i) / o Asedau a ddelir i'w gwerthu	**-**	**(270)**	**-**	**-**	**-**	**-**	**(270)**
Ailddosbarthu (i) / o Eiddo Buddsoddiad	**-**	**58**	**-**	**-**	**54**	**-**	**112**
Ailddosbarthu (i) / o Asedau Treftadaeth	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Balans ar 31 Mawrth 2025	**217,285**	**256,735**	**22,631**	**711**	**40,293**	**1,567**	**539,222**
Dibrisiant ac Amhariad							
Ar 1 Ebrill 2023	**-**	**3,356**	**10,248**	**-**	**-**	**4**	**13,608**
Tâl Dibrisiant	**-**	**(64)**	**-**	**-**	**-**	**-**	**(64)**
Amhariad - Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	**3,261**	**8,070**	**2,152**	**-**	**-**	**16**	**13,499**
Tâl nam i Gronfa Wrth Gefn Ailbrisio	**-**	**(321)**	**-**	**452**	**-**	**-**	**131**
Dibrisiant wedi ei ysgrifennu allan i'r Gronfa Ailbrisiant wrth Gefn	**11,547**	**4,318**	**-**	**-**	**-**	**-**	**15,865**
Dibrisiant wedi ei ysgrifennu allan i (Gwarged) neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	**-**	**(7,499)**	**-**	**-**	**-**	**(10)**	**(7,509)**
Amhariad - Cronfa Ailbrisiant Wrth Gefn	**-**	**(269)**	**-**	**-**	**-**	**-**	**(269)**
Nam ysgrifenedig i (Surplus) neu ddiffyg ar ddarparu gwasanaethau	**-**	**(4,126)**	**-**	**-**	**-**	**-**	**(4,126)**
Ailddosbarthu (i) / o Eiddo Buddsoddiad		**(288)**					**(288)**
Dadgydnabod - Gwarediadau	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Balans ar 31 Mawrth 2025	**14,808**	**3,177**	**12,400**	**452**	**-**	**4**	**30,841**
Gwerth Llyfr Net							
Balans ar 31 Mawrth 2025	**202,477**	**253,558**	**10,231**	**259**	**40,293**	**1,563**	**508,381**
Balans ar 31 Mawrth 2024	**203,805**	**225,258**	**10,808**	**259**	**27,792**	**1,448**	**469,370**

Ailbrisio

Mae gan y Cyngor £611.574m wedi'i gydnabod fel Eiddo, Offer a Chyfarpar (PPE) Mae hyn yn cynnwys £74.569m o asedau isadeiledd, megis ffyrdd a goleuadau stryd. Nid yw'r gwerth hwn ar gyfer isadeledd wedi'i gynnwys yn Nodyn 13a uchod ar gyfer PPE ond, yn hytrach, adroddir isod yn Nodyn 13b. Mae'r Cyngor yn mabwysiadu rhaglen dreigl bum mlynedd ar gyfer prisio'i dir a'i eiddo. Caiff y rhaglen ei chreu mewn modd sy'n sicrhau bod dosbarthiadau cyfan o asedau o fewn ei bortffolio tir ac eiddo yn cael eu hailbrisio o leiaf bob pum mlynedd, gyda'r prisiad yn weithredol ar 31 Mawrth bob blwyddyn. Gwerth asedau PPE y Cyngor ar 31 Mawrth 2026 oedd £611.754m (£580.318m ar 31 Mawrth 2025). Mae Asedau Hawl-I-Ddefnyddio sy'n cael eu mesur yn ôl gwerth teg yn cael eu gwerthuso bob pum mlynedd. Yn y blynyddoedd cyfamserol, amcangyfrifir eu gwerthoedd gan ddefnyddio mynegeion allanol addas. Os nad oes mynegai ar gael, bydd yr asedau'n cael eu prisio yn ystod trydedd flwyddyn y rhaglen pum mlynedd.

Cynhelir y prisiadau gan dîm prisio mewnol y Cyngor, sy'n aelodau o Sefydliad Brenhinol y Syrfewyr Siartredig (RICS). Mae'r prisiadau wedi'u cwblhau yn unol ag IFRS 13. Nid yw asedau nad ydynt yn eiddo wedi'u hailbrisio gan fod y Cyngor wedi barnu bod gwerth cario'r asedau hyn o gwampas gwerth teg, o ystyried eu bywydau economaidd defnyddiol cymharol fyr a gwerth cymharol yr asedau hyn. Mae gwybodaeth ychwanegol am bolisi'r Cyngor ar fesur a phrisio asedau anghyfredol wedi'i chynnwys yn adrannau 7 i 10 o Bolisïau Cyfrifyddu Nodyn 44.

NODYN 13b – ASEDAU ISADEILEDD

Yn unol â'r Rhyddhad Dros Dro a gynigir gan y Diweddariad i'r Côd am asedau isadeiledd, nid yw'r nodyn isod angen datgan cost gros a dibrisiad cronedig ar gyfer asedau isadeiledd gan fod ymarferion adrodd hanesyddol a diffygion gwybodaeth canlyniadol yn golygu na fydd hyn yn portreadu sefyllfa'r ased yn gywir i ddefnyddwyr y datganiadau o'r cyfrifon.

Mae'r Cyngor wedi dewis peidio datgan y wybodaeth yma gan nad oedd yr ymarferion adrodd blaenorol a diffygion gwybodaeth canlyniadol wedi mesur yn gywir y cost gros a'r dibrisiant cronedig ac ni fydd yn rhoi sail i ddefnyddwyr y datganiadau o'r cyfrifon i wneud penderfyniadau economaidd neu benderfyniadau eraill yn ymwneud ag isadeiledd.

	2025/26 £'000	2024/25 £'000
Gwerth Llyfr Net ar 1 Ebrill	71,937	71,415
Ychwanegiadau	6,691	4,771
Ailddosbarthu	297	0
Amhariad	(4,356)	(4,249)
Gwerth Llyfr Net ar 31 Mawrth	**74,569**	**71,937**

Cyfanswm Assedau PPE

	2025/26 £'000	2024/25 £'000
Asedau Isadeiledd	74,569	71,937
Assedau Eiddo, Offer a Chyfarpar eraill (PPE)	537,185	508,381
Cyfanswm Asedau PPE	**611,754**	**580,318**

NODYN 14 – YMRWYMIADAU CYFALAF SYLWEDDOL

Ar 31 Mawrth 2026, ymrwymodd y Cyngor i waith cyfalaf ar gyfer adeiladu Eiddo, Offer a Chyfarpar, gan arwain at ymrwymiadau cyfalaf sylweddol o £8.255m yn 2026/27 a blynyddoedd i ddod, fel y dangosir yn y tabl isod: -

	Ymrwymiad yn 2026/27 a Blynyddoedd y Dyfodol ar 31 Mawrth 2026 £'000
Contractau Cynnal a Chadw Cynlluniedig - CRT	4,539
Datblygu Eiddo Newydd - CRT	1,306
Adnewyddu Eiddo Presennol - CRT	224
Gosod Pwmp Gwres	1,605
Prosiectiau Ynni	581
Cyfanswm	**8,255**

NODYN 15 – ASEDAU TREFTADAETH

2025/26

	Casgliad Celf a Regalia Dinesig £'000	Tir ac Adeiladau Treftadaeth £'000	Cyfanswm Asedau Treftadaeth £'000
Cost neu Brisiant ar 1 Ebrill 2025	**2,299**	**-**	**2,299**
Addasiad balans agoriadol uchaf	2		**2**
Ar 31 Mawrth 2026	**2,301**	**-**	**2,301**
Dibrisiant ac Amhariad Cronedig ar 1 Ebrill 2025	**-**	**-**	**-**
Cost Dibrisiant	-	-	-
Cost Dibrisiant wedi ei sgwennu allan i'r Gwarged / Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	-	-	-
Trosglwyddo (i) / o Eiddo Buddsoddi	-	-	-
Ar 31 Mawrth 2026	**-**	**-**	**-**
Gwerth Llyfr Net			
Ar 31 Mawrth 2026	**2,301**	**-**	**2,301**
Ar 31 Mawrth 2025	**2,299**	**-**	**2,299**

2024/25

	Casgliad Celf a Regalia Dinesig £'000	Tir ac Adeiladau Treftadaeth £'000	Cyfanswm Asedau Treftadaeth £'000
Cost neu Brisiant ar 1 Ebrill 2024	**2,299**	**114**	**2,413**
Trosglwyddo (i) / o Asedau dan Adeiladwaith	-	(114)	(114)
Ar 31 Mawrth 2025	**2,299**	**-**	**2,299**
Dibrisiant ac Amhariad Cronedig ar 1 Ebrill 2024	**-**	**-**	**-**
Cost Dibrisiant	-	8	8
Cost Dibrisiant wedi ei sgwennu allan i'r Gwarged / Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	-	(8)	(8)
Ar 31 Mawrth 2025	**-**	**-**	**-**
Gwerth Llyfr Net			
Ar 31 Mawrth 2025	**2,299**	**-**	**2,299**
Ar 31 Mawrth 2024	**2,299**	**114**	**2,413**

Ailbrisio Asedau Treftadaeth (Tir ac Adeiladau)

Mae nifer fach o asedau Tir ac Adeiladau wedi'u nodi fel rhai sy'n bodloni'r diffiniad o Asedau Treftadaeth. Ailbrisiwyd yr Asedau Treftadaeth (Tir ac Adeiladau) yn 2023/24, yn unol â gweithdrefnau ailbrisio'r Cyngor. Yr asedau treftadaeth mwyaf nodedig yw: -

Felin Y Graig - Trosglwyddwyd yr ased hwn yn ystod y flwyddyn 2020/21 o Eiddo Buddsoddi i Asedau Treftadaeth i adlewyrchu ei ddosbarthiad yn fwy cywir.

Ailbrisio Asedau Treftadaeth (Casgliadau Celf) - Ailbrisiwyd Casgliadau Celf y Cyngor ar gyfer 2022/23. Gwnaed y prisiad gan Bonhams o Lundain, cwmni o Arwerthwyr a Phriswyr Celf rhyngwladol.

Ailbrisio Asedau Treftadaeth (Regalia Dinesig) - Mae'r Asedau Treftadaeth (Regalia Dinesig) wedi'u hailbrisio yn 2021/22 yn unol â gweithdrefnau ailbrisio'r Cyngor ac yn unol â'r rhaglen dreigl bum mlynedd a fabwysiadwyd ar gyfer Eiddo, Offer a Chyfarpar (PPE) ac Asedau Treftadaeth.

NODYN 16 – EIDDO BUDDSODDI

a) Eiddo Buddsoddi

	2025/26 £'000	2024/25 £'000
Balans ar ddechrau'r flwyddyn	10,068	7,484
Gwarediadau	-	(24)
Ychwanegiadau	-	322
Enillion / (Colledion) net o addasiadau gwerth teg	132	2,294
Dadgydnabod	-	-
Trosglwyddiadau:		-
- (i)/o Eiddo, Offer a Chyfarpar	-	(112)
- (i)/o Asedau Treftadaeth	-	104
Balans ar ddiwedd y flwyddyn	**10,200**	**10,068**

Nid oes unrhyw gyfyngiadau ar allu'r Cyngor i wireddu'r gwerth sy'n gynhenid yn ei eiddo buddsoddi sy'n eiddo buddsoddi sy'n perthyn i'r mwyafrif sylweddol o'r eiddo buddsoddi, nac ar hawl y Cyngor i ad-dalu incwm a'r enillion gwaredu ar yr asedau hyn.

Mae gan y Cyngor fenter ar y cyd â Llywodraeth Cymru ar gyfer unedau diwydiannol yn Ystâd Ddiwydiannol Penrhos, Caergybi, a gwblhawyd yn 2022/23 gyda Cham 2 wedi'i gwblhau yn 2023/24. Mae'r Cyngor yn dal 16% o werth ac incwm yr eiddo, gyda Llywodraeth Cymru yn dal 84%. Rhaid i'r Cyngor dalu 84% o werth yr unedau i Lywodraeth Cymru, 15 mlynedd ar ôl cwblhau'r unedau.

b) **Mesur Gwerth Teg o Eiddo Buddsoddiad Hierarchaeth Gwerth Teg 2025/26**

Mesurau rheolaidd gwerth teg yn defnyddio:	Prisiau a ddyfynnir yn y marchnadoedd gweithredol ar gyfer asedau yr un fath (lefel 1) £'000	Mewnbynnau sylweddol arall y gellir eu harsylwi (lefel 2) £'000	Mewnbynnau sylweddol ni ellir eu harsylwi (lefel 3) £'000	Gwerth teg ar 31 Mawrth 2026 £'000
Eiddo manwerthu	-	1,362	-	1,362
Unedau swyddfa	-	1,032	-	1,032
Unedau masnachol	-	7,806	-	7,806
Cyfanswm	**-**	**10,200**	**-**	**10,200**

Hierarchaeth Gwerth Teg 2024/25

Mesurau rheolaidd gwerth teg yn defnyddio:	Prisiau a ddyfynnir yn y marchnadoedd gweithredol ar gyfer asedau yr un fath (lefel 1) £'000	Mewnbynnau sylweddol arall y gellir eu harsylwi (lefel 2) £'000	Mewnbynnau sylweddol ni ellir eu harsylwi (lefel 3) £'000	Gwerth teg ar 31 Mawrth 2025 £'000
Eiddo manwerthu	-	1,359	-	1,359
Unedau swyddfa	-	1,026	-	1,026
Unedau masnachol	-	7,683	-	7,683
Cyfanswm	**-**	**10,068**	**-**	**10,068**

NODYN 17 – GWARIANT A CHYLLIDO CYFALAF

Gweler y cyfanswm o wariant cyfalaf yr aethpwyd iddo yn y flwyddyn yn y tabl isod, ynghyd â'r adnoddau a ddefnyddiwyd i'w gyllido. Pan mae angen cyllido gwariant cyfalaf mewn blynyddoedd i ddod trwy daliadau i refeniw fel mae asedau'n cael eu defnyddio gan y Cyngor, mae'r gwariant yn arwain at gynnydd yn y Gofyniad Cyllido Cyfalaf (GCC), mesur o'r gwariant cyfalaf yr eir iddo'n hanesyddol sydd eto i'w gyllido. Mae'r symudiad net yn y Gofyniad Cyllido Cyfalaf yn dangos y newid yn yr angen gwaelodol i'r Cyngor fenthyca yn ystod y flwyddyn i gyllido buddsoddiad cyfalaf nad yw wedi ei gyllido'n syth o adnoddau fel grantiau, derbyniadau cyfalaf a cyllido uniongyrchol o refeniw.

Gwariant a Chyllido Cyfalaf	2025/26 £,000	2024/25 £'000
Gofyniad Cyllido Cyfalaf Agoriadol	**152,389**	**145,754**
Cyfalaf a fuddsoddwyd yn y Flwyddyn		
Eiddo, Offer a Chyfarpar	44,482	55,794
Gwariant refeniw a gyllidir o gyfalaf dan statud (REFCUS)	10,181	9,761
Hawliau Defnydd Asedau	1,275	2,229
Addasiad Ased Hawl Defnyddio	45	-
Cyfanswm	**55,983**	**67,784**
Ffynhonnell Cyllid		
Derbyniadau Cyfalaf	(53)	(1,173)
Cronfa Wrth Gefn	(1,506)	(2,155)
Grantiau a Chyfraniadau Llywodraeth	(25,937)	(37,883)
Darpariaethau refeniw	(12,935)	(9,126)
Grantiau REFCUS	(9,447)	(8,762)
Darpariaeth Refeniw Isaf a Gosod o'r Neilltu	(503)	(1,709)
Darpariaeth refeniw wirfoddol	(1,031)	-
Darpariaeth Incwm Isaf a Stocio - Hawl i Ddefnyddio Asedau	(423)	(341)
Cyfanswm	**(50,804)**	**(61,149)**
Cynnydd / (Gostyngiad) Net mewn Gofyniad Cyllido Cyfalaf	**4,148**	**6,635**
Gofyniad Cyllido Cyfalaf Cau	**156,537**	**152,389**
Esboniad o symudiad yn y Flwyddyn		
Cynnydd yn y galw sylfaenol i fenthyca heb gymorth gan y Llywodraeth - Hawl i Ddefnyddio Asedau	1,259	1,832
Cynnydd mewn angen gwaelodol i fenthyca a gefnogir gan gymorth Llywodraeth	4,229	4,243
Cynnydd mewn angen gwaelodol i fenthyca na chefnogir gan gymorth Llywodraeth - Ychwanegiadau Cyfalaf	232	2,491
Benthyca	385	119
Darpariaeth Refeniw Isaf a Gosod o'r Neilltu Gwirfoddol	(503)	(1,709)
Darpariaeth refeniw wirfoddol	(1,031)	-
Darpariaeth Incwm Isaf a Stocio - Hawl i Ddefnyddio Asedau	(423)	(341)
Cynnydd / (Gostyngiad) Net mewn Gofyniad Cyllido Cyfalaf	**4,148**	**6,635**

NODYN 18 – DYLEDWYR

	Dyledwyr Tymor Hir		Dyledwyr Tymor Byr	
	31 Mawrth 2026 £'000	31 Mawrth 2025 £'000	31 Mawrth 2026 £'000	31 Mawrth 2025 £'000
Symiau Masnach Derbyniadwy	-	-	2,621	2,184
Rhagdaliadau	-	-	2,610	2,132
Symiau Derbyniadwy Eraill	2,169	1,625	50,153	63,578
Cyfanswm	**2,169**	**1,625**	**55,384**	**67,895**

Mae’r ffigwr dyledwyr uchod yn net o ddarpariaeth ar gyfer dyledion drwg o £9.192m yn 2025/26 (£8.957m yn 2024/25).

Gellir dadansoddi'r dyddiad dyledus diwethaf ond heb amharu ar y swm ar gyfer y Dreth Gyngor yn ôl oedran fel a ganlyn: -

	31 Mawrth 2026 '£'000	31 Mawrth 2025 '£'000
Llai nac un blwyddyn	3,430	3,235
Mwy nac un blwyddyn	6,538	5,297
Cyfanswm	**9,968**	**8,532**

NODYN 19 – ARIAN PAROD A CHYWERTHOEDD ARIAN

Gellir cysoni arian parod a chywerthoedd arian ar ddiwedd y flwyddyn ariannol, fel y dangosir yn y Datganiad Llif Arian, i'r eitemau cysylltiedig yn y Fantolen fel a ganlyn:-

	31 Mawrth 2026 £'000	31 Mawrth 2025 £'000
Arian mewn llaw gan yr Awdurdod	93	37
Cyfrifon banc cyfredol	353	569
Adneuon galw	19,788	5,965
Adneuon tymor byr sefydlog	-	7,000
Cyfanswm	**20,234**	**13,571**

NODYN 20 – CREDYDWYR

	Credydwyr Tymor-Hir		Credydwyr Tymor-Byr	
	31 Mawrth 2026 £'000	31 Mawrth 2025 £'000	31 Mawrth 2026 £'000	31 Mawrth 2025 £'000
Credydwyr Masnach	-	-	(3,254)	(2,783)
Symiau Taladwy Eraill	(261)	(255)	(44,573)	(38,474)
Cyfanswm	**(261)**	**(255)**	**(47,826)**	**(41,257)**

NODYN 21 – DARPARIAETHAU

	Balans ar 1 Ebrill 2024 £'000	Cynnydd / (Lleihad) yn ystod y flwyddyn £'000	Defnyddiwyd yn ystod y flwyddyn £'000	Balans ar 31 Mawrth 2025 £'000	Cynnydd / (Lleihad) yn ystod y flwyddyn £'000	Defnyddiwyd yn ystod y flwyddyn £'000	Balans ar 31 Mawrth 2026 £'000
Darpariaethau Tymor Byr							
Darpariaeth Hawliadau Yswiriant	456	327	(202)	581	327	(170)	738
Safle Gwastraff Penhesgyn (Tymor Byr)	-	-	-	-	87	-	87
Darpariaeth Strategaeth ADY	-	81	-	81	-	-	81
Darpariaeth Ffioedd Gofal	-	-	-	-	218	-	218
Cyfanswm Darpariaethau Tymor Byr	**456**	**408**	**(202)**	**662**	**632**	**(170)**	**1,124**
Darpariaeth Tymor Hir	-	-	-	-	-	-	-
Safle Gwastraff Penhesgyn (Tymor Hir)	4,247	(2,464)	(129)	1,654	(87)	(69)	1,498
Cyfanswm Darpariaethau	**4,703**	**(2,056)**	**(331)**	**2,316**	**545**	**(239)**	**2,622**

Pwrpas y Prif Ddarpariaethau - Safle Gwastraff Penhesgyn

Mae'r ddarpariaeth hon ar gyfer ôl-ofal yr ardaloedd hynny o'r safle a oedd yn cael eu defnyddio'n flaenorol ar gyfer tirlenwi. Nid oes unrhyw amserlen benodol wedi cael ei phennu ar gyfer cwblhau'r gwaith hwn er, i ddibenion rheoli, mae cyfnod o 35 blynedd wedi cael ei bennu ar sail barhaus hyd oni cheir tystiolaeth y byddai cyfnod byrrach yn ddigonol. Mae hwn yn ariannu gwaith dadlygru blynyddol ym Mhenhesgyn.

NODYN 22 – LLIF ARIAN O WEITHGAREDDAU GWEITHREDOL

	2025/26 £'000	2024/25 £'000
Addasiad i warged neu ddiffyg ar ddarparu gwasanaethau ar symudiadau nad ydynt yn arian parod		
Dibrisiant, Amhariad ac amorteiddio	21,413	18,347
Ailbrisiadau at i lawr/(i fyny) a dadgydnabyddiaethau nad ydynt yn ymwneud â gwerthiannau	(652)	1,046
(Cynnydd)/gostyngiad mewn stoc	108	(21)
(Cynnydd)/gostyngiad mewn dyledwyr	11,967	(17,837)
Cynnydd/(gostyngiad) mewn credydwyr	6,575	1,185
Cynnydd/(gostyngiad) mewn grantiau a dderbyniwyd ymlaen llaw	(9,539)	340
Trafodion yn y CIES yn ymwneud â buddiannau ymddeol	(13,778)	(2,004)
Trafodion yn y CIES yn ymwneud â ased Hawl i Ddefnyddio	(64)	(394)
Swm cario asedau anghyfredol a rhai a delir i'w gwerthu, a werthwyd neu eu dadgydnabod	73	1,078
Cynnydd/(Gostyngiad) mewn Darpariaethau	305	(2,386)
Symudiad mewn gwerth o Eiddo Buddsoddi - Amhariad ac ailbrisiadau i lawr (a dadgydnabodaethau nad ydynt yn werthiant)	(132)	(2,295)
Cyfanswm	**16,276**	**(2,941)**
Addasiad ar gyfer eitemau a gynhwysir yn y gwarged neu ddiffyg net ar ddarparu gwasanaethau sy'n weithgareddau buddsoddi a chyllido		
Elw o werthu Eiddo, Offer a Chyfarpar, Eiddo Buddsoddiad ac Asedau y delir i'w gwerthu	(218)	(890)
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau a dderbyniwyd	(25,937)	(37,883)
Cyfanswm	**(26,155)**	**(38,773)**

NODYN 23 – LLIF ARIAN O WEITHGAREDDAU BUDDSODDI

	2025/26 £'000	2024/25 £'000
Symudiad Buddsoddiad tymor byr a hir	-	-
Offer a Chyfarpar, Asedau Treftadaeth, Eiddo Buddsoddiad, Asedau Annirweddol ac Asedau Hawl Defnydd	(44,482)	(56,187)
Enillion o werthu Eiddo,Offer a Chyfarpar, Eiddo Buddsoddiad ac Asedau y delir i'w gwerthu	218	890
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau a dderbyniwyd	25,937	37,884
Llif arian net o weithgareddau buddsoddi	**(18,327)**	**(17,413)**

NODYN 24 – LLIF ARIAN O WEITHGAREDDAU CYLLIDO

	2025/26 £'000	2024/25 £'000
Symudiad mewn Benthyca		
Benthyca Tymor Byr	301	(1,134)
Ad-daliadau arian parod o Rhwymedigaethau Prydles Hawl i Ddefnyddio yn 2024/25	(423)	(341)
Benthyca Tymor Hir	(677)	552
Llif arian net o weithgareddau cyllido	**(799)**	**(923)**

NODYN 25a – DADANSODDIAD O NATUR GWARIANT AC INCWM

Mae'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn rhoi gwybodaeth ariannol mewn perthynas â gwariant ac incwm bob gwasanaeth. Mae'r nodyn yma ar natur y gwariant hwn yn rhoi gwybodaeth ariannol ar y math o wariant, yn hytrach na fesul gwasanaeth.

	2025/26 £'000	2024/25 £'000
Gwariant		
Buddiannau Gweithwyr	122,902	120,285
Gwasanaethau Eraill	155,527	150,558
Dibrisiant, amorteiddio, amhariad a symud mewn gwerth y farchnad eiddo buddsoddiad	21,281	16,077
Taliadau Llog	24,121	23,183
Dadgydnabod ac Amhariad Asedau Ariannol	320	545
Praeseptau ac Ardollau	19,941	18,546
Enillion ar waredu asedau	(148)	796
Cyfanswm Gwariant	**343,944**	**329,990**
Incwm		
Ffioedd, Taliadau ac incwm gwasanaeth eraill	(42,703)	(41,669)
Incwm Llog a Buddsoddi	(27,806)	(19,428)
Incwm o'r Dreth Gyngor, Trethi Annomestig	(98,155)	(92,948)
Grantiau a Chyfraniadau Llywodraeth	(210,948)	(217,067)
Cyfanswm Incwm	**(379,612)**	**(371,112)**
Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	**(35,668)**	**(41,122)**

NODYN 25b – INCWM CYLCHRANNOL

Mae'r tabl isod yn dangos cyfanswm incwm y Cyngor gan ffioedd, taliadau a rhenti ar gyfer darparu gwasanaethau. Mae hyn yn eithrio incwm grant ac incwm gan y Dreth Gyngor.

Gwasanaethau	2025/26 Incwm o Wasanaethau £'000	2024/25 Incwm o Wasanaethau £'000
Dysgu Gydol Oes	(654)	(655)
Gwasanaethau Oedolion	(8,556)	(8,106)
Gwasanaethau Plant	(7)	-
Tai	(478)	(713)
Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff	(5,289)	(5,249)
Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	(3,416)	(3,279)
Trawsnewid	(1)	(37)
Adnoddau	(188)	(209)
Busnes y Cyngor	(155)	(468)
Costau Corfforaethol a Democrataidd	(290)	(265)
Cyfrif Refeniw Tai (CRT)	(23,669)	(22,688)
Cyfanswm Incwm	**(42,703)**	**(41,669)**

Mae'r rhan fwyaf o'r trafodion y mae'r Cyngor yn eu sefydlu gyda derbynwyr gwasanaethau yn syml. Mae prisiau'r holl drafodion yn seiliedig ar lyfryn Ffioedd a Thaliadau'r Cyngor a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Gwaith ac sydd wedi eu hamlinellu ar wefan y Cyngor drwy'r linc/cyfeiriad gwefan canlynol: -

Ffioedd a thaliadau y cyngor (llyw.cymru)

Fel arfer, caiff derbynwyr gwasanaethau 14 diwrnod i dalu'r ffioedd a'r taliadau sy'n ddyledus i'r Cyngor. Nid yw hyn yn cynnwys ffioedd a thaliadau sy'n daladwy wrth bwynt darparu'r nwyddau/gwasanaethau.

Gall contractau ymwneud â'r flwyddyn ariannol rhwng 1 Ebrill 2025 a 31 Mawrth 2026. Bydd unrhyw incwm nad yw wedi ei dderbyn erbyn diwedd mis Mawrth yn cael ei gronni er mwyn ei gyfatebu gyda'r gwasanaethau a ddarparwyd. Caiff rhywfaint o incwm ei dderbyn ar yr adeg y caiff y gwasanaeth/nwyddau eu darparu, er enghraifft, rhoddion a werthir yn siop yr Oriel, tâl mynediad i sesiwn nofio yn y Canolfannau Hamdden. Mae un o'r mathau mwyaf cymhleth o incwm yn ymwneud â ffioedd a thaliadau ar gyfer lleoliadau Gofal Cymdeithasol Oedolion cymhleth. Gall y taliadau yma gael eu gohirio hyd nes daw incwm ar gael o werthu eiddo. Nid yw Gwasanaethau Oedolion yn cydnabod yr incwm hwn bob blwyddyn ariannol, er gwaethaf y ffaith ei fod yn cael ei ohirio er mwyn ei gyfatebu â'r cyfnod y darparwyd y gofal.

NODYN 26 – LWFANSAU AELODAU

Talwyd cyfanswm o £1.162m (£1.061m yn 2024/25) o ran lwfansau i Aelodau'r Cyngor yn ystod y flwyddyn, fel a ganlyn: -

	2025/26 £'000	2024/25 £'000
Lwfansau sylfaenol a chyfrifoldeb arbennig	914	865
Lwfansau'r Cadeirydd a Dirprwy Gadeirydd	16	10
Costau pensiwn	105	101
Costau Yswiriant Cenedlaethol	113	77
Costau teithio	3	3
Cynhaliaeth	3	2
Amrywiol	8	3
Cyfanswm	**1,162**	**1,061**

Yn ychwanegol at hyn, gwariodd y Cyngor £33,906.35 ar dreuliau i aelodau lleyg (£27,510.71 yn 2024/25).

NODYN 27 – CYDNABYDDIAETH ARIANNOL I SWYDDOGION

Roedd y nifer o weithwyr (yn cynnwys uwch swyddogion) yr oedd eu cydnabyddiaeth ariannol blynyddol yn 2025/26, ac eithrio cyfraniadau pensiwn ond yn cynnwys tâl diswyddo, gor-amser a thaliadau cyfrifoldebau addysgu a dysgu yn fwy na £60k ond dim yn fwy na £150k yn: -

Cydnabyddiaeth Ariannol i Swyddogion	Heb fod yn Ysgolion 2025/26 Nifer o weithwyr	Heb fod yn Ysgolion 2025/26 Nifer o weithwyr	Ysgolion 2025/26 Nifer o weithwyr	Ysgolion 2024/25 Nifer o weithwyr
£60,000 i £64,999*	17	17	66	31
£65,000 i £69,999*	8	2	15	23
£70,000 i £74,999*	1	2	27	22
£75,000 i £79,999*	2	-	15	6
£80,000 i £84,999*	2	1	4	7
£85,000 i £89,999*	-	6	4	5
£90,000 i £94,999*	8	-	6	5
£95,000 i £99,999	-	3	3	1
£100,000 i £104,999	3	-	-	2
£105,000 i £109,999	-	1	2	1
£110,000 i £114,999	1	-	2	-
£115,000 i £119,999	-	-	-	1
£120,000 i £124,999	-	-	-	-
£125,000 i £129,999	-	-	-	-
£130,000 i £134,999	-	-	-	-
£135,000 i £139,999	1	1	-	-
Cyfanswm	**43**	**33**	**144**	**104**

*Ni fyddai 8 sydd wedi eu cynnwys yn y bandiau yma'n ymddangos uchod oni bai eu bod wedi derbyn tâl diswyddo o fewn y flwyddyn (7 achos yn 2024/25). Yn ychwanegol, mae 51 wedi eu cynnwys uchod o ganlyniad i dâl cyfrifoldebau dysgu ac addysgu ychwanegol (19 achos yn 2024/25), ac mae 2 wedi eu cynnyws oherwydd cyfuniad o dâl cyfrifoldebau dysgu ac addysgu ychwanegol a thâl am swydd ychwanegol (3 wedi eu cynnwyso ganlyniad i dâl am swydd ychwanegol 2024/25).

Mae'r tabl canlynol yn nodi'r gydnabyddiaeth ariannol a dalwyd i uwch swyddogion sy'n cael eu cyflogi ar sail barhaol ac y mae eu cyflogau blynyddol a buddion eraill yn uwch na £60k y flwyddyn. Mae uwch swyddogion gyda chyflog mwy na £150k y flwyddyn yn cael eu henwi'n unigol hefyd er mwyn cydymffurfio gyda gofynion statudol:-

Cydnabyddiaeth Ariannol i Uwch Swyddogion 2025/26	Nodyn	Cyflog, Ffioedd a Lwfansau £	Lwfansau Costau £	Cyfraniad Pensiwn £	Cyfanswm £
Prif Weithredwr	1	136,041	-	27,344	**163,385**
Dirprwy Brif Weithredwr		112,748	-	22,662	**135,410**
Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro		91,601	-	18,412	**110,013**
Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog 151		101,101	-	20,321	**121,422**
Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol		101,101	-	20,321	**121,422**
Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc		101,101	-	20,321	**121,422**
Pennaeth Proffesiwn: AD a Thrawsnewid	2	70,446	-	13,570	**84,016**
Pennaeth Digidol, Perfformio a Moderneiddio	2	18,148	-	3,648	**21,796**
Pennaeth Adnoddau Dynol, Cyfathrebu a Phrofiad Cwsmer	2	18,148	-	3,648	**21,796**
Pennaeth Gwasanaeth: Tai		90,015	-	18,093	**108,108**
Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd		90,015	-	18,093	**108,108**
Pennaeth Gwasanaeth: Oedolion		90,015	-	18,093	**108,108**
Pennaeth Gwasanaeth: Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo		90,015	-	18,093	**108,108**
Cyfanswm		**1,110,495**	**-**	**222,619**	**1,333,114**

[1]Elfen Swyddog Canlyniadau o gyflog y Prif Weithredwr yw £170 ac nid yw wedi ei gynnwys yn y ffigyrau uchod.
[2]Gadawodd y Pennaeth Proffesiwn: AD a Thrawsnewid ei swydd ar 31/12/2025. Disodlwyd y swydd yma gyda deilyddion y swyddi Pennaeth Digidol, Perfformio a Moderneiddio a'r Pennaeth Adnoddau Dynol, Cyfathrebu a Phrofiad Cwsmer yn dechrau ar 19/01/2026.

Mae cymhareb taliad cyflog y Prif Weithredwr fel canolrif o gyflogau'r holl weithwyr eraill yn 4.39:1 ar gyfer 2025/26 (4.39:1 yn 2024/25). Y canolrif cyflog ar gyfer holl weithwyr yn 2025/26 yw £31,022 (£30,060 yn 2024/25). Dyma'r cyflog ar y pwynt canol holl gyflogau gweithwyr o'r isaf i'r uchaf

Ceir ffigyrau cymharol ar gyfer 2024/25 yn y tabl isod: -

Cydnabyddiaeth Ariannol i Uwch Swyddogion 2024/25	Nodyn	Cyflog, Ffioedd a Lwfansau £	Lwfansau Costau £	Cyfraniad Pensiwn £	Cyfanswm £
Prif Weithredwr	1	131,823	-	26,496	158,319
Dirprwy Brif Weithredwr		109,252	-	21,960	131,212
Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro		88,761	-	17,841	106,602
Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog 151		97,966	-	19,691	117,657
Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol		97,966	-	19,691	117,657
Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc	2	89,802	-	18,050	107,852
Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc	2	7,637			
Pennaeth Proffesiwn: AD a Thrawsnewid		87,224	-	17,532	104,756
Pennaeth Gwasanaeth: Tai		87,224	-	17,532	104,756
Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd		87,224	-	17,532	104,756
Pennaeth Gwasanaeth: Oedolion		87,224	-	17,532	104,756
Pennaeth Gwasanaeth: Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo		87,224	-	17,532	104,756
Cyfanswm		**1,059,327**	**-**	**212,924**	**1,272,251**

[1] Elfen Swyddog Canlyniadau o'r cyflog yw £3,937 ac nid yw wedi ei gynnwys yn y ffigyrau uchod.

[2] Gwnaeth y Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc adael cyflogaeth y Cyngor ar 28/02/25 a dechreuodd y Cyfarwyddwr newydd ar 03/03/25

NODYN 28 – TALIADAU YMADAEL

Mae'r nifer o becynnau ymadael gyda chyfanswm cost fesul band a chyfanswm cost diswyddiadau gorfodol a diswyddiadau eraill wedi eu nodi yn y tabl isod: -

Band cost ymadael (gan gynnwys taliadau arbennig)	Nifer o ddiswyddiadau gorfodol		Nifer o ymadawiadau eraill a gytunwyd		Cyfanswm y nifer o becynnau ymadael fesul band cost		Cyfanswm cost pecynnau ymadael	
	2025/26	2024/25	2025/26	2024/25	2025/26	2024/25	2025/26 £'000	2024/25 £'000
£0 - £20,000	2	10	6	4	8	14	85	65
£20,001 - £40,000	5	2	3	5	8	7	241	216
£40,001 - £60,000	-	-	3	-	3	-	140	-
£60,001 - £80,000	1	-	1	-	2	-	123	-
£80,001 - £100,000	1	-	-	-	1	-	98	-
£100,001 - £250,000	-	-	-	-	-	-	-	-
Cyfanswm	**9**	**12**	**13**	**9**	**22**	**21**	**687**	**281**

Yn unol â'r gofynion, mae costau ymadael a oedd y Cyngor wedi ymrwymo i'w talu fel ar 31 Mawrth, ond a dalwyd ar ôl y dyddiad hwn, wedi eu cynnwys yn yr uchod. Mae'r cyfansymiau a ddatgelwyd yn cynnwys taliadau a wnaed i'r unigolyn ac unrhyw daliadau a wnaed gan y Cyngor i'r gronfa bensiwn pan fydd gweithiwr yn ymddeol yn gynnar heb ostyngiad actiwaraidd yn eu pensiwn yn unol â Pholisi Iawndal drwy Ddisgresiwn y Cyngor Sir.

NODYN 29 – FFIOEDD ARCHWILIO ALLANOL

Codwyd y ffioedd canlynol ar y Cyngor mewn perthynas ag archwilio allanol ac arolygiaeth: -

	2025/26 £'000	2024/25 £'000
Ffioedd yn daladwy i Archwilio Cymru mewn perthynas â gwasanaethau archwilio allanol gan yr archwilydd apwyntiedig am y flwyddyn	236	236
Ffioedd yn daladwy i Archwilio Cymru mewn perthynas ag arolygon statudol	117	97
Ffioedd yn daladwy i Archwilio Cymru ar gyfer ardystio hawliadau a dychweliadau grant am y flwyddyn	76	80
Cyfanswm	**429**	**413**

NODYN 30 – INCWM GRANTIAU

Mae'r Cyngor wedi credydu'r grantiau, cyfraniadau a rhoddion canlynol i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn 2025/26 a 2024/25: -

	Nodyn	2025/26 £'000	2024/25 £'000
Credydwyd i Drethiant ac Incwm grant Amhenodol			
Grant Cynnal Refeniw (Grantiau Llywodraeth sydd heb eu neilltuo)	12	110,784	102,245
Arall (Grantiau Llywodraeth sydd heb eu neilltuo)		-	1,035
Grantiau a Chyfraniadau Cyfalaf		13,758	20,453
AEF Trethi Annomestig (TA)	12	25,097	25,341
Grant – CRT (Grantiau a Chyfraniadau Cyfalaf)		12,179	17,430
Cyfanswm		**161,818**	**166,504**
Credydwyd i'r Gwasanaethau			
Grantiau:			
Grant Ôl 16 (Addysg)		3,331	3,326
Grant Addysg Awdurdod Lleol (yn cynnwys Grantiau Gwelliant Addysg a Datblygu Disgyblion)		10,704	11,365
Grant Plant a Chymunedau* (Gwasanaethau Plant)		4,016	3,425
Grant Tocynnau Rhatach		504	521
Cymhorthdal Budd-daliadau Tai		10,061	12,575
Grant Cymorth Tai**		4,381	3,899
Grant yr Amgylchedd a Datblygu Cynaliadwy		462	464
Cronfa Codi'r Gwastad		6,598	5,032
Cronfa Gofal Integredig		1,788	2,184
Cyfanswm		**41,845**	**42,791**
Grantiau sy'n ymwneud â Covid			
Cronfa Caledi Brys Sengl Llywodraeth Leol Covid:			
Grant Rhyddhad Trethi Annomestig		-	18
Cyfanswm		**-**	**18**
Addysg, Sgiliau a Phobol Ifanc		1,555	3,251
Gwasanaethau Oedolion		3,211	2,002
Gwasanaethau Plant		2,050	1,971
Tai		2,479	3,400
Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff		5,473	2,352
Datblygu Economaidd a Rheoleiddio		3,994	6,922
Trawsnewid Corfforaethol		442	520
Adnoddau		2,585	2,010
Busnes y Cyngor		69	77
Costau Corfforaethol a Democrataidd		565	1
Rheolaeth Corfforaethol		10	10
Cyllid Corfforaethol		-	63
Cyfrif Refeniw Tai		116	167
Cyfanswm		**22,549**	**22,746**
Cyfraniadau:		**9,832**	**10,350**
Cyfanswm grantiau a chyfraniadau a gredydwyd i'r gwasanaethau		**74,226**	**75,905**
Cyfanswm		**236,044**	**242,409**

Grantiau Refeniw a Dderbyniwyd Ymlaen Llaw

Grantiau Refeniw a derbyniwyd Ymlaen llaw	2025/26 £'000	2024/25 £'000
Addysg, Sgiliau a Phobol Ifanc	42	185
Datblygu Economaidd a Rheoleiddio	313	693
Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff	186	-
Tai	61	3
Gwasanaethau Cymdeithasol	9	23
Trawsnewid Corfforaethol	19	30
Rhyddhad Ar Drethi	8	8
Cyfanswm	**638**	**942**

Grantiau Cyfalaf a Dderbyniwyd Ymlaen Llaw

Derbyniwyd y grantiau cyfalaf canlynol o flaen llaw ac nid ydynt wedi eu cynnwys yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr: -

Grantiau Cyfalaf a derbyniwyd Ymlaen llaw	2025/26 £'000	2024/25 £'000
Grantiau a Chyfraniadau Cyfalaf Llywodraeth Cymru a Dderbyniwyd ymlaen llaw:		
Tymor Hir		
Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru	-	1,349
Tymor Byr		
Tir wedi'i Halogi	17	17
Safloeoedd a Safai	2	-
Cynnig Gofal Plant	121	121
Grant Adfer Gwyrdd	71	71
Cysylltu Gofal	52	-
Isadeiledd Cerbydau Trydan	131	166
Grant Gwres Carbon Isel	679	494
Cynlluniau Llifogydd	40	-
Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru	-	3,846
Anghenion Dysgu Ychwanegol	-	153
Arall	22	98
Grantiau a Chyfraniadau Cyfalaf a Dderbyniwyd ymlaen llaw gan Sefydliadau eraill:		
Cyfrif Refeniw Tai	-	84
Cronfa Ffyniant Gyffredin	164	-
Cronfa Lefelu i Fyny	1	6,794
Chwaraeon Cymru	67	177
Cronfa Effaith Balchder Mewn Lle	750	
Arall	-	141
Cyfanswm	**4,276**	**13,511**

NODYN 31 – PARTÏON CYSYLLTIEDIG

Mae gofyn i'r Cyngor ddatgelu gwybodaeth mewn perthynas â thrafodion a balansau dyledus yr Awdurdod gyda'i bartïon cysylltiedig. Mae materoldeb y trafodion unigol sy'n codi trwy bartïon cysylltiedig a'r datgeliadau canlynol yn ymwneud â thrafodion rhwng y Cyngor a'i bartïon cysylltiedig. Caiff manylion am gyd-bwyllgorau a gweithrediadau ar y cyd eu gweld o fewn Nodyn 37 Cyd-Bwyllgorau a Chyllidebau Cyfun. Gellir gweld rhestr o gynrychiolaeth cydranddeiliaid gyda sefydliadau o dan Atodiad 1.

Aelodau - Mae'r Aelodau'n gyfrifol am reolaeth uniongyrchol o bolisïau'r Cyngor. Mae'r cyfanswm o lwfansau Aelodau a dalwyd yn ystod y flwyddyn i'w weld yn Nodyn 26. Penodir Aelodau gan y Cyngor i rai cyrff cyhoeddus, elusennol a gwirfoddol, sy'n annibynnol i'r Cyngor ond sy'n cael effaith ar ei feysydd gwasanaeth. Fel bod y Cyngor yn gallu cynnal perthnasau effeithiol gyda nifer o'r sefydliadau hyn, mae cynrychiolwyr o'r Cyngor, sef Cynghorwyr etholedig fel arfer, yn eistedd ar y gwahanol bwyllgorau a fforymau sy'n gyfrifol amdanynt.

Uwch Swyddogion - Gellir gweld cyfansymiau cydnabyddiaeth ariannol Uwch Swyddogion o fewn Nodyn 27. Mae'n ofynnol i Uwch Swyddogion gwblhau datganiad o fuddiant personol, gan nodi unrhyw fuddiannau sydd ganddynt gydag unrhyw sefydliad a allai dderbyn taliadau gan y Cyngor.

Mae dadansoddiad o'r trafodion gyda phartïon cysylltiedig fel a ganlyn:

	2025/26 £'000	2024/25 £'000
Taliadau a wnaed	11,329	10,249
Taliadau a Dderbyniwyd	928	5,139
Symiau sy'n ddyledus gan y Cyngor	1,941	6,280
Symiau sy'n ddyledus i'r Cyngor	1,939	15,808

Dyma grynodeb o’r sefydliadau unigol sydd gan drafodion gyda’r Cyngor o dros £10k:-

Corff	Cysylltiad	Taliadau a Wnaed £'000	Taliadau a Dderbyniwyd £'000	Swm sy'n ddyledus gan y Cyngor £'000	Swm sy'n ddyledus i'r Cyngor £'000
2025/26					
Amgueddfa Forwrol Caergybi	Aelod wedi datgan diddordeb	24	-	126	-
Cynghrair Cymuned Seiriol	Aelod wedi datgan diddordeb	10	-	-	-
Cyngor Cymuned Llanddaniel	Aelod wedi datgan diddordeb	11	-	-	-
Cyngor Bro Bryngwran	Aelod wedi datgan diddordeb	10	-	-	-
Clwn Pêl Droed Ieuenctid Llangefni	Aelod wedi datgan diddordeb	8	13	-	4
Action for Children	Aelod wedi datgan diddordeb	326	-	40	-
Cyngor Cymuned y Fali	Aelod wedi datgan diddordeb	12	-	-	-
Cymell Ltd	Aelod wedi datgan diddordeb	279	12	27	2
Urdd Gobaith Cymru	Aelod wedi datgan diddordeb	6	23	1	7
Cyngor Tref Caergybi	Aelod wedi datgan diddordeb	734	-	1	14
Mencap	Aelod wedi datgan diddordeb	50	1	1	-
Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy	Aelod wedi datgan diddordeb	485	101	111	122
Cymdeithas Cyngor ac Eiriolaeth Gogledd Cymru	Aelod wedi datgan diddordeb	74	-	5	-
Cyngor Gwynedd Council	Aelod wedi datgan diddordeb	8,760	728	1,594	1,769
Cyngor Cymuned Trearddur	Aelod wedi datgan diddordeb	10	-	-	-
Hwb Cybi	Aelod wedi datgan diddordeb	15	-	-	-
Antur Waunfawr	Swyddog wedi datgan diddordeb	14	-	2	-
Cyngor ar Bopeth Ynys Môn	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	125	-	22	-
Prifysgol Bangor	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	14	59	27	26
Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	1,440	5,145	942	7,030
Cwmni'r Frân Wen	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	-	-	24	-
Grŵp Llandrillo Menai	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	509	14	182	-
Medrwn Môn	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	479	32	28	2
Menter Môn	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	552	46	-	95
Cymdeithas Tai Gogledd Cymru	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	23	-	-	-
Heddlu Gogledd Cymru	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	8	107	12	66
Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	136	833	-	369
2024/25					
Cyd-Bwyllgor Addysg Cymru	Aelod wedi datgan diddordeb	404	-	185	-
Cyngor Cymdeithas Llanbadrig	Aelod wedi datgan diddordeb	30	-	-	1
Clwb Pêl Droed Aberffraw	Aelod wedi datgan diddordeb	18	1	-	1
Clwb Pêl Droed Ieuenctid Llangefni	Aelod wedi datgan diddordeb	20	-	2	-
Action for Children	Aelod wedi datgan diddordeb	271	-	12	-
Cyngor Cymuned y Fali	Aelod wedi datgan diddordeb	11	-	-	-
Age Cymru Gwynedd a Môn	Aelod wedi datgan diddordeb	88	-	5	-
Cymell Ltd	Aelod wedi datgan diddordeb	249	13	20	2
Urdd Gobaith Cymru	Aelod wedi datgan diddordeb	46	16	1	6
Bwyd Da Môn CBC	Aelod wedi datgan diddordeb	23	-	-	-
Cyngor Tref Caergybi	Aelod wedi datgan diddordeb	30	-	-	-
Mencap	Aelod wedi datgan diddordeb	89	1	4	1
Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy	Aelod wedi datgan diddordeb	555	3	193	78
Cymdeithas Cyngor ac Eiriolaeth Gogledd Cymru	Aelod wedi datgan diddordeb	-	-	18	-
Cyngor Gwynedd Council	Aelod wedi datgan diddordeb	5,765	394	4,429	8,427
Eglwys yng Nghymru	Aelod wedi datgan diddordeb	-	45	-	27
Canolfan Ucheldre	Aelod wedi datgan diddordeb	19	-	-	-
Cyngor ar Bopeth Ynys Môn	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	95	-	-	-
Prifysgol Bangor	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	35	23	-	19
Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	1,334	3,813	755	7,015
Cwmni'r Frân Wen	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	13	-	12	-
Grŵp Llandrillo Menai	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	292	181	123	12
Medrwn Môn	Aelod wedi datgan diddordeb	89	-	414	5
Menter Môn	Aelod wedi datgan diddordeb	529	125	104	112
Cymdeithas Tai Gogledd Cymru	Uwch Swyddog wedi datgan diddordeb	23	10	-	-
Heddlu Gogledd Cymru	Aelod ac Uwch Swyddog wedi datgan diddordeb	19	46	-	82
Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	145	448	-	3

Llywodraeth Cymru - Mae gan Llywodraeth Cymru reolaeth effeithiol dros weithrediadau cyffredinol y Cyngor gan ei fod yn darparu’r fframwaith statudol i’r Cyngor ei weithredu. Mae hefyd yn darparu’r mwyafrif o gyllid y Cyngor drwy grantiau ac mae’n pennu termau nifer o drafodion sydd gan y Cyngor gyda phartïon eraill (e.e. treth cyngor, budd-daliadau tai). Ceir manylion Incwm Grantiau yn Nodyn 30 ac mae cyfansymiau ar gyfer Trethi a Threthi Amhenodol wedi eu cynnwys yn Nodyn 12.

DIDDORDEBAU MEWN CWMNÏAU

Mae gan y Cyngor ddiddordeb yn y cwmnïau canlynol:

Cymdeithas Elusennol Ynys Môn (Y Gymdeithas)

Sefydlwyd Cymdeithas Elusennol Ynys Môn, Ymddiriedolaeth Elusennol Ynys Môn gynt, gan Gyngor Bwrdeistref Ynys Môn, rhagflaenydd y Cyngor Sir, i weinyddu buddsoddiadau a brynwyd o arian a dderbyniwyd gan Shell (UK) Limited pan roddodd y cwmni'r gorau i weithredu Terfynell Olew ar Ynys Môn. Mae'r Gymdeithas bellach yn endid cyfreithiol arwahân gyda'r un dibenion elusennol ag Ymddiriedolaeth Elusennol Ynys Môn.

Mae’r gymdeithas yn cael ei reoli gan Aelodaeth o holl aelodau etholedig y Cyngor mewn modd ex-officio gyda Bwrdd o 12 Ymddiriedolwyr, chwech wedi eu hethol o’r Aelodaeth, gyda’r chwech sy’n weddill (yn cynnwys y Cadeirydd) wedi eu penodi’n anibynnol o gymuned ehangach.

Amcanion y Gymdeithas yw darparu amwynderau a chyfleusterau er budd cyhoeddus cyffredinol pobl sy'n byw yn Ynys Môn. Cyflawnir hyn drwy gyfrannu at wariant ar wasanaethau cyhoeddus a thrwy roi grantiau i sefydliadau elusennol a gwirfoddol.

Derbyniodd y Cyngor £35k gan y Gymdeithas tuag at gostau rhedeg Oriel Ynys Môn (£93k yn 2024/25).

Porthladd Rhydd Ynys Môn Limited - Sefydlwyd y cwmni hwn ym mis Tachwedd 2024 i redeg y porthladd rhydd yng Nghaergybi. Ar hyn o bryd, y Cyngor yw'r unig gyfranddaliad ar gyfer y cwmni hwn gyda'r Prif Weithredwr yn cael ei restru fel y Cyfarwyddwr. Disgwylir y bydd hyn yn newid yn ystod y flwyddyn ariannol nesaf i gynnwys cwmnïau eraill. Derbyniodd y Cyngor grant gan Lywodraeth Cymru o £250k yn 2025/26 (£301k yn 2024/25) i ddatblygu Achos Busnes Amlinellol a Therfynol ar gyfer sefydlu a datblygu'r porthladd rhydd.

Unwaith bydd y cwmni’n weithredol, bydd yn derbyn taliadau gan berchnogion tir sydd wedi'u dynodi fel safleoedd/lleoedd treth. Bydd y Cyngor yn derbyn gwerth y dreth o'r datblygiadau gan Lywodraeth Cymru am nifer o flynyddoedd, bydd rhan o'r incwm hwn yn cael ei ddefnyddio i ariannu costau rhedeg y cwmni. Os yw gwerth y trethi a dderbynnir yn fwy nac angen ariannol y cwmni, bydd yr elw dros ben yn cael ei ddefnyddio gan y Cyngor i ariannu prosiectau sy'n cyd-fynd â nodau'r porthladd rhydd. Yn ogystal, bydd y Cyngor yn derbyn grant cyfalaf gyda'r nod o ddenu cwmnïau i'r Ynys.

Mae gan y Cyngor ddiddordebau yn y cwmnïau canlynol hefyd:-

Ysgol Sefydledig Caergeiliog - Mae’r balansau ar gyfer asedau ac ymrwymiadau cyfredol a reolir gan Ysgol Sefydledig Caergeiliog wedi eu cynnwys yn y cyfrifon hyn ac, felly, mae cronfeydd wrth gefn yr ysgol, fel y nodir yn y Fantolen yma, yn cynrychioli’r asedau cyfredol net yn unig. Mae gan yr ysgol hefyd asedau anghyfredol sydd wedi eu nodi ar Fantolen yr ysgol, sef £729k ar 31 Mawrth 2026 (£770k ar 31 Mawrth 2025), ar gyfuniad o brisiant a chost hanesyddol, llai dibrisiant. Mae’r asedau anghyfredol wedi eu breinio yng Nghorff Llywodraethu'r ysgol ac nid ydynt wedi’u cyfuno ym Mantolen y Cyngor hwn.

NODYN 32 – CRONFEYDD YMDDIRIEDOLAETH

Mae'r Cyngor yn gweithredu fel ymddiriedolwr ar gyfer nifer o gronfeydd ymddiriedolaeth sydd yn elusennau gofrestredig. Mae'r gwaith gweinyddu ariannol ar gyfer y cronfeydd hyn yn cael ei gwblhau gan y Cyngor fel Ymddiriedolwr er bod y wybodaeth a gadwir am bob cronfa yn cael ei hadnabod yn unigol. Cronfa Degwm Cyngor Sir Ynys Môn ac Ymddiriedolaeth Addysg Bellach Ynys Môn yw'r ddwy gronfa fwyaf mae'r Cyngor yn ymddiriedolwr ar eu cyfer.

2025/26	2025/26 Incwm £'000	2025/26 Gwariant £'000	2025/26 Asedau £'000	2025/26 Rhwymedigaethau £'000
Cronfa Degwm Cyngor Sir Ynys Môn - Heb eu harchwilio	22	-	939	-
Cronfa Ymddiriedolaeth Addysg Bellach Ynys Môn - Heb eu harchwilio	178	159	3,375	28

2024/25	2024/25 Incwm £'000	2024/25 Gwariant £'000	2024/25 Asedau £'000	2024/25 Rhwymedigaethau £'000
Cronfa Degwm Cyngor Sir Ynys Môn - Heb eu harchwilio	25	-	807	-
Cronfa Ymddiriedolaeth Addysg Bellach Ynys Môn - Cyfrifon terfynol	198	160	3,395	9

Cronfa Ymddiriedolaeth Addysg Bellach Ynys Môn (Rhif 525254)

Mae Ymddiriedolaeth Addysg Bellach Ynys Môn yn cynnwys tair cronfa. Mae hyn yn cynnwys Ystâd Ffermydd aman ddaliad David Hughes sy'n cael ei rheoli gan dîm Tyddynnod y Cyngor yn yr Adran Eiddo. Mae cronfa David Hughes yn casglu rent gan dyddynnod yn ogystal â llog ar ei fuddsoddiadau eraill. Mae'r ddwy gronfa arall yn ennill incwm gan fuddsoddiadau sy'n cael eu rheoli nad ydynt yn eiddo. Mae incwm net y gronfa yn darparu cymorth ariannol ar gyfer disgyblion hŷn a phobl ifanc cymwys dan 25 oed i'w helpu nhw i gwblhau cyrsiau os ydynt yn wynebu anfantais ariannol.

Gellir gweld y cyfrifon terfynol cyfredol sydd wedi'u harchwilio ar gyfer yr ymddiriedolaeth sy'n berthnasol i 2024/25 drwy glicio ar y ddolen isod.

Chyfrifon Drafft Ymddiriedolaeth Addysg Bellach

Cronfa Degwm Cyngor Sir Ynys Môn

Roedd y Gronfa hon yn cae ei rheoli'n flaenorol gan Gyngor Gwynedd a drosglwyddodd asedau'r gronfa i'r Cyngor ym mis Mai 2019. Mae ymgynghorydd yn adolygu'r gronfa ar hyn o bryd gyda'r bwriad o lansio cynllun newydd fydd yn amlinellu diben y gronfa, ei chynllun ar gyfer darparu cymorth elusennol yn ogystal â chreu elusen newydd. Roedd yr asedau net o fewn y gronfa ar 31 Mawrth 2025 yn £939k (£807k i Mawrth 2025).

Gellir gweld y cyfrifon terfynol cyfredol sydd heb eu harchwilio ar gyfer yr Cronfa sy'n berthnasol i 2025/26 drwy glicio ar y ddolen isod.

Penderfyniad Gronfa Degwm

Mân Gronfeydd

Mae'r Cyngor hefyd yn ymddiriedolwr ar gyfer nifer o fân gronfeydd addysg, fel y gweler isod.

Mân Ymddiriedolaethau	2025/26 Asedau £'000	2024/25 Asedau £'000
Amlwch		
Sir Thomas Jones ac ysgolion bwydo	-	1
Mrs Dilys Evans BA	2	2
Mr Caradoc Evans MSc	2	2
Caergybi		
Stanley Scholarship	16	14
Porthaethwy		
F C Baines AP	38	35
Eraill		
Llanynghenedl War Heroes	2	7
John Williams-Hughes	4	3
Anwen Williams	7	6
Cyfanswm Mân Ymddiriedolaethau Addysg	**71**	**70**

Cronfeydd eraill a weinyddir gan y Cyngor

Mae'r Cyngor fel rhan o'i gylch gwaith diogelu a chefnogi pobl agored i niwed hefyd yn gweinyddu nifer o gyfrifon banc cleientiaid y mae'r Cyngor wedi'u penodi i'w rheoli gan yr Adran Gwaith a Phensiynau (DWP) fel Penodai Corfforaethol neu'r Llys Gwarchod fel sy'n berthnasol. Mae hyn ar ran unigolion nad oes ganddynt y gallu i reoli eu materion ariannol eu hunain. Rheolir y rhain gan dîm mewn gwasanaethau Oedolion ac fe'u monitro ddwywaith y flwyddyn gan y Llys Gwarchod. Cyfanswm gwerth y cyfrifon hyn ar 31 Mawrth 2026 oedd £1.256m (£1.023m ar 31 Mawrth 2026). Nid yw'r gwerth hwn wedi'i gynnwys yn mantolen y Cyngor gan nad yw'r arian yn perthyn i'r Cyngor.

NODYN 33 – CYNLLUN PENSIWN ATHRAWON

Mae athrawon a gyflogir gan y Cyngor yn aelodau o Gynllun Pensiwn Athrawon, a weinyddir gan yr Adran Addysg. Mae'r cynllun yn rhoi buddiannau penodol i athrawon ar eu hymddeoliad, ac mae'r Cyngor yn cyfrannu tuag at y gost drwy dalu cyfraniadau sy'n seiliedig ar ganran o dâl pensiynadwy aelodau.

Yn dechnegol, cynllun buddiannau diffiniedig yw'r cynllun. Fodd bynnag, mae'r cynllun heb ei gyllido ac mae'r Adran Addysg yn defnyddio cronfa dybiannol er mwyn cyfrifo cyfradd cyfraniad cyflogwyr i'w thalu gan awdurdodau lleol. Nid yw'r Cyngor yn gallu adnabod ei gyfran o'r sefyllfa ariannol waelodol a pherfformiad y cynllun gyda digon o ddibynadwyedd at ddibenion cyfrifo. At ddiben y Datganiad Cyfrifon yma maent, felly, yn cael eu cyfrifo ar yr un sail â chynllun cyfraniadau diffiniedig.

Yn 2025/26, talodd y Cyngor £8.725m i Bensiynau Athrawon yn ymwneud â buddiannau ymddeol athrawon, a oedd yn cynrychioli 28.62% o dâl pensiynadwy (£8.530m a 28.47% yn 2024/25).

Mae'r Cyngor yn gyfrifol am gostau unrhyw fuddiannau ychwanegol a ddyfernir ar gyfer ymddeoliad cynnar y tu allan i delerau'r cynllun athrawon. Cyfrifir am y costau hyn ar sail buddiannau diffiniedig a manylir arnynt yn Nodyn 34 isod.

Buddiannau Ymddeoliad Cyfranogiad yn y Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol

Fel rhan o delerau ac amodau gwaith ei swyddogion a'i weithwyr eraill, mae'r Cyngor yn cynnig buddiannau ymddeoliad. Er nad yw'r buddiannau yma yn cael eu talu hyd nes i'r gweithwyr ymddeol, mae gan y Cyngor ymrwymiad i wneud y taliadau sydd raid eu dangos ar yr adeg mae'r gweithwyr yn ennill eu hawliau i'r dyfodol. Mae'r Cyngor yn cymryd rhan yng Nghronfa Bensiwn Gwynedd, sy'n darparu buddion wedi'u diffinio ac yn cael ei weinyddu gan Gyngor Gwynedd. Mae hwn yn gynllun a gyllidir, gan olygu fod y Cyngor a gweithwyr yn talu cyfraniadau i gronfa, a gyfrifir ar lefel y bwriedir iddi gydbwyso rhwymedigaethau'r pensiwn gydag asedau buddsoddiad. Yn ogystal, mae cyfran y Cyngor o'r incwm, costau, asedau ac rhwymedigaethau'r pensiwn sy'n ymwneud â Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru wedi'u cynnwys yn y ffigyrau hyn.

a) Trafodion yn ymwneud â buddiannau ôl-gyflogaeth

Mae'r Cyngor yn adnabod cost y buddiannau ymddeol yn yr adroddiadau ar gostau'r gwasanaethau pan mae'r gweithwyr yn eu hennill, yn hytrach na phan mae'r buddiannau yn cael eu talu fel pensiynau. Fodd bynnag, mae'r gost sydd raid ei dangos yn erbyn Cronfa'r Cyngor yn seiliedig ar yr arian a delir yn ystod y flwyddyn ac, felly, mae gwir gost buddiannau ôl-gyflogaeth / ymddeoliad yn cael eu gwyrdroi o'r Gronfa Gyffredinol drwy'r Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn. Yn ystod y flwyddyn, mae'r trafodion canlynol wedi cael eu gwneud yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr a Balans y Gronfa Gyffredinol drwy'r Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn:-

	2025/26 £'000	2024/25 £'000
Cost y gwasanaeth yn cynnwys:		
Costau cyfredol y gwasanaeth	7,504	10,075
Colledion ar setliadau neu gwtogiadau	160	242
Cyfanswm cost y Gwasanaeth	**7,664**	**10,317**
Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi		
Cost llog ar yr ymrwymiad budd diffiniedig	18,737	17,843
Diddordeb ar effaith y nenfwd ased	8	3,451
Incwm llog ar asedau'r cynllun	(26,443)	(20,841)
Cyfanswm y buddiannau Ôl-Gyflogaeth a godwyd i'r Gwarged neu'r Diffyg ar Ddarparu Gwasanaeth	**(34)**	**10,770**
Elw ar Asedau'r Cynllun (ac eithrio symiau sydd wedi eu cynnwys yn y gwariant llog net)	(22,028)	1,958
(Elw) a cholledion actiwarïaid yn codi oherwydd newidiadau yn y rhagdybiaethau demograffig	(9,194)	(643)
(Elw) a cholledion actiwarïaid yn codi oherwydd newidiadau yn y rhagdybiaethau ariannol	(8,442)	(61,449)
Arall	27,510	(3,616)
Effaith y Nenfwd Asedau	173,789	(74,595)
Cyfanswm Ailfesur y rhwymedigaeth o ran buddiannau net diffiniedig	**161,635**	**(138,345)**
Cyfanswm y buddiannau Ôl-gyflogaeth a godwyd ar Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	**161,601**	**(127,575)**
Gwyrdroi'r taliadau net a wnaed ar gyfer buddiannau ymddeoliad yn unol â'r côd	(12,349)	(982)
Swm gwirioneddol a godwyd yn erbyn balans Cronfa'r Cyngor ar gyfer pensiynau yn ystod y flwyddyn:		
Cyfraniad y cyflogwyr sy'n daladwy i'r cynllun	12,315	11,752
Cyfanswm y buddiannau Ôl-gyflogaeth a godwyd i'r Gwarged neu'r Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	**(34)**	**10,770**

b) Asedau a Rhwymedigaethau Pensiwn a gydnabyddir yn y Fantolen

Mae rhwymedigaethau wedi cael eu hasesu ar sail actiwarïaid gan ddefnyddio'r dull credyd uned rhagdybiedig, amcangyfrif o'r pensiynau a fydd yn daladwy yn y blynyddoedd i ddod yn seiliedig ar ragdybiaethau ynghylch cyfraddau marwolaethau, lefelau cyflogau ac ati. Mae'r Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol a'r rhwymedigaethau o ran Buddiannau Dewisol wedi cael eu hasesu gan Hymans Robertson LLP, cwmni annibynnol o actiwarïaid, ac mae'r amcangyfrifon yn seiliedig ar y prisiad llawn ddiweddaraf o'r Cynllun ar 31 Mawrth 2026.

Mae'r symiau sydd wedi eu cynnwys yn y Fantolen yn codi o ymrwymiad yr Awdurdod mewn perthynas â'i gynllun buddiannau diffiniedig fel a ganlyn:	**31 Mawrth 2026** **£'000**	**31 Mawrth 2025** **£'000**
Gwerth Presennol Asedau'r Cynllun	505,052	450,508
Gwerth Presennol Ymrwymiadau'r Cynllun	(340,303)	(311,422)
Gwerth Presennol Rhwymedigaethau Cynllun - Heb ei Ariannu	(9,107)	(9,259)
Rhwymedigaeth net yn codi o'r Rhwymedigaethau diffiniedig	**155,642**	**129,827**

Cysoni Gwerth Presennol Rhwymedigaethau'r Cynllun

	2025/26 **£'000** **£'000**	**2024/25** **£'000** **£'000**
Balans ar 1 Ebrill	**320,681**	**367,789**
Addasiad i agor cydbwysedd I ddiwygio BUEGC	**(169)**	-
Cost gwasanaeth cyfedrol	7,504	10,075
Cost llog	16,717	17,843
Cyfraniadau gan cyfranogwyr y cynllun	3,817	3,624
(Elw) / colledion Ailfesur	9,874	(65,708)
Costau gwasanaeth blaenorol	160	242
Amcangyfrif o'r buddiannau a dalwyd nad oeddynt yn cael eu cyllido	(975)	(1,022)
Amcangyfrif o'r buddiannau a dalwyd	(12,426)	(12,162)
Effaith cyfuniadau busnes a gwarediadau	4,227	-
Balans ar 31 Mawrth	**349,410**	**320,681**

Cysoni Gwerth Presennol Asedau'r Cynllun

	2025/26 £'000	2024/25 £'000
Gwerth Teg Agoriadol Asedau'r Cynllun ar 1 Ebrill	**450,507**	**428,411**
Addasiad i agor cydbwysedd I ddiwygio BUEGC 2021/22	**(293)**	-
Incwm Llog	26,443	20,841
Elw ar asedau cynllun (heb gynnwys gwariant llog net)	22,028	(1,958)
Arall	(2,020)	-
Cyfraniadau gan aelodau	3,817	3,624
Cyfraniadau gan y cyflogwr	12,315	11,752
Cyfraniadau mewn perthynas â buddiannau nad oeddynt yn cael eu cyllido	975	1,021
Buddiannau a dalwyd nad oeddynt yn cael eu cyllido	(975)	(1,021)
Buddiannau a dalwyd	(12,426)	(12,163)
Effaith cyfuniadau busnes a gwarediadau	4,681	-
Balans ar 31 Mawrth	**505,052**	**450,507**

c) Gwerth Teg Asedau'r Cynllun

Mae'r tabl isod yn dangos y categoreiddio ecwitïau a buddsoddiadau eraill rhwng y Prisiau a Ddyfynnir mewn Marchnadoedd Gweithredol a phrisiau nad ydynt yn cael eu dyfynnu mewn Marchnadoedd Gweithredol a chanran pob math o fuddsoddiadau. Mae rheolwyr y gronfa fuddsoddi yn amrywio'r buddsoddiadau i sicrhau'r enillion gorau mewn buddsoddiadau diogel.

Ers 2018/19, mae rheolwyr y gronfa bensiwn wedi dechrau symud buddsoddiadau o'r rhai a ddyfynnir mewn marchnadoedd gweithredol i ddwy gronfa gyfun fyd-eang ym Mhartneriaeth Pensiynau Cymru (WPP). Dangosir y buddsoddiadau hyn o fewn Cronfeydd Buddsoddi ac Ymddiriedolaethau Uned nad ydynt yn cael eu dyfynnu mewn marchnadoedd agored. Mae rhagor o wybodaeth am Gronfa Bensiwn Gwynedd yn ei chyfanrwydd ar gael ar y ddolen ganlynol:-

https://www.cronfabensiwngwynedd.cymru/cy/Cartref.aspx

Cyfran y Cyngor o Asedau'r Cynllun Pensiwn yw: -

	2025/26 Prisiau a Ddyfynnwyd mewn Marchnadoedd £'000	2025/26 Prisiau nas dyfynnwyd mewn Marchnadoedd £'000	2025/26 Canran o gyfanswm asedau	2024/25 Prisiau a Ddyfynnwyd mewn Marchnadoedd Gweithredol £'000	2024/25 Prisiau nas dyfynnwyd mewn Marchnadoedd Gweithredol £'000	2024/25 Canran o gyfanswm asedau
Arian a chywerthoedd arian	-	7,918	2%	-	4,916	1%
Ecwiti preifat	-	23,297	5%	-	23,140	5%
Cronfeydd Buddsoddi ac Unedau Ymddiriedolaeth						
Ecwiti	-	245,943	49%	-	239,467	53%
Bondiau	-	173,731	34%		131,455	29%
Isadeiledd	-	29,623	6%	-	27,032	6%
Eraill			0%		-	
Eiddo Tiriog						
Eiddo yn y DU	-	24,540	5%	-	24,498	6%
Eiddo Tramor					-	
Deilliadau	-	-		-	-	
Cyfanswm Gwerth yr holl Asedau	**-**	**505,052**	**100%**	**-**	**450,508**	**100%**
Cyfanswm Gwerth yr Asedau Gweithredol ac Anweithredol		**505,052**			**450,508**	

ch) Hanes y Cynllun

Dadansoddiad o asedau a rhwymedigaethau'r cynllun: -

	31 Mawrth 2026 £'000	31 Mawrth 2025 £'000	31 Mawrth 2024 £'000	31 Mawrth 2023 £'000	31 Mawrth 2022 £'000
Gwerth Teg Asedau'r Cynllun Pensiwn	505,052	450,508	428,411	383,797	397,617
Gwerth Presennol Rhwymedigaeth Budd Diffinedig y Cynllun	(349,410)	(320,681)	(367,789)	(363,983)	(518,816)
(Diffyg)/Asedau yn y Cynllun	**155,642**	**129,827**	**60,622**	**19,814**	**(121,199)**

Mae'r dadansoddiad o asedau a rhwymedigaethau'r cynllun yn dangos yr ymrwymiadau sylfaenol sydd gan y Cyngor yn y tymor hir i dalu buddion ymddeol. Ar gyfer 2025/26, gwerth presennol rhwymedigaethau buddion wedi'u diffinio o £349.410m, sy'n sylweddol is na'r gwerth arferol oherwydd y ffactor disgownt cynyddol a ragnodir gan safonau cyfrifeg ac a ddefnyddir gan yr Actiwari. Mae hyn, fel y soniwyd yn yr adroddiad naratif, yn gysylltiedig â'r gyfradd sylfaenol banc uwch a gwerth bondiau corfforaethol y DU y mae'r ffactor disgownt yn seiliedig arnynt. Gwerth teg asedau yn y cynllun pensiwn yw £505.052m, sy'n uwch na gwerth presennol y rhwymedigaethau buddion diffiniedig o £349.410m. Arweiniodd hyn at sefyllfa asedau net ac eithrio buddion heb eu cyllido o £155.642m. O dan reolau cyfrifo (IFRIC14), ni chaniateir i'r Cyngor ddangos ased pensiwn net ar y fantolen oherwydd cyfyngiadau ar y gronfa bensiynau.

Mae'r Cyngor wedi defnyddio nenfwd asedau net o £173.789m, a fydd yn dod â'r ased i ddim ar y fantolen ar dudalen 17. Fodd bynnag, ni ellir gwrthbwyso rhwymedigaethau heb eu cyllido yn erbyn yr ased pensiwn net at ddibenion y nenfwd asedau. Felly, rhwymedigaethau pensiwn net ar y fantolen yw £9.107m er gwaethaf perfformiad cadarnhaol y gronfa bensiwn yn 2025/26.**)**

Prif Ragdybiaethau a ddefnyddiwyd gan yr Actiwari oedd:

	2025/26	2024/25
Rhagdybiaethau Marwolaeth:		
Hirhoedledd yn 65 bensiynwyr presennol:		
Dynion	21.0 years	20.7 years
Merched	23.7 years	23.5 years
Hirhoedledd yn 65 bensiynwyr dyfodol:		
Dynion	22.2 years	21.8 years
Merched	25.4 years	25.3 years
Graddfa Cynnydd Chwyddiant / Pensiwn	3.0%	2.8%
Gradda cynnydd mewn cyflogau	3.5%	3.3%
Dychweliad disgwyliedig ar yr asedau	10.7%	4.4%
Graddfa ddisgownt ar rwymedigaethau'r cynllun	6.2%	5.8%
Defnyddio'r opsiwn i drosi pensiwn blynyddol i lwmp swm ymddeoliad:		
Gwasaneath i Ebrill 2008	50.0%	50.0%
Gwasaneath ar ol Ebrill 2008	75.0%	65.0%

***dd*)** **Dadansoddiad Sensitifrwydd**

Newid Mewn Tybiaethau fel ar 31 Mawrth 2026	% y Cynnydd yn fras i'r Cyflogwr	Swm Ariannol Bras £'000
Lleihad o 0.1% yn y gyfradd ddisgownt real	2%	5,732
Cynnydd 1 blwyddyn yn nisgwyliad oes aelodau	4%	13,976
Cynnydd o 0.1 % yn y gyfradd cynnydd cyflog	0%	314
Cynnydd o 0.1 % yn y gyfradd cynnydd pensiwn	2%	5,412

Mae'r dadansoddiad sensitifrwydd uchod yn seiliedig ar newidiadau rhesymol bosibl i'r rhagdybiaethau sy'n digwydd ar ddiwedd y cyfnod adrodd. Mae'n tybio ar gyfer pob newid yn y dybiaeth bod yr holl dybiaethau eraill yn aros yn gyson. Mae'r dadansoddiad sensitifrwydd yn dangos gall effaith gostyniad o 0.1% yn y gyfradd ddisgownt fod oherwydd newidiadau posibl i'r farchnad leihau rhwymedigaethau'r gronfa gan £5.732m. Gallai cynnydd o flwyddyn mewn disgwyliad oes aelodau gynyddu rhwymedigaethau gan £13.976m. Yn ymarferol, bydd gwir gost cynnydd o flwyddyn mewn disgwyliad oes yn dibynnu ar strwythur y dybiaeth ddiwygiedig (h.y. os bydd gwelliannau i gyfraddau goroesi yn bennaf yn berthnasol i oedrannau iau neu hŷn). Gallai cynnydd o 0.1% yn y gyfradd cynyddu cyflog gynyddu costau'r gronfa gan £314k. Gallai cynnydd o 0.1% yn y gyfradd bensiwn gynyddu rhwymedigaethau gan £5.412m. Cyfrifwyd yr amcangyfrifon yn y dadansoddiad sensitifrwydd yn unol â rhagdybiaethau actiwarïaid proffesiynol, IAS19 a FRS102.

Mae hyn yn golygu bod y defnydd o'r rhagdybiaethau 0.1% isod wedi'u dewis gan yr actiwari arbenigol yn unol â'u barn broffesiynol. Byddai'r Actiwari wedi ystyried gwybodaeth gyfredol a gorffennol. Byddai gwybodaeth am oes pobl a gwybodaeth ddemograffig hefyd wedi dylanwadu ar hyn.

e) Yr Effaith ar Lif Arian yr Awdurdod

Amcan y cynllun yw cadw cyfraniadau cyflogwyr mor gyson â phosibl. Mae gan y Cyngor strategaeth gyda actiwari'r cynllun i gyflawni lefel cyllido o 100% dros yr 20 mlynedd nesaf. Mae lefelau cyllido'n cael eu monitro'n flynyddol. Disgwylir i'r prisiad tair blynedd nesaf gael ei gwblhau erbyn 31 Mawrth 2025.

Bydd angen i'r cynllun gymryd i ystyriaeth y newidiadau cenedlaethol i'r cynllun dan Ddeddf Gwasanaethau Pensiynau Cyhoeddus 2013.

O dan y Ddeddf, efallai na fydd y CPLIL yng Nghymru a Lloegr, a phrif gynlluniau gwasanaethau cyhoeddus eraill sy'n bodoli eisoes, yn darparu buddion mewn perthynas â gwasanaeth ar ôl 31 Mawrth 2014 (neu Wasanaeth ar ôl 31 Mawrth 2015 ar gyfer prif gynlluniau pensiwn gwasanaethau cyhoeddus presennol eraill yng Nghymru a Lloegr). Mae'r Ddeddf yn darparu bod rheoliadau cynlluniau yn cael eu gwneud o fewn fframwaith cyffredin, i sefydlu cynlluniau enillion ailbrisio cyfartalog gyrfa newydd i dalu pensiynau a buddion eraill.

Mae'r ased / atebolrwydd net yn dangos ymrwymiadau sylfaenol sydd gan y Cyngor yn y tymor hir i dalu buddion ôl-gyflogaeth (ymddeol). Mae'r ased net o £164.749m yn cael effaith sylweddol ar werth net y Cyngor fel y'i cofnodwyd yn y Fantolen. Mae hwn yn ased cyfrifyddu statudol nad yw'n effeithio ar falansau'r Cyngor. Fodd bynnag, mae'r safon cyfrifo ar gyfer Pensiynau, IAS19 ac IFRIC14, yn ei gwneud yn ofynnol na ellir cynnwys ased pensiwn net fel ased ar y fantolen, felly, mae hyn wedi'i eithrio ac mae'r atebolrwydd pensiwn yn dangos y balans o £9.107m ar rwymedigaethau heb eu cyllido, yn unol â'r rheolau.

f) Amcangyfrif o'r cyfraniadau i'w talu i Gronfa Bensiwn Gwynedd yn 2024/25

Mae'r Cyngor yn rhagweld talu £10.318m o gyfraniadau i'r cynllun yn 2025/26. Y swm sy'n ddyledus i Gyngor Gwynedd mewn perthynas â chyfraniadau CPLIL ar gyfer 2025/26 ar 31 Mawrth 2026 yw £1.330m, ac mae wedi'i gynnwys yn nodyn datgelu'r credydwyr tymor byr.

ff) Ansicrwydd ynghylch effaith bosibl achos Virgin Media mewn perthynas â newidiadau i fudd-daliadau'r aelodau rhwng 1996 a 2016

Ym mis Mehefin 2023, canfu'r Uchel Lys yn yr achos Virgin Media bod newidiadau i fuddion aelodau mewn cynlluniau pensiwn â buddion wedi'u diffinio sydd wedi eu contractio allan rhwng 1996 a 2016 yn ddi-rym os na chwblhawyd tystysgrif actiwaraidd yn unol ag adran 37 o Ddeddf Cynlluniau Pensiwn 1993. Mae hyn yn berthnasol i hawliau gwasanaeth yn y gorffennol a hawliau gwasanaeth yn y dyfodol, a newidiadau sydd o anfantais i aelodau cynllun buddion. Apeliwyd yn erbyn y dyfarniad ym mis Mehefin 2024 ond gwrthodwyd yr apêl. Mae'r actwari ar gyfer Cronfa Bensiwn Gwynedd, sy'n cynnwys pensiynau Cyngor Sir Ynys Môn, wedi cadarnhau bod cryn ansicrwydd ynglŷn â ph'un a fydd y dyfarniad hwn yn effeithio ar y Cynllun Pensiynau Llywodraeth Leol.

NODYN 35 – OFFERYNNAU ARIANNOL

Cytundebau contractiol rhwng dau neu fwy o bartïon yw offerynnau ariannol yn ymwneud â hawl i dderbyn tâl ariannol. Byddai gan un parti ased ariannol lle mae arian neu ased ariannol arall yn cael ei roi i'r parti arall, yn gyfnewid am ddychwelyd yr arian neu'r offeryn ariannol, yn aml gyda llog neu enillion ffafriol ar y buddsoddiad. Byddai'r trafodiad yn rhwymedigaeth ariannol i'r parti neu'r partïon eraill. Y cytundeb i ad-dalu'r arian ar yr amser y cytunwyd arno ac i ddychwelyd yr arian yn unol â'r cytundeb fyddai hynny. Er enghraifft, prif asedau ariannol y Cyngor yw ei fuddsoddiadau mewn adneuon banc.

Mae enghreifftiau o asedau ariannol yn cynnwys arian parod, adneuon banc, symiau sy'n ddyledus drwy fasnach (dyledwyr), ecwitiau, bondiau a deilliadau. Mae enghreifftiau o rwymedigaethau ariannol yn cynnwys benthyciadau, symiau sy'n daladwy drwy fasnach (credydwyr) ac unrhyw rwymedigaeth gontractiol i ddarparu arian parod neu ased ariannol i endid arall.

NODYN 35a – ASEDAU ARIANNOL

Mae'r nodyn yma'n dangos y categorïau gwahanol o asedau ariannol sy'n ofynnol o dan SAARh 9 a gwerth asedau ariannol y Cyngor ar 31 Mawrth 2025. Mae'n rhoi gwerth asedau anariannol hefyd, sydd yn cynnwys gwerth Tir ac Eiddo ac asedau eraill. Ni all y Cyngor ond ymrwymo i asedau a rhwymedigaethau ariannol yn unol â Datganiad Strategaeth Rheoli Trysorlys y Cyngor. Mae'r Strategaeth yn gosod meini prawf caeth, felly, ni all y Cyngor ond buddsoddi mewn asedau ariannol sydd yn hynod o ddiogel ac y gellir cael mynediad atynt pan fydd y Cyngor angen yr arian.

Adneuon banciau yn y DU sy'n bodloni meini prawf statws credyd y Cyngor yw'r rhan fwyaf o fuddsoddiadau, neu fenthyciadau i awdurdodau lleol eraill. Daw'r cyfan ohonynt o dan ddosbarthiad SAARh 9 Asedau Ariannol a fesurir yn ôl cost wedi'i amorteiddio, fel yr amlygir yn Nodyn 35a.

Mae'r tabl isod yn dangos swm cario'r asedau ariannol. Dyma werth yr asedau ariannol yn y fantolen yn seiliedig ar gost wedi ei amorteiddio. Darperir y gwerth teg hefyd; mae hwn yn werth mwy cyfredol, sef y pris i werthu'r asedau ariannol ar 31 Mawrth 2026.

Asedau Ariannol	Tymor Byr				Tymor Hir				Cyfanswm			
	31/03/2026		31/03/2025		31/03/2026		31/03/2025		31/03/2026		31/03/2025	
	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg
	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000
Asedau ariannol a ddelir ar gost wedi'i amorteiddio												
Arian a chywerthoedd arian												
Arian a chywerthoedd arian - adneuon	19,788	19,788	5,965	5,965	-	-	-	-	19,788	19,788	5,965	5,965
Arian a chywerthoedd arian eraill	446	446	606	606	-	-	-	-	446	446	606	606
Buddsoddiadau tymor byr eraill	-	-	7,000	7,000	-	-	-	-	-	-	7,000	7,000
Cyfanswm Buddsoddiadau	**20,234**	**20,234**	**13,571**	**13,571**	**-**	**-**	**-**	**-**	**20,234**	**20,234**	**13,571**	**13,571**
Dyledwyr												
Rhenti	421	421	367	367	-	-	-	-	421	421	367	367
Benthyciadau i weithwyr	194	194	334	334	14	14	14	14	208	208	348	348
Dyledwyr Masnach	2,972	2,972	2,535	2,535	-	-	-	-	2,972	2,972	2,535	2,535
Incwm gohiriedig	-	-	-	-	2,155	2,155	1,611	1,611	2,155	2,155	1,611	1,611
Gordaliadau budd-daliadau tai	171	171	171	171	-	-	-	-	171	171	171	171
Dyledwyr Eraill	3,550	3,550	4,367	4,367	-	-	-	-	3,550	3,550	4,367	4,367
Cyfanswm Asedau Ariannol - Dyledwyr	**7,308**	**7,308**	**7,775**	**7,775**	**2,169**	**2,169**	**1,625**	**1,625**	**9,478**	**9,478**	**9,400**	**9,400**
Cyfanswm Offerynnau Ariannol	**27,542**	**27,542**	**21,346**	**21,346**	**2,169**	**2,169**	**1,625**	**1,625**	**29,712**	**29,712**	**22,971**	**22,971**
Asedau heb eu diffinio fel Offerynnau Arian	**49,202**	**49,202**	**61,374**	**61,374**	**627,114**	**627,114**	**594,717**	**594,717**	**676,315**	**676,315**	**656,092**	**656,092**
Cyfanswm Asedau	**76,744**	**76,744**	**82,720**	**82,720**	**629,283**	**629,283**	**596,342**	**596,342**	**706,027**	**706,027**	**679,062**	**679,062**

Mae'r asedau ariannol wedi eu rhannu rhwng buddsoddiadau a dyledwyr. Y buddsoddiadau yw adneuon arian parod i mewn i fanciau y DU ynghyd â'r arian parod ac chywerthoedd arian eraill yn ymwneud â'r symiau a ddelir ar gyfer bancio gweithredol a thalu costau o ddydd i ddydd. Mae'r Cyngor hefyd yn buddsoddi mewn adneuon tymor penodol ar gyfraddau llog uwch.Mae'r symiau a ddelir fel arian parod a chywerthoedd arian yng nghyfrifon adneuon banc y DU dros anghenion dydd i ddydd ond bydd eu hangen yn y dyfodol. Mae'r rhain yn ennill llog am y cyfnod a fuddsoddwyd. Y categori arall o asedau ariannol yw dyledwyr.

Mae'r rhain yn ymwneud â sefydliadau neu unigolion sy'n ddyledus i'r Cyngor. Y mwyaf sylweddol yw dyledwyr masnach sy'n ymwneud â symiau sy'n ddyledus am wasanaethau a dderbynnir. Dangosir benthyciadau cyflogeion hefyd; benthyciadau meddal yw'r rhain sy'n ymwneud yn bennaf â benthyciadau ceir i aelodau o staff sy'n teithio'n fwy helaeth ar fusnes y Cyngor. Darparwyd y benthyciadau ar gyfradd is na gwerth y farchnad oherwydd yr angen am deithio sy'n gysylltiedig â gwaith. Nid yw dyledwyr yn cynnwys trafodion gydag adrannau'r llywodraeth, ac incwm a thaliadau sy'n deillio o drethiant, gan gynnwys y Dreth Gyngor a threthi annomestig.

NODYN 35b – RHWYMEDIGAETHAU ARIANNOL A DDELIR GAN Y CYNGOR

Mae holl Rwymedigaethau Ariannol y Cyngor yn cael eu dosbarthu fel Rhwymedigaethau Ariannol ar gost wedi'i hamorteiddio. Dangosir hyn yn Nodyn 35b. Mae'r nodyn hefyd yn dangos gwerth rhwymedigaethau anariannol.

Cyfanswm rhwymedigaethau benthyca'r Cyngor oedd £123.556m ar 31 Mawrth 2026. Dyma'r benthyciad a gymerwyd dros y blynyddoedd i gyllido gwariant cyfalaf ar adeiladu neu adnewyddu asedau'r Cyngor. Y benthyciadau tymor byr yw'r symiau sydd i'w had-dalu erbyn 31 Mawrth 2027. Disgwylir i'r benthyciadau hirdymor gael eu talu ymhen mwy na blwyddyn. Prif ddarparwr benthyciadau i'r Cyngor yw'r Bwrdd Benthyciadau Gwaith Cyhoeddus (PWLB), sy'n rhan o Adran Trysorlys y Llywodraeth Ganolog.

Cyfrifwyd gwerth teg benthyca'r Cyngor gan ymgynghorwyr Rheoli Trysorlys y Cyngor, Gwasanaethau Asedau Cyswllt. Cyfanswm gwerth teg benthyca'r Cyngor oedd £96.493m, sy'n is na'r gwerth cario ar y fantolen o £123.556m ar 31 Mawrth 2026. Mae gwerth teg yr asedau £27.063m yn is na'r swm cario oherwydd bod y Bwrdd Benthyciadau Cyfalaf yn cynnig gostyngiad net os yw'r Cyngor yn disodli'r benthyciadau hyn gyda benthyciadau newydd. Mae'r Cyngor wedi elwa o fenthyciadau llog is tra bod y gyfradd llog sylfaenol wedi bod yn isel. Mae hyn wedi helpu i sicrhau bod llog ad-daladwy bob blwyddyn yn is na'r blynyddoedd blaenorol pan oedd cyfraddau llog yn uwch. Byddai cynnydd mewn cost llog ad-daladwy blyddynol yn uwch na gwerth cyfanswm gostyngiad PWLB ac ni fyddai'r gost llog flynyddol ar y benthyciadau newydd yn fforddiadwy.

Rhwymedigaethau Ariannol	Tymor Byr				Tymor Hir				Cyfanswm			
	31/03/2026		31/03/2025		31/03/2026		31/03/2025		31/03/2026		31/03/2025	
	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg Ailddatgan
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Rhwymedigaethau ariannol a ddelir ar gost wedi'i amorteiddio												
Benthyciadau												
PWLB	1,849	1,857	1,850	1,858	117,670	91,124	117,690	94,009	119,519	92,981	119,540	95,867
Salix	658	658	356	356	3,379	2,854	4,036	3,257	4,037	3,512	4,392	3,614
Cyfanswm Rhwymedigaethau Ariannol - Benthyciadau	**2,507**	**2,515**	**2,206**	**2,214**	**121,049**	**93,978**	**121,726**	**97,266**	**123,556**	**96,493**	**123,932**	**99,481**
Credydwyr												
Masnach	2,302	2,302	1,957	1,957	-	-	-	-	2,302	2,302	1,957	1,957
Credydwyr Eraill	30,323	30,322	20,355	20,355	-	-	-	-	30,323	30,322	20,355	20,355
Cyfanswm Rhwymedigaethau Ariannol - Credydwyr	**32,624**	**32,623**	**22,312**	**22,312**	**-**	**-**	**-**	**-**	**32,624**	**32,623**	**22,312**	**22,312**
Cyfanswm Rhwymedigaethau Ariannol	**35,131**	**35,138**	**24,518**	**24,526**	**121,049**	**93,978**	**121,726**	**97,266**	**156,180**	**129,116**	**146,244**	**121,793**
Cyfanswm Rhwymedigaethau nad ydynt wedi'u diffinio fel Rhwymedigaethau Ariannol	**21,686**	**21,686**	**33,137**	**33,137**	**12,769**	**12,769**	**13,585**	**13,585**	**34,454**	**34,454**	**46,722**	**46,722**
Cyfanswm Rhwymedigaethau	**56,817**	**56,824**	**57,655**	**57,663**	**133,818**	**106,747**	**135,311**	**110,851**	**190,634**	**163,571**	**192,966**	**168,515**

NODYN 35c – INCWM, GWARIANT, ENILLION A CHOLLEDION

Mae'r tabl isod yn dangos effaith offerynnau ariannol y Cyngor a ddelir ar gyfrif refeniw blynyddol y Cyngor ar gyfer 2025/26.

Incwm, Gwariant, Enillion a Cholledion	2025/26		2024/25	
	Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau £'000	Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall £'000	Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau £'000	Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall £'000
(Enillion)/colledion net ar:				
Asedau ariannol wedi'u mesur ar gost wedi'i hamorteiddio (lwfans amhariad a dadgydnabod)	320	-	545	-
Cyfanswm yr enillion/colledion net	**320**	**-**	**545**	**-**
Refeniw llog:				
Asedau ariannol wedi'u mesur ar gost wedi'i hamorteiddio	(1,161)	-	(2,001)	-
Cyfanswm Refeniw Llog	**(1,161)**	**-**	**(2,001)**	**-**
Cost llog:				
Rhwymedigaethau ariannol wedi'u mesur ar gost wedi'i hamorteiddio	5,385		5,341	-
Cyfanswm Cost Llog	**5,385**	**-**	**5,341**	**-**

Mae'r tabl yn dangos y codwyd £320k (£545k yn 2024/25) ar y Cyngor am amhariad a dadgydnabyddiaeth o'r asedau ariannol a nodir uchod yn Nodyn 35a. Dangosir taliadau amhariad a dadgydnabyddiaeth yn fanylach yn Nodyn 36a. Mae ased y dyledwyr yn cael ei amharu i ystyried y risg na fydd yr holl ddyledion sy'n weddill yn cael eu talu. Codir tâl am ddad-gydnabod incwm sy'n ddyledus sy'n annhebygol o gael ei dalu. Mae hyn yn lleihau gwerth yr asedau yn ôl y swm hwn ac yn cael ei godi i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (CIES).

Derbyniodd y Cyngor £1.161m (£2.001m yn 2024/25) mewn llog o'i ernesau mewn banciau yn y DU a benthyciadau i awdurdodau lleol eraill. Mae llog ar fuddsoddiadau wedi gostwng yn sylweddol oherwydd bod Banc Lloegr yn parhau i ostwng cyfraddau llog wrth i chwyddiant ostwng yn sylweddol. Mae balansau arian parod y cyngor hefyd yn lleihau ar adegau oherwydd pwysau costau a llai o gyllid. Rhagwelwyd gostyngiadau pellach yn y gyfradd sylfaenol, ond ers mis Rhagfyr 2025, mae'r gyfradd sylfaenol wedi aros ar 3.75% oherwydd rhybudd yn deillio o ansicrwydd a gwrthdaro byd-eang. Felly, mae'n debygol y bydd y llog sy'n dderbyniadwy yn is yn 2026/27 a thu hwnt. Roedd y llog taladwy ar fenthyciadau yn ymwneud â 2025/26 yn £5.385m (£5.341m yn 2024/25).

NODYN 36 – NATUR A MAINT Y RISGIAU SY'N DEILLIO O OFFERYNNAU ARIANNOL

Mae gwaith y Cyngor yn golygu ei fod yn agored i sawl risg ariannol: -

Risg Credyd – y posibilrwydd bod partïon eraill yn methu â thalu'r symiau sy'n dyledus i'r Cyngor.

Risg Hylifedd – y posibilrwydd na fydd cyllid gan y Cyngor i gwrdd â'i ymrwymiadau yng nghyswllt taliadau.

Risg y Farchnad – y posibilrwydd y bydd y Cyngor yn wynebu colled ariannol oherwydd newidiadau mewn mesurau megis cyfraddau llog. Mae'r rheolaeth gyffredinol dros risgiau sylweddol sy'n codi o'r Offerynnau Ariannol yn cael cefnogaeth gan Ddatganiad Strategaeth Rheoli'r Trysorlys y Cyngor a hefyd y Strategaeth Buddsoddi Blynyddol sydd wedi ei chymeradwyo gan y Cyngor Llawn. Mae'r Cyngor ond wedi buddsoddi mewn banciau DU ac awdurdodau lleol eraill yn ystod y flwyddyn.

Risg Credyd_– Mae Risg Credyd yn deillio o adneuon gyda banciau a sefydliadau ariannol, yn ogystal ag amlygiad credyd i gwsmeriaid y Cyngor (dyledwyr ar y Fantolen). Mae'r safon yn ei wneud yn ofynnol i'r Cyngor ddarparu ar gyfer colledion credyd posibl o beidio â thalu incwm dyledus i'r Cyngor. Gelwir hyn yn lwfans colli amhariad (ILA). Yn hytrach na seilio colledion posibl ar wybodaeth hanesyddol yn unig, y ma''r Cyngor yn ystyried colledion credyd posibl yn y dyfodol yn gynharach ac mae wedi diwygio'r polisi amhariad i amharu ar golledion credyd posibl ar ddyledwyr mwy cyfredol. Mae'r polisi diwygiedig i'w weld yn Nodyn 44 Polisïau Cyfrifyddu.

Mae'r Cyngor wedi asesu'r risg credyd o adneuon banc ar y tebygolrwydd o'r banc yn diffygio wrth ad-dalu'r buddsoddiad. Mae risg uwch i'r sector bancio gan Brexi, effaith y Pandemig ac, yn fwy diweddar, effaith y rhyfel yn yr Wcrain. Fodd bynnag, parheir i ystyried y risg o ddiffyg i fod yn isel. Mae hyn o ganlyniad i wytnwch ariannol uwch gan y banciau yn dilyn deddfwriaeth newydd a gyflwynwyd yn dilyn argyfwng bancio 2008. Nid yw'r adneuon banc, felly, wedi eu hamharu. Nid ydym yn trefnu adneuon gyda banciau a sefydliadau ariannol oni bai eu bod, ar ôl cael eu graddio'n annibynnol, wedi cael graddfa credyd digonol neu lefel o warant llywodraeth, a phenderfynir ar uchafsymiau credyd i bob gwrthbarti. Gosododd y Cyngor nifer o uchafsymiau yn seiliedig ar ansawdd credyd ar gyfer gwahanol math o selfydliadau, gwahanol gyfnodau a symiau, ac mae ganddo bolisi o beidio â benthyca mwy na £15m i unrhyw un sefydliad heblaw am lywodraeth y DU. Mae'r Cyngor yn monitro cyfraddau credyd yn gyson a chaiff rhybudd o unrhyw newidiadau gan ei ymgynghorwyr Rheoli'r Trysorlys. Cymerir camau priodol yn sgil unrhyw newid gan ddilyn y Strategaeth Fuddsoddi Flynyddol. Paratoir Adroddiad Trysorlys Blynyddol sy'n manylu ar y gwaith buddsoddi.

Ni aethwyd tu draw i unrhyw uchafswm credydd yn ystod y flwyddyn arianol ac ni thorwyd unrhyw feini prawf gwrthbariton. Nid yw'r Cyngor yn disgwyl y bydd unrhyw golledion o ganlyniad i unrhyw un o'i wrthbartïon fethu â pherfformio yng nghyswllt adneuion.

Nid yw'r Cyngor fel rheol yn caniatáu credyd i gwsmeriaid; mae ganddo weithdrefnau casglu rhagnodedig ar gyfer symiau dyledus gan gwsmeriaid a gwneir darpariaethau priodol ar gyfer dyledion a allai fod yn rhai drwg. Mewn rhai amgylchiadau, mae'r Cyngor yn cael pridiant cyfreithiol ar eiddo ar gyfer rhai dyledion gohiriedig, megis hunan gyllidwyr mewn cartrefi gofal. Yn ogystal, mae gan y Cyngor nifer o ddyledwyr tymor hirach, sy'n bennaf yn fenthyciadau car i staff a morgeisi gweddilliol o gynllun caeëdig yn cynnig benthyciadau cartrefi i denantiaid ac i aelodau'r cyhoedd. Mae'r morgeisi gweddilliol yn rhai risg isel oherwydd bod y Cyngor yn diogelu'r hawl gyntaf ar yr eiddo morgeisiedig. Ystyrir bod y benthyciadau ceir yn rhai risg isel oherwydd bod modd tynnu ad-daliadau am y benthyciadau ceir o gyflogau'r gweithwyr, mae trefniadau dwyochrog gydag awdurdodau lleol eraill ar gyfer staff sy'n trosglwyddo gyda dyledion ar eu benthyciadau ceir, yswiriant ar gyfer benthyciadau heb eu had-dalu oherwydd marwolaeth mewn gwasanaeth a hefyd trefniadau arferol i ad-ennill dyledion yng nghyswllt gweithwyr sy'n gadael eu swyddi mewn llywodraeth leol.

NODYN 36a - AMHARIAD A DAD-GYDNABOD ASEDAU ARIANNOL

Er mwyn sicrhau nad yw incwm y Cyngor yn cael ei orbwysleisio yn y cyfrifon hyn, mae balansau dyledwyr yn cael eu amharu i gyfrif am y risg credyd o dderbyn llai o incwm nag sy'n ddyledus. Mae'r amhariad hwn yn ystyried mwy o ddyledwyr cyfredol yn ogystal â dyledion sy'n ddyledus dros gyfnod hwy o amser. Er mwyn sicrhau nad yw'r Cyngor yn cydnabod unrhyw incwm na ellid byth ei adennill, ystyrir dileu y dyledion yma, a mae'n rhaid cymeradwyo hyn yn unol â chyfansoddiad y Cyngor. Mae'r rhai a gymeradwywyd i'w dileu yn cael eu tynnu o falans y dyledwyr a'u codi yn erbyn refeniw yn adran Cyllido a Buddsoddi Incwm a Gwariant y CIES.

Dangosir y newidiadau mewn lwfans amhariad a'r swm sy'n cael ei gydnabod isod: -

Dosbarth Ased (cost wedi'i amnewid)	**2025/26 Colledion credyd disgwyliedig dros oes yr ased - heb amhariad credyd £'000**	**2024/25 Colledion credyd disgwyliedig dros oes yr ased - heb amhariad credyd £'000**
Balans Agoriadol ar 1 Ebrill	5,555	5,246
Adneuon mewn banciau'r DU	-	-
Dyledwyr Masnachol (ac eithrio'r sector cyhoeddus a threthi)	70	289
Benthyciadau Meddal	-	-
Gordaliadau budd-dal Tai	(4)	(86)
Rhenti	(26)	106
Cyfanswm y lwfans amhariad 31 Mawrth	**5,595**	**5,555**
Asedau Ariannol sydd wedi cael eu dad-adnabod	280	236
Cyfanswm Amhariad a Dad-gydnabod	**320**	**545**

NODYN 36b – Risg credyd o fuddsoddiadau

Mae'r meini prawf isod yn darparu'r statws credyd isaf ar gyfer sefydliadau y mae'r Cyngor yn buddsoddi ynddynt. Yn ymarferol, mae'r Cyngor yn buddsoddi mewn banciau a chymdeithasau adeiladu yn y DU ac awdurdodau lleol eraill y DU ar ôl asesu eu gwybodaeth ariannol. Mae'r meini prawf hefyd yn caniatáu ar gyfer offerynnau ariannol Llywodraeth Ganolog y DU a chronfeydd marchnad arian A triphlyg. Mae'r meini prawf hyn wedi'u cynnwys yn Natganiad Blynyddol Strategaeth Rheoli'r Trysorlys ac mae wedi'i gymeradwyo gan y Cyngor Llawn.

Categori	Statws Credyd Tymor Byr (Fitch)	Statws Credyd Tymor Byr (Moody's)	Statws Credyd Tymor Byr (Safon a Gwael)	Statws Credyd Hirdymor (Fitch)	Statws Credyd Hirdymor (Moody's)	Statws Credyd Hirdymor (Safon a Gwael)	Uchafswm Arian Parod	Terfyn Amser
Cymdeithasau Banciau ac Adeiladu (heb eu gwladoli neu eu gwladoli'n rhannol)	F1+	P-1	A-1+	AAA	Aaa	AAA	£10m	5 blwyddyn
	F1+	P-1	A-1+	AA	Aa2	AA	£10m	3 blwyddyn
	F1+	P-1	A-1+	AA-	Aa3	AA-	£10m	364 diwrnod
	F1	P-1	A-1	A	A2	A	£7.5m	6 mis
Banciau'r DU wedi'u Gwladoli / Yn rhannol	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	£10m	364 diwrnod
Cyfrif busnes a rheolwr arian banc NatWest - pan gedwir symiau yn NatWest fel rhan o drefniadau bancio gweithredol. Bydd y symiau a'r terfynau dilynol yn berthnasol er mwyn sicrhau fod digon o arian ar gael i dalu biliau pan fyddant yn ddyledus.	F1	P-1	A-1	A+	A1	A+	1) £20m to £25m 2) £15m to £20m 3) £10m to £15m	5 diwrnod gwaith 1 mis 2 Fis
Llywodraeth Ganolog y DU (waeth beth fo statws credyd)	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	Dim uwchafswm	Dim uwchafswm
Awdurdodau Lleol y DU	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	£10m	364 diwrnod

NODYN 36c - PROFFIL O BA BRYD Y MAE'R CYNGOR i FOD i AD-DALU BENTHYCIADAU

Mae Risg Hylifedd yn isel am nad yw’r Cyngor yn y gorffennol wedi cael unrhyw broblem cael cyllid ac mae'n rhydd i fynd at y Bwrdd Benthyca ar gyfer Gwaith Cyhoeddus (PWLB) fel corff i fenthyca oddi arno ar ôl methu fel arall. Prif nodau’r Strategaeth Rheoli Trysorlys yw i sicrhau bod yr Awdurdod yn agored i risg isel ac i sicrhau hylifedd. Mae’r rhan fwyaf o fuddsoddiadau’r Cyngor mewn cyfrifon adneuon mynediad yn syth. Felly, mae llai o risg y bydd yn methu â chodi'r cyllid i gwrdd â'i ymrwymiadau dan yr offerynnau ariannol.

Fodd bynnag, yn aml mae risg y bydd y Cyngor yn gorfod adnewyddu cyfran sylweddol o'i fenthyciadau ar adeg pan fo'r cyfraddau llog yn uchel. Byddai’r cyfraddau llog isel cyfredol yn gostwng cyfraddau llog ar fenthyciadau newydd a gymerir i ad-dalu’r ddyled sy’n aeddfedu. I gynorthwyo i gyflawni'r nod hwn, mae'r Cyngor yn defnyddio cynghorwyr rheoli'r trysorlys allanol.

Dangosir dadansoddiad aeddfedu benthyciadau sy'n sefyll yn Nodyn 36c isod. Mae holl daliadau masnachol a thaliadau eraill yn daladwy mewn llai na blwyddyn.

	2025 /26 Prifswm Gweddillol £'000	2025/26 Llog wedi Cronni £'000	2025/265 Costio llai amorteiddiad cronedig £'000	2024/25 Prifswm Gweddillol £'000	2024/25 Llog wedi Cronni £'000
>50 blwyddyn	-	-	-	-	-
34-50 blwyddyn	31,200	-	31,200	32,963	-
23-33 blwyddyn	52,015	-	52,015	50,251	-
15-22 blwyddyn	14,494	-	14,494	17,994	-
11-14 blwyddyn	9,313	-	9,313	6,522	-
7-10 blwyddyn	2,471	-	2,471	3,127	-
4-6 blwyddyn	4,276	-	4,276	5,339	-
1-3 blwyddyn	5,900	-	5,900	5,530	-
Cyfanswm y Benthyciadau Tymor Hir	**119,669**	**-**	**119,669**	**121,726**	**-**
Cyfanswm Benthyciadau Tymor Byr (< 1 blwyddyn)	**2,037**	**1,850**	**3,887**	**356**	**1,850**
Cyfanswm	**121,706**	**1,850**	**123,556**	**122,082**	**1,850**

NODYN 36ch – RISG Y FARCHNAD AC AMCANGYFRIF O EFFAITH CYNNYDD UN Y CANT MEWN CYFRADDAU LLOG AR ASEDAU ARIANNOL

Risg Cyfraddau Llog – Mae'r Cyngor yn gwynebu risg posibl pan fo symudiadau ymhlith cyfraddau llog ar ei fenthyciadau a buddsoddiadau. Mae unrhyw symudiad yn y cyfraddau llog yn cael effaith gymhleth ar y Cyngor.

Er enghraifft, byddai cynnydd yn y cyfraddau llog yn cael yr effaith a ganlyn: -

- Benthyciadau ar gyfraddau amrywiol – byddai cynnydd yn y treuliau llog a godir ar y Gwarged neu Ddiffyg ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr;
- Benthyciadau ar gyfraddau sefydlog – bydd gostyngiad yn rhwymedigaethau gwerth teg y benthyciadau;
- Buddsoddiadau ar gyfraddau amrywiol – byddai cynnydd yn yr incwm llog wedi’u gredydu i’r Gwarged neu Ddiffyg ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr; a
- Buddsoddiadau ar gyfraddau sefydlog - bydd gostyngiad yng ngwerth teg yr asedau.

Nid yw benthyciadau'n cael eu cario ar werth teg gan fod y rhain yn cael eu cario ar Gost Wedi'i Amorteiddio yn unol â chod CIPFA. Felly, ni fyddai enillion a cholledion nominal ar fenthyciadau cyfradd sefydlog yn effeithio ar y Gwarged neu'r Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau nac Incwm a Gwariant Cynhwysfawr arall. Fodd bynnag, bydd newidiadau mewn llog sy'n daladwy ac sy'n dderbyniadwy ar fenthyciadau a buddsoddiadau cyfradd amrywiol yn cael eu postio i'r Gwarged neu'r Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau ac yn effeithio ar Gydbwysedd Cronfa'r Cyngor.

Mae gan y Cyngor nifer o strategaethau ar gyfer rheoli risg cyfradd llog. Polisi'r Cyngor yw benthyca'n bennaf ar gyfraddau sefydlog, gan gael sicrwydd o ran llog sy'n daladwy dros gyfnod y benthyciadau. Mae'r Cyngor, gyda chefnogaeth ei gynghorwyr trysorlys, yn monitro'n barhaus y cyfraddau llog sy'n bodoli a rhagolygon y farchnad. Pe bai risg sylweddol o gynnydd sydyn mewn cyfraddau tymor hir a thymor byr, yna byddai sefyllfa'r portffolio yn cael ei hail-arfarnu a'r canlyniad tebygol fyddai y byddai cyllid cyfradd sefydlog yn cael ei dynnu i lawr tra bod cyfraddau llog yn dal i fod yn gymharol rad. Pe bai risg sylweddol o ostyngiad sydyn mewn cyfraddau tymor hir a thymor byr, yna byddai benthyciadau hirdymor yn cael eu gohirio a byddai unrhyw aildrefnu priodol o gyllid cyfradd sefydlog i gyllid cyfradd fer yn cael ei wneud.

Cedwir holl fenthyciadau cyfredol a hir dymor y Cyngor ar gyfraddau sefydlog. Mae hyn yn gymorth i leihau effaith newidiadau i gyfraddau banc ar y Cyngor. Mae

Nodyn 36ch yn dangos effaith cynnydd o 1% yn y gyfradd llog ar werth teg Offerynnau Ariannol y Cyngor. Byddai gwerth y benthyciadau yn y Fantolen yn aros yr un fath oherwydd bod y cyfraddau llog yn cael eu pennu. Fodd bynnag, byddai'r gwerth teg yn gostwng. Byddai'r cynnydd yn y gyfradd yn cael effaith gadarnhaol ar adneuon y Cyngor gan y byddai llog ychwanegol o £176k yn cael ei dderbyn pe bai cynnydd o 1% mewn cyfraddau llog. Fodd bynnag, gan fod buddsoddiadau'r Cyngor yn dueddol o fan yn rhai term penodol sydd yn cynnig enillion uwch, tydi'r effaith cynnydd o 1% ddim yn cael ei gynnwys yn y ffigwr isod.

Effaith cynnydd o 1% mewn cyfraddau llog	**£000**
Cynnydd yn y llog sy'n dderbyniadwy o fuddsoddiadau	176
Effaith ar Incwm a Gwariant Cynhwysfawr arall	**176**
Gostyngiad yng ngwerth teg ymrwymiadau benthyciadau cyfradd sefydlog (dim effaith ar y Gwarged neu'r Diffyg o ran Darparu Gwasanaethau neu Incwm Cynhwysfawr arall)	**(10,191)**

Mae'r Cyngor yn derbyn gwybodaeth a chyngor rheolaidd am y farchnad, Brexit, Covid-19 ac yn fwy diweddar, y rhyfel yn yr Wcrain gan ei ymgynghorwyr rheoli trysorlys.

Mae gan y Cyngor falansau arian parod digonol ac nid yw wedi cymryd unrhyw fenthyciadau PWLB yn ystod y flwyddyn. Fodd bynnag, mi wnaeth y Cyngor gymryd dau fenthyciad Salix a oedd yn benodol ar gyfer defnydd mwy effeithiol o ynni.

NODYN 37 – CYD-BWYLLGORAU A CHYLLIDEBAU CYFUN

NODYN 37a – CYD-BWYLLGORAU

GwE

Mae Cyngor Sir Ynys Môn a Chynghorau Gwynedd, Conwy, Sir Y Fflint, Wrecsam a Sir Ddinbych yn rhan o gydbwyllgor GwE (Gwasanaeth Effeithiolrwydd a Gwella Ysgolion Rhanbarthol).

Cyngor Gwynedd sy'n gyfrifol am redeg y pwyllgor hwn, ac mae'r balansau diwedd blwyddyn wedi eu cynnwys yn eu Mantolen. Gellir edrych ar gyfrifon y pwyllgor drwy'r ddolen ganlynol: -

https://www.gwynedd.llyw.cymru/cy/Cyngor/Perfformiad-a-gwariant/Cyllidebau-a-gwariant/Datganiad-or-cyfrifon/Cyd-bwyllgor-GwE.aspx

Ar 31 Ionawr 2024, cyhoeddodd y Gweinidog Addysg a'r Iaith Gymraeg y bydd trefniadau newydd yn ymwneud â datblygu ysgol yn cael eu gweithredu. Mae hyn yn cynnwys symud i ffwrdd o'r model rhanbarthol. O ganlyniad, daeth y cytundeb cydweithio GwE i ben ar 31 Mai 2025.

Cyd-Bwyllgor Corfforedig Gogledd Cymru (CBC)

Sefydlwyd CBC Gogledd Cymru yn ystod 2021/22 ac yn cynnwys y chwe Awdurdod Lleol Gogledd Cymru ynghyd â Pharc Cenedlaethol Eryri. Mae'r cydbwyllgor yma'n gyfrifol am waith cynllunio datblygu strategol, gwaith cynllunio trafnidiaeth ranbarthol a hyrwyddo llesiant economaidd Gogledd Cymru.

Ar 1 Ebrill 2025, trosglwyddwyd y cyfrifoldeb o gyflawni'r Fargen Twf yn g Ngogledd Cymru o'r Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru i CBC. Pecyn cyllid yw'r Fargen Twf, gan y Llywodraeth Ganolog a Llywodraeth Cymru i gyflawni prosiectau i sicrhau twf cynaliadwy ac economaidd.

Cyfrannodd Cyngor Sir Ynys Môn £90k ar gyfer 2025/26 (2024/25 £77k). Gellir gweld Datganiad o'r Cyfrifon yma:

Cyd-Bwyllgor Corfforedig y Gogledd

Mae Cyngor Sir Ynys Môn hefyd yn rhan o amryfal drefniadau ar y cyd gyda Chynghorau cyfagos yng Ngogledd Cymru a Llywodraeth Cymru'r Bwrdd Iechyd fel a ganlyn: -

- Gwasanaeth Mabwysiadu Gogledd Cymru (Arweinydd: Wrecsam. Partïon: Sir Y Fflint, Sir Ddinbych, Conwy, Gwynedd)
- Gwasanaeth Mwynau a Gwastraff (Arweinydd: Sir Y Fflint. Partïon: Sir Ddinbych, Conwy, Gwynedd)
- Gwasanaeth Cynllunio Argyfwng Rhanbarthol (Arweinydd: Sir Y Fflint, Partïon Wrecsam, Sir Ddinbych, Conwy, Gwynedd)
- Galw Gofal (Arweinydd: Conwy. Partïon: Gwynedd, Sir y Fflint)
- O dan reoliad 19 (1) o Reoliadau Trefniadau Partneriaeth (Cymru) 2015, cytunwyd ar drefniant cyllideb gyfun rhwng awdurdodau lleol Gogledd Cymru a Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr (gweler Nodyn 37b);
- Stâd Diwydiannol Penrhos Gwedd 1 a 2 - Trefniant ar y cyd ers 2020/21 gyda Llywodraeth Cymru, lle mae 16% o'r incwm rhent net yn cael ei gadw gan y Cyngor a'r gweddill yn cael ei drosglwyddo i Lywodraeth Cymru.

NODYN 37b CYLLIDEBAU CYFUN AR GYFER IECHYD A GOFAL CYMDEITHASOL

O dan reoliad 19(1) o Reoliadau Trefniadau Partneriaeth (Cymru) 2015, cytunwyd ar drefniant anffurfiol cyllideb gyfun rhwng chwe awdurdod lleol Gogledd Cymru a Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr mewn perthynas â darparu llety cartrefi gofal i bobl hŷn ar gyfer 2025/26. Mae incwm a gwariant y trefniadau cyllideb gyfun hyn wedi eu cynnwys er gwybodaeth yn unig a heb eu cronni yng nghyfrifon y partneriaid. Mae'r trafodion ar gyfer Cyngor Sir Ynys Môn yn unig wedi eu cynnwys yn llinell Gwasanaethau Oedolion y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Mae hyn yn cyfateb i £8.320m yn 2025/26 (£7.126m 2024/25).

Cyllideb Gyfun Gogledd Cymru ar gyfer Cartrefi Gofal i Bobl Hŷn	2025/26 £'000	2024/25 £'000
Gwariant		
Costau Cartrefi Gofal	147,652	136,047
Cyfanswm gwariant	**147,652**	**136,047**
Cyllido		
Cyngor Sir Ynys Môn	(8,320)	(7,126)
Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy	(19,835)	(18,090)
Cyngor Sir Ddinbych	(13,600)	(12,423)
Cyngor Sir y Fflint	(17,767)	(14,980)
Cyngor Gwynedd	(15,282)	(13,084)
Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam	(15,975)	(16,470)
Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr	(56,873)	(53,874)
Cyfanswm a Gyllidwyd	**(147,652)**	**(136,047)**
(Gwarged)/Diffyg a drosglwyddwyd i'r gronfa wrth gefn	**-**	**-**

NODYN 38 – TREFNIADAU ASIANTAETH

Mae Cyngor Sir Ynys Môn yn gweithredu fel asiant ar gyfer gwahanol gynlluniau ar ran Llywodraeth Cymru

Troi Tai'n Gartrefi

Mae'r Cyngor yn gweithredu fel asiant i Lywodraeth Cymru ar gyfer darparu benthyciadau i unigolion i atgyweirio cartrefi gwag er mwyn lleihau'r nifer o gartrefi gweigion ar Ynys Môn a chynyddu'r cyfleoedd tai.

Tai'n Gartrefi £917k (£777k 2024/25);

Gwelliannau i'r Cartref, Cartrefi Gwag £69k (£55k 2024/25);

Cynllun Canol Tref £490k (£490k 2024/25);

Cynllun Adnewyddu Cartrefi Gwag £333k (£333k 2024/25).

Cartrefi i Wcráin

Mae'r elfen asiantaeth o'r cynllun yma'n cynnwys taliadau 'diolch' o £350 y mis i'r rhai sy'n rhoi llety i deuluoedd sy'n ffoi o'r Wcráin, sy'n codi i £500 ar ôl 12 mis, hyd at ddwy flynedd. Elfen arall o'r cynllun yw taliadau o £200 i'r teuluoedd o'r Wcráin, i'w cynorthwyo i sefydlu bywyd yng Nghymru.

Cefnogaeth Band Lefel Isel

Pwrpas y cynllun yma yw rhoi taliad cefnogaeth un tro o £100 i gartrefi cymwys yng Nghymru fel cymorth tuag at gostau byw.

Cynllun Bwrsariaeth Cadw Athrawon Cymraeg mewn Addysg

Bwrsariaeth ar gyfer y rhai sydd wedi bod yn dysgu pynciau trwy gyfrwng y Gymraeg mewn ysgolion uwchradd am dair blynedd. Mae hwn yn cefnogi'r uchelgais Llywodraeth Cymru o filiwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050 a'i nod yw cynyddu nifer yr athrawon uwchradd Cymraeg a chyfrwng Cymraeg drwy eu hannog i aros yn y proffesiwn.

Mae'r tabl isod yn cynnwys taliadau a wnaed i unigolion a busnesau yn ystod y flwyddyn ac nid y grant a hawliwyd:

	2025/26			
Teitl y Grant	**Taliadau a Wnaed £'000**	**Grant a Dderbyniwyd gan y Llywodraeth £'000**	**Ffi Gweinyddu a Dderbyniwyd £'000**	**Balans yn ddyledus (i)/gan Llywodraeth ar 31 Mawrth £'000**
Cefnogaeth Band Lefel Isel	6	-	-	6
Bwrsariaeth Athrawon Cymraeg mewn Addysg	130	(130)	-	-
Cartrefi i Wcrain	69	(70)	-	14
Cyfanswm	**205**	**(200)**	**-**	**20**

2024/25

	2024/25			
Teitl y Grant	**Taliadau a Wnaed £'000**	**Grant a Dderbyniwyd gan Llywodraeth £'000**	**Ffi Gweinyddu a Dderbyniwyd £'000**	**Balans yn ddyledus (i)/gan Llywodraeth ar 31 Mawrth £'000**
Cefnogaeth Band Lefel Isel	-	-	-	-
Bwrsariaeth Athrawon Cymraeg mewn Addysg	-	-	-	-
Cartrefi i Wcrain	100	(54)	-	47
Cyfanswm	**100**	**(54)**	**-**	**47**

NODYN 39 – Y DRETH GYNGOR

Mae incwm y Dreth Gyngor yn deillio o godi ar werth eiddo preswyl, ac mae'r gwerth hwnnw wedi ei rannu'n naw band yr amcangyfrifwyd eu gwerth ar 1 Ebrill 2003 i'r pwrpas penodol hwn. Penderfynir ar y taliadau trwy amcangyfrif faint o incwm y bydd raid i'r Cyngor ac Awdurdod Heddlu Gogledd Cymru ei gael dros y flwyddyn nesaf ac wedyn rhennir y swm gyda'r sylfaen y Dreth Gyngor. Sylfaen y Dreth Gyngor yw cyfanswm nifer yr eiddo ym mhob band prisio gan addasu trwy gyfran a throsi'r nifer i'r hyn sy'n cyfateb i fand D ac addasu ar gyfer disgownt. Sylfaen y Dreth Gyngor ar gyfer 2025/26 oedd 33,472.17 (33,170.03 yn 2024/25).

Wedyn, mae'r swm i eiddo band D yn 2025/26, £2,260.73 (£1,982.09 yn 2024/25), yn cael ei luosi gan y gyfran a benodir i'r band penodol er mwyn rhoi'r swm dyledus fesul band. Cyfrifir am symiau unigol sy'n ddyledus gan ganiatáu disgownt a budd-dal i'r swm dyledus fesul band.

Roedd biliau'r Dreth Gyngor yn seiliedig ar y lluosyddion isod i fandiau A i I: -

Band	Cyfanswm Anheddau	Lluosydd	Band "D" Cyfatebol
A*	9	5/9	4.72
A	4,278	6/9	2,852.17
B	6,193	7/9	4,816.39
C	6,705	8/9	5,959.78
D	7,199	9/9	7,198.50
E	5,436	11/9	6,644.31
F	2,767	13/9	3,996.78
G	1,129	15/9	1,880.83
H	181	18/9	362.00
I	58	21/9	135.33
Cyfanswm			**33,850.81**

Cyfrifir Sylfaen Treth y Cyngor fel a ganlyn:-

	2025/26	2024/25
Band D cyfatebol fel yr uchod	33,850.81	33,544.06
Cyfradd Gasglu	98.50%	98.50%
Band D cyfatebol diwygiedig	33,343.05	33,040.89
Eiddo'r Weinyddiaeth Amddiffyn – Band D cyfatebol	129.13	129.14
Sylfaen y Dreth Gyngor	**33,472.18**	**33,170.03**

Dadansoddiad o'r enillion net o'r Dreth Gyngor:	2025/26 £'000	2024/25 £'000
Y Dreth Gyngor Gros	**73,411**	**67,924**
Ychwanegu / Llai: darpariaeth ar gyfer diffyg-dalu nid oedd ei angen neu cyfrifwyd amdano o'r blaen	(353)	(317)
Y Dreth Gyngor sy'n Gasgladwy	**73,058**	**67,607**
Llai Gostyngiadau'r Dreth Gyngor a roddwyd i breswylwyr	7,308	(6,729)
Enillion Net o'r Dreth Gyngor	**80,366**	**60,878**

Yn 2013/14, cyflwynodd Llywodraeth Cynulliad Cymru Gynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor i gymryd lle'r cynllun budd-daliadau'r Dreth Gyngor. Dyfarnwyd £7.308m o ostyngiadau'r dreth gyngor yn 2024/25 (£6.729m yn 2024/25).

NODYN 40 – TRETHI ANNOMESTIG (TA)

Fel arfer, asesir eiddo annomestig bob pum mlynedd at ddibenion cyfrifo atebolrwydd ar gyfer NDR. Daeth y rhestr ddiweddaraf i rym ar 1 Ebrill 2023. Nid yw ailbrisio yn codi refeniw ychwanegol yn gyffredinol ond maent yn adlewyrchu newidiadau yng ngwerthoedd y farchnad eiddo ledled y wlad, gan ailddosbarthu'r un cyfanswm atebolrwydd treth ar gyfer NDR. Bydd rhai biliau ardrethi yn codi a bydd rhai yn gostwng ond dim ond gyda chwyddiant y bydd y bil cenedlaethol cyfartalog yn newid.

Mae Llywodraeth Cymru yn pennu swm ar gyfer y gyfradd - 56.8c yn 2025/26 (56.2c yn 2024/25), a threthi cyflogau busnesau lleol a gyfrifir drwy luosi eu gwerth ardrethol â'r swm hwnnw. Mae'r Cyngor yn gyfrifol am gasglu cyfraddau sy'n ddyledus gan drethdalwyr yn ei ardal ond mae'n talu'r elw i'r gronfa NDR a weinyddir gan Lywodraeth Cymru. Yna mae Llywodraeth Cymru yn ailddosbarthu'r symiau a dalwyd i'r gronfa yn ôl i awdurdodau lleol ar sail swm sefydlog fesul pen o'r boblogaeth.

Cyfanswm incwm NDR, ar ôl rhyddhad a darpariaethau (gan gynnwys Rhyddhad Ardrethi Busnesau Bach a ddarparwyd gan Lywodraeth Cymru), oedd £13.810m ar gyfer 2025/26 (£15.258m yn 2024/25) ac roedd yn seiliedig ar werth ardrethol ar ddiwedd y flwyddyn o £41.252m (£41.889m yn 2024/25).

Dadansoddiad o'r enillion net o drethi annomestig:	**2025/26** **£'000**	**2024/25** **£'000**
Trethi annomestig casgladwy	13,810	15,258
Cost lwfans casglu	(186)	(189)
Llog dalwyd ar ordaliadau	(13)	(3)
Darpariaeth ar gyfer dyledion drwg	(118)	(142)
Cyfraniad i gost rhyddhad trethi elusennol/gwledig	89	64
Cynllun Rhyddhad Ardrethi Busnes Manwerthu, Hamdden a Lletygarwch wedi'i fodloni o'r grant	1,837	1,384
Rhyddhad Manwerthu a'r Stryd Fawr y talwyd trwy grant	-	-
Taliadau i mewn i'r gronfa genedlaethol	**15,419**	**16,372**
Ailddosbarthu o'r gronfa genedlaethol	**25,097**	**25,341**

NODYN 41 – RHWYMEDIGAETHAU WRTH GEFN

Targedau Ailgylchu Gwastraff

Mae Llywodraeth Cymru, mewn ymgais i gynyddu ailgylchu, wedi gosod targedau ailgylchu ar gyfer Llywodraeth Leol ers nifer o flynyddoedd. Mae methiant i gyrraedd y targedau yma'n golygu y bydd rhaid i'r Cynghorau hynny dalu dirwy ar sail £200 ar gyfer pob tunnell dros y targed. Methodd Cyngor Sir Ynys Môn a chyrraedd y targed ar gyfer 2022/23, 2024/25 a 2025/26. Gall Llywodraeth Cymru wneud y Penderfyniad i beidio gofyn i'r ddirwy cael ei dalu.

Hawl Atebolrwydd Cyhoeddus yn erbyn Rhagflaenydd Cyngor Sir Ynys Môn

O ganlyniad i amgylchiadau presennol sydd yn ymwneud â chyn-bennaeth ysgolion yng Ngwynedd, mae Cyngor Gwynedd yn asesu ac yn ystyried ceisiadau atebolrwydd cyhoeddus posib yn erbyn y Cyngor a'i ragflaenydd. Os bydd rhaid i Gyngor Gwynedd setlo hawliadau'n ymwneud â digwyddiadau cyn 31 Mawrth 1996, efallai y bydd rhaid i Gyngor Sir Ynys Môn wneud cyfraniad, ar radd a gytunwyd arno eisoes, i dalu am ordaliadau polisi ac unrhyw rwymedigaethau sydd ddim yn cael eu cynnwys o dan bolisïau yswiriant a gymerwyd gan Gyngor Sir Gwynedd gynt. Mae gan Gyngor Gwynedd gronfa wrth gefn wedi ei glustnodi ar gyfer costau hawliadau'n ymwneud â Chyngor Sir Gwynedd gynt, felly bydd ond angen i Gyngor Sir Ynys Môn wneud cyfraniad pe bai'r gronfa wrth gefn yma ddim yn ddigonol i dalu unrhyw gostau sydd i'w hariannu gan y Cyngor.

NODYN 42 – ASEDAU WRTH GEFN

Pridiannau Cyfreithiol

Mae'r Cyngor yn cadw nifer o bridiannau cyfreithiol dros eiddo preswyl â pherchnogion preifat, lle darparwyd cefnogaeth i'r prynwyr dan gynlluniau ar gyfer prynu tai â chefnogaeth, gyda'r Cyngor hefo'r hawl am ran o'r enillon ar werthiant yr eiddo. Bydd amrywiaeth yn y gwir swm a dderbynnir, yn seiliedig ar brisiau gwerthu'r eiddo unigol a natur unrhyw alwadau cyfreithiol arall yn eu herbyn byddai, efallai, yn cymryd blaenoriaeth dros bridiant y Cyngor. Mae amseru unrhyw dderbyniadau yn ddibynnol ar unrhyw werthiannau.

Asesiadau Ariannol

Mae oedi wedi bod wrth gwblhau aseiadau ariannol defnyddwyr gwasanaeth Gwasnaethau Cymdeithasol. Mae'r aseiadau yma'n pennu'r ffi, uwchlaw'r isafswm, mae defnyddwyr gwasanaeth yn ei dalu am eu gofal. Gan nad yw'r asesiadau yma wedi eu cwblhau, nid yw rhai defnyddwyr gwasanaeth wedi dechrau talu am eu gofal.

NODYN 43 – PRYDLESI

NODYN 43A ASEDAU HAWL I'W DEFNYDDIO

	2025/26			2024/25		
	Tir ac Adeiladau £'000	**Cerbydau, Offer a Chyfarpar £'000**	**Cyfanswm £'000**	**Tir ac Adeiladau £'000**	**Cerbydau, Offer a Chyfarpar £'000**	**Cyfanswm £'000**
1 Ebrill 2024	1,628	229	1,857	1,401	142	1,543
Addasiadau i flynyddoedd blaenorol	45	-	45	-	-	-
Ychwanegiadau	1,160	115	1,275	527	159	686
Ailbrisiadau	223	-	223	-	-	-
Dibrisiadau ac Amorteiddiadau	(375)	(91)	(466)	(300)	(72)	(372)
Gwarediadau	(101)	(84)	(185)	-	-	-
Balans ar 31 Mawrth 2025	2,580	169	2,749	1,628	229	1,857

NODYN 44 – POLISÏAU CYFRIFO

Yn yr adran hon, ceir manylion am y polisïau cyfrifo penodol a fabwysiadwyd gan y Cyngor ar gyfer cwblhau'r cyfrifon.

Cyfeirnod Polisi	Teitl Polisi
1	Egwyddorion Cyffredinol
2	Cronni Incwm a Gwariant
3	Digwyddiadau ar ôl Dyddiad y Fantolen
4	Gweithrediadau a Reolir ar y Cyd ac Asedau a Reolir ar y Cyd
5	Addasiadau Cyfnod Blaenorol, Newidiadau Mewn Polisïau Cyfrifo ac Amcangyfrifon a Chamgymeriadau
6	Treth ar Werth (TAW)
7	Mesur Gwerth Teg
8	Asedau Anghyfredol (Eiddo, Offer a Chyfarpar)
9	Eiddo Buddsoddiad
10	Asedau Anniriaethol
11	Rhestrau Stoc a Chontractau Tymor Hir
12	Arian Parod a Chywerthoedd Arian
13	Offerynnau Ariannol
14	Darpariaethau, Rhwymedigaethau Wrth Gefn ac Asedau Wrth Gefn
15	Cronfeydd Wrth Gefn
16	Cydnabyddiaeth Refeniw
17	Llog Mewnol
18	Prydlesau
19	Taliadau i Refeniw ar gyfer Asedau Anghyfredol - Darpariaeth Refeniw Isaf (MRP)
20	Grantiau a Chyfraniadau gan y Llywodraeth
21	Gwariant Refeniw a Gyllidir gyda Chyfalaf Dan Statud (REFCUS)
22	Gorbenion a Gwasanaethau Cefnogol
23	Arian Tramor
24	Buddiannau'r Gweithwyr
25	Eitemau Eithriadol
26	Cyfrifo am TA (Trethi Annomestig)
27	Incwm a Gwariant Asiantaeth

1. Egwyddorion Cyffredinol

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn crynhoi trafodion y Cyngor am flwyddyn ariannol 2025/26 a'i sefyllfa ariannol ar ddiwedd y flwyddyn ar 31 Mawrth 2026. Mae'n rhaid i'r Cyngor baratoi Datganiad Cyfrifon blynyddol dan Reoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) a Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) (Diwygiad) 2018, a than y Rheoliadau rhaid eu paratoi'n unol ag arferion cyfrifo priodol. Yr arferion hyn, yn bennaf, yw Côd Ymarfer CIPFA ar Gyfrifo Llywodraeth Leol yn y Deyrnas Unedig 2025/26 a Chôd Ymarfer CIPFA ar gyfer Adroddiadau Gwasanaeth 2025/26, ac a ategir gan y Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol (SAARh). Mae'r holl brif bolisïau cyfrifo wedi cael eu defnyddio'n gyson drwy gydol y flwyddyn. Paratowyd y Datganiad Cyfrifon ar sail "busnes hyfyw".

2. Cronni Incwm a Gwariant

Rhoddir cyfrif am drafodion yn y flwyddyn pryd y digwyddodd, nid pan fydd yr arian yn cael ei dalu neu ei dderbyn. Mae'r dull hwn o gyfrifo croniadau yn darparu sylfaen fwy cyflawn ar gyfer adrodd ar berfformiad ariannol y Cyngor oherwydd mae'n cynnwys ymrwymiadau'r Cyngor yn y dyfodol i dalu/derbyn arian am nwyddau a gwasanaethau a dderbyniwyd erbyn 31 Mawrth 2026 ond nas talwyd amdanynt. Caiff incwm a gwariant eu cyfrifo amdanynt yn y flwyddyn y digwyddodd y gweithgaredd y mae'n berthnasol iddynt, nid pan fo arian yn cael ei dalu neu ei dderbyn, h.y. ar sail gronnol. Mae hyn yn golygu fod incwm yn cael ei gofnodi pan gaiff ei ennill ac nid ar adeg ei dderbyn a gwariant pan mae'n digwydd yn hytrach nag ar adeg ei dalu. Fe gynhwysir incwm am werthu nwyddau yn y cyfrifon pan gwblheir y gwerthiant, nid pan dderbynnir yr arian. Caiff incwm o ddarparu gwasanaethau ei gydnabod pan fedr y Cyngor fesur yn ddibynadwy'r ganran o'r trafodyn a gwblhawyd ac, o ganlyniad i hyn, bydd y Cyngor yn cael incwm yn gyfnewid am y gwasanaethau a ddarparwyd. Yn ychwanegol at hyn:-

- Mae cyflenwadau'n cael eu cofnodi fel gwariant pan gânt eu defnyddio – pan fo bwlch rhwng dyddiad derbyn cyflenwadau a'u defnyddio, cânt eu cario fel rhestrau stoc ar y Fantolen;

- Mae treuliau yng nghyswllt gwasanaethau a dderbyniwyd (gan gynnwys gwasanaethau a ddarparwyd gan weithwyr) yn cael eu cofnodi fel gwariant pan fo'r gwasanaethau'n cael eu derbyn yn hytrach na phan fo taliadau'n cael eu gwneud;

- Mae'r llog a dderbynnir ar fuddsoddiadau ac adneuon banc ac sy'n daladwy ar fenthyciadau (gan gynnwys gorddrafftiau banc) yn cael ei gyfrifo fel incwm a gwariant yn seiliedig ar y gyfradd llog effeithiol ar gyfer yr offeryn ariannol perthnasol yn hytrach nag fel llif arian parod sy'n cael ei bennu neu ei sefydlu dan y contract; a

- Pan fo refeniw a gwariant wedi'i gydnabod ond dim arian parod wedi'i dalu na'i dderbyn, mae dyledwr neu gredydwr i'r swm perthnasol yn cael ei gofnodi ar y Fantolen. Pan na fydd dyledion o bosib yn cael eu setlo, mae balans y ddyled yn cael ei amharu a chodir ar refeniw am yr incwm na chaiff, o bosib, ei gasglu.

3. Digwyddiadau ar ôl Dyddiad y Fantolen

Gall pethau ddigwydd ar ôl diwedd y flwyddyn ariannol a all gael effaith sylweddol ar ganlyniadau ariannol y flwyddyn honno. Digwyddiadau ar ôl dyddiad y Fantolen yw'r digwyddiadau hynny, ffafriol ac anffafriol, sy'n digwydd rhwng diwedd y flwyddyn ariannol a'r dyddiad pan fo'r Datganiad Cyfrifon wedi ei awdurdodi i'w gyhoeddi. Caiff y Datganiad Cyfrifon ei awdurdodi i'w gyhoeddi pan fydd y Swyddog Adran 151 wedi llofnodi'r cyfrifon terfynol wedi eu harchwilio, ar ôl i'r cyfrifon gael eu cymeradwyo gan y Cyngor llawn. Yn unol â'r gyfraith, rhaid cwblhau'r cyfrifon terfynol wedi eu harchwilio a'u hawdurdodi erbyn 31 Gorffennaf ar ôl diwedd y flwyddyn ariannol. Gellir dynodi dau fath o ddigwyddiad:-

- y rheini sy'n rhoi tystiolaeth o'r amgylchiadau oedd yn bodoli ar ddiwedd y flwyddyn ariannol – mae'r Datganiad Cyfrifon yn cael ei addasu i adlewyrchu'r fath ddigwyddiadau; a
- y rheini sy'n arwydd o amgylchiadau a gododd ar ôl y flwyddyn ariannol – nid yw'r Datganiad Cyfrifon yn cael ei addasu i adlewyrchu'r fath ddigwyddiadau ond, lle byddai categori o ddigwyddiadau yn cael effaith sylweddol, gwneir datgeliad yn y nodiadau ar natur y digwyddiadau a'r effaith y disgwylir iddynt eu cael o safbwynt ariannol.

Nid yw digwyddiadau ar ôl dyddiad awdurdodi'r datganiad ar gyfer ei gyhoeddi yn cael eu hadlewyrchu yn y Datganiad Cyfrifon.

4. Gweithrediadau a Reolir ar y Cyd ac Asedau a Reolir ar y Cyd

Y gweithrediadau a reolir ar y cyd yw'r gwaith hwnnw a wna'r Cyngor ar y cyd â mentrau eraill pan fo defnydd yn cael ei wneud o asedau ac o adnoddau'r mentrau yn hytrach na sefydlu endid ar wahân. Mae'r Cyngor yn cydnabod ar ei Fantolen ei gyfran o'r asedau a'r rhwymedigaethau y mae'n eu hwynebu. Caiff y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ei ddebydu gyda'r gwariant hwnnw a'i gredydu gyda'r gyfran o'r incwm y mae'n ei ennill o ganlyniad i weithrediad y fenter.

Asedau a reolir ar y cyd yw eitemau o eiddo, offer neu gyfarpar sydd yn cael eu cydreoli gan y Cyngor a mentrau eraill a phan fo'r asedau'n cael eu defnyddio i sicrhau buddiannau i'r mentrwyr. Nid yw'r fenter ar y cyd yn golygu sefydlu endid ar wahân. Mae'r Cyngor yn cadw cyfrif am ei gyfran ei hun yn unig o'r asedau a reolir ar y cyd, am y rhwymedigaethau a'r treuliau a gaiff ar ei ran ei hun neu ar y cyd ag eraill yng nghyswllt ei fuddiannau yn y fenter ar y cyd a'r incwm a ddaw iddo o'r fenter.

5. Addasiadau Cyfnod Blaenorol, Newidiadau Mewn Polisïau Cyfrifo ac Amcangyfrifon a Chamgymeriadau

Gall addasiadau ar gyfer cyfnod blaenorol ddeillio o newid mewn polisïau cyfrifo neu o gywiro camgymeriad materol. Cyfrifir am newidiadau mewn amcangyfrifon cyfrifo yn rhagolygol, h.y. yn y flwyddyn gyfredol ac yn ystod y blynyddoedd i ddod a fydd yn cael eu heffeithio gan y newid ac nid ydynt yn achosi addasiad cyfnod blaenorol.

Ni fydd newidiadau i bolisïau cyfrifo ond yn cael eu gwneud pan mae hynny'n ofynnol dan arferion cyfrifo cywir neu pan fo'r newid yn rhoi gwybodaeth sy'n fwy dibynadwy neu berthnasol o safbwynt effeithiau trafodion, digwyddiadau eraill a'r amodau mewn perthynas â sefyllfa ariannol a pherfformiad ariannol y Cyngor. Pan wneir newid, caiff ei ddefnyddio'n ôl-weithredol (oni ddywedir fel arall) trwy addasu'r balansau agoriadol a symiau cymharol ar gyfer y cyfnod blaenorol fel petai'r polisi newydd wedi ei ddefnyddio erioed.

Mae camgymeriadau materol a ganfyddir yn ffigyrau'r cyfnod blaenorol yn cael eu cywiro'n ôl- weithredol trwy addasu balansau agoriadol a symiau cymharol ar gyfer y cyfnod blaenorol.

6. Treth ar Werth (TAW)

Mae TAW sy'n daladwy ond yn cael ei gynnwys fel traul i'r graddau nad oes modd ei hawlio oddi ar Gyllid a Thollau Ei Mawrhydi yn unig. Mae'r TAW derbyniadwy yn cael ei eithrio o incwm Mesur Gwerth Teg.

7. Mesur Gwerth Teg

Mae Mesur Gwerth Teg SAARh13 yn golygu bod rhaid i'r rhan fwyaf o'r asedau, rhwymedigaethau ac offerynnau ariannol nad ydynt yn gyfredol gael eu prisio ar werth teg, yn aml yn ôl cyfraddau marchnad actif lle mae un ar gael. O safbwynt asedau gweithredol, mae'r safon yn cyflwyno'r cysyniad o werth teg yn seiliedig ar werth cyfredol (yn aml, gwerth mewn defnydd) ar gyfer ailbrisio Eiddo, Offer a Chyfarpar. Mae hyn yn golygu y dylai'r mesur adlewyrchu amodau'r farchnad ar gyfer y gwasanaeth neu'r swyddogaeth ar ddyddiad cyflwyno'r adroddiad. Mae'r safon yn darparu gwahanol ddulliau prisio teg ar gyfer mathau o asedau gwahanol. Yn achos asedau nad ydynt yn rhai gweithredol, h.y. asedau buddsoddi, asedau a ddelir i'w gwerthu ac asedau nad oes mwyach eu hangen, caiff y rhain eu prisio ar eu huchaf ac yn ôl y defnydd gorau y gellir ei wneud ohonynt. Mewn achos lle gellid gwneud defnydd arall ohonynt a fyddai o werth teg uwch, dyna'r gwerth teg a fyddai'n cael ei ddefnyddio ar gyfer prisio asedau nad ydynt yn rhai gweithredol. O dan y côd hwn, nid oes angen ailbrisio asedau isadeiledd yn ôl eu gwerth cyfredol. Yn lle hynny, caiff asedau isadeiledd eu prisio yn ôl y gost hanesyddol dibrisiedig.

Mae'r Awdurdod yn mesur gwerth teg ased neu rwymedigaeth drwy ddefnyddio'r rhagdybiaethau y byddai'r sawl sy'n weithredol yn y farchnad yn eu defnyddio wrth brisio ased neu rwymedigaeth, gan dybio y byddai'r rheini yn gweithredu er eu budd economaidd gorau.

8. Asedau nad ydynt yn Gyfredol (Eiddo, Offer a Chyfarpar)

Cydnabyddiaeth

Mae asedau anghyfredol - Eiddo, Offer a Chyfarpar - yn asedau ffisegol sy'n para am flwyddyn neu ragor ac sy'n cael eu defnyddio gan y Cyngor i gefnogi'r ddarpariaeth o nwyddau a gwasanaethau. Mae'r Cyngor wedi pennu isafswm ar gyfer gwariant ar asedau a fydd yn cael ei gategoreiddio fel gwariant cyfalaf. Y swm de-minimus hwn yw £10k. Caiff gwariant ar brynu, creu neu wella asedau anghyfredol ac sy'n costio £10k neu fwy ei gyfalafu ar sail croniadau ar yr amod ei fod yn cwrdd â'r diffiniad uchod o ased anghyfredol. Byddai Eiddo, Offer a Chyfarpar yn cynnwys asedau megis peiriannau, ni fyddai fel arfer yn cynnwys asedau a ddelir i'w gwerthu oherwydd, fel arfer, byddid yn disgwyl cael gwared ar y rhain o fewn 12 mis.

Gall costau'r asedau hyn gynnwys costau cychwynnol eu prynu a'u hadeiladu a chostau dilynol i wella neu i adnewyddu rhan o'r ased. Caiff unrhyw wariant arall a gyfyd yn sgil gynnal a chadw asedau o ddydd i ddydd, yn cynnwys atgyweiriadau a chynnal a chadw, ei gydnabod yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr wrth i'r costau hynny godi.

Mesur

Caiff asedau eu mesur yn y lle cyntaf ar gost, yn cynnwys:-

- y pris prynu;
- unrhyw gostau a briodolir i ddod ag ased i'r lleoliad a'r cyflwr sy'n angenrheidiol i bwrpas ei weithredu yn y dull a fwriadwyd gan reolwyr; ac
- amcangyfrif cychwynnol o gostau datgymalu a symud yr eitem ac adfer y safle y mae'r eitem arno mewn achosion lle mae'n rhaid, er mwyn defnyddio'r ased, ei hail-leoli.

Nid yw'r Cyngor yn cyfalafu costau benthyca a geir tra bo asedau'n cael eu hadeiladu.

Tybir bod cost asedau a gafaelir mewn modd ac eithrio drwy eu prynu yn gost gwerth teg, ac eithrio pan nad oes sylwedd masnachol i'r pryniant (h.y. ni fydd yn arwain at amrywiad yn llif arian y Cyngor). Yn yr achos olaf, pan afaelir ased drwy gyfnewid, cost y pryniant yw swm cario'r ased a roddir i fyny gan y Cyngor.

Yna mae'r asedau'n cael eu cario yn y Fantolen gan ddefnyddio'r seiliau mesur canlynol:-

- Isadeiledd, asedau cymunedol ac asedau sy'n cael eu hadeiladu – cost dibrisiant hanesyddol;
- Tai Cyngor – gwerth teg, a bennir gan ddefnyddio sail gwerth defnydd presennol ar gyfer tai cymdeithasol (EUV-SH);
- Swyddfeydd y Cyngor – gwerth cyfredol, a bennir gan y swm a delir am yr ased yn ei ddefnydd presennol;
- Adeiladau ysgolion – byddent yn cael eu prisio yn ôl eu gwerth cyfredol wrth gael eu defnyddio ond, oherwydd eu natur arbenigol, fe'u mesurir yn ôl cost amnewid dibrisiant;
- Asedau dros ben – y mesur gwerth cyfredol yw gwerth teg, amcangyfrifir ar y defnydd uchaf a gorau o bersbectif rhai sy'n weithgar ar y farchnad;
- Mae'r holl asedau gweithredol eraill wedi cael eu mesur yn unol â'u gwerth presennol yn seiliedig ar eu gwerth defnydd presennol (EUV). Mae hyn yn golygu mai gwerth cyfredol tir ac adeiladau fyddai'r swm a fyddai'n cael ei dalu am yr ased yn ei ddefnydd presennol. Os nad oes marchnad amlwg ar gyfer ased oherwydd ei natur arbenigol neu os nad yw'r math hwnnw o ased yn cael ei werthu'n aml, bydd yr Awdurdod yn amcangyfrif ei werth cyfredol gan ddefnyddio'r dull cost amnewidiol dibrisiedig. Er enghraifft, yn achos eiddo sy'n cynnwys tir ac adeiladau, y gost ddibrisiedig o'i amnewid byddai gwerth marchnad y tir y mae'r adeilad arno ar gyfer ei ddefnydd cyfredol ynghyd â chost gros amnewid yr adeilad llai lwfansau ar gyfer dirywiad ffisegol, darfodedigrwydd ac optimeiddio;
- Caiff asedau a dderbynnir fel rhoddion eu mesur yn y lle cyntaf yn ôl eu gwerth teg. Caiff y gwahaniaeth rhwng gwerth teg ac unrhyw bris a dalwyd ei gredydu i'r llinell Incwm a Gwariant Trethiant a Grant Amhenodol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Lle mae amodau ynghlwm wrth unrhyw asedau a gafwyd yn rhodd, caiff yr enillion eu credydu i'r Cyfrif Asedau a gafwyd yn rhodd. Lle mae enillion yn cael eu credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, cânt eu symud allan o falans y Gronfa Gyffredinol i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn;
- Lle mae rhan neu gydran o ased yn cael ei amnewid, caiff gwerth cario'r hen ran neu gydran ei ddad-gydnabod er mwyn osgoi cyfrif dwbl. Caiff gwerth y gydran newydd ei hychwanegu at y swm sy'n cario. Os nad yw'n ymarferol gwneud penderfyniad ynghylch gwerth cario'r rhan sydd wedi ei amnewid, defnyddir cost y rhan newydd fel arwydd o gost y rhan sydd wedi cael ei amnewid; a
- Os nad yw ased yn cael ei ddal i bwrpas cynhyrchu llif arian, tybir bod gwerth mewn defnydd o leiaf yn gyfartal i gost amnewid gwasanaeth potensial o'r ased.

Pan fo gan asedau nad ydynt yn eiddo oes ddefnyddiol fer neu werth isel (neu'r ddau), defnyddir sail cost hanesyddol dibrisiedig fel procsi ar gyfer gwerth teg. Fel arfer, mae 'oes defnyddiol byr' yn golygu 7 mlynedd neu lai, er gall fod yn hirach am eitemau arbenigol o offer a chyfarpar.

Rhaid ailbrisio asedau sydd wedi eu cynnwys ar y Fantolen ar eu gwerth cyfredol bob pum mlynedd i sicrhau bod eu swm cario ymlaen yn hanfodol gywir. Lle nad oes tystiolaeth seiliedig ar y farchnad o'r gwerth cyfredol, efallai y bydd y Cyngor yn amcangyfrif gwerth cyfredol gan ddefnyddio dull cost amnewid ddibrisiedig.

Daeth rheolau mynegeio newydd i rym 1 Ebrill 2025, lle mae mynegai allanol addas yn cael ei ddefnyddio yn ystod yr ail a'r bumed blwyddyn rhwng y prisiadau bob pum mlynedd ar gyfer yr asedau, fel y gweler isod.

Rhaid i'r Cyngor ddefnyddio'r mynegai allanol gorau sydd ar gael wrth fynegeio asedau rhwng prisiadau llawn. Bydd mynegai Pris Pob Tendr (TPI) BCIS yn cael ei gymhwyso i asedau sy'n cael eu gwerthuso ar cost amnewid ddibrisiedig rhwng prisiadau pum mlynedd. Defnyddir CPI neu CPIH 12 mis, Mawrth i Fawrth, ar gyfer asedau addas. Lle nad oes mynegai addas ar gyfer asedau sydd angen eu mynegeio, bydd y Cyngor yn ailbrisio'r ased penodol ym mlwyddyn 1 a blwyddyn 3 bob pum mlynedd.

- Tir ac adeiladau eraill;
- asedau gwarged;
- asedau hawl-i-ddefnyddio yn cael eu mesur ar eu gwerth cyfredol yn hytrach nag ar sail cost;
- peiriannau, cerbydau ac offer ddim yn cael eu prisio ar gost hanesyddol.

Mae'r Cyngor yn gwerthuso ei asedau Eiddo, Peiriannau ac Offer dan raglen dreigl pum mlynedd. Bydd rhai asedau'n cael eu prisio yn 2025/26, gyda'r dosbarthiadau asedau sy'n weddill yn cael eu prisio yn unol â'r rhaglen yn y blynyddoedd ariannol dilynol. Felly bydd gwahanol ddosbarthiadau asedau yn cael eu prisio bob blwyddyn, ac eithrio lle mae angen ailbrisio blynyddol, fel ar gyfer eiddo buddsoddi. Bydd asedau a brisiwyd yn 2025/26 yn cael eu hailbrisio nesaf yn 2030/31, pan fydd y cylch yn ailgychwyn. Bydd asedau newydd a adeiladwyd neu a brynwyd ar ôl y flwyddyn werthuso a drefnwyd ar gyfer eu dosbarth asedau yn cael eu prisio yn y flwyddyn y cânt eu cwblhau neu eu caffael, oni bai bod cost yn darparu sail briodol ar gyfer prisio.

Gosodir de minimis o £10k mewn perthynas â gwerth asedau o'r categorïau asedau uchod y dylid eu mynegeio. Mae hyn yn golygu na fydd mynegeio yn cael ei gymhwyso i asedau sydd â gwerth net ar bapur llai na £10k gan na fyddai'r cynnydd o'r mynegeio yn berthnasol h.y. ni fyddai'r cynnydd yn newid y farn wir a theg o brisiad yr eiddo perthnasol yn unigol nac yn gyfan gwbl. Profwyd hyn gyda mynegeion hyd at 5%. Os bydd cynnydd sylweddol yn y mynegai sy'n effeithio ar nifer o asedau a allai arwain at y de minimis gan achosi i werthoedd yr asedau fod yn sylweddol anghywir, bydd y gwerth de minimis yn cael ei ailasesu. Mae'r Cyngor yn cadw'r hawl i beidio â chymhwyso'r gwerth de minimis.

Yn unol â gofynion CIPFA, ni fydd y Cyngor yn defnyddio mynegai ar gyfer y dosbarthiadau asedau canlynol:

- Anheddau cyngor gan fod y rhain wedi'u heithrio ac yn cael eu hailbrisio bob pum mlynedd yn ôl eu gwerth mewn defnydd ar gyfer tai cymdeithasol;
- asedau seilwaith gan fod y rhain yn cael eu gwerthuso ar gost hanesyddol wedi'i dibrisio;
- asedau cymunedol oni bai bod y Cyngor wedi mabwysiadu'r opsiwn prisio;
- asedau sy'n cael eu hadeiladu sy'n cael eu prisio ar gost;
- asedau treftadaeth;
- eiddo buddsoddi y mae'n rhaid eu hailbrisio bob blwyddyn;
- Asedau nad ydynt yn eiddo sydd ag oes ddefnyddiol fyr neu werthoedd isel (neu'r ddau) lle mae awdurdodau'n dewis mabwysiadu sail cost hanesyddol wedi'i dibrisio ar gyfer dirprwy gwerth cyfredol.

Ar gyfer dosbarthiadau asedau lle nad yw mynegeio yn cael ei gymhwyso, bydd y Cyngor yn parhau i sicrhau bod gwerthoedd cario yn parhau i fod yn gywir drwy'r dull gwerthuso a drefnwyd a nodir uchod, adolygiadau diffygion blynyddol, ac ystyried unrhyw ddangosyddion o newid sylweddol mewn gwerth. Lle mae tystiolaeth y gallai gwerth cario ased fod wedi'i gamddatgan yn sylweddol, gan gynnwys o ganlyniad i newid mewn defnydd, amodau'r farchnad, cyflwr ffisegol, darfodedigaeth, neu benderfyniad i waredu'r ased, bydd y Cyngor yn trefnu gwerthusiad neu asesiad diffygion y tu allan i'r cylch prisio arferol. Bydd asedau a gadwir ar gost neu gost hanesyddol wedi'i dibrisio yn parhau i gael eu dibrisio dros eu hoes economaidd ddefnyddiol, gyda hoes ddefnyddiol a gwerthoedd gweddilliol yn cael eu hadolygu lle bo'n briodol.

Ailddosbarthu asedau – yn ystod y cyfnod pum mlynedd a gwmpesir gan raglen dreigl o werthuso, mae'n bosibl y bydd polisi neu benderfyniadau'r Cyngor yn effeithio ar gategoreiddio asedau neu y gallai fod newid yn y defnydd o ased. Gallai'r newidiadau hyn newid y gwerth, er enghraifft pan fydd y Cyngor yn penderfynu gwerthu eiddo ac yn marchnata'r eiddo'n weithredol i'w werthu. Mae'r eiddo'n cael ei symud i asedau a gadwir

i'w gwerthu ac mae hyn yn sbarduno ailbrisio'r ased, gan fod asedau eiddo yn cael eu gwerthu am werth y farchnad sydd fel arfer yn uwch na'r gwerth mewn defnydd.

Amhariad

Mae gwerth asedau'n cael eu hadolygu ar ddiwedd pob blwyddyn am arwydd o amhariad ar werth.

Mae enghreifftiau o ddigwyddiadau a newidiadau mewn amgylchiadau sy'n rhoi arwydd y gallai amhariad fod wedi digwydd yn cynnwys:-

- dirywiad sylweddol (h.y. mwy na'r disgwyl o ganlyniad i dreigl amser neu ddefnydd cyffredin) yn swm cario'r ased yn ystod y cyfnod, sy'n benodol i'r ased;
- tystiolaeth o ddarfodiad neu niwed ffisegol i ased;
- ymrwymiad gan y Cyngor i ymgymryd ag ad-drefnu sylweddol; a
- newid andwyol sylweddol yn yr amgylchedd statudol neu reoleiddiol arall y mae'r Cyngor yn gweithredu ynddo.

Pan fo arwyddion, ac amcangyfrifir bod gwahaniaethau posib yn faterol, yna amcangyfrifir swm adferadwy'r ased ac, mewn achos lle mae'r swm hwn yn llai na swm cario'r ased, cydnabyddir colled amhariad ar gyfer y diffyg.

Pan ddynodir colledion amhariad ar asedau a gawsant eu hailbrisio, cyfrifir amdanynt trwy:-

- pan mae balans o enillion ailbrisiant i'r ased yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn, nodir swm yr amhariad yn erbyn yr ased i lawr yn erbyn y balans hwnnw (i fyny at y swm o enillion cronnus);
- pan nad oes balans yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn, nodir swm yr amhariad yn erbyn yr ased i lawr yn erbyn llinell(au) y gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Pan fo colled amhariad yn cael ei wrthdroi wedyn, credydir y gwyrdroad i'r llinell(au) gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, i fyny at swm y golled wreiddiol, wedi ei addasu ar gyfer dibrisiant y byddid wedi ei godi pe na fyddai'r golled wedi ei chydnabod. Nodir unrhyw beth dros ben yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn.

Pan mae'r amhariad yn ymwneud ag ased na chafodd ei hailbrisio (h.y. ased â gwerth cario yn seiliedig ar gost hanesyddol), caiff yr amhariad ei gydnabod yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Dibrisiant

Darperir ar gyfer dibrisiant yr holl asedau Eiddo, Offer a Chyfarpar er mwyn dyrannu eu symiau dibrisio dros eu hoes ddefnyddiol. Gwneir eithriad ar gyfer asedau heb oes ddefnyddiol benodol (h.y. tir rhydd-ddaliadol) ac asedau nad ydynt eto ar gael i'w defnyddio (h.y. asedau sy'n cael eu hadeiladu). Fodd bynnag, os bydd unrhyw asedau y disgwylir i'w bywydau economaidd defnyddiol fod yn fyrrach neu'n hirach na'r cyfnodau a nodir isod, o ganlyniad i farn broffesiynol neu a ddarperir gan y gweithgynhyrchwr neu a ddangosir fel safon y diwydiant. Gellir codi dibrisiant ar fywyd economaidd defnyddiol y tu allan i'r ffiniau isod.

Cyfrifir dibrisiant ar y seiliau canlynol:-

- Adeiladau ac eithrio anheddau'r Cyngor– dyraniad llinell syth dros gyfnodau o hyd at 75 mlynedd, fel y amcangyfrifir gan y Gwerthwr, fodd bynnag gellir defnyddio mwy na 75 mlynedd os yw'r gwerthwr yn

ystyried bod gan asedau oes economaidd ddefnyddiol sy'n fwy na'r 75 mlynedd a ddefnyddir fel arfer.;

- Bydd anheddau cyngor bob amser yn cael eu cyfrifo ar ddibrisiant llinell syth er y bydd oes economaidd ddefnyddiol yr anheddau o fewn y cyfrifiad yn aros yn 50 oherwydd y buddsoddiad sylweddol bob blwyddyn yn y stoc tai
- isadeiledd – dyraniad llinell syth dros gyfnodau hyd at 45 mlynedd
- cerbydau, offer, dodrefn a chyfarpar – dyraniad llinell syth dros 5 i 15 mlynedd.

Mewn achos lle mae gan eitem o ased Eiddo, Offer a Chyfarpar cydrannau mawr y mae eu cost yn sylweddol mewn cysylltiad â chost gyfan yr eitem, dibrisir y cydrannau ar wahân.

Mae enillion ailbrisiant hefyd yn cael eu dibrisio, gyda swm sy'n cyfateb i'r gwahaniaeth rhwng gwerth presennol dibrisiant a godir ar asedau a'r dibrisiant a fyddai wedi ei godi yn seiliedig ar eu cost hanesyddol yn cael ei drosglwyddo bob blwyddyn o'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf.

Ni chodir dibrisiant yn y flwyddyn y prynir yr ased.

Pan fo gan eitem o Eiddo, Peiriannau ac Offer (Ased Nad yw'n Gyfredol) gydrannau mawr y mae eu cost yn sylweddol mewn perthynas â chyfanswm cost yr eitem, mae'r cydrannau'n cael eu dibrisio ar wahân.

Mae cymhwyso hyn yn ymarferol yn gofyn am asesiad yn erbyn y meini prawf isod, er mwyn canfod a yw:-

- Mae'r bywyd defnyddiol economaidd yn wahanol iawn i elfennau eraill yr ased h.y. 15 mlynedd neu fwy;
- Mae gwerth yr ased yn £2m neu'n fwy ac mae'r gydran dros 25% o gyfanswm gwerth yr ased;
- Mae'r bywyd defnyddiol economaidd yn wahanol iawn ond mae'r gwerth yn cynrychioli llai na 25% o gyfanswm gwerth yr ased; bydd y gydran yn cael ei nodi ar wahân os bernir, ym marn y Prisiwr, ei bod yn materol, e.e. lle mae gwerth cydran, dyweder, yn £3m (10%) o'r ased dibrisio sydd â chyfanswm gwerth o £30m.

Os yw'r ased dibrisio yn rhan o grŵp ehangach a ddelir at yr un diben, er enghraifft, canolfannau hamdden, bydd y polisi a argymhellir hwn ar gydrannau yn cael ei gymhwyso i gyfanswm y grŵp ehangach hwn ac nid i bob ased unigol sy'n dibrisio ased o fewn y grŵp.

Asedau y ceir gwared arnynt ac Asedau Anghyfredol a delir i'w Gwerthu

Mae'r asedau hyn yn cael eu marchnata'n rhagweithiol ar gyfer eu gwerthu ac mewn achosion ble y mae'r Cyngor yn disgwyl iddynt gael eu gwerthu yn y 12 mis nesaf. Fe nodir yr asedau yma ar wahân oherwydd bydd y gwerth ar y Fantolen yn cael ei adennill yn bennaf drwy werthiant yn hytrach na pharhau i'w ddefnyddio yn y dyfodol. Mae'r ased yn cael ei ailbrisio yn union cyn ei ail-gategoreiddio ac yna ei gario ar yr isaf o'r swm hwn a gwerth teg llai costau gwerthu. Caiff gwerth teg asedau anghyfredol a delir i'w gwerthu, eu mesur yn unol â'u lefel uchaf a gorau o ddefnydd. Pan fo gostyngiad dilynol i werth teg llai costau gwerthu, mae'r golled yn cael ei phostio i'r llinell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Dim ond hyd at swm unrhyw golledion a gydnabuwyd yn flaenorol yn y Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau y cydnabyddir enillion mewn gwerth teg. Ni chodir dibrisiant ar Asedau a delir i'w Gwerthu.

Os nad yw asedau bellach yn cwrdd â'r meini prawf i'w dosbarthu fel Asedau a delir i'w Gwerthu, yna cânt eu hailddosbarthu'n ôl i asedau anghyfredol a'u prisio ar yr isaf o'u swm cario cyn iddynt gael eu dosbarthu fel rhai y delir i'w gwerthu, wedi'i addasu ar gyfer dibrisiant, amorteiddiad neu ailbrisiadau a fyddai wedi cael eu cydnabod petaent ddim wedi cael eu dosbarthu fel rhai a Delir i'w Gwerthu, a'u swm adferadwy ar ddyddiad y penderfyniad i beidio gwerthu.

Nid yw asedau fydd yn cael eu gadael neu eu sgrapio yn cael eu hailddosbarthu fel Asedau a delir i'w Gwerthu.

Cael Gwared ar Asedau Anghyfredol

Pan ceir gwared ag ased neu pan gaiff ei ddigomisiynu, dilëir swm cario'r ased yn y Fantolen (os yw'n Eiddo, Offer a Chyfarpar neu Asedau a delir i'w Gwerthu) i linell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel rhan o'r budd neu'r golled ar adeg gwaredu. Caiff y gost hon ei drosglwyddo wedyn i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn.

Mae derbyniadau o warediadau (os oes rhai) yn cael eu credydu i'r un llinell yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr hefyd fel rhan o'r budd neu golled ar waredu (h.y. wedi ei netio i ffwrdd yn erbyn gwerth cario'r ased adeg cael gwared arno). Mae unrhyw enillion ailbrisiant a gronnwyd i'r ased yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn yn cael eu trosglwyddo i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf.

Mae symiau uwch na £10k a dderbynnir ar gyfer eitem a waredwyd yn cael eu categoreiddio fel derbyniadau cyfalaf ac ni fedrir ond eu defnyddio wedyn ar gyfer buddsoddiad cyfalaf newydd neu eu gosod o'r neilltu i leihau angen gwaelodol y Cyngor i fenthyca (y gofyniad Cyllido Cyfalaf). Mae derbyniadau yn cael eu neilltuo i'r Gronfa Derbyniadau Cyfalaf Wrth Gefn o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn.

Nid yw gwerth dileu gwarediadau'n cael ei godi yn erbyn y Dreth Gyngor, oherwydd darperir yn llawn ar gyfer asedau anghyfredol dan drefniadau ar wahân ar gyfer Cyllido Cyfalaf. Mae symiau'n cael eu trosglwyddo i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn.

Asedau nad oes eu hangen mwyach

Gwerth teg asedau nad oes eu hangen mwyach yw'r pris a fyddai'n cael ei dderbyn i werthu ased neu ei dalu i drosglwyddo rhwymedigaeth mewn trafodiad trefnus rhwng rhai sy'n weithgar yn y farchnad ar adeg mesur. Bydd hyn yn seiliedig ar y defnydd uchaf a gorau a amcangyfrifir gan ddefnyddio mewnbynnau Lefel 1 yn seiliedig ar ddull marchnad / dull prisio tebyg.

Asedau Treftadaeth

Asedau Treftadaeth yw'r rheini y bwriedir eu cadw mewn ymddiriedolaeth i genedlaethau'r dyfodol oherwydd eu cysylltiadau diwydiannol, amgylcheddol neu hanesyddol. Maent yn cael eu dal gan y Cyngor yn unol â'i amcanion cyffredinol i warchod treftadaeth Ynys Môn.
Mae'r Cyngor yn berchen ar nifer o asedau treftadaeth diriaethol megis adeiladau hanesyddol a gwaith celf.

Rhoddir gwerth ar Asedau Treftadaeth weithredol (h.y. rheini sydd, ynghyd â chael eu dal am eu nodweddion treftadaeth, hefyd yn cael eu defnyddio gan y Cyngor am weithgareddau arall neu i ddarparu gwasanaethau arall) a chyfrif amdanynt fel asedau gweithredol, yn yr un modd ag asedau arall o'r math cyffredinol yna (e.e. adeiladau gweithredol).

Rhoddir gwerth ar Asedau Treftadaeth ar y sail fwyaf priodol a pherthnasol i'r ased unigol neu ddosbarth yr asedau. Lle nad yw'n ymarferol i gael prisiad ar gost sy'n gymesur â'r buddiannau i ddefnyddwyr y datganiadau ariannol, mesurir yr Asedau Treftadaeth ar gost hanesyddol (llai unrhyw dibrisiant cronedig, amorteiddio a cholledion amhariad fel sy'n briodol). Lle mesurir Asedau Treftadaeth ar brisiad, fe fesurir y swm cario yn ddigon aml i sicrhau fod y prisiadau yn parhau i fod yn gyfredol, ac ar gyfnodau dim mwy na phum mlynedd. Mewn achos lle na fedrir penderfynu ar gost neu werth Ased Treftadaeth heb fynd i gost anghymesur, ni fydd yr asedau'n cael eu cydnabod yn y Fantolen. Yn lle hynny, bydd yr ased yn cael ei

datgelu yn y nodiadau i'r cyfrifon.

Pan fo Ased Treftadaeth ag oes benodol, darperir dibrisiant ar yr un sail â chategorïau eraill o asedau (am fanylion, gweler y Polisi Cyfrifo am Ddibrisiant, 8.4 uchod).

Ni ddarperir dibrisiant ar Asedau Treftadaeth sydd ag oes amhenodol a gwerth gweddilliol uchel. Dylid adolygu swm cario Ased Treftadaeth pan fo tystiolaeth o amhariad, er enghraifft, pan mae wedi dioddef dirywiad ffisegol neu wedi cael ei dorri neu pan fo amheuon newydd yn codi ynglŷn â'i ddilysrwydd. Adnabyddir unrhyw amhariad ar yr un sail â dosbarthiadau arall o ased (am fanylion gweler Polisi Cyfrifo 8.3, Amhariad). Ar hyn o bryd, nid yw'r Cyngor yn mynd ati'n weithredol i gaffael mwy o Asedau Treftadaeth, ond mae'n ymateb i gyfleoedd i wella ei bortffolio fel maent yn codi. Cedwir y casgliadau celf yn Oriel Ynys Môn, gyda gwaith cynnal a chadw'n cael ei wneud pan fo'r angen. Rhannau o'r casgliad sy'n cael ei arddangos ar unrhyw adeg, tra gellir trefnu i gael mynediad i'r gweddill. Mae'r Eiddo Treftadaeth yn cael eu rheoli a'u cynnal a'u cadw, wrth ystyried eu nodweddion treftadaeth, fel rhan o bortffolio cyffredinol y Cyngor o dir ac adeiladau.

Trin Asedau Ysgol

Cymerir yn ganiataol mai awdurdodau lleol sy'n rheoli'r ysgolion y maent yn eu cynnal. O ganlyniad, caiff asedau, rhwymedigaethau, cronfeydd wrth gefn a llif arian yr ysgolion a gynhelir gan yr Awdurdod eu cynnwys yn natganiadau ariannol y Cyngor.

Ymddiriedolwyr yr ysgol neu'r corff sefydledig sy'n berchen ar, ac yn rheoli, tir ac adeiladau ysgolion a gynorthwyir yn wirfoddol ac ysgolion sefydledig ac, o'r herwydd, ni chânt eu cynnwys ar Fantolen y Cyngor.

Caiff gwariant cyfalaf ar ysgolion cymunedol ei ychwanegu at falansau'r ysgolion hynny. Caiff balansau ysgolion unigol ar 31 Mawrth bob blwyddyn eu cynnwys ym Mantolen y Cyngor oherwydd eiddo'r Cyngor fydd unrhyw gyllidebau datganoledig i'r ysgolion sydd heb eu gwario.

I bwrpas cyfrifo, mae asedau ysgolion dan reolaeth wirfoddol ac ysgolion a gynorthwyir yn wirfoddol fel a ganlyn:-

- Ysgolion Dan Reolaeth Wirfoddol: mae'r tir wedi ei gynnwys ar y Fantolen ond nid yr adeiladau;
- Ysgolion a Gynorthwyir yn Wirfoddol: nid yw'r tir na'r adeiladau wedi eu cynnwys ar y Fantolen; ac
- Yn ychwanegol, nid yw'r tir na'r adeiladau yn Ysgol Sefydledig Caergeiliog wedi eu cynnwys ar y Fantolen oherwydd mae'r asedau hyn wedi eu breinio gydag ymddiriedolwyr yr ysgol.

9. Eiddo Buddsoddiad

Eiddo buddsoddiad yw'r tir a'r adeiladau hynny a ddefnyddir i bwrpas cynhyrchu rhent a/neu ar gyfer cynnydd cyfalaf yn unig. Nid yw'r diffiniad yn cael ei fodloni os ydyw'r eiddo'n cael ei ddefnyddio mewn unrhyw ffordd i hwyluso darparu gwasanaethau neu i gynhyrchu nwyddau neu pan fo'n cael ei ddal i'w werthu.

Mae eiddo buddsoddiad yn cael eu cydnabod pan mae'n debygol y bydd buddion economaidd cynlluniedig ar gyfer y dyfodol yn llifo i'r Awdurdod ac y gellir mesur mewn modd dibynadwy gost neu werth teg yr eiddo buddsoddiad hwnnw. Caiff eiddo buddsoddiad eu mesur yn ôl cost yn y lle cyntaf ac, wedyn, yn ôl gwerth teg, gan ddibynnu ar faint y gellid ffeirio'r ased rhwng partïon gwybodus hyd braich. Yn unol â'r Côd, rhaid prisio Eiddo Buddsoddiad yn ôl y defnydd mwyaf a gorau y gellir ei wneud ohonynt, waeth beth fo bwriadau'r Cyngor ar eu cyfer. Mae hyn yn golygu bod defnydd amgen wedi cael ei ystyried ar gyfer pob eiddo buddsoddiad ac, os byddai modd defnyddio'r eiddo i bwrpas arall a hynny'n codi ei werth teg, yna dylid defnyddio'r gwerth teg hwnnw. Nid yw'r eiddo'n cael ei ddibrisio, yn hytrach caiff eu hailbrisio'n flynyddol yn unol â SAARh13 yn ôl amgylchiadau'r farchnad ar ddyddiad y Fantolen. Mae enillion a cholledion adeg ailbrisio'n cael eu symud i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddiad yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Yr un driniaeth yn union a roddir i enillion a cholledion wrth gael gwared ohonynt.

Mae rhent a dderbynnir am eiddo buddsoddiad yn cael ei gredydu i'r llinell Incwm Cyllido a Buddsoddiad ac yn arwain at gynnydd ym malans Cronfa'r Cyngor. Fodd bynnag, dan drefniadau statudol, ni chaniateir i enillion a cholledion a geir yn sgil ailbrisio a gwerthu gael effaith ar falans Cronfa'r Cyngor. Felly, mae'r enillion a'r colledion yn cael eu symud allan o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn a'u symud i mewn i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf ac (yn achos arian gwerthiant uwch na £10k) i'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf.

10. Asedau Anniriaethol

Mae asedau anniriaethol yn asedau nad ydynt yn gyfredol, nac yn ariannol, y gellir eu hadnabod ar wahân ond nid oes ganddynt sylwedd ffisegol (er enghraifft, meddalwedd cyfrifiadurol). Caiff y rhain eu rheoli gan y Cyngor oherwydd digwyddiadau yn y gorffennol. Nid yw gwariant ar ddatblygu gwefannau'n cael ei gyfalafu pan fo'r wefan yn cael ei defnyddio'n llwyr neu'n bennaf i hyrwyddo neu i hysbysebu nwyddau'r Cyngor neu ei wasanaethau. Caiff gwariant ar asedau anniriaethol eu cyfalafu pan dybir y bydd buddiannau economaidd yn y dyfodol neu wasanaeth posib yn llifo o'r ased anniriaethol i'r Cyngor. Mae oes economaidd defnyddiol asedau anniriaethol yn cael ei benderfynu gan y gweithiwr proffesiynol perthnasol sy'n arwain ar brynu/datblygu'r ased anniriaethol. Mae oes economaidd ddefnyddiol ased anniriaethol yn fyrrach nag asedau dirweddol, er enghraifft, rhwng pump a saith mlynedd. Mae asedau anniriaethol yn cael eu hamorteiddio ar sail llinell syth dros fywyd economaidd defnyddiol yr ased.

Yn y lle cyntaf, mesurir asedau anniriaethol yn ôl y gost. Nid yw'r symiau'n cael eu hailbrisio oni bai fod modd pennu gwerth yr asedau y mae'r Cyngor yn eu dal drwy droi at y farchnad weithredol. Yn ymarferol, nid oes ased anniriaethol y mae'r Cyngor yn ei ddal yn bodloni'r maen prawf hwn ac, felly, cawn eu cario yn ôl ar gost llai amorteiddio cronedig. Mae swm dibrisiannol ased anniriaethol yn cael ei amorteiddio dros ei oes ddefnyddiol i linell(au) y gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Rhoddir prawf amhariad ar asedau anniriaethol yn flynyddol a phryd bynnag y ceir arwydd bod amhariad ar yr ased. Mae unrhyw golledion a ganfyddir yn cael eu nodi yn erbyn llinell(au) y gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Bydd unrhyw enillion neu golledion wrth gael gwared ag ased n anniriaethol eu wrth roi'r gorau iddo yn cael ei nodi yn erbyn y llinell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Pan fo gwariant ar asedau anniriaethol yn gymwys i'w ystyried fel gwariant cyfalaf i ddibenion statudol, ni chaniateir i amorteiddio, colledion amhariad nag enillion a cholledion cael gwared â'r asedau gael effaith ar Falans Cronfa'r Cyngor. Felly, mae'r enillion a'r colledion yn cael eu symud allan o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn a'u symud i mewn i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf ac (yn achos arian gwerthiant uwch na £10k) i'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf.

11. Rhestrau Stoc a Chontractau Tymor Hir

Cynhwysir rhestrau stoc yn y Fantolen yn ôl y gost neu'n ôl y gwerth gwerthu net - pa un bynnag o'r ddau sydd isaf. Mae cost rhestrau stoc yn cael ei aseinio trwy ddefnyddio fformiwla gostio 'Cyntaf i Mewn, Cyntaf Allan' (FIFO).

Rhoddir cyfrif am gontractau tymor hir trwy godi ar y Gwarged neu ar y Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau yn seiliedig ar werth y gwaith neu'r gwasanaeth a dderbynnir dan y contract yn ystod y flwyddyn ariannol.

Mae gwaith sydd yn y broses o gael ei wneud yn cael ei gynnwys yn y Fantolen yn ôl y gost.

12. Arian Parod a Chywerthoedd Arian

Cynrychiolir arian parod gan arian mewn llaw ac adneuon gyda sefydliadau ariannol sy'n ad- daladwy heb gosb ar rybudd o ddim mwy na 24 awr. Mae cywerthoedd arian yn fuddsoddiadau hynod o hylifol sy'n

aeddfedu ymhen tri mis neu lai o'r dyddiad prynu ac yn rhai y gellir eu trosi'n hawdd i symiau hysbys o arian parod heb beri unrhyw risg o bwys yn sgil newid mewn gwerth.

Yn y Datganiad Llif Arian, dangosir arian parod a chywerthoedd arian net o'r gorddrafftiau banc sy'n daladwy ar alw ac maent yn rhan hanfodol o reolaeth arian parod y Cyngor.

13. Offerynnau Ariannol

Ymrwymiadau Ariannol

Mae ymrwymiadau ariannol yn cael eu hadnabod ar y Fantolen pan ddaw'r Awdurdod yn barti i'r darpariaethau cytundebol mewn offeryn ariannol, cânt eu mesur i gychwyn ar werth teg, a'u cario ar eu cost wedi'i amorteiddio. Mae costau blynyddol i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (CIES) ar gyfer llog sy'n daladwy yn seiliedig ar swm cario'r rhwymedigaeth, wedi'i luosi â'r gyfradd llog effeithiol ar gyfer yr offeryn. Y gyfradd llog effeithiol yw'r gyfradd sy'n disgowntio'n union y taliadau arian parod a amcangyfrifir yn y dyfodol dros oes yr offeryn i'r swm y cafodd ei gydnabod arno'n wreiddiol.

Ar gyfer y mwyafrif o'r benthyciadau sydd gan yr Awdurdod, golyga hyn mai'r swm a gyflwynir yn y Fantolen yw'r prifswm yn weddill sy'n daladwy (a llog wedi cronni); a'r llog a godir i'r CIES yw'r swm sy'n daladwy am y flwyddyn yn ôl y cytundeb benthyca.

Pan fo premiymau a disgowntiau wedi eu codi i'r CIES, mae'r rheoliadau yn caniatáu i'r effaith ar Falans y Gronfa Gyffredinol gael ei thaenu dros y blynyddoedd i ddod. Mae gan yr Awdurdod bolisi o daenu'r enillion neu'r colledion dros y tymor oedd yn weddill ar y benthyciad yr oedd y premiwm yn daladwy yn ei erbyn, neu yr oedd y disgownt i'w dderbyn pan gafodd ei ad-dalu. Mae cysoniad y symiau a godir i'r CIES i'r taliad net sydd ei angen yn erbyn Balans y Gronfa Gyffredinol yn cael ei reoli trwy drosglwyddo i neu o'r Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol yn y Datganiad Symudiad yn y Cronfeydd wrth Gefn.

Asedau Ariannol

Caiff asedau ariannol eu dosbarthu yn seiliedig ar ddull dosbarthu a mesur sy'n adlewyrchu'r model busnes ar gyfer dal yr asedau ariannol a'u nodweddion llif arian. Mae tri phrif ddosbarth o asedau ariannol sef:-

- cost wedi'i amorteiddio;
- gwerth teg trwy elw neu golled (FVPL); a
- gwerth teg trwy incwm cynhwysfawr arall (FVOCI).

Model busnes yr Awdurdod yw dal buddsoddiadau er mwyn casglu llifoedd arian cytundebol.

Felly, mae asedau ariannol yn cael eu dosbarthu fel cost wedi'i amorteiddio, heblaw am y rheini nad yw eu taliadau cytundebol ar ffurf talu'r prifswm a llog yn unig (h.y. lle nad yw'r llifoedd arian ar ffurf offeryn dyled sylfaenol).

Asedau Ariannol wedi eu Mesur ar Gost wedi'i Amorteiddio

Mae asedau ariannol wedi eu mesur ar gost wedi'i amorteiddio yn cael eu hadnabod ar y Fantolen pan ddaw'r Awdurdod yn barti i'r darpariaethau cytundebol mewn offeryn ariannol, a chânt eu mesur i gychwyn ar werth teg. Wedyn cânt eu mesur ar eu cost wedi'i amorteiddio. Mae credydau blynyddol i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (CIES) ar gyfer llog sy'n dderbyniadwy yn seiliedig ar swm cario yr ased wedi'i luosi â'r gyfradd llog effeithiol ar gyfer yr offeryn. Ar gyfer y mwyafrif o'r asedau ariannol y mae'r Awdurdod yn eu dal, golyga hyn mai'r swm a gyflwynir yn y Fantolen yw'r prifswm

yn weddill y gellir ei dderbyn (ynghyd â llog wedi cronni) a'r llog a gaiff ei gredydu i'r CIES yw'r swm sydd i'w dderbyn am y flwyddyn yn y cytundeb benthyca.

Fodd bynnag, mae'r Awdurdod wedi gwneud nifer o fenthyciadau i weithwyr ar lai na chyfraddau'r farchnad (benthyciadau meddal). Mae'r Cyngor yn defnyddio cyfradd CThEM ar gyfer benthyciadau buddiol i weithwyr fel procsi ar gyfer gwerth y farchnad/cyfradd llog effeithiol. Os yw'r gwahaniaeth rhwng y gyfradd ostyngedig a'r gyfradd llog effeithiol yn fwy na £100k, caiff colled ei gofnodi ar y CIES am werth presennol y llog a fydd yn cael ei ildio dros oes yr offeryn, gan arwain at gost wedi'i amorteiddio is na'r prifswm sy'n weddill.

Caiff llog ei gredydu i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y CIES ar gyfradd llog effeithiol fymryn yn uwch na'r gyfradd a dderbynnir gan y gweithwyr, ac effaith y gwahaniaeth yw cynyddu cost wedi'i amorteiddio'r benthyciad yn y Fantolen. Mae'n ofynnol yn y darpariaethau statudol mai effaith benthyciadau meddal ar Falans y Gronfa Gyffredinol yw'r llog sy'n dderbyniadwy am y flwyddyn ariannol - mae cysoniad y symiau a gaiff eu debydu neu eu credydu i'r CIES i'r enillion net sydd ei angen yn erbyn Balans y Gronfa Gyffredinol yn cael ei reoli trwy drosglwyddo i neu o'r Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol yn y Datganiad Symudiad yn y Cronfeydd wrth Gefn.

Mae unrhyw enillion a cholledion sy'n codi pan fo ased yn cael ei ddad-gydnabod, yn cael eu credydu neu eu debydu i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y CIES.

Model Colled Credyd Disgwyliedig

Mae'r Awdurdod yn cydnabod colledion credyd disgwyliedig ar bob un o'i asedau ariannol a ddelir ar gost wedi'i amorteiddio [neu FVOCI pan fo'n berthnasol], naill ai ar sail 12 mis neu sail oes. Mae'r model colled credyd disgwyliedig ar sail oes (model symledig) hefyd yn gymwys i symiau les sy'n dderbyniadwy ac asedau contract. Dim ond colledion oes sy'n cael eu cydnabod ar gyfer symiau masnach derbyniadwy (dyledwyr) a ddelir gan yr Awdurdod.

Bydd y Cyngor hefyd yn ymestyn y drefn symledig i symiau derbyniadwy ar les a masnach ac asedau contract os oes cydran gyllido sylweddol.

Mae colledion amhariad yn cael eu cyfrifo i adlewyrchu'r disgwyliad efallai na fydd y llifoedd arian yn y dyfodol yn digwydd oherwydd gallai'r benthyciwr fethu talu ei rwymedigaethau. Mae risg credyd yn chwarae rhan hollbwysig wrth asesu colledion. Os yw risg wedi cynyddu'n sylweddol ers i offeryn gael ei gydnabod i gychwyn, caiff colledion eu hasesu ar sail oes. Os yw'r risg heb gynyddu'n sylweddol, neu os yw parhau yn isel, caiff colledion eu hasesu ar y sail colledion disgwyliedig dros 12 mis.

Mae Mân Ddyledwyr roedd y canrannau drwg dyledion canlynol yn berthnasol:-

6 mis i 1 flwyddyn: 50%;
1 flwyddyn i 2 flynedd: 75%;
Dros 2 flynedd: 100%.

Byddai canrannau uwch yn berthnasol i rai dyledwyr, gan ystyried amgylchiadau unigol, e.e. diddymiad cwmni, methdaliad personol.

Dyledwyr a gohiriwyd h.y., ffioedd preswyl y Gwasanaethau Cymdeithasol a gohiriwyd hyd nes y bydd yr eiddo yn cael ei werthu (pan fo tâl ar yr eiddo yn berthnasol), darpariaeth o 10% wedi'i chymhwyso waeth beth fo'u hoedran – er y byddai darpariaeth uwch yn gymwys o dan amgylchiadau penodol e.e. cyflwr presennol eiddo neu werth eiddo neu anghydfod.

Mae SAARh yn ei gwneud yn ofynnol i adnabod dyledion yn gynt (nid yw'r arfer cyfredol yn darparu ar gyfer dyledion yn gynt na chwe mis oed, er y byddai darpariaeth yn cael ei wneud ar gyfer amgylchiadau dyledwyr unigol sy'n hysbys e.e. methdalwr, oedran llai na hyn) ac mae'n rhaid eithrio dyledion sector cyhoeddus (ar

hyn o bryd mae dyledion ar gyfer y bwrdd iechyd lleol, praeseptwyr mawr a lleol (cynghorau)/cyrff sy'n codi trethi ac ati, a gweinyddiaethau canolog/datganoledig ac ati wedi eu cynnwys). Gan roi ystyriaeth i SAARh9, mae angen lwfansau amharu colledion diwygiedig ac fe wneir yr ystyriaethau canlynol i gyrraedd y lwfansau diwygiedig:-

Nid yw SAARh9 yn diffinio diffyg ar ddyled, ond mae'n ofynnol i sefydliad ddarparu diffiniad o'r fath sy'n gyson â'i ddibenion rheoli credyd. Defnyddir y diffiniad canlynol at ddibenion y gofyniad lwfans amharu colledion ar gyfer Mân Ddyledion, sy'n ddigon syml ac sy'n gyson â rheolaeth credyd yr Awdurdod –

Mae dyledwyr wedi diffygio ar ddyled (at ddibenion lwfans amharu colledion yng nghyswllt Mân Ddyledwyr) os nad oes taliad wedi'i dderbyn yn erbyn dyled yn y system Dyledwyr Civica (erbyn 31 Mawrth bob blwyddyn) pan fo oedran y ddyled yn fwy nag 14 diwrnod calendr o'r dyddiad pwynt treth.

Cynigir y lwfansau canlynol ar gyfer cyfnodau o hyd at chwe mis:-

- Diwrnod 1 i 14 niwrnod ar ôl codi'r anfoneb – 2%;
- 1 - 30 diwrnod ar ôl y diwrnod dyledus h.y. 15 diwrnod i 45 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth - 2.5%;
- 31 - 60 diwrnod ar ôl y diwrnod dyledus h.y. 46 diwrnod i 75 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth - 4.5%;
- 61 - 90 diwrnod ar ôl y diwrnod dyledus h.y. 76 diwrnod i 105 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth – 7.5%;
- 91 – 168 diwrnod ar ôl y diwrnod dyledus h.y. 106 diwrnod i 182 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth – 15%.

Byddai'r Cyngor wedyn yn parhau i ddefnyddio'r canrannau cyfredol ar gyfer dyledion hŷn na chwe mis o'r dyddiad pwynt treth h.y.

- 183 – 365 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth – 50%;
- 366 – 730 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth – 75%;
- 731 diwrnod neu fwy o'r dyddiad pwynt treth – 100%.

Taliadau wedi eu gohirio

O 183 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth mae'r rhain i gael eu cymhwyso ar 10% YN UNIG ac nid ar y cyfraddau uwch a ddangosir. Dim darpariaeth ar gyfer dyledion gohiriedig sy'n llai na chwech mis oed. Mae gan y Cyngor bridiannau cyfreithiol wedi'u sicrhau yn erbyn cartrefi unigolion, felly, mae'r swm ar gyfer amhariad yn is. Yr enillion neu'r golled amhariad flynyddol fydd y newid mewn colledion credyd disgwyliedig cydol oes dros y flwyddyn.

Gordaliadau Budd-daliadau Tai

Mae gan y Cyngor lwfans colledion amhariad o 90% o'r gordaliad budd-daliadau tai a waned i'r defnyddiwr gwasanaeth ar ddiwedd y flwyddyn. Mae'r lwfans colledion amhariad yn uchel oherwydd bod adnoddau ariannol unigolion sy'n derbyn budd-daliadau fel arfer yn brin ac mae'r risg o fethu ag adennill y gordaliadau budd-daliadau'n yn uchel.

Rhenti

Mae'r lwfans colledion amhariad ar gyfer dyledion rhent yn seiliedig ar y swm o arian sy'n ddyledus, gyda dyledion uwch ar ganrannau uwch oherwydd bod y risg o beidio ag ad-dalu yn cynyddu wrth i'r ddyled gynyddu. Bydd lwfans colledion amhariad yn cael ei gosod ar y symiau dyledus ym mhob band. Mae bandiau a chanrannau'r lwfans colledion amhariad fel a ganlyn:

Tenantiaid Presennol

Gwerth yr Ôl-ddyled	Lwfans Colledion Amhariad
£0.01 i £49.99	10%
£50 i £99.99	20%
£100 i £249.99	30%
£250 i £499.99	45%
£500 i £999.99	60%
>£1,000	85%

Gosodir lwfans colledion amhariad o 90% ar gyfer yr holl dyledion gan gyn-denantiaid gan fod y dyledion hyn yn llai tebygol o gael eu hadennill na chan denantiaid presennol.

Asedau Ariannol yn cael eu Mesur ar Werth Teg trwy Elw neu Golled (FVPL)

Mae asedau ariannol sy'n cael eu mesur ar werth FVPL yn cael eu hadnabod ar y Fantolen pan ddaw'r Awdurdod yn barti i'r darpariaethau cytundebol mewn offeryn ariannol, a chânt eu mesur i gychwyn a'u cario ar werth teg. Mae enillion neu golledion gwerth teg yn cael eu hadnabod wrth iddynt gyrraedd yn y Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau.

Mae mesuriadau gwerth teg yr asedau ariannol yn seiliedig ar y technegau canlynol:-

Offerynnau gyda phrisiau'r farchnad wedi'u dyfynnu – pris y farchnad offerynnau eraill gyda thaliadau sefydlog a chanfyddadwy – dadansoddiad llif arian gostyngedig.

Mae'r mewnbynnau i'r technegau mesur wedi eu categoreiddio yn unol â'r tair lefel ganlynol:-

Mewnbynnau Lefel 1 – prisiau wedi'i dyfynnu (heb eu haddasu) mewn marchnadoedd actif ar gyfer asedau yr un fath y gall yr Awdurdod gael mynediad atynt ar y dyddiad mesur.
Mewnbynnau Lefel 2 – mewnbynnau ar wahân i'r prisiau wedi'u dyfynnu sydd wedi'u cynnwys yn Lefel 1 sy'n ganfyddadwy ar gyfer yr ased, naill ai'n uniongyrchol neu'n anuniongyrchol.

Mewnbynnau Lefel 3 – mewnbynnau anghanfyddadwy ar gyfer yr ased.

Y Datganiadau Ariannol

Mae unrhyw enillion a cholledion sy'n codi pan fo ased yn cael ei ddad-gydnabod yn cael eu credydu neu eu debydu i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Asedau Ariannol ar Gael i'w Gwerthu

Nid oes gan y Cyngor asedau ariannol ar gael i'w gwerthu ac yn annhebygol o gael rhai yn y tymor byr gan ni chynhwysir yr asedau ariannol yma yn y Datganiad Strategaeth Rheoli Trysorlys 2022/23.

Darpariaethau, Rhwymedigaethau Wrth Gefn ac Asedau Wrth Gefn

14. Darpariaethau

Gwneir darpariaethau pan fo rhywbeth wedi digwydd sy'n rhoi rhwymedigaeth gyfreithiol neu ddehongliadol i'r Cyngor sy'n debygol o fod angen setliad trwy drosglwyddo buddiannau economaidd neu wasanaeth posibl, a phan fo modd darparu amcangyfrif dibynadwy o faint y rhwymedigaeth. Er enghraifft, efallai bod y Cyngor yn rhan o achos llys fyddai'n debygol o arwain yn y pen draw at wneud setliad neu dalu iawndal.

Codir darpariaethau fel traul ar y llinell gwasanaeth priodol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn y flwyddyn y daw'r Cyngor yn ymwybodol o'r rhwymedigaeth, a chânt eu mesur yn ôl yr amcangyfrif gorau ar ddyddiad y Fantolen o'r gwariant sydd ei angen i setlo'r rhwymedigaeth, gan gymryd i ystyriaeth y risgiau ac ansicrwydd perthnasol.

Pan fo taliadau'n cael eu cyflwyno, yn y diwedd, rhoddir nhw yn erbyn y ddarpariaeth a gludir yn y Fantolen. Mae setliadau amcangyfrifiedig yn cael eu hadolygu ar ddiwedd bob blwyddyn ariannol – pryd y bydd hi'n llai na thebygol y bydd angen trosglwyddo buddiannau economaidd (neu gwneir setliad llai na'r disgwyl), caiff y ddarpariaeth ei gwrthdroi a'i rhoddi mewn credyd yn ôl i'r gwasanaeth perthnasol.

Pan fo disgwyl hawlio cyfran neu'r cyfan o'r taliad i setlo'r ddarpariaeth oddi ar barti arall (e.e. oddi ar hawliad yswiriant), caiff ei gydnabod fel incwm i'r gwasanaeth perthnasol ond os oes sicrwydd go bendant y bydd ad-daliad ar gael os ydyw'r Cyngor yn setlo'r rhwymedigaeth.

Rhwymedigaethau wrth gefn

Mae rhwymedigaeth wrth gefn yn codi pan fo digwyddiad wedi cymryd lle sy'n rhoi rhwymedigaeth bosib ar y Cyngor, ond na fydd cadarnhad hyd oni fydd digwyddiadau nad oes modd eu rhagweld wedi digwydd yn y dyfodol, neu heb ddigwydd, a rheini heb fod yn gyfan gwbl dan reolaeth y Cyngor. Mae rhwymedigaethau wrth gefn hefyd yn codi mewn amgylchiadau ble byddai darpariaeth yn cael ei gwneud fel arall ond naill ai nid yw'n debygol y bydd angen all-lif o adnoddau neu ni ellir mesur maint y rhwymedigaeth yn ddibynadwy.

Ni chydnabyddir rhwymedigaethau wrth gefn yn y Fantolen, ond cânt eu datgelu mewn nodyn i'r cyfrifon petaent yn codi.

Asedau wrth gefn

Mae ased wrth gefn yn codi pan fo digwyddiad wedi cymryd lle sy'n rhoi ased bosib i'r Cyngor, ond na fydd cadarnhad hyd oni fydd digwyddiadau nad oes modd eu rhagweld wedi digwydd yn y dyfodol, neu heb ddigwydd, a rheini heb fod yn gyfan gwbl dan reolaeth y Cyngor.

Ni chydnabyddir asedau wrth gefn yn y Fantolen, ond cânt eu datgelu mewn nodyn i'r cyfrifon ble mae'n debygol y bydd mewnlif o fuddiannau economaidd neu wasanaeth posib.

15. Cronfeydd Wrth Gefn

Mae'r Cyngor yn cadw amryw o gronfeydd wrth gefn sy'n adlewyrchu i ba raddau y mae ei asedau'n fwy na'i ymrwymiadau ac unrhyw gyfyngiadau, statudol neu wirfoddol, a roddir ar y defnydd o'r balansau hyn. Mae gan y Cyngor y disgresiwn i osod o'r neilltu symiau penodol fel Cronfeydd wrth Gefn y mae'n dymuno eu clustnodi i ddibenion polisi i'r dyfodol, i ymdrin â materion wrth gefn neu i reoli llif arian. Ceir crynodeb o'r rhan yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn.

Caiff Cronfeydd wrth Gefn eu creu drwy drosglwyddo symiau o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn. Pan ceir traul sydd i'w gyllido o gronfa wrth gefn, caiff ei godi ar y gwasanaeth priodol yn y flwyddyn honno i'w sgorio yn erbyn y Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Yna trosglwyddir y gronfa wrth gefn yn ôl i Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn fel nad oes taliad net yn erbyn y Dreth Gyngor ar gyfer y gwariant. Cedwir rhai Cronfeydd wrth Gefn penodol er mwyn rheoli'r prosesau cyfrifo ar gyfer asedau nad ydynt yn gyfredol, offerynnau ariannol, buddiannau ymddeoliad a buddiannau gweithwyr ac nid ydynt yn cynrychioli adnoddau y gellir eu defnyddio i'r Cyngor - eglurir y Cronfeydd wrth Gefn hyn yn y polisïau a'r nodiadau perthnasol.

16. Cydnabyddiaeth Refeniw

Caiff refeniw ei gydnabod yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn y flwyddyn y cafodd ei ennill yn hytrach na phan gafodd yr arian ei dderbyn. Mae hyn yn ymwneud ag incwm a geir o werthu nwyddau (a gynhyrchir gan y Cyngor i ddibenion eu gwerthu neu eu prynu i bwrpas ailwerthu), darparu gwasanaethau (ac eithrio gwasanaethau a wnelont yn uniongyrchol â chontractau adeiladu), llog, breindaliadau a difidendau, trafodion nad oes modd eu cyfnewid (h.y. y Dreth Gyngor) a lle cynt yr oedd rhwymedigaeth wedi'i hadnabod (h.y. credydwr) ar ôl bodloni'r meini prawf cydnabyddiaeth refeniw.

Caiff refeniw ei gydnabod hefyd ar enillion a all godi neu beidio o weithgareddau cyffredin megis enillion ar ail-brisio asedau anghyfredol, enillion ar werthu asedau anghyfredol ac enillion ar asedau ariannol ar-gael-i'w-gwerthu. Lle mae'r Awdurdod yn gweithredu fel asiant, dim ond yr incwm a delir i'r Cyngor ar gyfer ei rôl fel asiant fydd yn cael ei gydnabod yn y cyfrifon. Ni fydd y swm sy'n gysylltiedig â'r trydydd parti (sef y prif swm) yn cael ei gynnwys yn y cyfrifon.
Mae refeniw'n cael ei gydnabod a'i fesur yn ôl gwerth teg y gydnabyddiaeth a dderbynnir. Dyma'r pris a fyddai'n cael ei dderbyn i werthu ased neu ei dalu i drosglwyddo rhwymedigaeth mewn trafodiad busnes trefnus rhwng y rhai sy'n weithgar yn y farchnad ar y dyddiad mesur. Bydd ad- daliadau a setliadau ariannol, lle'n berthnasol, yn cael eu cymryd i ystyriaeth wrth fesur gwerth teg y gydnabyddiaeth a gafwyd.

Os yw'r taliadau'n cael eu cyflwyno yn ôl telerau gohiriedig, mae'r gydnabyddiaeth a dderbynnir yn cael ei lleihau i'w gwerth presennol er mwyn sicrhau gwerth teg. Mae'r gwahaniaeth rhwng y swm hwn a chyfanswm y taliadau a dderbynnir yn cael ei gydnabod fel refeniw llog yn y Gwarged neu'r Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau. Mae derbyniadau tymor byr heb raddfa llog dynodedig yn cael eu mesur yn ôl y swm ar yr anfoneb wreiddiol pan fo effaith disgownt yn amherthnasol. Nid oes gwahaniaeth rhwng dyddiad cyflenwi a dyddiad talu yn achos trafodion digontract a rhai lle nad oes cyfnewid yn digwydd h.y. refeniw yng nghyswllt y Dreth Gyngor a threthi cyffredinol ac, felly, mesurir y trafodion hyn yn ôl y symiau llawn a dderbynnir yn eu cylch.

17. Llog Mewnol

Buddsoddir balansau arian gan y Cyngor yn unol â'i pholisïau Rheoli Trysorlys a Buddsoddi ac fe gronnir a chredydir y llog i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Credydir llog i'r cronfeydd ymddiriedol a chronfeydd trydydd parti eraill ar sail y raddfa llog cyfartaledig a enillwyd gan y Cyngor. Mae rhai cronfeydd wrth gefn yn derbyn llog trwy drosglwyddiad sydd wedi ei glandro ar yr un sail.

18. Prydlesi

Yr awdurdod fel lesddeiliad

Mae contractau'n cael eu dynodi'n brydlesi gan yr awdurdod ar sail eu manylion. Mae contractau, a rhannau o gontractau, gan gynnwys y rhai a ddisgrifir fel contractau ar gyfer gwasanaethau, yn cael eu dadansoddi er mwyn penderfynu p'un a ydynt yn rhoi'r hawl i reoli'r defnydd o ased a nodwyd, trwy gyfrwng hawliau i dderbyn, i raddau helaeth, holl fuddiannau economaidd neu wasanaeth posib yr ased hwnnw a rheoli ei ddefnydd. Mae'r Cod yn ymestyn cwmpas IFRS 16 Prydlesi er mwyn cynnwys trefniadau lle nad oes unrhyw gydnabyddiaeth yn cael ei dalu, neu lle gwneir taliadau enwol neu isel iawn.

Y mesur cychwynnol

Mae prydlesi'n cael eu cydnabod fel asedau hawl-i-ddefnyddio gydag atebolrwydd cyfatebol ar y dyddiad y mae'r ased a brydlesir ar gael i'w ddefnyddio (neu o 1 Ebrill 2024 os bydd prydlesi presennol yn trosglwyddo). Fel arfer, mae'r prydlesi am gyfnodau penodedig o fwy na blwyddyn, ond efallai y bydd opsiynau i'w hymestyn.

Yn y lle cyntaf, mae'r awdurdod yn cydnabod atebolrwydd prydles yn ôl gwerth presennol taliadau'r brydles, gan ddisgowntio trwy ddefnyddio cyfradd benthyca cynyddrannol yr awdurdod os nad yw'n bosib penderfynu ar y gyfradd llog sydd ymhlyg yn y brydles. Bydd cyfradd fenthyca gynyddrannol yr awdurdod yn seiliedig ar gyfradd blwydd-dal y Bwrdd Benthyciadau Gwaith Cyhoeddus (PWLB) ar gyfer yr un cyfnod â thymor y brydles. Mae taliadau prydles a gynhwysir yn y mesur o atebolrwydd y brydles yn cynnwys:

- taliadau sefydlog, yn cynnwys taliadau sefydlog gwirioneddol ('in-substance')
- taliadau prydles newidiol sy'n ddibynnol ar fynegai neu gyfradd, ac a fesurir yn y lle cyntaf gan ddefnyddio'r brif fynegai neu gyfradd ar y dyddiad mabwysiadu
- symiau y disgwylir iddynt fod yn daladwy o dan warant gwerth gweddilliol
- y pris gweithredol o dan opsiwn prynu y mae'r awdurdod yn gymharol sicr o'i weithredu
- taliadau prydles mewn cyfnod adnewyddu dewisol os yw'r awdurdod yn gymharol sicr o arfer opsiwn i ymestyn y brydles
- dirwyon am ddod â phrydles i ben yn gynnar, oni bai bod yr awdurdod yn gymharol sicr o beidio â dod â'r brydles i ben yn gynnar.

Mae'r ased hawl-i-ddefnyddio yn cael ei fesur yn ôl swm atebolrwydd y brydles, wedi'i addasu ar gyfer unrhyw daliadau a wnaed, ynghyd ag unrhyw gostau uniongyrchol a gafwyd er mwyn datgymalu'r ased dan sylw a'i symud oddi ar y safle, neu adfer yr ased dan sylw ar y safle, a thynnu cost unrhyw gymhellion prydles a dderbyniwyd.

Er hynny, ar gyfer prydlesi sydd â thaliadau isel iawn, taliadau enwol neu ddim taliadau o gwbl, mae'r ased yn cael ei fesur yn ôl gwerth teg.

Mesuriadau dilynol

Wedi hynny, mae'r ased hawl-i-ddefnyddio'n cael ei fesur gan ddefnyddio'r model gwerth teg. Mae'r awdurdod o'r farn bod y model cost yn ddirprwy rhesymol oni bai am:

- asedau sy'n cael eu dal o dan brydlesi anfasnachol
- prydlesi lle nad yw adolygiadau rhent o reidrwydd yn adlewyrchu amodau'r farchnad
- prydlesi sydd â thelerau o fwy na phum mlynedd nad ydynt yn cynnwys unrhyw ddarpariaeth ar gyfer adolygiadau rhent
- prydlesi lle bydd adolygiadau rhent yn cael eu cynnal ar gyfnodau o fwy na phum mlynedd.

Ar gyfer y prydlesi hyn, mae'r ased yn cael ei gario ar swm wedi'i ailbrisio. Yn y datganiadau ariannol hyn, mae asedau hawl-i-ddefnyddio sy'n cael eu dal o dan brydlesi mynegrifol wedi cael eu haddasu ar gyfer newidiadau yn y fynegai berthnasol, tra bod asedau sy'n cael eu dal o dan brydlesi taliadau isel iawn neu brydlesi lle nad oes taliad o gwbl wedi cael eu prisio gan ddefnyddio prisiau'r farchnad neu brisiau rhent ar gyfer tir neu eiddo cyfatebol.

Mae'r ased hawl-i-ddefnyddio'n cael ei ddibrisio mewn llinell syth dros gyfnod byrrach, sef tymor y brydles sy'n weddill ac oes ddefnyddiol yr ased dan sylw ar y dyddiad mabwysiadu.

Wedi hynny, mae atebolrwydd y brydles yn cael ei fesur yn ôl cost wedi'i hamorteiddio, gan ddefnyddio'r dull llog gwirioneddol. Bydd yr atebolrwydd yn cael ei ail-fesur pan fydd:

- newid yn y taliadau prydles yn y dyfodol oherwydd newid yn y mynegai neu gyfradd
- newid yn amcangyfrif y grŵp o'r swm y disgwylir iddo fod yn daladwy o dan warant gwerth gweddilliol
- yr awdurdod yn newid ei asesiad o ph'un a fydd yn arfer opsiwn i brynu, ymestyn neu derfynu, neu
- taliad prydles sefydlog gwirioneddol ('in-substance') diwygiedig.

Pan ddigwydd ail-fesuriad o'r fath, gwneir addasiad cyfatebol i swm cario'r ased hawl-i-ddefnyddio, ac mae unrhyw addasiad pellach sydd ei angen oherwydd yr ail-fesuriad yn cael ei gofnodi yn y datganiad incwm.

Eithriad ar gyfer gwerth isel a phrydles fer

Yn unol â'r hyn y mae'r Cod yn ei ganiatáu, mae'r awdurdod yn eithrio prydlesi:

- ar gyfer eitemau isel eu gwerth sydd yn costio llai na £10,000 pan fyddant yn newydd, ar yr amod nad ydynt yn ddibynnol iawn ar eitemau eraill, neu wedi eu cyplysu gydag eitemau eraill, a
- mae ganddynt dymor o lai na 12 mis (yn cynnwys y cyfnod lle na ellir canslo'r brydles ynghyd ag unrhyw opsiynau i ymestyn y mae'r awdurdod yn gymharol sicr o'u harfer, ac unrhyw opsiynau terfynu y mae'r awdurdod yn gymharol sicr o beidio eu harfer).

Gwariant ar brydlesi

Mae gwariant yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn cynnwys llog, dibrisiad llinell syth, unrhyw amhariadau ar yr ased a newidiadau yn y taliadau prydles newidiol nad ydynt wedi eu cynnwys yn y mesur o atebolrwydd yn ystod y cyfnod y digwyddodd y digwyddiad sbarduno. Mae taliadau prydles yn cael eu cofnodi fel debyd yn erbyn yr atebolrwydd. Mae rhenti ar gyfer prydlesi eitemau isel eu gwerth neu fyrrach na 12 mis yn cael eu trin fel costau.

Nid yw dibrisiant ac amhariadau'n gostau yn erbyn y dreth gyngor, gan fod darpariaeth lawn yn cael ei gwneud ar gyfer costau asedau nad ydynt yn rhai cyfredol o dan drefniadau cyllido cyfalaf ar wahân. Mae symiau felly'n cael eu neilltuo i'r cyfrif addasiadau cyfalaf o falans y Gronfa Gyffredinol yn y Datganiad ar y Symudiad yn y Cronfeydd Wrth Gefn.

Yr awdurdod fel lesydd

Mae prydlesi'n cael eu dynodi'n brydlesi cyllid os yw telerau'r brydles yn trosglwyddo, i raddau helaeth, yr holl risgiau a gwobrau yn gysylltiedig â bod yn berchen ar yr eiddo neu offer a pheiriannau o'r lesydd i'r lesddeiliaid. Mae'r holl brydlesi eraill yn cael eu dynodi'n brydlesi gweithredu.

Prydlesi Cyllid

Os yw'r awdurdod yn caniatáu prydles cyllid ar gyfer eiddo neu offer a pheiriannau, mae'r ased perthnasol yn cael ei dynnu o'r Fantolen fel gwarediad. Pan fydd y brydles yn cychwyn, mae swm cario'r ased yn y Fantolen (boed yn eiddo, offer a pheiriannau neu asedau sy'n cael eu dal i'w gwerthu) yn cael ei ddileu a'i symud i'r llinell gwariant gweithredu arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel rhan o'r elw neu golled pan waredir â'r ased. Mae enillion, sydd yn cynrychioli buddsoddiad net yr awdurdod yn y brydles, yn cael ei gofnodi fel credyd ar yr un llinell yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr a hefyd fel rhan o'r enillion neu golled pan waredir â'r ased (h.y. mae'n cael ei netio yn erbyn gwerth cario'r ased ar adeg ei waredu), ac mae ased prydles (dyledwr hirdymor) cyfatebol yn cael ei gynnwys ar y Fantolen.

Mae rhenti prydlesi derbyniadwy yn cael eu dosbarthu rhwng:

- tâl am gaffael y diddordeb yn yr eiddo - sy'n cael ei gofnodi er mwyn gostwng gwerth dyledwr y brydles (ynghyd ag unrhyw bremiymau a dderbyniwyd), ac
- incwm cyllid (wedi'i gredydu i'r llinell incwm a gwariant cyllido a buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr).

Pan waredir ag ased, ni chaniateir, trwy statud, i'r enillion sy'n cael eu credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr gynyddu balans y Gronfa Gyffredinol ac mae'n rhaid ei drin fel derbyniad cyfalaf. Os oes premiwm wedi'i dderbyn, mae'n cael ei symud o falans y Gronfa Gyffredinol i'r gronfa derbyniadau cyfalaf yn y Datganiad ar y Symudiad yn y Cronfeydd Wrth Gefn. Os yw'r swm sy'n ddyledus mewn perthynas ag ased y brydles yn cael ei setlo trwy dalu rhenti yn ystod blynyddoedd ariannol yn y dyfodol, mae'n cael ei symud o falans y Gronfa Gyffredinol i'r gronfa derbyniadau cyfalaf gohiriedig yn y Datganiad ar y Symudiad yn y Cronfeydd Wrth Gefn. Pan dderbynnir y rhenti yn y dyfodol, mae'r elfen ar gyfer y derbyniad cyfalaf ar gyfer gwaredu'r ased yn cael ei ddefnyddio i ostwng gwerth dyledwr y brydles. Ar yr adeg hon, mae'r derbyniadau cyfalaf a ohiriwyd yn cael eu trosglwyddo i'r gronfa derbyniadau cyfalaf.

Pan fydd ased yn cael ei waredu, nid yw'r gwerth sy'n cael ei ddileu yn gost yn erbyn y dreth gyngor, gan fod darpariaeth lawn yn cael ei wneud ar gyfer costau asedau nad ydynt yn asedau cyfredol o dan drefniadau ar wahân ar gyfer cyllido cyfalaf. Mae symiau'n cael eu priodoli, felly, i'r cyfrif addasiadau cyfalaf o falans y Gronfa Gyffredinol yn y Datganiad ar y Symudiad yn y Cronfeydd Wrth Gefn.

Prydlesi Gweithredu

Os yw'r awdurdod yn caniatáu prydles gweithredu ar gyfer eiddo neu offer a pheiriannau, mae'r ased yn cael ei gadw ar y Fantolen. Mae incwm rhent yn cael ei gofnodi fel credyd ar y llinell gwariant gweithredu arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Mae unrhyw gredyd yn cael ei wneud ar sail llinell syth dros oes y brydles, neu i'r gwasanaeth unigol os yw'n cael ei gychwyn gan wasanaeth, hyd yn oed os nad yw'n cyd-fynd â phatrwm taliadau (e.e. mae premiwm yn cael ei dalu ar gychwyn y brydles). Mae costau uniongyrchol cychwynnol yn gysylltiedig â negodi a threfnu'r brydles yn cael eu hychwanegu at swm cario'r ased perthnasol a chodir amdanynt fel cost dros gyfnod y brydles ar yr un sail ag incwm rhent.

19. Taliadau i Refeniw ar gyfer Asedau Anghyfredol

Mae gwasanaethau a gwasanaethau cefnogol yn gyfrifol am y symiau canlynol er mwyn cofnodi gwir gost dal asedau anghyfredol yn ystod y flwyddyn:-

- Dibrisiant asedau a ddefnyddir gan y Gwasanaeth;
- Ailbrisio a cholledion amhariad ar asedau a ddefnyddir gan y gwasanaeth lle nad oes unrhyw enillion cronedig yn y Gronfa Ailbrisio wrth Gefn y gellir dileu'r colledion yn ei herbyn; a
- Amorteiddio asedau anniriaethol sydd i'w priodoli i'r gwasanaeth.

Nid yw'n ofynnol i'r Cyngor godi'r dreth gyngor i dalu am y costau hyn. Fodd bynnag, mae'n ofynnol i neilltuo cyfraniad blynyddol o refeniw tuag at ei ofyniad benthyca cyffredinol. Felly, disodlir y costau hyn gan y Ddarpariaeth Refeniw Isaf (MRP) trwy drafodyn addasu gyda'r Cyfrif Addasu Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiadau mewn Cronfeydd wrth Gefn ar gyfer y gwahaniaeth rhwng y ddau.

Cyhoeddodd Llywodraeth Cymru reoliadau newydd yn 2008/09 sy'n ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol yng Nghymru wneud darpariaeth ddarbodus ar gyfer MRP, gan gynnwys opsiwn i ddarparu MRP dros oes ased. Mae'r polisi hefyd yn caniatáu gohirio'r MRP tan y comisiynir yr ased.

Cyfrifir darpariaeth y Cyfrif Refeniw Tai (CRT) yn hanesyddol fel 2% o Ofyniad Cyllido Cyfalaf (CFR) CRT. Yn 2015, newidiodd Llywodraeth Cymru'r penderfyniad i ganiatáu mwy o opsiynau ar sut i gyfrifo cost MRP CRT. Argymhellwyd y bydd defnyddio’r dull oes ased yn rhoi'r NPV uchaf ar gyfer benthyciadau gyda chefnogaeth a digefnogaeth, a’r opsiwn mwyaf fforddiadwy ar gyfer cenedlaethau presennol a’r dyfodol yw’r opsiwn lle mae’r blwydd-dal yn seiliedig ar oes ased 60 mlynedd gan ddefnyddio cyfradd fenthyca ar gyfartaledd y Cyngor o 4.58%. Felly, ar gyfer benthyciadau CRT gyda chefnogaeth a digefnogaeth mae’r dull oes ased dros gyfnod o 60 mlynedd ar gyfradd llog o 4.58% yn cael ei weithredu o 1 Ebrill 2022. Bydd hyn yn caniatáu dull mwy darbodus na’r dull cyfredol gan y bydd CFR yn cymryd 60 mlynedd i leihau i sero yn hytrach na 300.

Cofnodir trafodion mewn perthynas ag eiddo buddsoddi yn erbyn llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsodd yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

20. Grantiau a Chyfraniadau’r Llywodraeth

P’un a ydynt yn cael eu talu ar gyfrif, trwy randaliadau neu fel ôl-ddyledion, cydnabyddir grantiau llywodraeth a chyfraniadau a rhoddion trydydd parti fel rhai sy’n ddyledus i’r Cyngor pan fo sicrwydd rhesymol:-

- y bydd y Cyngor yn cydymffurfio â’r amodau sydd ynghlwm â’r taliadau; ac
- y derbynnir y grantiau neu gyfraniadau.

Ni chaiff symiau a gydnabyddir fel rhai sy’n ddyledus i’r Cyngor eu credydu i’r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr hyd nes bydd yr amodau sydd ynghlwm i’r grant neu’r cyfraniad yn cael eu bodloni. Amodau grant yw’r gofynion y mae’n rhaid eu diwallu er mwyn bod yn gymwys i dderbyn y grant, er enghraifft, adeiladu ysgol neu allbynnau allweddol a benodir o fewn yr amdodau. Mae unrhyw arian a roddwyd fel grantiau a chyfraniadau, a’r amodau perthnasol heb eu bodloni, yn cael eu cario yn y Fantolen fel credydwyr. Pan fo’r amodau’n cael eu bodloni, mae’r grant neu’r cyfraniad yn cael ei roddi fel credyd yn y llinell gwasanaeth perthnasol (grantiau a chyfraniadau refeniw priodoladwy) neu fel Trethiant ac Incwm Grant Amhenodol (grantiau refeniw heb eu hamgáu a’r holl grantiau cyfalaf) yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Pan fo grantiau cyfalaf yn cael eu credydu i’r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, maent yn cael eu gwyrdroi o Balans Cronfa’r Cyngor drwy’r Datganiad o’r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn. Pan fo grant heb ei ddefnyddio eto i gyllido gwariant cyfalaf, mae’n cael ei symud i’r Grantiau Cyfalaf Wrth Gefn Na Chawsant Eu Defnyddio. Pan fo wedi’i ddefnyddio, mae’n cael ei symud i’r Cyfrif Addasu Cyfalaf. Mae’r symiau yn y Grantiau Cyfalaf Wrth Gefn Na Chawsant Eu Defnyddio yn cael eu trosglwyddo i’r Cyfrif Addasu Cyfalaf unwaith y cânt eu defnyddio i gyllido gwariant cyfalaf.

Mae rhai cyrff sy’n rhoddi grantiau yn gosod cyfyngiadau neu’n pennu i ba bwrpas y gellir defnyddio’r grant ond nid ydynt yn dweud a fydd angen ad-dalu’r grant ai peidio.

21. Gwariant Refeniw a Gyllidir gyda Chyfalaf Dan Statud (REFCUS)

Mae gwariant yr aethpwyd iddo yn ystod y flwyddyn y gellir ei gyfalafu dan ddarpariaethau statudol ond yn wariant nad yw’n creu ased anghyfredol wedi ei godi fel gwariant i’r gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn y flwyddyn. Pan fo’r Cyngor wedi penderfynu cwrdd â chost y gwariant hwn o adnoddau cyfalaf presennol neu trwy fenthyca, mae trosglwyddiad yn y Datganiad o’r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn o Falans Cronfa’r Cyngor i’r Cyfrif Addasu Cyfalaf yna’n gwyrdroi’r symiau a godwyd fel

nad oes effaith ar lefel y Dreth Gyngor.

22. Gorbenion a Gwasanaethau Cefnogol

Mae costau gorbenion a gwasanaethau cefnogol yn cael eu codi ar y gwasanaethau hynny sy'n cael y buddiant o'r cyflenwad neu o'r gwasanaeth yn unol â threfniadau'r Awdurdod ar gyfer atebolrwydd a pherfformiad ariannol ar gyfer y pwrpas o gyfrifyddu cost llawn ar gyfer dychweliadau ystadegol statudol, er enghraifft, dychweliadau blynyddol RA a RO'r Llywodraeth. Fodd bynnag, ar gyfer monitro'r gyllideb a'r cyfrifon blynyddol statudol, fe eithrir ad-daliadau ac fe adroddir ar wasanaethau corfforaethol a chefnogol fel cylchrannau gwasanaeth ac fe'i delir yn gyfrifol am reolaeth cyllideb.

23. Arian Tramor

Mae gan y Cyngor nifer o gynlluniau a gaiff gymorth grant o Ewrop lle mae'r grantiau efallai'n cael eu dyrannu mewn Ewros (mai nifer y cynlluniau hyn yn lleihau). Agorwyd cyfrif banc Ewro i gefnogi'r cynlluniau hyn. Caiff y balans ar y cyfrif hwn ar ddiwedd y flwyddyn ei drosi yn ôl y cyfraddau cyfnewid fel yr oeddynt ar 31 Mawrth, gyda'r enillion neu'r colledion canlyniadol yn cael eu cydnabod yn y linell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

24. Buddiannau'r Gweithwyr

Buddiannau sy'n daladwy yn ystod cyflogaeth

Y buddiannau tymor byr i'r gweithwyr yw'r rheini sy'n cael eu talu cyn pen 12 mis i ddiwedd y flwyddyn - buddiannau megis cyflogau wythnosol a misol, gwyliau blynyddol gyda thâl, absenoldeb gwaeledd gyda thâl, taliadau bonws a buddiannau heblaw arian i'r gweithwyr presennol a'r rheini'n cael eu cydnabod fel treuliau i'r gwasanaethau yn ystod y flwyddyn pryd y rhydd y gweithwyr wasanaeth i'r Cyngor. Darperir ffigwr cronnus ar gyfer costau hawliadau gwyliau (neu unrhyw fath o absenoldeb, e.e. amser i ffwrdd *in lieu*) a enillwyd gan weithwyr a'r rheini heb eu cymryd cyn diwedd y flwyddyn a hawl ganddynt i'w cario drosodd i'r flwyddyn ariannol ddilynol.

Mae'r ffigwr cronnol yn seiliedig ar y cyfraddau perthnasol i gyflogau wythnosol a misol yn y flwyddyn gyfrifo ddilynol, sef pryd y bydd y gweithiwr yn cymryd y budd. I atal amrywiadau gael effaith ar y Dreth Gyngor, mae'r newidiadau blwyddyn ar flwyddyn yn y gost a gynhyrchir gan y cronni yma'n cael ei godi yn erbyn Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau, ond wedyn caiff ei wyrdroi trwy'r Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn i'r Cyfrif Addasu Absenoldebau Cronnol, fel bod buddiannau gwyliau yn cael eu codi yn erbyn refeniw yn ystod y flwyddyn ariannol y mae'r absenoldeb gwyliau'n digwydd ynddi.

Nid yw'r Cyngor yn rhoddi buddiannau tymor hir i weithwyr h.y. y rheini nad oes disgwyl y byddant yn cael eu talu neu eu setlo cyn pen 12 mis i ddyddiad y Fantolen.

Buddiannau Terfynu

Buddiannau terfynu yw'r symiau sy'n daladwy o ganlyniad i benderfyniad gan y Cyngor i ddod â chyflogaeth swyddog i ben cyn y dyddiad ymddeol cyffredin neu benderfyniad swyddog i dderbyn diswyddo gwirfoddol. Codir y buddiannau hyn ar sail gronnol i'r llinell gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr pan na fedr y Cyngor mwyach dynnu'n ôl y cynnig o'r buddiannau hynny neu mewn achosion lle mae'r Awdurdod yn cydnabod costau ailstrwythuro.

Pan fo buddiannau terfynu'n golygu ychwanegu at bensiynau (fel arfer ar ffurf blynyddoedd ychwanegol), mae darpariaethau statudol yn mynnu bod y swm sy'n daladwy gan yr Awdurdod i'r gronfa bensiwn neu bensiynwyr yn ystod y flwyddyn, yn hytrach na'r swm a gyfrifiwyd yn unol â'r safonau cyfrifo perthnasol, yn cael ei godi ar Falans y Gronfa Gyffredinol. Yn y Datganiad o'r Symudiadau mewn Cronfeydd Wrth Gefn, mae angen symud arian i mewn ac allan o'r Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Pensiynau er mwyn cael gwared â'r debydau a'r credydau tybiannol ar gyfer ychwanegiadau pensiwn a dalwyd fel buddiannau ar adeg terfynu cyflogaeth a rhoi yn eu lle ddebydau ar gyfer yr arian a dalwyd i'r gronfa bensiwn a phensiynwyr ac unrhyw

symiau sy’n daladwy ond sydd heb eu talu ar ddiwedd y flwyddyn.

Buddiannau Ôl-Gyflogaeth

Mae gan weithwyr y Cyngor hawl i fod yn aelodau o ddau gynllun pensiwn sydd ar wahân i’w gilydd:-

- Cynllun Pensiwn Athrawon, a weinyddir gan Capita Teachers’ Pensions ar ran yr Adran Addysg; a
- Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol, a weinyddir gan Gyngor Gwynedd.

Mae’r ddau gynllun yn darparu buddiannau diffiniedig i aelodau (lwmp swm ymddeol a phensiwn), a enillwyd tra oedd gweithwyr yn gweithio i’r Cyngor.

Cynllun Pensiwn Athrawon

Oherwydd trefniadau cynllun yr athrawon, nid yw’n bosib fel arfer priodoli’r atebolrwydd am y buddiannau hyn i’r Cyngor. Felly, mae cyfrif am y cynllun fel petai’n gynllun cyfraniadau diffiniedig ac nid oes yn y Fantolen gydnabyddiaeth yng nghyswllt unrhyw atebolrwydd i dalu buddiannau yn y dyfodol. Codir yn erbyn y llinell Gwasanaeth Dysgu Gydol Oes yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yng nghyswllt cyfraniadau’r cyflogwr sy’n daladwy i’r Asiantaeth Pensiwn Athrawon yn y flwyddyn.

Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol

Gall unrhyw weithwyr (ac eithrio athrawon) a Chynghorwyr, yn amodol ar feini prawf cymhwyso penodol, ymuno gyda’r Cynllun Pensiwn ar gyfer Llywodraeth Leol. Enw’r Cynllun yw Cronfa Bensiwn Gwynedd a chaiff ei gweinyddu gan Gyngor Gwynedd yn unol â Rheoliadau Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol 2013 ar ran y cyflogwyr sy’n rhan ohono. Yn unol â Safona Cyfrifo Rhyngwladol (SCRh19), mae’r Cynllun ar gyfer Llywodraeth Leol yn cael ei gyfrif fel cynllun buddiannau diffiniedig.

Mae'r rhwymedigaethau i Gynllun Pensiwn Gwynedd a briodolir i'r Cyngor yn cael eu cynnwys yn y Fantolen yn ôl dull actiwaraidd gan ddefnyddio'r dull uned rhagamcanedig - h.y. asesiad o'r taliadau a wneir yn y dyfodol yng nghyswllt buddiannau ymddeoliad a enillwyd hyd yma gan y gweithwyr, yn seiliedig ar ragdybiaethau yng nghyswllt cyfraddau marwolaeth, cyfraddau trosiant y gweithwyr, ayyb., a hefyd ar ragamcanion yng nghyswllt enillion rhagamcanedig y gweithwyr presennol.

Rhoddir disgownt yn erbyn y rhwymedigaethau i lawr i'w gwerth yn ôl prisiau cyfredol, gan ddefnyddio cyfradd ddisgownt real, yn seiliedig ar raddfa dychweliad arwyddol ar fondiau Llywodraeth y DU wedi ei addasu ar gyfer ychwanegiad at y cynnyrch sy’n adlewyrchu’r risg ychwanegol sydd ynghlwm wrth ddefnyddio cynnyrch Bondiau Corfforaethol AA - a adwaenir fel taeniad credyd.

Mae asedau Cronfa Bensiwn Gwynedd a briodolir i'r Cyngor wedi'u cynnwys yn y Fantolen yn ôl eu gwerth teg:-

- Stociau a ddyfynnir - pris bid presennol;
- Stociau heb eu dyfynnu - amcangyfrif proffesiynol;
- Stociau fesul uned - pris bid bresennol; ac
- Eiddo – eu gwerth ar y farchnad.

Mae'r newid yn y rhwymedigaethau pensiwn net yn cael ei ddadansoddi fesul pedwar rhan:-

a) Costau gwasanaeth cyfredol - cynnydd yn y rhwymedigaethau oherwydd nifer y blynyddoedd o wasanaeth a enillwyd eleni - wedi ei ddyrannu yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr i’r gwasanaethau y mae'r gweithwyr yn gweithio iddynt.

b) Costau gwasanaeth y gorffennol - y cynnydd yn y rhwymedigaethau oherwydd penderfyniadau a wnaed eleni ac effaith y rheini yn ymwneud â nifer y blynyddoedd o wasanaeth a enillwyd ym mlynyddoedd y gorffennol - debyd i Warged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel rhan o'r Costau na Ddosberthir. Llog net ar yr ymrwymiad net o ran buddiannau diffiniedig, h.y. y costau llog net i'r Cyngor - mae'r newid yn ystod y cyfnod yn yr ymrwymiad net o ran buddiannau diffiniedig sy'n codi o dreigl amser yn cael ei godi i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Mae hyn yn cael ei glandro drwy ddefnyddio'r gyfradd ddisgowntio a ddefnyddiwyd i fesur yr ymrwymiad o ran buddiannau diffiniedig ar ddechrau'r cyfnod, i'r ymrwymiad net diffiniedig ar ddechrau'r cyfnod (gan gymryd i ystyriaeth unrhyw newidiadau yn yr ymrwymiad o ran buddiannau diffiniedig net (yr ased) yn ystod y cyfnod fel canlyniad cyfraniadau a thaliadau buddiannau).

c) Atebolrwydd budd-dal (ased) yn ystod y cyfnod o ganlyniad i gyfraniadau a thaliadau budd-daliadau).

d) Ail-fesuriad yn cynnwys:-

- Yr enillion ar asedau'r cynllun (ac eithrio unrhyw symiau sydd eisoes wedi'u cynnwys yn y llog net ar fuddiannau net diffiniedig) sy'n cael ei godi i'r Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Pensiynau fel Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall;
- Enillion a Cholledion Actiwaraidd - newidiadau yn yr ymrwymiadau pensiwn net sy'n codi am nad yw'r digwyddiadau yn cyfateb i'r rhagdybiaethau a wnaed yn y prisiad actiwaraidd diwethaf neu oherwydd bod yr actiwarïaid wedi diweddaru eu rhagdybiaethau. Mae hyn yn cael ei godi i'r Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Pensiynau fel Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall.

e) Cyfraniadau a dalwyd i Gronfa Bensiwn Gwynedd - arian parod a dalwyd i mewn fel cyfraniadau'r cyflogwr i'r gronfa bensiwn fel setliad o rwymedigaethau; heb ei gyfrif fel traul.

Mewn perthynas â buddiannau ymddeol, mae darpariaethau statudol yn mynnu bod y swm sy'n daladwy gan yr Awdurdod i'r gronfa bensiwn neu'n uniongyrchol i'r pensiynwyr yn ystod y flwyddyn, yn hytrach na'r swm a gyfrifwyd yn unol â'r safonau cyfrifo perthnasol, yn cael ei godi ar Falans y Gronfa Gyffredinol. Yn y Datganiad o'r Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn, mae angen symud arian i mewn ac allan o'r Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Pensiynau er mwyn cael gwared â'r debydau a'r credydau tybiannol ar gyfer buddiannau ymddeol a rhoi yn eu lle ddebydau ar gyfer yr arian a dalwyd i'r gronfa bensiwn a phensiynwyr ac unrhyw symiau sy'n daladwy ond sydd heb eu talu ar ddiwedd y flwyddyn. Mae'r balans negyddol yn y Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Pensiynau felly'n fesur o'r manteision i'r Gronfa Gyffredinol yn sgil yr arfer o gyfrif am fuddiannau ymddeol ar sail llif arian yn hytrach na phan enillir buddiannau gan weithwyr.

Buddiannau Dewisol

Yn ogystal, mae gan y Cyngor rai pwerau cyfyngedig i dalu buddiannau ymddeoliad dewisol pan fo gweithwyr yn ymddeol yn gynnar. Mae unrhyw rwymedigaethau y tybir eu bod am godi yn sgil rhoi dyfarniad i unrhyw aelod o staff (gan gynnwys athrawon) yn cronni yn ystod blwyddyn y penderfyniad a gwneir cyfrif amdanynt gan ddefnyddio'r un polisïau â'r rheini a ddefnyddir yng nghyswllt Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol.

25. Eitemau Eithriadol

Lle mae hynny'n berthnasol a lle mae eitemau o incwm a gwariant yn sylweddol yng nghyswllt y cyfrifon yma, caiff natur a swm yr eitemau eu datgelu ar wahân naill ai ar wyneb y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr neu yn y nodiadau ar y cyfrifon, gan ddibynnu ar arwyddocâd yr eitemau o ran cael dealltwriaeth o berfformiad ariannol y Cyngor.

26. Cyfrifo am TA (Trethi Annomestig)

Gan fod y Cyngor yn gweithredu fel asiant ar gyfer casglu incwm TA, nid yw'n cynnwys y sefyllfa ariannol o ran y trethdalwyr ac nid yw ond yn adrodd ar y sefyllfa ariannol net gyda Llywodraeth Cymru yn ei Fantolen. Felly, os ydi'r swm a gesglir gan yr Awdurdod oddi ar drethdalwyr TA (net y gost o lwfans casglu) yn fwy na delir i Llywodraeth Cymru ar 31 Mawrth, mae'r swm sydd heb ei dalu eto i Lywodraeth Cymru in cael ei gynnwys yn y Fantolen fel credydwr. Yn yr un modd, os yw'r arian a dalwyd i Llywodraeth Cymru yn fwy na'r arian a gasglwyd gan drethdalwyr TA (net y gost o lwfans casglu), mae'r swm dros ben yn cael ei gynnwys yn y Fantolen fel dyledwr. Mae'r Cyngor yn cadw cofnod o ddyledion TA, lwfansau amhariad, rhagdaliadau a gordaliadau yn ei gofnodion cyfrifon sylfaenol; fodd bynnag, i ddiben y cyfrifon terfynol, caiff y balansau hyn eu cyfuno'n un cyfrif asiantaeth, gyda'r ffigyrau ar gyfer dyledwyr/credydwyr yn ymddangos fel ffigwr net ar gyfer y gronfa genedlaethol. Cost y lwfans casglu a dderbynnir gan Gyngor Sir Ynys Môn yw incwm y Cyngor sy'n bilio a chaiff ei gynnwys yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Nid yw'r arian a gasglwyd gan drethdalwyr TA yn cael ei gynnwys yn y Datganiad Llif Arian heblaw am yr arian a ddelir yn ôl mewn perthynas â'r lwfans casglu. Mae unrhyw wahaniaeth rhwng yr arian a gasglwyd oddi wrth drethdalwyr TA â'r arian sydd yn cael ei dalu i'r Gronfa Drethi Annomestig yn cael ei gynnwys o fewn y gweithgareddau ariannol yn Natganiad y Llif Arian.

27. Incwm a Gwariant Asiantaeth

Yn unol ag amryfal bwerau statudol, gall Cynghorau gytuno gydag awdurdodau lleol eraill, cwmnïau dŵr ac adrannau'r llywodraeth i wneud gwaith ar eu rhan. Caiff y corff sy'n gwneud y gwasanaethau asiantaeth ei ad-dalu gan y corff cyfrifol hyd at swm a gymeradwywyd ynghyd ag unrhyw gyfraniad y cytunwyd arno tuag at gostau gweinyddol. Dim ond y symiau sy'n gysylltiedig â'r Cyngor, er enghraifft y ffioedd a gafwyd am ddarparu gwasanaethau'r asiantaeth, fydd yn cael eu cynnwys yn Natganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr y Cyngor.

DATGANIAD ARIANNOL ATODOL

CYFRIF REFENIW TAI (CRT)

Datganiad Incwm a Gwariant am y flwyddyn yn diweddu 31 Mawrth 2026

	2025/26 £'000	2024/25 £'000
Gwariant		
Rheoli a Chynnal a Chadw - Atgyweirio a Chynnal a Chadw	6,417	6,183
Rheoli a Chynnal a Chadw - Goruchwylio a Rheoli	6,878	6,508
Rhenti, Ardrethi, Trethi a Thaliadau Eraill	133	102
Dibrisiant, Amhariad a Cholledion Ailbrisio Asedau Anghyfredoll	3,696	3,700
Costau Rheoli Dyled	12	12
Symudiad yn y Ddarpariaeth Amhariad ar gyfer Drwg Dyledion	(15)	153
Symudiad yng Nghroniad Absenoldebau Cronedig	16	(76)
Addasiad Cyfrifed IAS19	(486)	(120)
Cyfanswm Gwariant	**16,651**	**16,462**
Incwm		
Rhenti Preswyl	(23,067)	(22,184)
Rhenti Dibreswyl	(266)	(264)
Taliadau am Wasanaethau a Chyfleusterau	(264)	(176)
Cyfraniadau tuag at Wariant	(212)	(292)
Arall	(116)	(167)
Cyfanswm Incwm	**(23,925)**	**(23,083)**
Gwariant Net Gwasanaethau CRT fel yn Natganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yr Awdurdod Cyfan	**(7,274)**	**(6,621)**
Cyfran Gwasanaethau CRT o'r Costau Craidd Corfforaethol a Democrataidd	**89**	56
Gwariant Net Gwasanaethau CRT	**(7,185)**	**(6,565)**
Cyfran Gwasanaethau CRT o'r Incwm a Gwariant Gweithredol yn Natganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yr Awdurdod Cyfan		
(Ennill) / collad ar werthu Asedau Anghyfredol CRT	-	211
Cost llogau pensiwn net	(600)	27
Llog Taladwy a Thaliadau Cyffelyb	1,344	1,380
Llog ac Incwm o Fuddsoddiad	(162)	(385)
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau Derbyniadwy:	-	-
- Lwfans Atgyweiriadau Mawr	(3,581)	(3,816)
- Arall	(8,598)	(13,614)
Gwarged am y Flwyddyn ar Wasanaethau CRT	**(18,782)**	**(22,762)**

Datganiad Symudiadau ar Falans y CRT

Eitemau a gynhwysir yn y Cyfrif Incwm a Gwariant CRT ond a eithriwyd o'r symudiad ar Falans CRT am y flwyddyn

	2025/26 £'000	2024/25 £'000
Balans y CRT ar ddiwedd y Cyfnod Adrodd Blaenorol	**(7,977)**	**(8,189)**
Diffyg/(Gwarged) am y Flwyddyn ar Wasanaethau CRT	(18,782)	(22,762)
Addasiadau rhwng Seiliau Cyfrifo ac Cyllido yn ôl Statud	23,696	22,974
Gostyngiad/(Cynnydd) Net cyn Trosglwyddiadau i / o Gronfeydd Wrth Gefn	**4,914**	**212**
Trosglwyddiadau i / (o) Gronfeydd Wrth Gefn Clwsnodedig	-	-
Gostyngiad/ (Cynnydd) Net yn y Flwyddyn ar y CRT	**4,914**	**212**
Addasiad i gronfeydd wrth gefn	**-**	**-**
Balans y CRT ar ddiwedd y Cyfnod Adrodd Cyfredol	**(3,063)**	**(7,977)**

NODIADAU AR Y CYFRIF REFENIW TAI (CRT)

NODYN 1 – CYFRIF REFENIW TAI

Mae'r Cyfrif Refeniw Tai yn gofnod o wariant ar, ac incwm o, ddarparu tai Cyngor lleol, ac mae ffurf a chynnwys y Cyfrif yn cael ei ragnodi gan statud. Mae'r Cyfrif Refeniw Tai yn cael ei "amgáu" a rhaid iddo fod yn hunangynhaliol. Mae cyfraniadau i ac o'r Cyfrif Refeniw Tai (e.e. o Gronfa'r Cyngor) yn cael eu cyfyngu i amgylchiadau arbennig.

NODYN 2 – STOC TAI

Ar 31 Mawrth 2026, roedd y nifer o dai yn 4,026, sy'n gynnydd o 46 eiddo o blwyddyn 2024/25. Mae'r dadansoddiad yn ôl math o dŷ fel a ganlyn:

	31 Mawrth 2026	31 Mawrth 2025
Stoc y Cyngor		
Tai	2,162	2,137
Tai Unllawr	1,069	1,065
Fflatiau	787	770
Fflatiau un ystafell	8	8
Cyfanswm Stoc y Cyngor	**4,026**	**3,980**

NODYN 3 – GWARIANT CYFALAF CYFRIF REFENIW TAI

	2025/26 £'000	2024/25 £'000
Gwariant Cyfalaf		
Tir	593	1,388
Anneddau	22,281	24,496
Arall - Cyfleusterau Anabledd ac Addasiadau	499	474
Arall - Adeiladau Swyddfa	-	229
Arall - Cyfleusterau Gofal Cymdeithasol	1,209	909
Arall - Garejys	163	103
Arall - Cerbydau	369	-
Arall - Meysydd Parcio	-	99
Cyfanswm	**25,114**	**27,698**
Ffynonellau Cyllido		
Grantiau llywodraeth a chyfraniadau eraill	(12,179)	(17,430)
Derbyniadau cyfalaf	-	(1,141)
Cyllido Refeniw Uniongyrchol	(12,935)	(9,127)
Cyfanswm	**(25,114)**	**(27,698)**

Defnyddiwyd y Lwfans Atgyweiriadau Mawr o £3.581m ar gyfer 2025/26 yn llawn yn ystod y flwyddyn (£3.816m yn 2024/25).

NODYN 4 – DIBRISIANT, AMHARIAD A COLLEDIION AILBRISIO MEWN PERTHYNAS AG EIDDO, OFFER A CHYFARPAR

	2025/26 Ailbrisio £'000	2025/26 Dibrisiant £'000	2025/26 Cyfanswm £'000	2024/25 Ailbrisio £'000	2024/25 Dibrisiant £'000	2024/25 Cyfanswm £'000
Tir	-	-	-	-	-	-
Anheddau	-	3,240	**3,240**	-	3,261	**3,261**
Eiddo Arall – Asedau Gweithredol	(16)	448	**432**	-	418	**418**
	(16)	**3,688**	**3,672**	**-**	**3,679**	**3,679**

NODYN 5 – DEBYNIADAU CYFALAF

Doedd dim derbyniadau cyfalaf yn 2025/26. Cwmnwyd pum anheddiad yn 2024/25 gyda derbyniadau cyfalaf o £632k, a ddefnyddiwyd yn llawn i ariannu'r rhaglen gyfalaf yn 2024/25.

NODYN 6 – ÔL-DDYLEDION RHENT A LWFANS COLLI NAM

Yn ystod 2025/26, gostyngodd cyfanswm ôl-ddyledion rhent £9k. Dangosir crynodeb o ôl-ddyledion rhent a rhagdaliadau yn y tabl canlynol: -

Ôl-ddyledion Rent	**2025/26 £'000**	**2024/25 £'000**
Ôl-ddyledion Tenantiaid Cyfredol	730	786
Ôl-ddyledion Gyn-denantiaid	326	261
Cyfanswm Ôl-ddyledion Rent	**1,056**	**1,047**

Gwnaed lwfans yn y Fantolen ar gyfer dyledion drwg ac amheus. Ar gyfer rhenti, roedd hyn yn £745k (£771k yn 2024/25).

NODYN 7 – COSTAU PENSIWN

Fel rhan o delerau ac amodau cyflogaeth ei swyddogion, mae'r Cyngor yn cynnig buddiannau ymddeoliad. Er na fydd y buddiannau hyn yn daladwy hyd nes bo'r gweithwyr yn ymddeol, mae gan y Cyngor ymrwymiad i wneud y taliadau sydd angen eu datgelu ar yr adeg mae gweithwyr yn ennill eu hawl ar gyfer y dyfodol. Mae'r Cyngor yn cymryd rhan yn y Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol a weinyddir gan Gyngor Gwynedd. Mae hyn yn gynllun a gyllidir, sy'n golygu fod y Cyngor a'r gweithwyr yn talu cyfraniadau i gronfa, sydd wedi ei chyfrifo ar lefel a fwriedir i gydbwyso rhwymedigaethau'r pensiwn gydag asedau buddsoddiad.

Cydnabyddir cost buddiannau ymddeoliad yng Nghost Net y Gwasanaethau pan gânt eu hennill gan weithwyr, yn hytrach na phan fo'r fath fuddiannau yn cael eu talu yn y pen draw fel pensiynau. Fodd bynnag, mae'r tâl y mae gofyn ei godi yn erbyn y Cyfrif Refeniw Tai wedi ei seilio ar yr arian sy'n daladwy yn y flwyddyn, felly, mae cost wirioneddol buddiannau ymddeoliad yn cael ei wyrdroi allan o'r Cyfrif Refeniw Tai ar ôl Gwariant Gweithredu Net. Mae'r trafodion canlynol wedi'u gwneud yn y Cyfrif Refeniw Tai yn ystod y flwyddyn:-

Pensiynau	**2025/26 £'000**	**2024/25 £'000**
Cost gwasanaeth cyfredol wedi'i gynnwys yn y datganiad symudiad mewn cronfeydd		
Cost gwasanaeth cyfredol SCR19	531	673
Effaith Cyfuniadau Busnes a Gwarediadau Cronfa Bensiwn	(35)	-
Costau heb eu hariannu	76	73
Cyfraniadau yn sgîl budd heb ei ariannu a dalwyd	(76)	-
Cyfanswm costau gwasanaeth SCR19	496	746
Llai: costau gwirioneddol cyflogwr	(981)	(866)
Symudiad I arian wrth gefn pensiynau	(485)	(120)
Cost Gwasanaeth Gyfredol wedi'i gynnwys yn symudiad mewn cronfeydd wrth gefn	485	120
Cost llogau pensiwn net	(600)	(27)
Cost llogau pensiwn net wedi'i gynnwys yn symudiad mewn cronfeydd wrth gefn	600	27
Cyfanswm yr effaith ar gronfa wrth gefn y gellir ei defnyddio	-	-

ATODIAD 1

DATGELIAD PARTI CYSYLLTIEDIG – CYNRYCHIOLAETH CYDRANDDEILIAID GYDA SEFYDLIADAU TRYDYDD PARTI	
Grŵp Mynediad Ynys Môn	Liz Wood
Sioe Amaethyddol Môn	Dafydd Roberts
Partneriaeth Cymunedau Mwy Diogel Ynys Môn a Gwynedd	Carwyn Jones
Canolfan Cyngor ar Bopeth Ynys Môn	Robin Wyn Williams
Fforwm Iaith Môn	Gwilym O Jones, Gary Pritchard, Arfon Wyn, Dafydd Roberts
Cyd-Bwyllgor Ymgynghorol yr Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol (Ynys Môn)	Paul Ellis, John Ifan Jones, Pip O'Neill, Alun Roberts, Dafydd Rhys Thomas
Grŵp Cyfeirio Cydranddeiliaid Betsi Cadwaladr	Neville Evans
Pencampwr Anghenion Dysgu Ychwanegol	Arfon Wyn
Pencampwr Diogelu Oedolion	Neville Evans
Pencampwr Gofalwyr	Trefor Lloyd Hughes MBE
Pencampwr Plant a Phobl Ifanc	Llio Angharad Owen
Pencampwr Plant Mewn Gofal	Dyfed Wyn Jones
Pencampwr Newid Hinsawdd	Geraint ap Ifan Bebb
Pencampwr Cydraddoldeb ac Amrywiaeth	Alun Roberts
Pencampwr Aelodau	Dylan Rees
Pencampwr Sgriwtini	Jeff M Evans, Dylan Rees
Pencampwr Lluoedd Arfog	Glyn Haynes
Llys Llywodraethwyr Prifysgol Bangor	Dafydd Roberts
Cwmni Frân Wen	Gary Pritchard
Partneriaeth Cyrchfan Môn	Dafydd Roberts
Cyngor Llyfrau Cymru	Alun Roberts
Panel Maethu	Gary Pritchard
Pencampwr Oed Gyfeillgar	Gwilym O Jones
Grŵp Llandrillo/Menai	Dafydd Roberts
Cyd-Bwyllgor GwE	Dafydd Roberts
Panel Mabwysiadu Gwynedd a Môn	Alun Roberts

DATGELIAD PARTI CYSYLLTIEDIG – CYNRYCHIOLAETH CYDRANDDEILIAID GYDA SEFYDLIADAU TRYDYDD PARTI	
Gwasanaethau Cyfiawnder Ieuenctid Gwynedd a Môn	Dyfed Wyn Jones
Pwyllgor Cronfa Bensiynau Gwynedd (Cyngor Gwynedd)	Robin Wyn Williams
Cyngor Cyswllt Cymru WLGA	Carwyn Jones, Robin Wyn Williams
Medrwn Môn	Gary Pritchard
Bwrdd Aelodau Consortiwm Awdurdodau Lleol Cymru (CLAW)	Ieuan Williams
Menter Môn	Gary Pritchard
Cyd-Bwyllgor Cefnffyrdd Gogledd a Chanolbarth Cymru	Ieuan Williams
Cyngor Iechyd Cymuned Gogledd Cymru (Pwyllgor Lleol Môn)	Non Dafydd, Jeff M Evans
Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru	Gary Pritchard
Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru	Jeff M Evans, John Ifan Jones, Dylan Rees
Pwyllgor Archwilio Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru	Jeff M Evans
Panel Gweithredol Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru	John Ifan Jones, Dylan Rees
Cymdeithas Tai Gogledd Cymru	Carwyn Jones
Panel Heddlu a Throsedd Gogledd Cymru	Non Dafydd
Bwrdd Arweinyddiaeth Gogledd Cymru (Gofal a Llesiant)	Gary Pritchard
Grŵp Llywio Adolygiad Cynllun Gwastraff Rhanbarthol Gogledd Cymru	Ieuan Williams
Cyd-bwyllgor Trin Gwastraff Gweddilliol Gogledd Cymru	Nicola Roberts, Ieuan Williams
Partneriaeth Twristiaeth Gogledd Cymru	Alun Roberts
Ymddiriedolaeth Addysgol Owen Lloyd, Penrhoslligwy	Margaret Murley Roberts
Bwrdd Gwasanaeth Cyhoeddus (Môn a Gwynedd)	Gary Pritchard
Bwrdd Partneriaeth Rhanbarthol (Rhan 9 Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant Cymru 2014)	Neville Evans, Dyfed Wyn Jones
Bwrdd Partneriaeth Gogledd Cymru Mwy Diogel	Carwyn Jones
Ymddiriedolaeth yr Harbwr, Caernarfon	Alun Roberts
Pwyllgor Cyswllt y Sector Gwirfoddol	Jeff M Evans, Gwilym O Jones, Jackie Lewis, Keith Roberts, Arfon Wyn
Cymdeithas Awdurdodau Lleol Cymru	Gary Pritchard, Robin Wyn Williams

DATGELIAD PARTI CYSYLLTIEDIG – CYNRYCHIOLAETH CYDRANDDEILIAID GYDA SEFYDLIADAU TRYDYDD PARTI	
Grŵp Rhanddeiliad y Safle Wylfa	Kenneth Hughes, Aled Morris Jones, Gwilym O Jones, Jackie Lewis, Llio Angharad Owen, Derek Owen, Liz Wood

GEIRFA

ADDASIAD BLWYDDYN FLAENOROL
Mae Addasiad Blwyddyn Flaenorol yn addasiad perthnasol sy'n ymwneud â'r blynyddoedd blaenorol sy'n deillio o newidiadau mewn polisïau cyfrifo neu gywiriad i gamgymeriadau sylfaenol. Nid yw hyn yn cynnwys cywiriadau cylchol arferol neu addasiadau o amcangyfrifon cyfrifo a wnaed mewn blynyddoedd blaenorol.

ADNODDAU HYLIFOL

Buddsoddiadau ased cyfredol sy'n rhwydd i'w gwaredu gan y Cyngor heb aflonyddu ar ei fusnes ac sydd naill ai: -

- Yn drosglwyddadwy'n hawdd i symiau hysbys o arian parod ar, neu'n agos at, y swm a gludir; neu
- Yn cael eu masnachu mewn marchnad weithredol.

AMHARIAD

Lleihad mewn gwerth ased anghyfredol dan ei swm a gludir yn y Fantolen. Fel arfer, mae hyn oherwydd digwyddiad sydd wedi gostwng gwerth ased yn sylweddol, er enghraifft tân neu os mae ased wedi darfod.

ARIAN A NEILLTUIR (APPROPRIATION)

Y symiau a drosglwyddir rhwng y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr a'r cronfeydd refeniw neu gyfalaf wrth gefn.

ARCHWILIO CYFRIFON

Archwiliad annibynnol o faterion ariannol y Cyngor.

ARIAN A CHYWERTHOEDD ARIAN

Dyma'r arian mewn llaw, arian a ordynnwyd, arian a ddelir mewn cyfrifon banc a buddsoddiadau tymor byr (e.e. 3 mis) ac y gellir eu trosi'n rhwydd i symiau ariannol sy'n hysbys.

ASED

Eitem sydd â gwerth i'r Cyngor mewn termau ariannol. Mae asedau'n cael eu categoreiddio fel rhai cyfredol neu rhai nad ydynt yn gyfredol:-

- Bydd ased cyfredol yn cael ei ddefnyddio neu â gwerth isel iawn yn y flwyddyn ariannol nesaf (e.e. arian parod a stoc);
- Mae asedau anghyfredol yn rhoi buddiannau i'r Cyngor ac i'r gwasanaethau mae'n darparu ar eu cyfer am gyfnod o fwy na blwyddyn a gall fod yn ddiriaethol (e.e. canolfan gymuned), neu annirweddol (e.e. trwyddedau meddalwedd cyfrifiadurol).

ASED WRTH GEFN

Mae ased wrth gefn yn ased posib sy'n deillio o ddigwyddiadau yn y gorffennol y bydd eu bodolaeth yn cael ei chadarnhau dim ond trwy ddigwyddiad o un neu fwy o ddigwyddiadau ansicr yn y dyfodol nad ydynt yn llwyr o fewn rheolaeth y Cyngor.

ASEDAU ANNIRIAETHOL

Gellir diffinio eitem anniriaethol (nid un ffisegol) fel ased pan fo'r mynediad at fuddiannau economaidd i'r dyfodol y mae'n ei gynrychioli'n cael ei reoli gan yr endid adrodd. Mae Asedau Anniriaethol y Cyngor hwn yn cynnwys trwyddedau meddalwedd cyfrifiadurol.

ASEDAU CYMUNEDOL

Asedau mae'r Cyngor yn bwriadu eu dal am byth, nad oes iddynt oes ddefnyddiol benodadwy ac a all fod â chyfyngiadau ar eu gwaredu. Enghreifftiau o asedau cymunedol yw parciau ac adeiladau hanesyddol.

ASEDAU ISADEILEDD

Asedau anghyfredol sy'n perthyn i'r Cyngor na ellir eu trosglwyddo na'u gwerthu, y mae gwariant yn adferadwy yn unig drwy ddefnydd parhaus o'r ased a grëwyd. Enghreifftiau yw priffyrdd, llwybrau a phontydd.

ASEDAU GWEITHREDOL

Asedau anghyfredol sy'n cael eu dal a'u meddiannu, defnyddio neu eu treulio gan y Cyngor wrth iddo ddilyn ei strategaeth ac wrth gyflenwi'n uniongyrchol y gwasanaethau hynny y mae ganddo gyfrifoldeb drostynt naill ai'n statudol neu'n ddewisol.

ASEDAU NAD YDYNT YN WEITHREDOL

Asedau anghyfredol a ddelir gan y Cyngor ond nad ydynt yn cael eu meddiannu, defnyddio neu eu treulio'n uniongyrchol wrth gyflenwi gwasanaethau. Enghreifftiau yw eiddo buddsoddiad, asedau yn cael eu hadeiladu neu asedau gwarged i anghenion tra'n disgwyl eu gwerthu neu ailddatblygu.

ASEDAU TREFTADAETH

Ased sydd hefo rhinweddau hanesyddol, artistig, gwyddonol, technolegol, geoffisegol neu amgylcheddol sydd yn cael ei ddal a'i gynnal yn bennaf am ei gyfraniad at wybodaeth a diwylliant.

BENTHYCA DI-GEFNOGAETH

Gall y Cyngor fenthyca arian ychwanegol i'r benthyca gyda chefnogaeth y Llywodraeth i gyllido ei wariant cyfalaf cyn belled a'i fod yn fforddiadwy a chynaliadwy. Fe lywodraethir y pŵer yma gan Gôd Pwyllog CIPFA, a mae'r Cyngor yn lwyr gydymffurfio â hwn.

BENTHYCA DROS DRO

Arian a fenthycir am gyfnod o lai na blwyddyn.

BENTHYCA GYDA CHEFNOGAETH

Mae'r Cyngor yn benthyca arian i gyllido rhan o'i raglen cyfalaf. Fe adnabyddir y benthycaid gan Lywodraeth Ganolog yn ei glandriad cyllido ar gyfer y Cyngor.

BUDD-DALIADAU TAI

System o gymorth ariannol i unigolion tuag at gostau tai penodol a weinyddir gan awdurdodau, gyda chymhorthdal gan lywodraeth ganolog.

BUDDIANNAU Â DISGRESIWN (PENSIYNAU)

Buddiannau ymddeoliad, nad oes gan y cyflogwr unrhyw rwymedigaeth gyfreithiol, gytundebol neu adeiladol i'w dyfarnu, ac sy'n cael eu dyfarnu'n ôl pwerau dewisol y Cyngor fel y Rheoliadau Llywodraeth Leol (Taliadau Dewisol) 1996.

BUDDIANNAU YMDDEOLIAD

Bob ffurf o gydnabyddiaeth a roddir gan gyflogwr yn lle gwasanaethau a gyflenwyd gan weithwyr sy'n daladwy ar ôl terfyn y gyflogaeth.

BUDDSODDIADAU (CRONFA BENSIWN)

Bydd buddsoddiadau'r Gronfa Bensiwn yn cael eu cyfrifo yn natganiadau'r gronfa honno. Fodd bynnag, mae'n ofynnol hefyd ar awdurdodau i ddatgelu, fel rhan o ofynion datgelu sy'n ymwneud â buddiannau ymddeoliad, cyfran o asedau'r cynllun pensiwn sy'n gysylltiedig â'u rhwymedigaethau gwaelodol.

BUSNES HYFYW

Y cysyniad fod y Datganiad Cyfrifon yn cael ei baratoi ar y dybiaeth y bydd y Cyngor yn parhau mewn bodolaeth weithredol am y dyfodol rhagweladwy.

BWRDD BENTHYCIADAU GWEITHIAU CYHOEDDUS (PWLB)

Asiantaeth Llywodraeth Ganolog sy’n rhoi benthyciadau am flwyddyn a/neu fwy i awdurdodau ar raddfeydd llog sydd ond ychydig yn uwch na’r rheini y gall y llywodraeth fenthyca ei hun.

CIPFA

Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifo. Y prif gorff proffesiynol a rheoleiddiol ar gyfer cyfrifon llywodraeth leol.

COLLEDION CREDYD

Hwn yw’r gwahaniaeth rhwng y symiau arian sy’n ddyledus i’r Awdurdod yn unol â’r gontract a’r holl lif arian ddisgwylir i’r Awdurdod ei dderbyn, wedi ei ddisgowntio ar y raddfa llog effeithiol gwreiddiol.

COLLEDION CREDYD DISGWYLIEDIG 12 MIS

Hwn yw’r cyfran o golledion credyd disgwyliedig oes gyfan sy’n cynrychioli’r colledion credyd disgwyliedig sy’n deillio o ddiffyg offeryn ariannol sy’n bosib o fewn deuddeng mis ar ôl y dyddiad adrodd.

CONTRACT TYMOR HIR

Contract a ffurfir ar gyfer dylunio, cynhyrchu neu adeiladu ased sylweddol unigol neu ddarpariaeth gwasanaeth (neu gyfuniad o asedau neu wasanaethau sydd, gyda’i gilydd, yn ffurfio prosiect unigol), ble bo’r amser a gymerir i gwblhau’n sylweddol y contract o’r fath fel ei fod yn disgyn i mewn i fwy nag un flwyddyn ariannol.

COST GWASANAETH CYFREDOL (PENSIYNAU)

Y cynnydd mewn gwerth cyfredol o rwymedigaethau cynllun pensiwn buddiannau diffiniedig, y disgwylir iddo ddeillio o wasanaeth gweithiwr yn y flwyddyn bresennol.

COST GWASANAETH YN Y GORFFENNOL (PENSIYNAU)

Ar gyfer cynllun pensiwn buddiannau diffiniedig, y cynnydd yng ngwerth cyfredol rhwymedigaethau’r Cynllun sy’n gysylltiedig â gwasanaeth gweithiwr mewn blynyddoedd ariannol blaenorol sy’n deillio yn y flwyddyn ariannol bresennol o ganlyniad i gyflwyno neu wella buddiannau ymddeoliad.

COSTAU HEB EU DOSBARTHU

Dyma orbenion nad yw unrhyw ddefnyddiwr yn cael budd ohonynt yn awr ac, fel y cyfryw, nid ydynt yn cael eu dosrannu i wasanaethau.

COST LLOG (PENSIYNAU)

Ar gyfer cynllun buddiannau diffiniedig, y cynnydd disgwyliedig yn ystod y flwyddyn ariannol o werth cyfredol rhwymedigaethau’r Cynllun oherwydd bod y buddiannau yn un flwyddyn ariannol yn agosach at setliad.

CORFFORAETHOL A DEMOCRATAIDD CRAIDD

Mae’r Corfforaethol a Democrataidd Craidd yn cynnwys yr holl weithgareddau penodol y mae awdurdodau lleol yn ymgymryd â nhw oherwydd eu bod yn awdurdodau etholedig, amlbwrpas. Felly, mae cost y gweithgareddau hyn yn uwch na phe byddai cyfres o gyrff annibynnol, un pwrpas, enwebedig yn rheoli'r un gwasanaethau. Felly, nid oes sail resymol dros ddyrannu'r costau hyn i wasanaethau.

COSTAU CYLLIDO CYFALAF

Costau cyllido cyfalaf yw unrhyw gostau ychwanegol sy’n deillio o fenthyca i gyllido prosiectau cyfalaf. Tuedda rhain i fod y llog sy’n daladwy ar fenthyciadau a gymerir a’r gost Darparieth Refeniw Isaf (MRP) a godir ar gyllid prosiectau drwy fenthyciadau. Y MRP yw’r isafswm mae’n rhaid codi i’r cyfrif refeniw bob blwyddyn er mwyn daparu ar gyfer ad-dalu benthyciadau a symiau arall fenthycwyd gan y Cyngor.

CREDYDWR

Swm sy'n ddyledus i unigolion neu sefydliadau eraill gan y Cyngor am waith a wnaed, nwyddau a dderbyniwyd neu wasanaethau a gyflenwyd yn ystod y flwyddyn ariannol, ond na thalwyd amdanynt cyn diwedd y flwyddyn ariannol honno.

CRONFEYDD WRTH GEFN

Croniad gwarged, diffygion a meddiannau dros y blynyddoedd diwethaf. Mae cronfeydd wrth gefn o natur refeniw ar gael a gellir eu gwario neu eu clustnodi ar ddisgresiwn y Cyngor. Ni ellir defnyddio peth cronfeydd wrth gefn cyfalaf, fel y Gronfa Ailbrisio Wrth Gefn, i gwrdd â gwariant cyfredol.

CRONFEYDD WRTH GEFN DEFNYDDIADWY

Symiau penodol a osodir o'r neilltu ar gyfer pwrpasau polisi'r dyfodol neu ar gyfer digwyddiadau annisgwyl. Gall eu defnyddio i gyllido gwariant neu i leihau trethi.

CRONFEYDD WRTH GEFN NA ELLIR EU DEFNYDDIO

Y cronfeydd wrth gefn a ddefnyddir i amsugno'r gwahaniaeth rhwng y canlyniad o ddefnyddio ymarferion cyfrifo cywir â gofyniad trefniadau statudol ar gyfer cyllido gwariant. Mae cronfeydd wrth gefn o'r fath yn cynnwys enillion a cholledion heb eu gwireddu mewn perthynas ag ail-brisio eiddo, offer a chyfarpar ble mae rhaid gwerthu'r ased cyn i'r gwerth fod ar gael.

CRONFEYDD YMDDIRIEDOLAETH

Cronfeydd a weinyddir gan y Cyngor i bwrpasau fel gwobrwyon, elusennau, prosiectau penodol ac ar ran plant dan oed.

CRONIADAU

Symiau a gynhwysir yn y cyfrifon terfynol i gydnabod nwyddau/gwasanaethau a dderbyniwyd yn y flwyddyn neu incwm a gwariant a enillwyd neu yr aethpwyd iddo yn y flwyddyn ariannol, ond nad oedd taliad gwirioneddol wedi ei dderbyn neu ei wneud ar ei gyfer ar 31 Mawrth.

CYDNABYDDIAETH ARIANNOL

Yr holl symiau a delir i, neu sy'n dderbyniadwy gan, weithiwr a symiau sy'n ddyledus trwy lwfansau treuliau (cyn belled ag y mae'r symiau hynny'n daladwy yn nhreth incwm y DU) a gwerth ariannol unrhyw fuddiannau eraill a dderbyniwyd heblaw mewn arian parod. Mae cyfraniadau pensiwn sy'n daladwy gan y cyflogwr yn cael eu heithrio.

CYFNOD CYFRIFO

Y cyfnod o amser a gynhwysir yn y cyfrifon, fel arfer cyfnod o ddeuddeng mis yn cychwyn ar 1 Ebrill. Diwedd y cyfnod cyfrifo yw dyddiad y Fantolen, fel arfer 31 Mawrth y flwyddyn ddilynol.

CYFRIF REFENIW TAI (CR*T)*

Cyfrif ar wahân i Gronfa'r Cyngor, sy'n cynnwys yr incwm a gwariant sy'n deillio o'r ddarpariaeth llety tai gan y Cyngor.

CYLLIDEB

Datganiad o faint o gyllid y mae'r Cyngor wedi ei neilltuo i bob gwasanaeth a swyddogaeth i'w wario neu ei godi mewn incwm ar gyfer y flwyddyn ariannol.

CYLLIDO CYFALAF

Cyllid sydd ar gael i dalu am wariant cyfalaf. Mae nifer o ffyrdd o gyllido gwariant cyfalaf yn cynnwys benthyca, prydlesu, cyllido refeniw uniongyrchol, derbyniadau cyfalaf defnyddiadwy, grantiau cyfalaf, cyfraniadau cyfalaf, cronfeydd wrth gefn refeniw a chronfeydd wrth gefn a glustnodwyd.

CYNLLUN PENSIWN BUDDIANNAU DIFFINIEDIG

Cynlluniau pensiwn ble bo buddiannau a dderbynnir gan y cyfranogwyr yn annibynnol ar y cyfraniadau a dalwyd, ac nad ydynt yn uniongyrchol gysylltiedig â buddsoddiadau'r cynllun.

CYSONDEB

Y cysyniad fod triniaeth gyfrifo o eitemau tebyg o fewn blwyddyn ariannol ac o un flwyddyn i'r nesaf yr un fath.

DADANSODDIAD GWARIANT A CHYLLIDO

Mae'r datganiad yn anelu i ddangos sut defnyddir gwariant blynyddol a sut y'i gyllidiri o adnoddau. Dangosa'r golofn gynta, y gwariant net a godir i'r Gronfa Gyffredinol a balansau'r CRT, y gwir effaith o'r gost o ddarparu gwasanaethau am y flwyddyn, ac eithrio addasiadau cyfrifo.

DATGANIAD O'R SYMUDIAD MEWN CRONFEYDD WRTH GEFN

Dangosir y datganiad y symudiad o gychyn y flwyddyn i'w diwedd ar gyfer yr holl gronfeydd wrth gefn ddefnyddiadwy a ddelir gan y Cyngor ac y gellir eu defnyddio i gyllido costau'r Cyngor neu i leihau trethiant lleol, ynghyd â chronfeydd wrth gefn nad oes modd eu defnyddio.

DARPARIAETH

Swm a osodir o'r neilltu yn y cyfrifon ar gyfer rhwymedigaethau neu golledion i'r dyfodol sy'n sicr neu'n debygol iawn, o ddigwydd ond bod y symiau neu'r dyddiadau pryd y byddant yn digwydd yn ansicr.

DATGANIAD INCWM A GWARIANT CYNHWYSFAWR

Un o brif ddatganiadau ariannol y Cyngor sy'n cofnodi'r holl incwm a gwariant ar gyfer y Cyngor wedi ei gategoreiddio'n unol â gofynion safonol CIPFA fel y gellir cymharu awdurdodau.

DATGANIAD LLIF ARIAN

Mae'r datganiad llif arian yn dangos y newidiadau yn yr arian a'r cywerthoedd ariann sydd gan y Cyngor yn ystod y flwyddyn ariannol.

DERBYNIADAU CYFALAF

Yr elw o waredu tir neu asedau anghyfredol. Gellir defnyddio cyfrannau o dderbyniadau cyfalaf i gyllido gwariant cyfalaf newydd, o fewn y rheolau a osodir i lawr gan y llywodraeth, ond ni ellir eu defnyddio i gyllido gwariant refeniw.

DIBRISIANT

Mesur o'r gost o wisgo allan, defnyddio neu fel arall leihau oes economaidd ddefnyddiol asedau anghyfredol y Cyngor yn ystod y flwyddyn ariannol, p'un a yw hynny o ddefnydd, treuliad amser neu ddarfodiad trwy newidiadau technegol neu rai eraill.

DIGWYDDIADAU AR ÔL DYDDIAD Y FANTOLEN

Digwyddiadau ar ôl dyddiad y Fantolen yw'r digwyddiadau hynny, ffafriol neu anffafriol, sy'n digwydd rhwng dyddiad y Fantolen a'r dyddiad yr awdurdodir cyhoeddi'r Datganiad Cyfrifon Terfynol.

DYCHWELIAD DISGWYLIEDIG AR ASEDAU PENSIWN

Ar gyfer cynllun buddiannau diffiniedig a gyllidir, hwn yw'r raddfa dychweliad ar gyfartaledd, yn cynnwys incwm a newidiadau mewn gwerth teg ond yn net o dreuliau cynllun, a ddisgwylir dros weddill oes y rhwymedigaeth gysylltiedig ar yr asedau gwirioneddol a ddelir gan y cynllun.

DYLED NET

Benthyciadau'r Cyngor llai arian parod ac adnoddau hylifol.

DYLEDWR

Swm sy'n ddyledus i'r Cyngor gan unigolion neu sefydliadau eraill am waith a wnaed, nwyddau a dderbyniwyd neu wasanaethau a gyflenwyd yn ystod y flwyddyn ariannol, ond na thalwyd amdanynt cyn diwedd y flwyddyn ariannol.

ENILLION A CHOLLEDION ACTIWARÏAID

I gynllun pensiwn buddiannau diffiniedig, y newidiadau mewn gwarged neu ddiffyg actiwaraidd sy'n codi oherwydd: -

- Nad yw digwyddiadau wedi cyd-fynd â'r tybiaethau actiwarïaid a wnaethpwyd i'r prisiant diwethaf (enillion a cholledion profiad); neu
- Fod y tybiaethau actiwaraidd wedi newid.

GRANT CYNNAL REFENIW

Grant a delir gan Lywodraeth Ganolog i awdurdodau, yn cyfrannu tuag at gost gyffredinol eu gwasanaethau.

GRANTIAU LLYWODRAETH

Grantiau a wneir gan y llywodraeth tuag at naill ai wariant refeniw neu gyfalaf gan ddisgwyl cydymffurfiad yn y gorffennol neu i'r dyfodol gyda rhai amodau penodol sy'n ymwneud â gweithgareddau'r Cyngor. Gall y grantiau hyn fod yn benodol i gynllun neilltuol neu gall gefnogi gwariant refeniw'r Cyngor yn gyffredinol.

GWAITH YN MYND YN EI FLAEN (WIP)

Cost gwaith a berfformir ar brosiect heb ei orffen ar ddyddiad y Fantolen.

GWARIANT CYFALAF

Gwariant ar brynu ased anghyfredol, a ddefnyddir i ddarparu gwasanaethau tu draw i'r flwyddyn ariannol gyfredol, neu wariant sy'n ychwanegu at, ac nid cynnal yn unig, werth ased presennol anghyfredol. Mae enghreifftiau'n cynnwys : adeiladu ysgol newydd, prynu offer TG, adnewyddu sylweddol cartref gofal.

GWARIANT REFENIW

Treuliau dydd i ddydd o ddarparu gwasanaethau.

GWARIANT REFENIW A GYLLIDIR O GYFALAF O DAN STATUD (REFCUS)

Gwariant y gellir ei ohirio'n gywir (h.y. ei drin fel cyfalaf o ran natur) ond nad yw'n arwain at, neu'n parhau i gydweddu ag, ased diriaethol. Enghreifftiau o daliadau gohiriedig yw grantiau o natur cyfalaf i sefydliadau gwirfoddol.

GWASANAETHAU ASIANTAETH

Y Gwasanaethau a ddarperir gan y Cyngor i drydydd parti neu ar ran sefydliad arall.

GWERTH GWEDDILLIOL

Gwerth net ased y gellir ei wireddu ar ddiwedd ei oes ddefnyddiol.

GWERTH LLYFR NET

Y swm y mae asedau anghyfredol yn cael eu cynnwys yn y Fantolen, h.y. eu costau hanesyddol neu werth cyfredol llai'r symiau cronnus ar gyfer dibrisiant.

GWERTH NET

Gwerth y Cyngor o gyfanswm asedau llai cyfanswm rhwymedigaethau.

GWERTH TEG

Gwerth teg ased yw'r pris y gellid ei gyfnewid amdano mewn trafodion hyd braich, llai, ble bo'n berthnasol, unrhyw grantiau derbyniadwy tuag at brynu neu ddefnyddio'r ased.

GWERTH TRETHADWY

Rhent tybiedig blynyddol hereditament, a ddefnyddir i bwrpasau Trethi Annomestig.

ISAFSWM DARPARIAETH REFENIW (MRP)

Yr isafswm sydd raid ei godi ar y cyfrif refeniw bob blwyddyn er mwyn darparu ar gyfer ad-daliad benthyciadau a symiau eraill a fenthycir gan y Cyngor.

LLOG A DDERBYNNIR NEU A DELIR

Defnyddir y dull gyfradd log sydd mewn grym gweithredol i fesur beth yw gwerth cludadwy ased ariannol neu rwymedigaethau a fesurir yn ôl y gost lai amorteiddio cronedig, ac i ddyrannu incwm neu dreuliau cysylltiedig i'r cyfnod perthnasol. Y gyfradd log sydd mewn grym yw hwnnw sy'n rhoddi disgownt cysáct ar y taliadau arian parod neu'r derbyniadau amcangyfrifiedig yn y dyfodol dros oes ddisgwyledig yr offeryn ariannol yn ôl y swm a gafodd ei gydnabod iddo'n y lle cyntaf. Mae'r gyfradd log sydd mewn grym yn cael ei diwygio yn ôl y tâl llog neu'r derbyniadau gwirioneddol trwy'r Datganiad Symudiadau yn y Cronfeydd wrth Gefn i sicrhau mai dim ond llog gwirioneddol a godir yn erbyn y Dreth Gyngor.

Yn achos asedau a rhywymedigaethau ariannol a gludwyd yn ôl y gost gan fod y llog sydd mewn grym yr un faint â'r llog cludo, mae'r gwerth cludo'n cael ei ddiwygio ar gyfer llog cronnus.

MATEROLDEB

Y cysyniad y dylai'r Datganiad Cyfrifon gynnwys yr holl symiau y gellid disgwyl iddynt, pe gadewid hwy allan neu eu cam-ddatgan, arwain at lurguniad o'r datganiadau ariannol ac, yn y pen draw, gamarwain defnyddiwr y cyfrifon.

OES ECONOMAIDD DDEFNYDDIOL (UEL)

Y cyfnod dros yr hwn y bydd y Cyngor yn cael buddiannau o ddefnydd ased anghyfredol.

PARTÏON CYSYLLTIEDIG

Ceir diffiniad manwl o Bartïon Cysylltiedig yn SCRh 24. i bwrpasau'r Cyngor, ystyrir fod partïon cysylltiedig yn cynnwys Llywodraeth Ganolog, Awdurdodau Lleol a chyrff arall, sy'n codi un ai praeseptau neu ardollau ar y Cyngor. Gall partïon cysylltiedig hefyd gynnwys is-gwmnïau a chwmnïau cysylltiedig, a cydfenter a phartïon cydfenter ac yn enwedig Aelodau a phrif swyddogion y Cyngor.

Pan yn ystyried pwy sy'n barti cysylltiedig, rhoddir sylw hefyd i drafodion yn gysylltiedig ag aelodau teulu agos neu gartref unrhyw unigolyn a restrir.

PRAESEPT

Yr ardoll a wneir gan awdurdodau praesept ar awdurdodau bilio, sy'n ei gwneud yn ofynnol ar i'r olaf gasglu incwm y Dreth Gyngor ar eu rhan.

PRYDLES ARIANNOL

Prydles sy'n trosglwyddo'n sylweddol risgiau a gwobrwyon perchnogaeth ased anghyfredol i'r prydleswr.

PRYDLES WEITHREDOL

Prydles ble mae'r berchnogaeth o'r ased anghyfredol yn aros gyda'r prydleswr.

RHAGLEN GYFALAF

Y cynlluniau cyfalaf mae'r Cyngor yn bwriadu eu cynnal dros gyfnod penodol o amser.

RHESTRAU STOC

Eitemau o ddeunyddiau crai a deunyddiau mae'r Cyngor wedi eu caffael ac sy'n cael eu dal gan ddisgwyl defnydd i'r dyfodol. Enghreifftiau yw deunyddiau traul, deunyddiau crai a gwaith sy'n mynd yn ei flaen.

RHWYMEDIGAETH

Rhwymedigaeth yw pan fo gan y Cyngor ddyled i'w thalu i unigolyn neu sefydliad arall.

- Mae rhwymedigaeth gyfredol yn swm a fydd yn dod yn daladwy neu y gellid ei galw i mewn yn ystod y flwyddyn ariannol nesaf, e.e. credydwyr neu arian parod wedi'u gordynnu.
- Mae rhwymedigaeth ohiriedig yn swm sydd, drwy drefniant, yn daladwy tu draw i'r flwyddyn nesaf ar ryw bwynt yn y dyfodol neu i'w dalu i ffwrdd trwy swm blynyddol dros gyfnod o amser.

RHWYMEDIGAETH WRTH GEFN

Mae rhwymedigaeth wrth gefn naill ai'n:-

- Rhwymedigaeth bosib sy'n deillio o ddigwyddiadau yn y gorffennol y bydd eu bodolaeth yn cael ei chadarnhau dim ond trwy ddigwyddiad o un neu fwy o ddigwyddiadau ansicr yn y dyfodol nad ydynt yn llwyr o fewn rheolaeth y Cyngor; neu'n
- Rhwymedigaeth bresennol sy'n deillio o ddigwyddiadau yn y gorffennol ble nad yw'n debygol y bydd angen trosglwyddiad o fuddiannau economaidd, neu na ellir mesur swm y rhwymedigaeth gyda dibynadwyedd digonol.

RHWYMEDIGAETHAU'R CYNLLUN PENSIWN

Rhwymedigaethau cynllun pensiwn buddiannau diffiniedig ar gyfer treuliau sy'n ddyledus ar ôl y dyddiad prisiant. Mae rhwymedigaethau'r cynllun a fesurir yn ystod y dull uned a ragamcenir yn adlewyrchu'r buddiannau mae'r cyflogwr wedi ymrwymo i'w darparu am wasanaeth hyd at y dyddiad prisiant.

TRETHI ANNOMESTIG (TA)

Mae'r Trethi Annomestig yn ardoll ar fusnesau wedi'i seilio ar raddfa genedlaethol yn y bunt a osodir gan y llywodraeth a'i luosi gan werth trethadwy asesedig yr eiddo dan sylw. Caiff ei gasglu gan y Cyngor ar ran llywodraeth ganolog ac yna ei ailddosbarthu'n ôl i gefnogi cost gwasanaethau.

TRAFODION PARTÏON CYSYLLTIEDIG

Mae'r Datganiad o Ymarfer a Argymhellir yn gwneud datgeliad o unrhyw drafodion perthnasol rhwng y Cyngor a Phartïon Cysylltiedig yn ofynnol er mwyn sicrhau fod cydranddeiliaid yn ymwybodol pryd mae'r trafodion hyn yn digwydd a'r swm a goblygiadau hynny.

Y FANTOLEN

Datganiad o werth cywir a theg o'r asedau, rhwymedigaethau a balansau eraill cofnodedig ar ddiwedd y flwyddyn ariannol.

This page is intentionally left blank

F2. 2025/07

Cyngor Sir Ynys Môn

Adroddiad i:	Pwyllgor Gwaith
Dyddiad:	Dydd Mawrth, 21ain Gorffennaf 2026
Pwnc:	Asesiad Panel Perfformiad - Adroddiad Terfynol ac Ymateb y Cyngor
Aelod(au) Portffolio:	Y Cynghorydd Robin Williams
Pennaeth Gwasanaeth / Cyfarwyddwr:	Dylan Williams Prif Weithredwr
Awdur yr Adroddiad:	Gwyndaf Parry Rheolwr Strategol Perfformiad a Phrosiectau
Aelodau Lleol:	d/b

A - Argymhelliad/argymhellion a rheswm/rhesymau

Ym mis Tachwedd 2025, cymerodd y Cyngor ran mewn Asesiad Panel Perfformiad yn unol â Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021. Wedi'i hwyluso gan Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLlLC), roedd yr asesiad yn gwerthuso i ba raddau y mae'r Cyngor yn cyflawni ei swyddogaethau, defnyddio ei adnoddau a llywodraethu ei hun yn effeithiol.

Aeth y Cyngor ati'n rhagweithiol i sicrhau bod yr asesiad yn canolbwyntio ar:

- **Y trefniadau ar gyfer cyflawni'r amcanion strategol yng Nghynllun y Cyngor - ydi'r trefniadau yr ydym wedi eu rhoi ar waith yn darparu sicrwydd ein bod ni'n cyflawni Cynllun y Cyngor yn effeithlon?**

- **Ydi'r Cyngor yn gweithio'n effeithiol gyda chymunedau a phartneriaid i gyflawni'r amcanion strategol yng Nghynllun y Cyngor?**

Mae'r Asesiad yn darparu sicrwydd allanol lefel uchel bod Ynys Môn yn perfformio'n dda, ar adeg pan fo'r hinsawdd economaidd yn heriol, a daeth y Panel i'r casgliad bod y Cyngor yn cyflawni ei swyddogaethau yn unol â'r dyletswyddau perfformiad. Mae'r Adroddiad yn cynnwys 8 argymhelliad, ac mae'r cynllun gweithredu (Atodiad 2) yn egluro sut y bydd pob argymhelliad yn cael ei weithredu.

Gofynnir i'r Pwyllgor Gwaith adolygu a derbyn y Cynllun Gweithredu sy'n nodi ymateb y Cyngor i'r wyth argymhelliad, fel yr amlinellir yn Atodiad 2.

B – Pa opsiynau eraill wnaethoch chi eu hystyried a beth oedd eich rhesymau dros eu gwrthod a/neu ddewis yr opsiwn hwn?

d/b

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg
This document is available in English

C – Am ba reswm y mae hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?

Mae'r mater hwn wedi cael ei ddirprwyo i'r Pwyllgor Gwaith yn unol â Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021.

Ch – A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â pholisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?

Gofyniad statudol

D – A yw'r penderfyniad hwn o fewn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?

D/B

Dd – Asesu'r effaith bosib (os yw'n berthnasol)

1. Sut mae'r penderfyniad hwn yn effeithio ar ein hanghenion hirdymor fel ynys?

Mae'r Asesiad Panel Perfformiad yn cefnogi diwylliant lle mae cynghorau'n barod i gael eu herio, boed o fewn yr awdurdod, neu, fel yn yr achos hwn, yn allanol.

2. A ragwelir y bydd y penderfyniad hwn yn atal costau/dibyniaeth ar y Cyngor yn y dyfodol? Os felly, sut?

Pwrpas yr Asesiad oedd darparu arweiniad ac argymhellion i'r Cyngor er mwyn darparu sicrwydd yn gysylltiedig â'r isod: "I ba raddau ydym ni'n gwneud defnydd economaidd, effeithlon ac effeithiol o'n hadnoddau."

3. A fuom yn cydweithio â sefydliadau eraill i ddod i'r penderfyniad hwn? Os felly, gyda phwy?

Hwyluswyd yr asesiad gan Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLlLC).

4. A yw dinasyddion Ynys Môn wedi chwarae eu rhan wrth gynllunio'r ffordd hon ymlaen, gan gynnwys y rhai hynny y mae'r penderfyniad yn effeithio'n uniongyrchol arnynt? Eglurwch sut.

Fel rhan o'r asesiad fe wnaeth y Panel gyfweld • Cynghorwyr • Uwch Swyddogion • Staff • Trigolion • Busnesau • Undebau Llafur • Partneriaid o'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus

• Cynghorau tref a chymuned / Grwpiau gwirfoddol.

5. Nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad hwn ei gael ar y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010.

Cynhelir asesiad o'r effaith ar gydraddoldeb yn gysylltiedig â gwaith a gwblheir mewn ymateb i'r wyth argymhelliad lle bo'n berthnasol.

6. Os yw hwn yn benderfyniad strategol, nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad ei gael ar unrhyw un sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol.

D/B

7. Nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad hwn ei gael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

D/B

E - Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori a beth oedd eu sylwadau?

1. Prif Weithredwr / Tîm Arweinyddiaeth (gorfodol)	Mae eu sylwadau wedi cael eu cynnwys yn y Cynllun Gweithredu
2. Swyddog Cyllid / 151	Mae ei sylwadau wedi cael eu cynnwys yn y Cynllun Gweithredu
3. Cyfreithiol / Swyddog Monitro (gorfodol)	Mae ei sylwadau wedi cael eu cynnwys yn y Cynllun Gweithredu
4. AD	
5. Eiddo	
6. TG	
7. Caffael	
8. Sgriwtini	
9. Aelodau Lleol	
10. Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio	Mae'r pwyllgor wedi ystyried yr adroddiad a'r cynllun gweithredu yn ei gyfarfod a gynhaliwyd Ddydd Iau 25 Mehefin 2026 a nodwyd y sylwadau isod: • A4 - diweddariad ar y cynnydd - disgwylir cwblhau adolygiad o drefniadau llywodraethiant erbyn diwedd mis Gorffennaf. • A3 - a oes gan y Cyngor y sgiliau angenrheidiol i arwain prosiectau cyfalaf mawr. A - Mae £1.7m wedi'i ddyrannu ar gyfer y gwaith hwn. • A ddylid sefydlu panel sgriwtini Economaidd? A - Byddwn yn adolygu'r trefniadau sgriwtini i sicrhau bod mesurau priodol ar waith o 2027 ymlaen. • Cyfathrebu - Ystyrir bod y trefniadau presennol yn gadarn. Mae cynllun cyfathrebu mewnol

	newydd wrthi'n cael ei ddatblygu i fynd i'r afael â hyn.

F - Atodiadau

Adroddiad Terfynol ar yr Asesiad Panel Perfformiad (Atodiad 1) Ymateb y Cyngor (Atodiad 2)

Ff - Papurau cefndir (cysylltwch ag awdur yr adroddiad am fwy o wybodaeth)

Pwyllgor Gwaith 17 Gorffennaf 2025 - Asesiad Panel Perfformiad.pdf

Adroddiad Asesiad Perfformiad Panel Cyngor Sir Ynys Môn Tachwedd 2025

Tabl Cynnwys

Cyflwyniad 2

Casgliadau Cyffredinol 3

Y Panel 5

Cwmpas a Dull 5

Sefydliad Gwleidyddol 6

Sefydliad Corfforaethol 7

Heriau Cenedlaethol a Lleol 7

Cryfderau a Meysydd Arloesi 8

Gofyniad Perfformiad: A yw'r cyngor yn arfer ei swyddogaethau'n effeithiol 9

Gofyniad Perfformiad: I ba raddau y mae'r cyngor yn defnyddio ei adnoddau yn economaidd, yn effeithlon ac yn effeithiol 11

Gofyniad Perfformiad: Mae ganddo lywodraethu effeithiol ar waith 15

Trefniadau ar gyfer cyflawni amcanion strategol Cynllun y Cyngor – a yw ein trefniadau yn rhoi sicrwydd ein bod yn cyflawni Cynllun y Cyngor yn effeithlon 17

A yw'r Cyngor yn gweithio'n effeithiol gyda'n cymunedau a'n partneriaid i gyflawni amcanion strategol Cynllun y Cyngor 17

Cydnabyddiaeth 19

1.0 Cyflwyniad

1.1 Yn unol â'r dyletswyddau perfformiad dan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021, comisiynodd Cyngor Sir Ynys Môn Asesiad Perfformiad Panel (APP) drwy Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLlLC).

1.2 Cwblhawyd yr asesiad ar y safle dros gyfnod o bedwar diwrnod, a ddaeth i ben ar 13 Tachwedd 2025 drwy gyflwyno adborth i'r Cyngor yn egluro'r prif argymhellion sydd wedi'u cynnwys yn yr adroddiad hwn. Cyhoeddwyd yr adroddiad i'r cyngor ym mis Chwefror 2026.

1.3 Cynhaliwyd yr asesiad yn seiliedig ar y ddogfen gwmpasu y bu i'r Cyngor gytuno arni a methodoleg APP CLlLC, a ddatblygwyd gyda'r sector. Mae methodoleg APP CLlLC yn darparu fframwaith cyffredinol i'r panel: nid yw pob trywydd holi wedi'u pennu'n bendant, ond maent yn rhoi arweiniad i'r panel ar y meysydd y gellid eu harchwilio i fodloni'r ddyletswydd statudol. Fodd bynnag, dylai'r graddau y mae'r panel yn archwilio'r meysydd hynny fod yn gymesur â chwmpas y Cyngor ond yn ddigonol i'r panel allu dod i gasgliad.

1.4 Yn unol â'r canllawiau statudol, nid archwiliad nac arolygiad yw'r APP ac nid yw'n ceisio dyblygu'r gwaith a wneir gan rheoleiddwyr a chyrff eraill. Er bod y panel wedi cynnal asesiad corfforaethol, nid oedd yr asesiad hwn yn un trylwyr a dylid ei ystyried ochr yn ochr â ffynonellau sicrwydd eraill fel hunanasesiad y Cyngor ei hun, adolygiadau archwilio mewnol ac adolygiadau archwilio a rheoleiddio allanol.

1.5 Wrth baratoi ar gyfer yr APP, bu i'r Cyngor fesur cwmpas eu gofynion er mwyn sicrhau bod yr asesiad yn cynnig y mwyaf o werth ac yn cael yr effaith fwyaf bosib ar y Cyngor. Mae'r meysydd penodol roedd y Cyngor eisiau canolbwyntio arnynt i'w gweld ym mharagraff 4.2.

1.6 Mae'r adroddiad hwn yn rhoi trosolwg cryno o gasgliadau'r panel a adroddir yn ôl eithriadau.

Crynodeb Gweithredol

2.0 Casgliad Cyffredinol

2.1 Ar y cyfan, yng nghyd-destun cefndir economaidd heriol, daeth y panel i'r casgliad bod y Cyngor yn arfer ei swyddogaethau yn unol â’r dyletswyddau perfformiad a amlinellir yn Neddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau 2021. Mae’r Cyngor yn dangos mesurau llywodraethu cadarn, perthnasoedd adeiladol rhwng Aelodau a Swyddogion, a llwybr gwelliant pendant ers 2018. Mae’r llwybr hwn yn galluogi’r Cyngor i hyrwyddo ei waith da yn ogystal â magu’r hyder y mae ei angen i gyfleu ei rôl fel arweinydd dibynadwy ar gyfer yr ynys, sy’n canolbwyntio ar yr ardal leol.

2.2 Fodd bynnag, mae’r Cyngor yn wynebu pwysau ariannol sy’n fwyfwy cyfyngol a heriau di-baid o ran y gweithlu, sy’n tanlinellu’r angen i drawsnewid y sefydliad ar fyrder. Mae’r panel yn argymell ehangu effaith Bwrdd y Rhaglen Wella a Moderneiddio drwy gynllun moderneiddio trawsbynciol lefel uchel sy’n cefnogi’r Cynllun Ariannol Tymor Canolig. Bydd hyn yn magu gwydnwch ac yn galluogi’r Cyngor i addasu i gyfyngiadau ariannol yn ogystal â manteisio ar gyfleoedd am dwf cynaliadwy.

2.3 Daeth datblygiad economaidd i’r amlwg fel blaenoriaeth bwysig. Dylai’r Cyngor gyfleu naratif economaidd grymus a datblygu strategaeth economaidd uchelgeisiol sy’n manteisio ar gyfleoedd cenedlaethol arwyddocaol fel gorsaf bŵer niwclear SMR Wylfa, Porthladd Rhydd Ynys Môn a’r Ganolfan Ddata AI arfaethedig. Bydd cysylltu’r naratif hwn â monitro perfformiad a Dangosyddion Perfformiad Allweddol yn atgyfnerthu atebolrwydd ac yn dangos cynnydd ar flaenoriaethau strategol.

2.4 Mae gweithio mewn partneriaeth, yn enwedig gyda'r sector gwirfoddol, yn gryfder nodedig i'r cyngor. Er mwyn sicrhau'r effaith fwyaf posibl, dylai'r cyngor nawr ddyfnhau cydweithio rhanbarthol i ddylanwadu a llunio'r amodau sy'n angenrheidiol ar gyfer adnewyddu economaidd hirdymor. Gyda chyfleoedd mawr yn dod i'r amlwg, gan gynnwys datblygiad SMR Wylfa, Porthladd Rhydd Ynys Môn a mentrau twf ehangach Gogledd Cymru, bydd angen i'r cyngor fynnu ei flaenoriaethau'n hyderus o fewn cynlluniau rhanbarthol. Bydd cryfhau'r partneriaethau hyn yn helpu i sicrhau bod anghenion Ynys Môn yn cael eu cydnabod, cynnal momentwm y tu ôl i'w huchelgeisiau economaidd, ac atgyfnerthu rôl y cyngor fel arweinydd dylanwadol sy'n seiliedig ar le.

2.5 Gyda’i gilydd, daeth y panel i’r casgliad bod Ynys Môn mewn sefyllfa gref i adeiladu ar ei chynnydd ac ymateb yn effeithiol i’r heriau sydd o’i blaen. Mae’r cyngor yn elwa o lywodraethu cadarn, gweithlu ymgysylltiedig, partneriaethau uchel eu parch, a synnwyr clir o hunaniaeth sy’n seiliedig ar le. Fodd bynnag, mae pwysau ariannol, newid demograffig, prinder gweithlu a graddfa’r cyfleoedd economaidd sy’n dod i’r amlwg yn golygu y bydd cam nesaf taith y cyngor yn gofyn am arweinyddiaeth hyderus, moderneiddio cyflymach, a mynegiant cliriach o’i uchelgeisiau hirdymor.

2.6 Drwy weithredu’r argymhellion a nodir yn yr adroddiad hwn, cryfhau hyder sefydliadol, datblygu cynllun moderneiddio lefel uchel, mynegi strategaeth

economaidd uchelgeisiol, mireinio monitro perfformiad, a dyfnhau cydweithio rhanbarthol, mae'r panel yn gobeithio y gall y cyngor wella ei wydnwch a chynyddu ei effaith. Bydd hyn yn galluogi'r sefydliad i hyrwyddo ei gyflawniadau yn fwy hyderus, arwain adnewyddu economaidd, a chyflawni canlyniadau cynaliadwy, hirdymor i drigolion a chymunedau Ynys Môn.

3.0 Y Panel

3.1 Comisiynwyd y cymheiriaid canlynol gan CLILC i gynnal yr asesiad. Cytunwyd ar y detholiad o gymheiriaid yn ôl disgresiwn y Cyngor, ar sail addasrwydd eu sgiliau a'u profiad:

- Cadeirydd Annibynnol: Emlyn Dole (Cyn Arweinydd Cyngor: Cyngor Sir Gâr)
- Uwch Aelod y Cymheiriaid: Catrin M S Davies (Aelod Cabinet: Cyngor Sir Ceredigion)
- Uwch Swyddog y Cymheiriaid: Rob Thomas (Prif Weithredwr: Cyngor Bro Morgannwg)
  Cymar o'r Sector Cyhoeddus, Preifat neu Wirfoddol Ehangach: Sara Powys (Ymgynghorydd)

Cefnogwyd y panel gan Joseph Lewis (Uwch Swyddog Polisi: Gwella).

4.0 Cwmpas a Dull

4.1 Roedd gofyn i'r panel asesu i ba raddau y mae'r Cyngor:

- Yn arfer ei swyddogaethau'n effeithiol;
- Yn defnyddio ei adnoddau'n ddarbodus, yn effeithlon ac yn effeithiol; ac
- Yn gweithredu mesurau llywodraethu effeithiol i sicrhau'r uchod.

4.2 Nododd y Cyngor y cwestiynau canlynol i'r panel eu hystyried fel rhan o'r asesiad:

a. **Trefniadau ar gyfer cyflawni amcanion strategol Cynllun y Cyngor – a yw'n trefniadau ni'n cynnig sicrwydd ein bod yn cyflawni Cynllun y Cyngor yn effeithlon?**

b. **A yw'r Cyngor yn gweithio'n effeithiol gyda'n cymunedau a'n partneriaid i gyflawni amcanion strategol Cynllun y Cyngor?**

4.3 Fel rhan o'r asesiad, cynhaliodd y panel adolygiad o ddogfennau, data, adroddiadau allanol a gwybodaeth berthnasol arall y Cyngor. Roedd y rhan honno o'r adolygiad a gynhaliwyd ar y safle'n cynnwys cyfres o gyfarfodydd unigol a grwpiau ffocws gyda'r budd-ddeiliaid canlynol:

- Arweinydd y Cyngor a'r Cabinet
- Y Prif Swyddog Gweithredol a'r Tîm Arweinyddiaeth, gan gynnwys y Swyddog Monitro a'r Swyddog Adran 151
- Penaethiaid Gwasanaeth a Swyddogion Allweddol y Cyngor
- Aelodau o'r Gwrthbleidiau
- Cynrychiolwyr Staff
- Undebau Llafur
- Y Fforwm Fusnes
- Y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus (BGC)
- Prif Swyddogion Gweithredol Rhanbarthol
- Cadeirydd/Is-gadeirydd: Y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio
- Cadeirydd/Is-gadeirydd: Pwyllgorau Sgriwtini

- Trigolion
- Cynrychiolwyr Cynghorau Tref a Chymuned

5.0 Trefniadaeth Wleidyddol

5.1 Adeg Asesiad Perfformiad y Panel, dyma oedd cyfansoddiad y Cyngor:

Enw'r Grŵp	Nifer
Plaid Cymru	20
Llafur	3
Y Grŵp Annibynnol	4
Annibynwyr Môn	8
Cyfanswm	**35**

5.2 Adeg Asesiad Perfformiad y Panel, dyma oedd cyfansoddiad Bwrdd Gweithredol y Cyngor:

Swydd	Enw	Ymlyniad Gwleidyddol
Arweinydd a Deilydd Portffolio Datblygu Economaidd	Y Cynghorydd Gary Pritchard	Plaid Cymru
Dirprwy Arweinydd a Deilydd Portffolio Cyllid, Busnes Corfforaethol a Phrofiad y Cwsmer	Y Cynghorydd Robin Wyn Williams	Plaid Cymru
Deilydd Portffolio Gwasanaethau Plant, Pobl Ifanc a Theuluoedd	Y Cynghorydd Dyfed Wyn Jones	Plaid Cymru
Deilydd Portffolio Cynllunio a Gwarchod y Cyhoedd	Y Cynghorydd Nicola Roberts	Plaid Cymru
Deilydd Portffolio Gwasanaethau Oedolion	Y Cynghorydd Neville Evans	Plaid Cymru
Deilydd Portffolio Priffyrdd, Gwastraff a Newid Hinsawdd	Y Cynghorydd Ieuan Williams	Y Grŵp Annibynnol
Deilydd Portffolio Tai a Diogelwch Cymunedol	Y Cynghorydd Carwyn Elias Jones	Plaid Cymru
Deilydd Portffolio Hamdden, Twristiaeth a Morwrol	Y Cynghorydd Alun Roberts	Plaid Cymru
Deilydd Portffolio Addysg a'r Gymraeg	Y Cynghorydd Dafydd Roberts	Y Grŵp Annibynnol

5.3 Mae gan y Cyngor y Pwyllgorau Craffu canlynol;

- Pwyllgor Craffu Corfforaethol

- Pwyllgor Craffu Partneriaeth ac Adfywio

Cefnogir y rhain gan dri phanel thematig sy’n canolbwyntio ar Addysg, Gwasanaethau Cymdeithasol ac Adnoddau.

6.0 Trefniadaeth Gorfforaethol

6.1 Prif Weithredwr y Cyngor yw Dylan Williams

6.2 Mae'r Prif Weithredwr yn arwain Tîm Arweinyddiaeth sy’n cynnwys:

- Y Prif Weithredwr
- Y Dirprwy Brif Weithredwr
- Y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) a’r Swyddog Monitro
- Y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a’r Swyddog Adran 151
- Y Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc
- Cyfarwyddwr y Gwasanaethau Cymdeithasol

6.3 Gweledigaeth y Cyngor yw “Creu Ynys Môn fydd yn iach a llewyrchus lle gall bobl ffynnu”.

7.0 Heriau Cenedlaethol a Lleol

7.1 Mae’r Cyngor yn gweithredu o fewn amgylchedd cymhleth a newidiol, gyda phwysau cenedlaethol a lleol yn dylanwadu arno. Ar lefel genedlaethol, mae’r cyfyngiadau ariannol parhaus ar draws llywodraeth leol Cymru yn cynnig heriau sylweddol i gynaliadwyedd hirdymor. Mae’r Setliad Llywodraeth Leol yn parhau i fod yn un o benderfynyddion hanfodol sefyllfa ariannol y Cyngor, ond mae rhagolwg y sector cyfan yn cael ei nodweddu gan gyllidebau mwy tynn, mwy o alw am wasanaethau, a phwysau chwyddiannol sy’n effeithio ar gostau craidd. Mae’r ffactorau hyn yn tanlinellu’r angen am drawsnewidiad rhagweithiol a chynllunio ariannol cadarn i gynnal gwydnwch ac ansawdd gwasanaethau.

7.2 Yn lleol, mae tueddiadau demograffig yn rhoi pwysau ychwanegol ar wasanaethau. Mae poblogaeth sy’n heneiddio yn cynyddu’r galw am ofal cymdeithasol i oedolion, ac mae heriau recriwtio yn effeithio gallu’r Cyngor i sicrhau a chadw aelodau staff medrus mewn swyddi allweddol. Mae amodau economaidd hefyd yn cyflwyno darlun cymysg: er bod cyfleoedd strategol fel datblygiad niwclear Wylfa a Phorthladd Rhydd Ynys Môn yn cynnig cyfleoedd am dwf, rhaid cydlynu’r cynllunio, buddsoddiad ac ymgysylltiad â phartneriaid er mwyn gwireddu eu manteision yn llawn.

7.3 Mae cludiant a chysylltedd yn parhau i fod yn themâu sy’n codi dro ar ôl tro gan y Cyngor a budd-ddeiliaid fel ei gilydd. Mae isadeiledd cyfyngedig a chyfyngiadau cysylltedd yn peryglu datblygiad economaidd sydd ar y gweill a mynediad at wasanaethau, gan atgyfnerthu pwysigrwydd cydweithrediad rhanbarthol i sicrhau buddsoddiad mewn gwelliannau cludiant.

7.4 Yn y cyd-destun hwn, rhaid i’r Cyngor gydbwyso pwysau gweithredol uniongyrchol â’r angen i roi ei hun mewn sefyllfa i gyflawni llwyddiant hirdymor. Bydd cryfhau gwydnwch sefydliadol, cyflymu moderneiddio, a manteisio ar gyfleoedd strategol yn hanfodol er mwyn lliniaru risgiau a chyflawni canlyniadau cynaliadwy ar gyfer trigolion Ynys Môn.

8.0 Cryfderau a Meysydd Arloesi

8.1 Nododd y panel feysydd cryfder ar draws y cyngor, gan gynnwys tystiolaeth glir o welliant a datblygiad sefydliadol yr oedd y panel yn teimlo a gyfrannodd at gadernid y sefydliad a'i allu i ymdopi â newidiadau yn y dyfodol. Gweithlu cryf ac angerddol, sy'n rhannu ymdeimlad o hunaniaeth y cyngor, ac sydd wedi ymrwymo i ddarparu gwasanaethau o ansawdd uchel i drigolion yr ynys.

8.2 Gwnaeth partneriaethau lleol cryf y cyngor argraff hefyd ar y panel, yn enwedig gyda'r sector gwirfoddol, rhywbeth y mae'r cyngor wedi'i ddangos yn ei Gynllun Llunio Lleoedd, a ddatblygwyd ar y cyd â Medrwn Môn, gan alluogi fframwaith o'r gwaelod i fyny ar gyfer nodi blaenoriaethau lleol a sirol.

Astudiaeth Achos: Ymarfer sy’n Seiliedig ar Drawma

Mae Ynys Môn wedi bod yn rhan o brosiectau a rhaglenni ystyriol o drawma a chodi ymwybyddiaeth o Brofiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod (ACE) ers nifer o flynyddoedd. Mae’r rhain yn cynnwys Rhaglen Camau Cynnar Gyda’n Gilydd yr Heddlu a Phartneriaid a chymryd rhan mewn prosiect peilot aml-safle yn holi am ACE mewn Meddygfeydd Teulu yn 2018, dan arweiniad Iechyd Cyhoeddus Cymru a Bwrdd Iechyd Betsi Cadwaladr. Mae Cynllun Llesiant Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus (BGC) Gwynedd ac Ynys Môn ar gyfer 2023-28 yn ymrwymo’r BGC i fod yn ystyriol o drawma a chodi ymwybyddiaeth yn y system am effeithiau ACE a thrawma ar blant a phobl ifanc, a’r cyfleoedd i atal hyn rhag digwydd, lliniaru’r risgiau a mynd i’r afael â niwed.

Trosolwg o’r Canfyddiadau

9.0 Gofyniad Perfformiad: Mae’n arfer ei swyddogaethau’n effeithiol

9.1 Daeth adolygiad y panel o'r adroddiadau rheoleiddio dros y pedair blynedd ddiwethaf, a chyfweliadau ar y safle, i'r casgliad bod tystiolaeth yn dangos bod y Cyngor yn arfer ei swyddogaethau statudol yn effeithiol. Mae’r panel wedi cyflwyno nifer o argymhellion sy’n canolbwyntio ar feysydd anstatudol, ymdrechion moderneiddio a datblygu economaidd y Cyngor yn benodol, y mae’n credu y byddant yn helpu’r Cyngor i fodloni ei amcanion corfforaethol.

9.2 Gwelodd y panel dystiolaeth glir o'r daith wella y mae'r cyngor wedi bod arni ers 2018, a theimlai y dylai'r cyngor fod yn fwy hyderus wrth amlygu ei waith arfer da, gan atgyfnerthu ei werth corfforaethol o hyrwyddo'r cyngor a'r ynys. Cydnabu'r panel fod profiad hanesyddol y cyngor o gael ei roi o dan Fwrdd Adfer gan Weinidogion Cymru wedi cyfrannu'n ddealladwy at ddiwylliant sefydliadol gofalus, gyda swyddogion ac aelodau weithiau'n betrusgar i hyrwyddo eu cyflawniadau. Fodd bynnag, mae'r cynnydd a ddangoswyd trwy ganfyddiadau rheoleiddio diweddar ac adborth gan randaliad yn dangos bod y cyngor bellach mewn sefyllfa dda i gyfleu ei gryfderau yn fwy rhagweithiol a hyderus.

9.3 Roedd y panel yn ystyried bod gan y Cyngor gyfle i gyfleu naratif mwy eglur a grymus sy’n mynd i’r afael â heriau demograffig ac yn pennu gweledigaeth uchelgeisiol ar gyfer y dyfodol, wedi’i seilio ar fodel gweithredu ddiffiniedig ar gyfer y dyfodol. Dylai’r naratif hwn fanteisio ar gyfleoedd economaidd yr ynys, y mae’r Cyngor wedi bod yn rhan o’u datblygu, a hunaniaeth gref yr ynys, gan feithrin ymddiriedaeth, dangos atebolrwydd, a dwysau ymgysylltiad cymunedol. Drwy rannu ei gyflawniadau, ei heriau a’i uchelgeisiau at y dyfodol yn effeithiol, gall y Cyngor helpu trigolion i ddeall gwerth ei waith ac effaith ei benderfyniadau. Bydd naratif cadarn hefyd yn atgyfnerthu rôl y Cyngor fel arweinydd sy’n canolbwyntio ar yr ardal leol ac fel conglfaen ar gyfer buddsoddiad a phartneriaeth.

Moderneiddio

9.4 Fel y nodwyd ym mharagraff 10.4, mae’r Cyngor wedi defnyddio £10.2 miliwn o’i gronfeydd wrth gefn dros y tair blynedd diwethaf i fantoli ei gyllideb. Mae hyn yn tanlinellu’r heriau cynaliadwyedd y mae’r Cyngor, a llywodraeth leol yn fwy eang, yn eu hwynebu heb drawsnewidiad sefydliadol sylweddol. Fel y nodir hefyd yn 10.2, mae sefyllfa'r cyngor o ran ei gronfeydd wrth gefn yn parhau i fod yn iach o'i gymharu â sefyllfa'r sector ehangach. Er bod unrhyw ddibyniaeth ar gronfeydd wrth gefn yn amlwg yn anghynaladwy yn y tymor canolig i'r tymor hir, mae'n cynrychioli cyfle i'r panel sy'n sensitif i amser i fuddsoddi yn y meysydd strategol a fydd yn cefnogi'r cyngor i wireddu ei fodel gweithredu targed.

9.5 Nododd y panel fod Bwrdd Rhaglen Wella a Moderneiddio’r Cyngor yn hyrwyddo amrywiaeth o fentrau cadarnhaol, sy’n arwydd o ymagwedd ragweithiol tuag at drawsnewid. Bydd datblygu ar y cynnydd hwn yn hanfodol i lunio model gweithredu ar gyfer y dyfodol sy’n cefnogi gwydnwch, cynaliadwyedd ariannol, a chyflawni amcanion strategol.

9.6 Mae gan y Cyngor gyfle i gryfhau’r rhaglen hon drwy gysylltu ei fodel gweithredu ar gyfer y dyfodol yn bendant â’i weledigaeth hirdymor. Drwy fapio uchelgeisiau Trawsnewid a moderneiddio'r cyngor yn erbyn ffyrdd o weithio yn y dyfodol, gall sicrhau ei fod yn parhau i fod mewn sefyllfa dda i ddarparu gwasanaethau cyhoeddus o ansawdd uchel ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.

9.7 Dylid cydweddu’r cynllun moderneiddio hwn yn agos â Chynllun Ariannol Tymor Canolig y Cyngor sydd wrthi’n datblygu, sy’n pennu themâu a blaenoriaethau allweddol ar gyfer newid. Dylai’r cynllun fod yn un lefel uchel a thrawsbynciol, a dylai model gweithredu’r Cyngor ar gyfer y dyfodol fod yn greiddiol iddo.

9.8 Er bod y Cyngor wrthi’n recriwtio ar gyfer swyddi strategol allweddol adeg asesiad y panel, dylai barhau i sicrhau fod ganddo’r gallu corfforaethol i fanteisio ar gyfleoedd newydd a datblygu ei raglen drawsnewid ar frys ac yn hyderus.

Yr Economi

9.9 Bu i’r panel ganfod Cyngor â synnwyr pendant o’i heriau, gyda’r rhai a oedd yn ymwneud â’r gyllideb a demograffeg yn dod fwyaf i’r amlwg. Roedd y rhai a gyfwelwyd yn pwysleisio’n gyson yr ymdeimlad bod y Cyngor wedi cyrraedd ‘croesffordd’ o ran demograffeg a’r economi, a bod hyn i’w deimlo ar hyd a lled yr ynys, ond yn fwyaf dwys yn y gogledd. Bu i’r panel gydnabod bod Uwch Arweinwyr y Cyngor, yn gorfforaethol ac yn wleidyddol, yn cydnabod yn glir y byddai datblygiad economaidd y sir yn hanfodol ar gyfer llunio ei dyfodol a gwireddu gweledigaeth ac amcanion strategol y Cyngor.

9.10 Bu i’r panel gydnabod y gwaith y mae’r Cyngor yn ei wneud ar yr economi drwy ei gynlluniau a'i raglenni strategol allweddol. Fodd bynnag, teimlai fod gan y cyngor gyfle nawr i ddefnyddio datblygiadau cenedlaethol arwyddocaol diweddar i gryfhau ei weledigaeth economaidd a sicrhau bod 'edau aur' economaidd cliriach yn rhedeg drwy ei gynlluniau strategol ac yn llywio'r dangosyddion perfformiad allweddol o fewn y Cerdyn Sgorio Corfforaethol.

9.11 Er enghraifft, mae Strategaeth Rheoli Cyrchfan y Cyngor yn mynegi gweledigaeth gadarn am “economi ymwelwyr sy’n empathetig i ymdeimlad o le’r ynys.” Er bod yr uchelgais yn glir, nid oedd y panel yn siŵr a oedd y Cyngor i gyd yn rhannu’r weledigaeth hon, a nododd fod diffyg Dangosyddion Perfformiad Allweddol perthnasol o fewn y Cerdyn Sgorio Corfforaethol yn gysylltiedig â chyflawniad y Cynllun Rheoli Cyrchfan.

9.12 Fel mae'r cyngor yn cydnabod, mae Llywodraeth Leol yn gweithredu fel cynullwyr lle, gan lunio'r amodau ar gyfer twf trwy eu swyddogaethau cynllunio a chefnogi datblygiad seilwaith trafnidiaeth, ynni a digidol sy'n galluogi busnesau i ffynnu. Fodd bynnag, fel sydd hefyd yn amlwg, mae gallu Cynghorau i yrru twf cynhwysol yn cael ei lunio gan ffactorau systemig rhyngddibynnol sydd allan o reolaeth unrhyw gorff sengl, ac mae Cynghorau'n gweithredu mewn amgylcheddau deinamig a phenodol i'r cyd-destun, gan gydbwyso blaenoriaethau lleol â strategaethau rhanbarthol, cyfyngiadau adnoddau, a disgwyliadau Llywodraethau Cymru a'r DU.

9.13 Bydd cydnabod y dylanwadau ehangach hyn yn cefnogi'r cyngor i sicrhau bod ei ddangosyddion perfformiad allweddol nid yn unig yn adlewyrchu blaenoriaethau sefydliadol mewnol ond hefyd yn gosod y cyngor mewn sefyllfa dda i ymateb i gyfleoedd a chyfyngiadau allanol. Trwy alinio mesurau perfformiad â'r amodau ehangach sy'n galluogi twf lleol, megis cydweithio rhanbarthol effeithiol, trefniadau ariannu symlach ac arweinyddiaeth gref sy'n seiliedig ar le, gall y cyngor atgyfnerthu ei naratif strategol a dangos yn well sut mae ei Gerdyn Sgôr Corfforaethol yn cyfrannu at wydnwch economaidd hirdymor a thwf cynhwysol ar gyfer yr ynys.

9.14 Argymhellion

1	Dylai’r Cyngor chwilio am gyfleoedd i atgyfnerthu a datblygu ei rôl fel arweinydd sy’n canolbwyntio ar yr ardal leol ymhellach, gan hyrwyddo a chefnogi ei weledigaeth hirdymor ar gyfer yr ynys drwy geisio cryfhau ei ddull o gyfathrebu ac ymgysylltu, gan ganolbwyntio’n benodol ar hyrwyddo ei waith da.
2	Dylai’r Cyngor ddatblygu cynllun moderneiddio clir a chydlynol sy’n pennu ei themâu a’i flaenoriaethau allweddol ar gyfer newid. Dylai’r Cynllun: • Fod yn gynllun lefel uchel trawsbynciol ar draws y sefydliad, a • Chefnogi a sicrhau adnoddau drwy’r Cynllun Ariannol Tymor Canolig, ac yn ei dro, • Sicrhau cynaliadwyedd ariannol hirdymor y sefydliad.
3	Er mwyn cefnogi arweinyddiaeth sy’n canolbwyntio ar yr ardal leol a’i amcanion strategol mewn perthynas â’r economi, dylai’r Cyngor ddatblygu strategaeth ddatblygu economaidd uchelgeisiol sy’n tynnu sylw at gryfderau, cyfleoedd, a blaenoriaethau’r ardal ar gyfer twf. Dylai’r Cyngor adlewyrchu’r risgiau a’r cyfleoedd sy’n gysylltiedig ag economi’r ynys yn ei Gofrestr Risgiau Gorfforaethol.
4	Dylai’r Cyngor gynyddu ei allu a’i wydnwch i gyflawni prosiectau a thrawsnewid y ffordd y darperir gwasanaethau, a hynny mewn cydweddiad llwyr â Chynllun y Cyngor, Risgiau Strategol a’r rhaglen Drawsnewid, drwy wreiddio arferion da mewnol sydd eisoes yn bodoli fel y mentrau cynyddu gallu gofal cymdeithasol.

10.0 Gofyniad Perfformiad: Y graddau y mae’r Cyngor yn defnyddio’i adnoddau’n ddarbodus, yn effeithiol ac yn effeithlon

10.1 Ar y cyfan, daeth y panel i’r casgliad bod y Cyngor yn rheoli ei adnoddau economaidd yn effeithiol er gwaethaf yr heriau sylweddol sy’n gyffredin i bob Cyngor yng Nghymru. Er bod mesurau llywodraethu a dealltwriaeth o’r sefyllfa tymor canolig yn gadarn, mae yna berygl y bydd diffyg fframwaith cytûn ar gyfer y tymor hirach yn

tanseilio gwydnwch y Cyngor yn y dyfodol, a dylai brysuro gyda'i ymdrechion yn y maes hwn.

10.2 Bu i Gyngor Sir Ynys Môn gychwyn 2025/26 mewn sefyllfa ariannol eithaf cadarn, ond un sy'n tynhau. Balansau cyffredinol y Cyngor ar ddechrau 2025/26 oedd £18.166 miliwn, sydd gyfwerth â thua 9.77% o gyllideb net y Cyngor.

10.3 Nododd y panel fod y Cyngor wedi dod â'r flwyddyn ariannol i ben gyda thanwariant o £3.873 miliwn, sy'n cryfhau'r cronfeydd wrth gefn ymhellach.

10.4 Fodd bynnag, nododd y panel hefyd fod y Cyngor wedi defnyddio £10.7 miliwn o'i gronfeydd wrth gefn dros y tair blynedd diwethaf i fantoli cyllidebau, sy'n pwysleisio her y Cyngor o ran cynaliadwyedd a'r angen am strategaeth gynhwysfawr i drawsnewid gwasanaethau.

10.5 Ar gyfer 2025/26, pennodd y Cyngor gyllideb refeniw net o £195.443 miliwn, a ariannwyd gan £135.881 miliwn o Gyllid Allanol Cyfun, £57.102 miliwn o Dreth y Cyngor (gan gynnwys y premiwm) a gan ddefnyddio £2.460 miliwn o Gronfeydd wrth Gefn Cyffredinol.

10.6. Mae monitro'r gyllideb ar gyfer Chwarter 1 (Ebrill i Fehefin) 2025/26 yn awgrymu y rhagwelir tanwariant o £1.551 miliwn (0.79%), sy'n adlewyrchu cryfder parhaus yn y cyllidebau corfforaethol yn sgil mwy o enillion ar fuddsoddiadau a chostau benthyca is.

10.7 Mae'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig (CATC) yn rhagweld pwysau pellach o £7.3 miliwn yn 2026/27 a £1.3 miliwn yn 2027/28, a thybio twf Cyllid Allanol Cyfun o 2% a chynnydd o 5% yn Nhreth y Cyngor, yn y ddwy flynedd. Awgryma hyn i'r panel fod parhau i ddibynnu ar gronfeydd wrth gefn neu godiadau treth uwch na chwyddiant yn annhebygol o fod yn gynaliadwy heb drawsnewid neu ail-ddylunio gwasanaethau.

Staff

10.8 Nododd y panel gydnabyddiaeth gadarn a chyson ymysg Uwch Dîm Arweinyddiaeth a Chabinet y Cyngor o rôl hanfodol y staff yn y gwaith o alluogi'r sefydliad i gyflawni ei amcanion strategol.

10.9 Bu i'r panel gydnabod bod y Cyngor yn wynebu nifer o'r un heriau recriwtio â gweddill y sector. Nododd y panel hefyd bod y Cyngor yn wynebu heriau ychwanegol oherwydd ei leoliad daearyddol, her ddemograffig gyfarwydd iawn yn sgil pobl ifanc yr ynys yn allfudo, a'r angen am ofynion iaith Gymraeg mewn swyddi rheng flaen a swyddi strategol allweddol.

10.10 Nododd y panel bod Uwch Dîm Arweinyddiaeth y Cyngor yn amlwg yn cydnabod yr heriau recriwtio hyn, a gwnaeth sylw o'r gwaith cadarnhaol y mae'r Cyngor yn rhan ohono i sefydlu llwybrau hyfforddiant a datblygiad pendant tuag at swyddi allweddol, drwy fentrau fel Dyfodol Môn.

10.11 Nododd y panel fod gan y Cyngor brosesau ar waith i ymgysylltu ei staff, gan gynnwys arolygon staff, cyfarfodydd adrannol a grwpiau trawsadrannol, fel Fforwm Môn, sy'n hwyluso'r gwaith o rannu gwybodaeth ac arferion da ac yn galluogi unigolion i godi pryderon a chynnig atebion.

10.12 Bu i’r panel gyfarfod ag amryw o aelodau staff drwy grwpiau ffocws a drefnwyd gan y Cyngor. Ar y cyfan, teimlai’r panel fod gan staff y Cyngor ymdeimlad amlwg o falchder ynglŷn â gweithio i’r Cyngor, a dealltwriaeth o brif ddiben y Cyngor.

10.13 Awgrymodd yr aelodau staff fod y Cyngor yn elwa ar Uwch Dîm Arweinyddiaeth (UDA) eithaf amlwg ac agored. Ond roeddent hefyd yn teimlo y gallai’r sefydliad elwa ar ddulliau cyfathrebu mewnol mwy rheolaidd, fel newyddlenni, gwybodaeth ar y fewnrwyd, a nodiadau briffio wedi’u targedu. Byddai’r rhain oll yn darparu llif gwybodaeth mwy cyson ac yn lleihau ansicrwydd.

10.14 Roedd adborth gan y staff hefyd yn nodi bod heriau recriwtio di-baid ar lefel strategol yn amlwg wrth ddarparu gwasanaethau rheng flaen. Roedd y staff yn cydnabod bod hyn yn risg bellach i gynaliadwyedd gwasanaethau’r Cyngor, ac yn faes o ddiffyg cydweddiad rhwng gallu sefydliadol ac uchelgeisiau strategol y Cyngor.

Undebau Llafur

10.15 Bu i’r panel hefyd gyfarfod â chynrychiolwyr yr Undebau Llafur a gydnabyddir gan y Cyngor. Ar y cyfan, teimlai’r cynrychiolwyr y gallai’r Cyngor fod yn gwneud mwy i fodloni egwyddorion Partneriaeth Gymdeithasol, a mwy i ymgysylltu ag Undebau Llafur ar faterion polisi, yn enwedig mewn perthynas ag ysgolion, y gweithlu, ac ymgysylltiad mwy ystyrlon ac amserol o ran y gyllideb.

5	Dylai’r Cyngor gryfhau ei ddulliau cyfathrebu ac ymgysylltu mewnol drwy ddatblygu ar feysydd o arfer dda.

Trigolion

10.16 Yn ystod ei ymweliad â’r safle, ymgysylltodd y panel â’r trigolion drwy grŵp ffocws a drefnwyd gan y Cyngor. Amlygodd y trigolion newid demograffig fel her ddifrifol, yn enwedig yr angen i gadw pobl ifanc ar yr ynys. Gwelwyd hyn yn hanfodol ar gyfer cynnal gwasanaethau lleol pwysig (fel clybiau ieuenctid), yr economi lleol a meithrin gweithlu’r dyfodol. Nododd y trigolion fod cyfleoedd cyflogaeth cyfyngedig a chysylltedd cludiant yn dylanwadu ar allfudo.

10.17 Pwysleisiodd y trigolion bwysigrwydd y Gymraeg a chyfleoedd dysgu, gan gydnabod rôl y Cyngor o ran hyrwyddo’r defnydd o’r iaith a’i gysylltiad â chyfranogiad economaidd a rhwystrau i gyflogaeth. Nododd y panel ymdeimlad cryf o falchder cymunedol a pherthyn, ac roedd yn ystyried hyn yn ased sylweddol i’r Cyngor.

10.18 Mynegodd y trigolion gydnabyddiaeth amlwg o waith y Cyngor a’i bartneriaethau, yn enwedig gyda’r trydydd sector. Fodd bynnag, bu iddynt awgrymu y gellid cryfhau’r dulliau cyfathrebu ac ymgysylltu drwy fynd ati i dargedu’n benodol a bod yn fwy rhagweithiol. Er y cydnabuwyd fod porth ymgynghori ar-lein y Cyngor yn fuddiol, teimlai’r trigolion y byddai dulliau ychwanegol – fel ymgysylltiad wyneb yn wyneb a mwy o ddefnydd o’r cyfryngau cymdeithasol – yn ei wneud yn fwy cynhwysol ac effeithiol, yn enwedig wrth geisio cyrraedd cynulleidfaoedd iau.

10.19 Cododd y trigolion bryderon hefyd am natur fyr dymor y penderfyniadau, gan nodi y byddai rhoi mwy o bwyslais ar gynllunio hirdymor a chynaliadwyedd yn helpu'r Cyngor i fynd i'r afael â heriau'r dyfodol yn fwy effeithiol.

Y Fforwm Fusnes

10.20 Cafodd y panel gyfle i gwrdd â busnesau lleol mewn grŵp ffocws a drefnwyd gan y Cyngor. Dylid nodi bod y panel wedi cwrdd â'r Fforwm Fusnes cyn i'r newyddion am agor safle SMR yn Wylfa gael ei gyhoeddi. Daeth y panel i'r casgliad bod y cydweddiad cadarn rhwng blaenoriaethau'r Cyngor a'r gymuned fusnes, ynghyd â hygyrchedd y Cyngor a'r mentrau economaidd sydd ar y gweill, yn darparu sylfaen cadarn ar gyfer rhagor o waith partneriaeth i gyflawni twf cynaliadwy ar gyfer yr ynys.

10.21 Nododd y panel fod y gymuned fusnes yn ailadrodd nifer o'r heriau a nodwyd gan y Cyngor a'i drigolion, gan atgyfnerthu cyd-ddealltwriaeth o flaenoriaethau'r ynys. Tynnodd y busnesau sylw at bryderon ynglŷn â phwysau economaidd, recriwtio a chadw, a phwysigrwydd gwella cysylltedd cludiant er mwyn cefnogi masnach a buddsoddiad. Bu iddynt hefyd bwysleisio'r angen am weithlu medrus sy'n cyd-fynd â'r sectorau sy'n dod i'r amlwg, gan gydnabod bod datblygu sgiliau a chadw pobl ifanc yn hanfodol ar gyfer cynnal mentrau lleol ac ysgogi twf economaidd hirdymor.

10.22 Nododd Cynrychiolwyr y Fforwm a gyfarfu â'r panel hefyd y gallai'r Cyngor wneud mwy i ddiffinio a chyfleu gweledigaeth economaidd glir ar gyfer yr ynys. Bu iddynt bwysleisio bod gweledigaeth a gaiff ei chyfleu'n dda yn hanfodol ar gyfer magu hyder buddsoddwyr, busnesau a chymunedau. Awgrymodd y cynrychiolwyr hefyd fod ymagwedd y Cyngor tuag at feysydd allweddol o'r economi lleol – yn enwedig ei gynnig rheoli cyrchfan – yn ymddangos yn dameidiog ar brydiau. Bu iddynt bwysleisio bod angen datrys hyn ar fyrder er mwyn sicrhau y gall yr ynys fanteisio ar ei photensial o ran twristiaeth a rhoi ei hun mewn sefyllfa gystadleuol o fewn economi'r rhanbarth.

10.23 Cydnabu cynrychiolwyr y Fforwm Fusnes fod yr ynys wedi wynebu cyfnod economaidd heriol, gan golli cyflogwyr pwysig fel Alwminiwm Môn a'r swyddi eilaidd yr oedd y diwydiannau hyn yn eu cefnogi. Fodd bynnag, bu iddynt hefyd gydnabod y gallai mentrau newydd diweddar y mae'r Cyngor yn eu cefnogi – fel rhaglen Ynni Môn – amrywio'r economi, denu buddsoddiad newydd a gosod sylfeini twf y dyfodol. Roedd y panel yn ystyried y cydweddiad hwn rhwng y Cyngor a'r gymuned fusnes yn blatfform cadarnhaol i weithredu ar y cyd i ysgogi adfywiad a gwydnwch economaidd.

10.24 Tynnodd y cynrychiolwyr busnes sylw at y ffaith fod y Cyngor yn gymharol agored i'r gymuned fusnes, gan bwysleisio'r ymgysylltiad ffurfiol rheolaidd gydag arweinyddiaeth y Cyngor, gan gynnwys y Prif weithredwr. Teimlant fod parodrwydd y Cyngor i ymgysylltu'n uniongyrchol â busnesau'n creu cyfleoedd i gyd-ddylunio atebion i heriau a rennir, fel datblygu'r gweithlu, buddsoddi mewn isadeiledd, ac amrywiaeth o ran sectorau.

11.0 Gofyniad Perfformiad: Mae mesurau llywodraethu effeithiol ar waith

11.1 Ar y cyfan, daeth y panel i'r casgliad fod gan y Cyngor fesurau llywodraethu effeithiol ar waith, gan nodi rhai meysydd i'w gwella o fewn swyddogaeth Graffu'r Cyngor.

11.2 Mae gan y Cyngor gyfansoddiad a chynllun dirprwyo sy'n amlinellu'n glir beth yw'r cyfrifoldebau o ran gwneud penderfyniadau. Mae'r Cyngor hefyd yn gwerthuso ei berfformiad ei hun yn rheolaidd yn erbyn fframwaith hunanwerthuso.

11.3 Mae'r Cyngor wedi datblygu Cynllun y Cyngor sydd wedi'i lywio gan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol ac yn cefnogi blaenoriaethau lles lleol. Arsylwodd y panel bod y staff yn gyfarwydd iawn â'r cynllun yn fewnol a'i fod yn cael ei gydnabod yn allanol, sy'n adlewyrchu cryfder brand 'Ynys Môn' yr ynys.

11.4 Teimlai'r panel fod safle arweinyddiaeth y cyngor ar yr ynys yn ei alluogi i fanteisio ar weledigaeth ar gyfer moderneiddio a datblygiad economaidd, y gellir ei rhannu ar draws yr ynys, gan gynnwys ei thrigolion, busnesau a phartneriaid yn y trydydd sector.

11.5 Nododd y panel fod mesurau llywodraethu cadarn ledled y Cyngor yn cael eu hatgyfnerthu gan berthnasoedd cydweithredol rhwng Aelodau a Swyddogion, a bod ymddiriedaeth, proffesiynoldeb, a chyd-ymrwymiad i gyflawni dros drigolion Ynys Môn yn rhai o nodweddion y perthnasoedd hyn.

11.6 Nododd y panel fod yr Aelodau Etholedig yn gyffredinol yn cydnabod bod Tîm Gwasanaethau Democrataidd y Cyngor yn cael eu parchu am eu proffesiynoldeb, eu hymatebolrwydd, a'u cefnogaeth ddiduedd. Pwysleisiodd yr Aelodau fod y Tîm yn rhan hanfodol o alluogi llywodraethu effeithiol drwy sicrhau bod prosesau democrataidd yn mynd rhagddynt yn ddidrafferth a bod y Cynghorwyr yn cael cyngor ac arweiniad cywir yn brydlon.

11.7 Bu i'r panel gydnabod bod trefniadau craffu'r Cyngor, er eu bod yn brin, wedi'u seilio ar strwythur clir ac ymrwymiad cadarn i lywodraethu effeithiol gan Swyddogion ac Aelodau Etholedig.

11.8 Mae'r Cyngor yn gweithredu gyda dau Bwyllgor Craffu, a gefnogir gan dri phanel thematig sy'n canolbwyntio ar Addysg, Gwasanaethau Cymdeithasol, ac Adnoddau. Er bod y strwythur prin hwn yn ddealladwy o ystyried maint cyffredinol y Cyngor, teimlai'r panel y gallai arwain at risgiau llywodraethu i'r sefydliad gan ei fod yn cyfyngu ar y gallu i ddarparu mesurau craffu cadarn a phrydlon.

11.9 Er mwyn cryfhau llywodraethu a chynyddu gwerth craffu i'r eithaf, dylai'r cyngor flaenoriaethu ei gynnig hyfforddiant a datblygiad i aelodau pwyllgorau, yn enwedig cadeiryddion ac is-gadeiryddion, fel bod ganddynt y sgiliau, yr hyder a'r adnoddau i gyflawni craffu cynhwysfawr, cyson ac effeithiol.

11.10 Daeth y panel o hyd i gyfle i gryfhau rôl y prosesau craffu wrth lywio a chael trosolwg o uchelgeisiau economaidd y Cyngor. Drwy gryfhau'r cysylltiad rhwng craffu a blaenoriaethau strategol y Cyngor, yn enwedig y rhai sy'n ymwneud â datblygu economaidd, gall y Cyngor sicrhau bod materion hanfodol fel cludiant, isadeiledd, rheoli cyrchfan, a sgiliau yn cael eu herio mewn modd cadarn a thrawsbynciol.

11.11 Dylai'r Cyngor ystyried sefydlu Panel Economi pwrpasol a allai gynnig platfform wedi'i strwythuro ar gyfer y gwaith hwn, gan alluogi'r swyddogaeth graffu i wneud ei gwaith penodol o brofi tybiaethau, monitro cynnydd, ac ymgysylltu budd-ddeiliaid allanol.

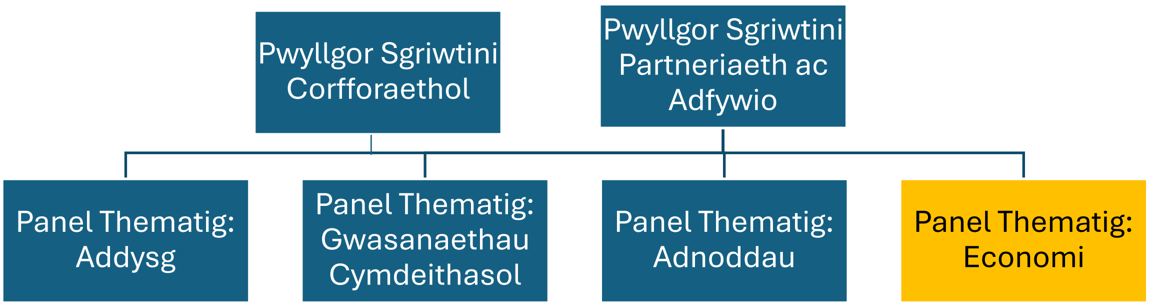

11.12 Bu i'r panel hefyd ystyried trefniadau Rheoli Perfformiad lefel uchel y Cyngor, gan ganolbwyntio ar y rhai a oedd yn ymwneud â chyflawni ei gynllun corfforaethol ac wedi'u cynnwys yn ei Gerdyn Sgorio Corfforaethol.

11.13 Nododd y panel fod y dull Cerdyn Sgorio Corfforaethol a ddefnyddiwyd gan y Cyngor yn creu fframwaith tryloyw ar gyfer olrhain cynnydd yn erbyn amcanion strategol y Cyngor y mae Swyddogion a Chynghorwyr fel ei gilydd yn ei rannu a'i ddeall.

11.14 Mae'r fframwaith hwn yn sicrhau bod ymdrechion sefydliadol yn canolbwyntio ar y camau gweithredu sy'n cael yr effaith fwyaf, gan wella'r cydweddiad rhwng cyflawniad o ddydd i ddydd a blaenoriaethau hirdymor. Mae'r dull hwn yn gwella atebolrwydd drwy alluogi Aelodau, Swyddogion a budd-ddeiliaid i fonitro perfformiad yn gyson, gan gefnogi prosesau gwneud penderfyniadau ar sail tystiolaeth ar yr un pryd.

11.15 Daeth y panel i'r casgliad bod y sgôr gerdyn Corfforaethol yn darparu fframwaith clir a hygyrch ar gyfer olrhain cynnydd yn erbyn Cynllun y Cyngor. Gan adeiladu ar y sylfaen gref hon, mae gan y cyngor gyfle bellach i fabwysiadu dull mwy strategol a symlach drwy flaenoriaethu'r dangosyddion perfformiad allweddol sydd â'r effaith fwyaf ar gyflawni ei amcanion strategol. Nid yw pob dangosydd yn cyfleu 'r un pwysau, a byddai canolbwyntio ar set gryno o fesurau effaith uchel yn gwella eglurder adrodd, yn canolbwyntio ymdrech sefydliadol lle mae'n ychwanegu'r gwerth mwyaf, ac yn cryfhau'r llinell welediad rhwng gwybodaeth am berfformiad a gwneud penderfyniadau. Byddai'r mireinio hwn yn cefnogi dull mwy ffocws a chanlyniad-yrru o fonitro cynnydd yn erbyn Cynllun y Cyngor.

11.16 Argymhellion

6	Dylai'r Cyngor geisio cryfhau ei brosesau craffu drwy: • wella ei raglen datblygu Aelodau

	• ystyried o ddifrif yr angen i sefydlu Panel ar gyfer yr economi. • Atgyfnerthu datblygiad y rhaglen waith, gan sicrhau ei bod yn cydweddu'n strategol ac yn ymateb i flaenoriaethau sefydliadol, a'i bod yn cael ei chyfleu'n effeithiol ar draws y Cyngor.
7	Dylai'r Cyngor fireinio ei ddull o Fonitro Perfformiad, gan ganolbwyntio ar gamau gweithredu â blaenoriaeth uchel sy'n cael yr effaith fwyaf yng nghyd-destun Cynllun y Cyngor, gan sicrhau bod y blaenoriaethau hyn yn cael eu hadlewyrchu'n glir yn y Dangosyddion Perfformiad Allweddol ar y Cerdyn Sgorio Corfforaethol.

12.0 Trefniadau ar gyfer cyflawni amcanion strategol Cynllun y Cyngor – a yw'n trefniadau ni'n cynnig sicrwydd ein bod yn cyflawni Cynllun y Cyngor yn effeithlon?

12.1 Daeth y panel i'r casgliad fod gan y Cyngor drefniadau priodol ar waith i gynnig sicrwydd ei fod yn cyflawni ei gynllun corfforaethol. Fodd bynnag, i gryfhau'r trefniadau hyn ymhellach, mae'r panel wedi pennu cyfres o argymhellion sydd wedi'u dylunio i wella mesurau llywodraethu a gallu strategol. Mae'r rhain yn cynnwys gwella perfformiad craffu (Argymhelliad 6), datblygu strategaeth ddatblygu economaidd uchelgeisiol (Argymhelliad 3), sefydlu Cynllun Moderneiddio clir a chydlynol (Argymhelliad 4), cynyddu gallu sefydliadol (Argymhelliad 5), a mireinio prosesau monitro perfformiad i sicrhau cydweddiad â blaenoriaethau corfforaethol (Argymhelliad 7).

13.0 A yw'r Cyngor yn gweithio'n effeithiol gyda'n cymunedau a'n partneriaid i gyflawni amcanion strategol Cynllun y Cyngor?

13.1 Wrth ystyried effeithiolrwydd ymgysylltiad y Cyngor gyda'i gymunedau a'i bartneriaid, nododd y panel feysydd o arfer da yn enwedig ar lefel leol, ond bu iddo nodi cyfleoedd i ehangu ei ddylanwad hefyd. Mae angen iddo ymgysylltu'n fwy cadarn ar lefel ranbarthol i gyflawni blaenoriaethau lleol ar gyfer trigolion Ynys Môn.

13.2 Drwy ei gyfweliadau, daeth y panel ar draws Cyngor sy'n cael ei werthfawrogi a'i barchu gan ei bartneriaid yn y sectorau cyhoeddus, preifat a gwirfoddol, sy'n cydnabod rôl bwysig y Cyngor o ran darparu gwasanaethau cyhoeddus allweddol.

13.3 Mae'r Cyngor wedi sefydlu Fforwm Cyswllt Cynghorau Tref a Chymuned, sy'n cynnig platfform wedi'i strwythuro ar gyfer trafodaethau gyda chynghorau tref a chymuned. Bu i adborth gan gynrychiolwyr ac Un Llais Cymru gadarnhau bod y fforymau hyn yn gweithio'n dda a'u bod yn fodel o arfer dda ranbarthol y gallai'r Cyngor ei ddosbarthu ar draws y sector.

13.4 Nododd y panel berthynas waith arbennig o gadarn gyda'r sector gwirfoddol, y mae'r Cyngor yn ei ystyried yn bartner hanfodol i ddatblygu ei raglen atal. Tynnwyd sylw at ehangder yr ymgysylltiad a ddangoswyd drwy'r Cynllun Creu Lleoedd fel enghraifft o arfer dda.

13.5 Fel y nodwyd yn flaenorol yn yr adroddiad hwn, pwysleisiodd partneriaid o'r sector gwirfoddol y gallai'r Cyngor gryfhau ei ddull o gyfathrebu drwy ddefnyddio ymgysylltiad mwy amserol a rhagweithiol. Mae hyn yn cynnwys gwella cyfranogiad mewn ymgynghoriadau ffurfiol ac yn fforymau'r Cyngor, yn enwedig ar faterion sy'n bwysig i'r trydydd sector fel y gyllideb flynyddol a dyrannu grantiau'r Cyngor.

13.6 Bu i'r partneriaid gydnabod bod porth ymgynghori ar-lein y Cyngor yn ateb diben, ond roeddent yn argymell cryfhau'r ymgysylltiad drwy ddulliau cyflenwol fel mwy o ryngweithio wyneb yn wyneb wedi'i dargedu a mwy o ddefnydd o'r cyfryngau cymdeithasol.

13.7 Roedd y panel yn rhannu barn y Cyngor na ellir cyflawni prosiectau isadeiledd hanfodol, fel gwella cysylltiadau cludiant a mynd i'r afael â chyfyngiadau cysylltedd, ar eu pen eu hunain. Clywodd y panel dro ar ôl tro fod gwell isadeiledd yn flaenoriaeth a rennir ymysg Swyddogion, Aelodau, trigolion a phartneriaid. Mae cydweithrediad rhanbarthol yn rhoi llais cryfach a chyfunol i'r Cyngor ddylanwadu ar benderfyniadau buddsoddi a sicrhau cyllid gan Lywodraethau Cymru a'r DU. Dylai'r cyngor gynnal ei fomentwm mewn gweithio gydag awdurdodau cyfagos a chyrff rhanbarthol, fel Uchelgais Gogledd Cymru (y Cyd-bwyllgor Corfforaethol), gall y Cyngor sefydlu Ynys Môn yn rhan annatod o strategaeth twf economaidd Gogledd Cymru, gan sicrhau bod prosiectau fel gwelliannau i'r pontydd yn cael eu blaenoriaethu o fewn cynlluniau cludiant a chysylltedd ehangach.

13.8 Fel y mae arweinyddiaeth y Cyngor yn ymwybodol iawn, mae'r Cyngor wedi cyrraedd croesffordd ddemograffig ac economaidd, gyda datblygiadau cenedlaethol arwyddocaol fel gorsaf bŵer niwclear SMR Wylfa a Phorthladd Rhydd Ynys Môn yn creu cyfleoedd amlwg ar gyfer twf. Fodd bynnag, dim ond gyda chefnogaeth isadeiledd cadarn y gellir gwireddu'r cyfleoedd hyn yn llawn. Mae cydweithrediad rhanbarthol yn galluogi'r Cyngor i gydweddu ei uchelgeisiau o ran isadeiledd â blaenoriaethau economaidd ar hyd a lled Gogledd Cymru, gan greu achos cymhellol dros fuddsoddiad sy'n cysylltu gwelliannau i gludiant â chreu swyddi, mewnfuddsoddi, a chynaliadwyedd hirdymor.

13.9 Mae gweithio'n rhanbarthol yn gwella gallu'r Cyngor i oresgyn cyfyngiadau a heriau o ran gallu. Mae prosiectau isadeiledd ar raddfa fawr yn gofyn am arbenigedd technegol, adnoddau ariannol, a dylanwad gwleidyddol sylweddol, sef elfennau sy'n cynyddu drwy bartneriaethau rhanbarthol. Drwy wreiddio dulliau cydweithredol sy'n amlwg mewn arferion da presennol, gall y Cyngor ehangu ei ddylanwad y tu hwnt i ffiniau lleol, a sicrhau bod anghenion yr ynys yn cael eu hadlewyrchu mewn strategaethau cludiant a cheisiadau am gyllid rhanbarthol.

8	Dylai'r Cyngor geisio gwreiddio'r arferion da sy'n amlwg ar draws amrywiaeth o bartneriaethau sydd ar waith ar hyn o bryd drwy: • Barhau i arwain y ffordd mewn partneriaethau rhanbarthol, gan ysgogi cydweithrediad a sicrhau bod gan Ynys Môn lais cryf a dylanwadol ar draws Gogledd Cymru a thu hwnt.

	• Atgynhyrchu’r gwaith partneriaeth cadarn sy’n amlwg o fewn y trydydd sector a gofal cymdeithasol, gan sicrhau bod y dulliau cydweithredol hyn yn cael eu hehangu i grwpiau a sefydliadau ar lefel gymunedol.

14.0 Cydnabyddiaeth

14.1 Hoffai'r panel a CLILC ddiolch i'r Cyngor, ei Aelodau a'i Swyddogion am y gefnogaeth wrth gydlynu ceisiadau am ddogfennau, ymatebion i ymholiadau, trefnu cyfarfodydd a gweithdai a darparu cefnogaeth ymatebol ar y safle.

14.2 Hoffai’r Panel hefyd ddiolch i’r sefydliadau, y partneriaid a’r rhai a gyfwelwyd y cawsant gwrdd â nhw tra roeddent ar y safle.

Atodiad 2

Asesiad Perfformiad Panel - Adroddiad Terfynol ac Ymateb y Cyngor

1. Cyflwyniad

Ym mis Tachwedd 2025, cymerodd y Cyngor ran mewn Asesiad Perfformiad Panel (PPA) yn unol â Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021. Wedi'i hwyluso gan Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLILC), roedd yr asesiad yn gwerthuso i ba raddau y mae'r Cyngor yn cyflawni ei swyddogaethau, defnyddio ei adnoddau a llywodraethu ei hun yn effeithiol

Mae'r adroddiad hwn yn cyflwyno ymateb arfaethedig y Cyngor i'w Asesiad Perfformiad cyntaf gan Banel.

Aeth y Cyngor ati'n rhagweithiol i sicrhau bod yr asesiad yn canolbwyntio ar y meysydd isod:

- **Ein trefniadau ar gyfer cyflawni'r amcanion strategol yng Nghynllun y Cyngor - ydi'r trefniadau a roddwyd ar waith yn darparu sicrwydd bod Cynllun y Cyngor yn cael ei gyflawni'n effeithlon?**
- **Cyngor yn gweithio'n effeithiol gyda chymunedau a phartneriaid i gyflawni'r amcanion strategol yng Nghynllun y Cyngor?**

Mae'r Asesiad yn darparu sicrwydd allanol, lefel uchel, bod Ynys Môn yn perfformio'n dda, ar adeg pan fo'r hinsawdd economaidd yn heriol, a daeth y Panel i'r casgliad bod y Cyngor yn cyflawni ei swyddogaethau yn unol â'r dyletswyddau perfformiad.

2. Prif Ganfyddiadau

At ei gilydd, ar adeg pan fo'r hinsawdd economaidd yn heriol, mae trefniadau llywodraethiant y Cyngor yn gadarn, mae perthnasau adeiladol yn bodoli rhwng aelodau a swyddogion, ac mae trywydd gwelliant clir ers 2018.

Mae hyn yn galluogi'r Cyngor i hyrwyddo'i waith da yn ogystal ag egluro'i rôl fel arweinydd seiliedig ar leoedd dibynadwy ar gyfer yr ynys.

Daeth i'r amlwg bod datblygu economaidd yn flaenoriaeth allweddol, ynghyd â datblygu naratif pendant a chynllun strategol uchelgeisiol ar gyfer y maes hwn. Nododd y Panel bod cyfleoedd sylweddol yn bodoli'n genedlaethol megis gorsaf niwclear newydd yn Wylfa ar gyfer Adweithyddion Modiwlar Bach, Porthladd Rhydd Ynys Môn a'r Ganolfan Data AI arfaethedig.

Fodd bynnag, mae'r Cyngor yn wynebu rhagor o bwysau ariannol a heriau parhaus o ran y gweithlu. Mae'r Panel yn argymell datblygu cynllun strategol lefel uchel, trawsbynciol ar gyfer moderneiddio, sy'n cyd-fynd â'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig.

Bydd hyn yn cryfhau gwydnwch a galluogi'r Cyngor i addasu i gyfyngiadau ariannol a manteisio ar gyfleoedd i sicrhau twf cynaliadwy.

Daeth y Panel i'r casgliad bod Ynys Môn mewn sefyllfa gadarn i adeiladu ar ei gynnydd ac ymateb yn effeithiol i'r heriau sydd i ddod. Mae'r Cyngor yn elwa o lywodraethiant cadarn, gweithlu brwdfrydig, partneriaethau uchel eu parch a synnwyr clir o hunaniaeth sy'n seiliedig ar leoedd.

3. Y Camau Nesaf

Mae'r ymateb a chynllun gweithredu drafft wedi'i nodi yn adran 4.

Ar ol cael eu cymeradwyo, ac yn unol â'r canllawiau ar gyfer cynnal PPA, bydd y dogfennau'n cael eu cyhoeddi ar wefan y Cyngor er mwyn sicrhau tryloywder ac ymgysylltiad cyhoeddus.

Bydd copi o ymateb a chynllun gweithredu y Cyngor yn cael ei anfon yn ffurfiol at aelodau'r Panel, Archwilydd Cyffredinol Cymru, Prif Arolygydd Ei Fawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru a Gweinidogion Cymru.

Bydd y camau gweithredu sydd wedi'u nodi mewn ymateb i'r argymhellion yn cael eu hymgorffori a'u monitro drwy'r Ddogfen Gyflawni Flynyddol a Chynlluniau Cyflenwi Gwasanaeth.

4. Cynllun Gweithredu

Cyf	Argymhelliad y Panel	Ymateb y Cyngor (Cytuno / Anghytuno)	Camau Gweithredu Arfaethedig	Perchennog y Weithred	Swyddog/ion Cefnogi	Dyddiad Cwblhau Targed
1.	Dylai'r Cyngor geisio dod o hyd i gyfleoedd i **atgyfnerthu a datblygu ei rôl fel arweinydd sy'n seiliedig ar leoedd** , er mwyn hybu a hyrwyddo ei weledigaeth ar gyfer yr ynys ymhellach drwy weithio tuag at wella ei ddull cyfathrebu ac ymgysylltu, gan ganolbwyntio'n benodol ar hyrwyddo ei waith da.	Cytuno	Byddwn yn datblygu a mabwysiadu cynlluniau creu lleoedd ar gyfer y pum tref ar yr ynys. Sefydlu a chyfathrebu canllaw seiliedig ar leoedd clir a chydgysylltiedig, sy'n atgyfnerthu arweinyddiaeth a gweledigaeth hirdymor y Cyngor, cysoni mentrau creu lleoedd a sicrhau ymgysylltiad parhaus â chymunedau a phartneriaid. Byddwn yn gwneud gwell defnydd o ddata demograffig y Swyddfa Ystadegau Gwladol wrth wneud penderfyniadau, er mwyn dod yn sefydliad sy'n cael ei lywio gan ddata.	Christian Branch	Fôn Roberts, Susan O Jones, Tîm Rheoli	Rhagfyr 2026 Gorffennaf 2027 Parhaus

Tudalen 199

Cyf	Argymhelliad y Panel	Ymateb y Cyngor (Cytuno / Anghytuno)	Camau Gweithredu Arfaethedig	Perchennog y Weithred	Swyddog/ion Cefnogi	Dyddiad Cwblhau Targed
2.	Dylai'r Cyngor ddatblygu **cynllun moderneiddio** clir a chydlynol sy'n nodi'r themâu a blaenoriaethau allweddol ar gyfer newid. Dylai'r Cynllun: • Fod yn gynllun lefel uchel a thrawsbynciol ar gyfer y sefydliad cyfan, a, • Dylai fod yn gydnaws â'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig a chael ei ariannu ganddo, er mwyn, • Sicrhau cynaliadwyedd hirdymor y sefydliad.	Cytuno	Byddwn yn datblygu a chyhoeddi cynllun strategol ar gyfer Moderneiddio. Bydd yn nodi ein blaenoriaethau ar gyfer moderneiddio a gwella a phryd a sut y byddant yn cael eu gweithredu. Bydd yn gydnaws â'n cynlluniau ariannol er mwyn gwneud yn siŵr ein bod ni'n cwrdd â'r ymrwymiadau yng Nghynllun y Cyngor nawr ac yn y dyfodol. Bydd y Cynllun Strategol newydd ar gyfer Moderneiddio yn sail i'r amcanion ac ymrwymiadau strategol yng Nghynllun newydd y Cyngor ar gyfer 2028 ymlaen.	Huw Ynyr	Rhys H Hughes, Tîm Rheoli	Rhagfyr 2026

Cyf	Argymhelliad y Panel	Ymateb y Cyngor (Cytuno / Anghytuno)	Camau Gweithredu Arfaethedig	Perchennog y Weithred	Swyddog/ion Cefnogi	Dyddiad Cwblhau Targed
3.	Er mwyn cefnogi arweinyddiaeth seiliedig ar leoedd ac amcan strategol y Cyngor yn gysylltiedig â'r economi, dylai'r Cyngor **ddatblygu cynllun strategol clir ac uchelgeisiol ar gyfer y maes datblygu economaidd** sy'n amlygu'r cryfderau, cyfleoedd a blaenoriaethau twf ar gyfer yr ardal. Dylai'r Cyngor adlewyrchu'r risgiau a chyfleoedd yn gysylltiedig ag economi'r Ynys yn ei Gofrestr Risgiau Strategol.	Cytuno	Byddwn yn adolygu ein gwaelodlin a chwblhau dadansoddiad SWOT er mwyn deall ein cryfderau, gwendidau, cyfleoedd a bygythiadau'n gysylltiedig â'r heriau economaidd presennol. Adolygu ac adlewyrchu'r risgiau a chyfleoedd economaidd allweddol yng Nghofrestr Risgiau Strategol y Cyngor. Datblygu cynllun strategol clir ac uchelgeisiol ar gyfer y maes datblygu economaidd sy'n amlinellu sut y bydd y Cyngor yn cyfrannu at wireddu'r cyfleoedd twf. Bydd yn sail i Gynllun newydd y Cyngor ar gyfer 2028 ymlaen	Christian Branch	Tîm Rheoli	Rhagfyr 2026 Rhagfyr 2026 Gorffennaf 2027

Cyf	Argymhelliad y Panel	Ymateb y Cyngor (Cytuno / Anghytuno)	Camau Gweithredu Arfaethedig	Perchennog y Weithred	Swyddog/ion Cefnogi	Dyddiad Cwblhau Targed
4.	Dylai'r Cyngor gynyddu ei gapasiti a'i wydnwch o ran cyflawni prosiectau a thrawsnewid y ffordd y caiff gwasanaethau eu darparu, a hynny'n gwbl gydnaws â Chynllun y Cyngor, Risgiau Strategol a'r agenda Moderneiddio, drwy ymgorffori arferion da sydd wedi bod yn llwyddiannus yn fewnol megis mentrau gofal cymdeithasol i gynyddu capasiti.	Cytuno	Byddwn yn adolygu ein trefniadau llywodraethu ar gyfer prosiectau strategol yn unol ag amcanion strategol a Chynllun y Cyngor. Yn unol â'n hymrwymiad i ddatblygu Cynllun Strategol newydd ar gyfer Moderneiddio byddwn yn cydnabod a blaenoriaethu adnoddau i gyflawni prosiectau strategol allweddol.	Huw Ynyr	Rhys H Hughes, Tîm Rheoli	Gorffennaf 2026 Rhagfyr 2026
5.	Dylai'r Cyngor gryfhau ei **ddulliau cyfathrebu ac ymgysylltu mewnol** gan adeiladu ar ei arferion da presennol.	Cytuno	Mae cynllun cyfathrebu mewnol newydd wrthi'n cael ei ddatblygu. Unwaith y bydd wedi cael ei fabwysiadu, bydd yn cael ei ddefnyddio i wella cyfathrebiadau mewnol gyda'r holl staff.	Eurig Williams	Gethin Jones, Lee Jones, Tîm Rheoli	Rhagfyr 2026

Cyf	Argymhelliad y Panel	Ymateb y Cyngor (Cytuno / Anghytuno)	Camau Gweithredu Arfaethedig	Perchennog y Weithred	Swyddog/ion Cefnogi	Dyddiad Cwblhau Targed
6.	Dylai'r Cyngor geisio cryfhau ei ddulliau craffu drwy: • wella ei raglen datblygu aelodau • ystyried sefydlu Panel ar gyfer yr economi. • Cryfhau'r gwaith o ddatblygu'r rhaglen waith, gan sicrhau ei fod yn strategol ac yn gydnaws â blaenoriaethau'r sefydliad, ac yn ymateb iddynt, a'i fod yn cael ei gyfathrebu'n effeithiol ledled y Cyngor.	Cytuno	Byddwn yn gwella ein rhaglen datblygu aelodau fel rhan o'n proses gynefino ar gyfer aelodau yn dilyn yr etholiadau llywodraeth leol yn 2027. Byddwn yn adolygu ein trefniadau llywodraethiant ar gyfer craffu ac yn ystyried sut y gellid graffu ar faterion economaidd yn well.	Dyfan Siôn	Lynn Ball	Mawrth 2027
7.	Dylai'r Cyngor fireinio'i ddulliau Monitro Perfformiad, gan ganolbwyntio ar gamau gweithredu blaenoriaeth uchel a fydd yn cael yr effaith fwyaf yng nghyd-destun Cynllun y Cyngor, er mwyn sicrhau bod y blaenoriaethau hyn yn cael eu hadlewyrchu'n glir yn y Dangosyddion Perfformiad Allweddol ar y Cerdyn Sgorio Corfforaethol.	Cytuno	Byddwn yn adolygu ein fframwaith monitro perfformiad i sicrhau bod ein prosesu'n darparu sicrwydd ein bod ni'n gwneud cynnydd tuag at gyflawni Cynllun y Cyngor. Byddwn yn cryfhau'r cyswllt rhwng y maes rheoli risg, rheolaeth ariannol a monitro perfformiad.	Huw Ynyr	Rhys H Hughes , Gwyndaf Parry, Dyfan Siôn, Susan O Jones	Rhagfyr 2026

Cyf	Argymhelliad y Panel	Ymateb y Cyngor (Cytuno / Anghytuno)	Camau Gweithredu Arfaethedig	Perchennog y Weithred	Swyddog/ion Cefnogi	Dyddiad Cwblhau Targed
			Bydd y ddau gynllun strategol a ddatblygwyd mewn ymateb i argymhellion rhif dau, tri a phedwar yn sail i'n hamcanion strategol diwygiedig fel rhan o Gynllun newydd y Cyngor ar gyfer 2028 ymlaen a byddant hefyd yn sail i'n dangosyddion rheoli perfformiad allweddol diwygiedig.			Gorffennaf 2027
8.	Dylai'r Cyngor geisio ymgorffori'r **arferion da presennol sy'n bodoli ar draws pob math o bartneriaethau** drwy: • Barhau i arwain y ffordd o ran partneriaethau rhanbarthol, ysgogi cydweithio a sicrhau bod gan Ynys Môn lais dylanwadol ledled Gogledd Cymru a thu hwnt.	Cytuno	Rydym wedi ymrwymo i weithio mewn partneriaeth gyda rhanddeiliaid a phartneriaid lleol, rhanbarthol a chenedlaethol, yn cynnwys cryfhau'n perthynas waith â Medrwn Môn a Môn CF er mwyn cyflawni'n Cynlluniau Strategol ar	Tîm Arweinyddiaeth	Tîm Rheoli	Parhaus

Tudalen 204

Cyf	Argymhelliad y Panel	Ymateb y Cyngor (Cytuno / Anghytuno)	Camau Gweithredu Arfaethedig	Perchennog y Weithred	Swyddog/ion Cefnogi	Dyddiad Cwblhau Targed
	• Efelychu'r bartneriaeth waith glir sy'n bodoli o fewn y trydydd sector a'r maes gofal cymdeithasol, gan sicrhau bod y dulliau hyn yn cael eu hymestyn i grwpiau a sefydliadau cymunedol.		gyfer y maes Oed-Gyfeillgar ac Ystyriol o Drawma. Byddwn yn parhau i hyrwyddo ac annog cydweithio yn unol â gwerthoedd y Cyngor ar draws y Cyngor drwy'r tîm Arweinyddiaeth a'r Tîm Rheoli.			

This page is intentionally left blank

F2. 2025/07

Cyngor Sir Ynys Môn

Adroddiad i:	Pwyllgor Gwaith
Dyddiad:	Gorffennaf 2026
Pwnc:	Gwydnwch Croesi'r Fenai
Aelod(au) Portffolio:	Y Cynghorydd Gary Pritchard, Arweinydd y Cyngor ac Aelod Portffolio Datblygu Economaidd Y Cynghorydd Ieuan Williams, Aelod Portffolio Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo
Pennaeth Gwasanaeth / Cyfarwyddwr:	Christian Branch - Pennaeth Gwasanaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd Huw Percy, Pennaeth Gwasanaeth Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo
Awdur yr Adroddiad:	Tudur H. Jones - Prif Swyddog Datblygu Economaidd
Aelodau Lleol:	Mae'n berthnasol i bob Aelod

A - Argymhelliad/argymhellion a rheswm/rhesymau

Argymhellion:

1) **Codi ymwybyddiaeth a phroffil yr adroddiad trwy ei rannu â'r holl randdeiliaid rhanbarthol (sector cyhoeddus, h.y., Heddlu Gogledd Cymru, Bwrdd Iechyd Betsi Cadwaladr, ayb) a phartneriaid yn y sector preifat.**
2) **Rhannu'r adroddiad ag Ysgrifennydd Gwladol Cymru Llywodraeth y DU a Gweinidog Cabinet dros Fenter, Cysylltedd ac Ynni Llywodraeth Cymru a'r Dirprwy Weinidog Trafnidiaeth.**
3) **Trefnu cyfarfod â'r gweinidogion uchod i drafod dull cydweithredol o fynd i'r afael â phroblem Croesi'r Fenai, cytuno ar strwythurau llywodraethu ac amserlen arfaethedig ar gyfer y camau nesaf, a sicrhau fod cynnydd yn digwydd.**

Mae'r adroddiad hwn yn adeiladu ar y papurau blaenorol a gyflwynwyd i'r Pwyllgor Gwaith ar 18 Gorffennaf 2023 (Pwyllgor Gwaith 18072023) a 29 Chwefror 2024 (Pwyllgor Gwaith 29022024) pan godwyd pryderon ac amheuon dybryd ynglŷn â gwydnwch trefniadau Croesi'r Fenai.

Ni adeiladwyd pont newydd ar draws y Fenai ers 1850. Cwblhawyd Pont Menai yn wreiddiol yn 1826, sy'n golygu ei bod yn 200 mlwydd oed eleni. Cwblhawyd Pont Brittania yn 1850, er bod rhannau ohoni wedi'u hailadeiladu yn dilyn tân yn y 1970au. Mae'r Llyfr Gwyrdd (2026) yn cynghori cylch bywyd o 60 mlynedd ar gyfer prosiectau seilwaith - golyga hyn fod Pont Menai wedi bod yn gweithredu am 3.3 gwaith yn hirach na'r cylch bywyd disgwyliedig yn barod (ac mae hynny ar gyfer pont sy'n agor y dyddiau hyn sy'n defnyddio dyluniad a thechnoleg fodern). Bu Pont Brittania'n gweithredu am 2.9 gwaith yn hirach na'r cylch bywyd disgwyliedig.

Ni ellir tanbrisio effeithiau cau Pont Menai yn ddirybudd ym mis Hydref 2022 (bedair blynedd yn ôl). Roedd yr effeithiau hyn hyd yn oed yn waeth yn ystod wythnos Eisteddfod yr Urdd pan orfodwyd Pont Menai i gau dair gwaith mewn 24 awr oherwydd bod cerbydau dros bwysau wedi croesi'r bont. Taflwyd ychydig o gysgod ar y digwyddiad oedd i fod i

Mae'r ddogfen hon ar gael yn Saesneg
This document is available in English

ddathlu'r iaith Gymraeg, celfyddydau a diwylliant, a'r ynys ei hun, oherwydd yr anrhefn a grëwyd pan gaewyd Pont Menai.

Nid yw Trydedd Croesfan dros y Fenai yn gynllun ffyrdd nodweddiadol - nid yw'n fater o ddarparu manteision traddodiadol i ddefnyddwyr trafnidiaeth yn unig, byddai hefyd yn sicrhau gwydnwch hirdymor y cysylltiad rhwng Ynys Môn a'r tir mawr, yn ogystal â galluogi a hwyluso:

1. Twf economaidd
2. Buddion cymdeithasol
3. Buddion yn gysylltiedig â thrafnidiaeth
4. Buddion amgylcheddol

Mynegodd y Cyngor ei amheuon ynglŷn â chanfyddiadau Comisiwn Trafnidiaeth Gogledd Cymru yn glir yn ei adroddiad blaenorol ym mis Chwefror 2024. Er bod y Cyngor o'r farn na fyddai'r un o'r argymhellion yn datrys problem gwydnwch Croesi'r Fenai, mae'n siomedig na welwyd unrhyw gynnydd o gwbl o ran gweithredu unrhyw un o'r argymhellion.

Mae cysylltiadau cymdeithasol, economaidd, addysgiadol, iechyd a diwylliannol â gweddill y wlad, yn y ddau gyfeiriad, yn cael eu cyfyngu'n ddifrifol a'u heffeithio'n andwyol gan y tagfeydd parhaus a'r diffyg gwydnwch.

Mae hefyd yn llesteirio gallu'r ynys i ddenu'r busnesau a'r gweithgarwch economaidd sydd eu hangen i leihau cylch o golli swyddi, llai o gyflogaeth ar yr ynys a dibyniaeth gynyddol ar swyddi oddi ar yr ynys. Mae twristiaeth yn sector pwysig i Economi Ynys Môn ac mae cau'r bont dro ar ôl tro, gan gynnwys cau ar fyr rybudd a'r problemau y mae hynny'n eu hachosi, yn cael effaith andwyol ar ba mor ddeniadol yw Ynys Môn fel cyrchfan i ymwelwyr.

Mae'r diffyg gwydnwch parhaus yn dwysau'r heriau sy'n wynebu economi'r ynys ac mae'r gallu i roi ar waith yn llwyddiannus benderfyniadau polisi sy'n ceisio ailadeiladu ein sylfaen cyflogaeth a lleihau'r angen i'n preswylwyr adael yr ynys i weithio yn cael ei lesteirio. Mae hyn bellach yn pwyso yn erbyn cefndir o ddatganiadau polisi diweddar (y bu'r Cyngor yn gweithio'n ddiflino i'w sicrhau) sydd â'r nod o ysgogi gweithgarwch economaidd, megis Porthladd Rhydd Ynys Môn, y Parth Twf Deallusrwydd Artiffisial (AI) ac, wrth gwrs, y buddsoddiad mewn Adweithydd Modiwlar Bach ar safle'r Wylfa.

Bydd mwy o alw i fusnesau a phreswylwyr deithio yn sgil pob un o'r datblygiadau hyn, gan gynyddu'r pwysau a'r ddibyniaeth ar y croesfannau presennol.

Ond nid yw'r angen hanfodol am Drydedd Croesfan yn ymwneud â dyfodol economaidd-gymdeithasol Ynys Môn yn unig - mae'n ymwneud â Gogledd Cymru fel rhanbarth hefyd (yn ogystal â chysylltedd ar lefel Cymru, y DU ac yn rhyngwladol). Nid Ynys Môn yn unig sy'n cael ei heffeithio, mae'r sefyllfa bresennol yn creu bregusrwydd annerbyniol i wytnwch y rhanbarth cyfan.

Ar lefel ranbarthol, ledled Gogledd Cymru mae nifer o fusnesau o siroedd cyfagos yn cyflenwi, yn gwasanaethu ac yn elwa o'r farchnad ar Ynys Môn. Mae nifer o fusnesau mwy, o Ogledd-ddwyrain Cymru er enghraifft, yn masnachu yn fwy eang a cheir nifer o farchnadoedd yn Iwerddon (ac i'r gwrthwyneb).

Mae Trydedd Croesfan yn hanfodol felly i sicrhau cydlyniaeth a gwydnwch rhanbarthol, yn ogystal â chanlyniadau rhaglenni megis Bargen Dwf Gogledd Cymru. Felly, mae partneriaid rhanbarthol allweddol sy'n darparu gwasanaethau hanfodol, yn ymgysylltu â chwsmeriaid a chleientiaid ac yn denu gweithlu ar draws y Fenai'n ddyddiol (megis y rheiny a nodir yn Argymhelliad 1 uchod), yn rhan hanfodol o'r sgwrs i ddatblygu'r mater hwn ac mae angen iddynt gael eu cynnwys. Yr ateb hirdymor yw trydedd croesfan ar draws y Fenai. Mae Llywodraeth Cymru wedi gwneud yr achos dros hyn yn barod mewn astudiaethau blaenorol yn 2016 a ddaeth i'r casgliad nad oedd "gwneud dim" yn opsiwn. Mae'r sefyllfa wedi gwaethygu yn ystod y 10 mlynedd ers hynny. Mae'r Cyngor felly'n croesawu cyhoeddiad Llywodraeth Cymru ar 9 Mehefin 2026, oedd yn datgan, *"Wrth edrych ar yr hirdymor, byddwn yn awr yn dechrau ystyried yr opsiynau manwl ar gyfer trydedd croesfan dros y Fenai, gan adeiladu ar y gwaith sydd eisoes wedi'i wneud"* a byddwn yn parhau i weithio gyda Llywodraeth Cymru ar y seilwaith hanfodol hwn a sicrhau bod cynnydd ystyrlon yn cael ei wneud o ran datblygu'r cynllun.

B - Pa opsiynau eraill wnaethoch chi eu hystyried a pham wnaethoch chi eu gwrthod a/neu ddewis yr opsiwn hwn?

Nid yw gwneud dim yn opsiwn - o ystyried y problemau hanesyddol yn gysylltiedig â gwydnwch y pontydd sy'n cysylltu â'r tir mawr, mae'n rhaid i'r Cyngor barhau i ymateb yn gadarn i'r broblem barhaus hon.

Am ba reswm y mae hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?

Mae sicrhau cefnogaeth a chymeradwyaeth ffurfiol y Pwyllgor Gwaith yn bwysig o ystyried pwysigrwydd y mater dan sylw a diddordeb mawr rhanddeiliaid lleol. Mae hefyd yn adeiladu ar drafodaethau blaenorol a gafwyd, gan gynnwys yn y Cyngor Llawn ar 23 Mai 2023. https://democratiaeth.ynysmon.gov.uk/ieListDocuments.aspx?CId=127&MId=4173&Ver=4&LLL=1 Hefyd, 18 Gorffennaf 2023 https://democratiaeth.ynysmon.gov.uk/ieListDocuments.aspx?CId=134&MId=4208&Ver=4&LLL=1

Ch - A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â pholisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?

Ydy

D - A yw'r penderfyniad hwn o fewn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?

Nid oes unrhyw effaith ar gyllidebau mewnol.

Dd - Asesu'r effaith bosib (os yw'n berthnasol)

1. Sut mae'r penderfyniad hwn yn effeithio ar ein hanghenion hir dymor fel ynys?

Mae sicrhau gwydnwch Croesfan y Fenai yn hanfodol i ddyfodol Môn a'i phreswylwyr.

2. A ragwelir y bydd y penderfyniad hwn yn atal costau/dibyniaeth ar yr Awdurdod yn y dyfodol? Os felly, sut?

Gallai mynd i'r afael â gwydnwch Croesi'r Fenai atal costau / dibyniaeth ar yr Awdurdod yn y dyfodol trwy ysgogi twf a ffyniant economaidd a chael gwared â'r rhwystrau presennol.

3. A fuom yn cydweithio â sefydliadau eraill i ddod i'r penderfyniad hwn? Os felly, gyda phwy?

Do - yn y gorffennol buom yn gweithio â phartneriaid allweddol a rhanddeiliaid ledled Gogledd Cymru.

4. A yw dinasyddion Ynys Môn wedi chwarae eu rhan wrth gynllunio'r ffordd hon ymlaen, gan gynnwys y rhai hynny y mae'r penderfyniad yn effeithio'n uniongyrchol arnynt? Esboniwch sut.

Bydd yr agwedd hon yn dilyn yn y dyfodol, ond rydym yn ymwybodol o gryfder teimladau ynglŷn â'r diffyg gwydnwch.

5. Nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad hwn ei gael ar y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010.

Gallai hyn esgor ar effeithiau cadarnhaol sylweddol i'n preswylwyr.

6. Os yw hwn yn benderfyniad strategol, nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad ei gael ar unrhyw un sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol.

Rydym yn rhagweld y gallai hyn gael effaith gadarnhaol ar bob dinesydd, yn enwedig o ystyried fod Ynys Môn yn dioddef amddifadedd a bod nifer o'i phreswylwyr yn wynebu anfantais economaidd-gymdeithasol.

7. Nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad hwn ei gael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

D/B

E - Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori a beth oedd eu sylwadau?

1. Prif Weithredwr / Tîm Arweinyddiaeth (gorfodol)	Cefnogol

2. Cyllid / Swyddog Adran 151	Cefnogol
3. Cyfreithiol / Swyddog Monitro (gorfodol)	Cefnogol
4. AD	D/B
5. Eiddo	D/B
6. TG	D/B
7. Caffael	
8. Sgriwtini	
9. Aelodau Lleol	

F - Atodiadau

Yr Achos dros Drydedd Croesfan (Mehefin 2026)

Ff- Papurau Cefndir (cysylltwch ag awdur yr adroddiad am fwy o wybodaeth)

Mae'r ddogfen hon ar gael yn Saesneg
This document is available in English

Ynys Môn

THE ISLE OF Anglesey

DRAFFT: Yr Achos dros Drydedd Groesfan Dros y Fenai

MEHEFIN 2026

CYNGOR SIR YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY COUNTY COUNCIL

www.ynysmon.llyw.cymru
www.anglesey.gov.wales

1 Cyflwyniad

'Mae pobl Ynys Môn a ledled Gogledd Cymru wedi cael eu siomi am rhy hir gan annibynadwyedd croesfannau'r Fenai. Bydd y Llywodraeth newydd hon yn gweithredu'n gynt ac yn fwy pendant.'

Y Dirprwy Weinidog dros Drafnidiaeth, Mark Hooper AS, Datganiad Ysgrifenedig – 28ain Mai 2026

'Gan edrych ar y tymor hwy, byddwn nawr yn edrych ar opsiynau manwl ar gyfer trydedd groesfan dros y Fenai, gan adeiladu ar y gwaith sydd eisoes wedi'i wneud.'

Y Dirprwy Weinidog dros Drafnidiaeth, Mark Hooper AS, Datganiad Llafar – 9fed Mehefin 2026

1.1 **Mae Cyngor Sir Ynys Môn (CSYM) yn croesawu'r datganiadau ysgrifenedig a llafar diweddar a ryddhawyd gan Mark Hooper AS** sy'n cydnabod y diffyg cynnydd a wnaed hyd yn hyn, a'r angen i Lywodraeth Cymru weithredu'n gynt ac yn fwy pendant i ddarparu atebion tymor byr a hirdymor.

1.2 Yn benodol, rydym yn croesawu'r ymrwymiad i edrych ar opsiynau manwl ar gyfer Trydedd Groesfan dros y Fenai. Y bwriad yw bod y dystiolaeth a nodir yn y ddogfen hon yn helpu i gyflwyno'r achos dros Drydedd Groesfan dros y Fenai'n gyflymach, ac rydym yn edrych ymlaen at gael cydweithio â Llywodraeth Cymru i wneud hynny.

1.3 **Nid oes pont newydd wedi'i hadeiladu ar draws Afon Menai ers 1850**. Cwblhawyd Pont Menai'n wreiddiol ym 1826, sy'n ei gwneud yn 200 mlwydd oed eleni. Cwblhawyd Pont Britannia ym 1850, er i rywfaint ohoni gael ei hailadeiladu ar ôl tân yn y 1970au. Mae'r Llyfr Gwyrdd (2026) yn cynghori cylch oes prosiect o 60 mlynedd ar gyfer prosiectau seilwaith – mae hyn yn golygu bod Pont Menai eisoes wedi bod yn gweithredu am 3.3 gwaith ei chylch oes disgwyliedig (a dyna'r cylch oes disgwyliedig ar gyfer pont sy'n agor y dyddiau hyn gyda dyluniad a thechnoleg fodern). Mae Pont Britannia wedi bod yn gweithredu am 2.9 gwaith ei chylch oes disgwyliedig.

1.4 **Adeiladwyd Pont Menai ar gyfer ceffyl a throl**. Ymagwedd Llywodraeth flaenorol Cymru oedd ymestyn oes y bont ymhellach trwy raglen gynnal a chadw y mae wedi'i phrofi nad yw'n gweithio – mae'r bont yn dal i gael ei chau'n aml, ac mae'r problemau a achoswyd yn ystod Eisteddfod yr Urdd wedi tynnu sylw at y problemau. Mae ymestyn oes pont sydd yn 200 mlwydd oed, ac a adeiladwyd ar gyfer ceffyl a throl, yn ymateb aneffeithiol i broblem lawer mwy.

1.5 Ein safbwynt ni yw mai'r unig ateb pragmatig yw **bwrw ymlaen â gwaith ar frys ar brosiect y Drydedd Groesfan**, sicrhau bod **mesurau tymor byr yn cael eu rhoi ar waith i liniaru problemau presennol** cymaint â phosibl, ac i **Bont Menai fod ar gyfer ceir, cerdded a beicio**, gan gefnogi twristiaeth a lles cymunedol. Rydym yn croesawu bod Llywodraeth Cymru i bob golwg o'r un farn, ac yn edrych ar opsiynau manwl ar gyfer Trydedd Groesfan dros y Fenai.

DRAFT

1.6 Mae'r Ynys ar bwynt hollbwysig o ran pennu ei llwybr at y dyfodol. Ar ôl degawdau o weld busnesau mawr yn cau, a cholli swyddi sydd wedi arwain at golled sylweddol o'i phoblogaeth oedran gweithio, mae ganddi bellach y cyfle i sicrhau mewnfuddsoddiad mawr sy'n debygol o gynyddu llif y traffig yn ôl a blaen i'r Ynys yn sylweddol. Felly, mae angen croesfan newydd i:

- Sicrhau **nad yw'r Ynys yn parhau â'i dirywiad economaidd** – gyda'r sgil-effeithiau ar y **Gymraeg** a chydlyniant cymunedol wrth i bobl orfod gadael yr Ynys i weithio.
- Cynnal a thyfu rôl **Porthladd Caergybi** ar gyfer economi Gogledd Cymru, ond hefyd ei bwysigrwydd strategol i economi'r DU, gan ddarparu cysylltiad allweddol fel rhan o'r "bont dir" o Iwerddon i weddill Ewrop, ac fel y porthladd fferi gyrru i mewn ac allan mwyaf ond un ar ôl Dover.
- Sicrhau bod manteision y prosiectau trawsnewidiol, a gefnogir gan Lywodraeth Cymru, gan gynnwys y **Porthladd Rhydd** (a fydd yn darparu 5,000 o swyddi) a **Bargen Twf y Gogledd**, yn cael eu cyflawni.
- Sicrhau nad yw gwydnwch a dibynadwyedd y croesfannau'n **rhwystro gallu preswylwyr Gogledd Cymru i fanteisio ar gyfleoedd cyflogaeth** ar yr Ynys, gan gynnwys o ganlyniad i'r prosiectau trawsnewidiol a nodir uchod.
- **Cefnogi'r gwaith o gyflawni datblygiad Wylfa** a sicrhau bod unrhyw **arbedion o ran costau yn cael eu gwireddu**, yng nghyswllt cyfuno elfennau o'r prosiectau
- Sicrhau y gall y **cymunedau ar y ddwy ochr i'r Fenai asesu'r gwasanaethau cymunedol sydd eu hangen arnynt** a diogelu'r ddarpariaeth (drwy alluogi pobl i gyrraedd eu gweithle).

1.7 **Mae Cyngor Sir Ynys Môn wedi dadlau'n gyson dros gael ateb hirdymor o ran dibynadwyedd a gwydnwch Croesfannau'r Fenai**, ac edrychwn ymlaen at gael cydweithio'n agos â'r Llywodraeth newydd hon yng Nghymru i sicrhau bod y mesurau tymor byr a hirdymor sydd eu hangen yn cael eu cyflawni.

1.8 Mae gweddill yr adroddiad hwn yn nodi

1.8.1 **Y Broblem (Adran 3)** – y problemau o ran y pontydd, y canlyniadau economaidd a chymdeithasol uniongyrchol, a'r goblygiadau hirdymor o beidio â bwrw ymlaen â'r Drydedd Groesfan dros y Fenai.

1.8.2 Yr Ateb (Adran 4) – yr ateb hirdymor yw trydedd groesfan dros y Fenai, gan gau Pont Menai i draffig trymach na cheir, a'i gwneud yn opsiwn ar gyfer cerdded a beicio, ynghyd â rhoi mesurau tymor byr ar waith i liniaru effeithiau uniongyrchol. Mae'r adran hon yn amlinellu'r achos hwn.

1.8.3 Yr Adolygiad Ffyrdd (Adran 5) – Rydym yn croesawu'r newid ymagwedd yn y Llywodraeth o ran gwrthdroi penderfyniad Llywodraeth flaenorol Cymru i ganslo prosiect arfaethedig Trydedd Groesfan y Fenai – rydym yn crynhoi ein safbwynt yn yr adran hon.

1.8.4 Y Camau Nesaf (Adran 6) – Rydym yn cefnogi ymagwedd y Llywodraeth o ran bwrw ymlaen ar frys â'r gwaith o weithredu cynlluniau tymor byr a thymor hwy, ac yn edrych ymlaen at gael cydweithio i wneud hynny.

DRAFT

2 Y Broblem

2.1 Nid oes pont newydd wedi'i hadeiladu ar draws Afon Menai ers 1850 – cyn i ffyrdd gael eu dylunio ar gyfer ceir. Ar hyn o bryd, mae dwy bont yn cysylltu Ynys Môn â'r tir mawr – mae'r ddwy yn hen, nid ydynt wedi'u dylunio ar gyfer y defnyddiau sydd eu hangen heddiw, ac mae'r gofynion o ran eu defnydd ymhell y tu hwnt i'r hyn y gellid ei ddisgwyl yn rhesymol.

- **Pont Grog y Fenai (A5)** – rhwng Bangor a Phorthaethwy.
- **Pont Britannia (A55)** – rhwng Capel-y-graig a Llanfairpwllgwyngyll.

2.2 Mae llwybr yr A55 / E22 Pont Britannia yn briffordd ym Môn sy'n cysylltu'r tir mawr â Phorthladd Caergybi.

Pont Menai

2.3 Cwblhawyd Pont Menai'n wreiddiol ym 1826, sy'n ei gwneud yn 200 mlwydd oed eleni. Fe'i dyluniwyd ar gyfer ceffyl a throl.

2.4 Fel y nododd Mark Hooper AS (Y Dirprwy Weinidog dros Drafnidiaeth) yn y Senedd ar 9fed Mehefin 2026: '***Mae hwn yn adeiledd 200 mlwydd oed na chafodd ei gynllunio erioed ar gyfer gofynion traffig modern, a bydd yn parhau i gyflwyno heriau.***'

Ffigur 2-1: Dyluniad gwreiddiol Telford ar gyfer Pont Menai

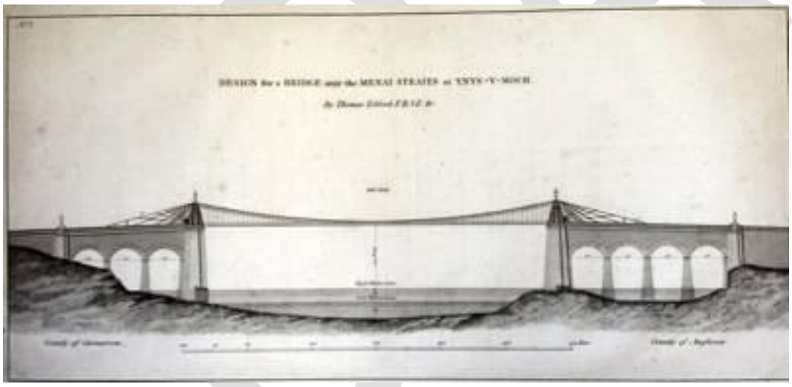

2.5 Mae'r Llyfr Gwyrdd (2026) yn cynghori cylch oes prosiect o 60 mlynedd ar gyfer prosiectau seilwaith – mae hyn yn golygu bod Pont Menai eisoes wedi bod yn gweithredu am 3.3 gwaith ei chylch oes disgwyliedig (a dyna'r cylch oes disgwyliedig ar gyfer pont sy'n agor y dyddiau hyn gyda dyluniad a thechnoleg fodern).

2.6 Ers cau'r Bont yn llawn am 6 mis ym mis Hydref 2022, mae hi mewn sefyllfa o fod angen gwaith cynnal a chadw bron yn barhaus, gyda chyfuniad o orfod cau am gyfnodau hirach, sydd wedi'u gynllunio, a chyfnodau byrrach sydd heb eu cynllunio. Y naill ffordd neu'r llall, mae hyn yn cael effaith ganlyniadol ar y rhwydwaith ffyrdd ehangach, o ran y llifau traffig dros Bont Britannia.

2.7 Mae'r angen i gau am gyfnodau byr yn dod yn fwy a mwy cyffredin, ac mae gyrwyr yn anwybyddu'r rheolau'n amlach. Tynnwyd sylw at hyn yn ddiweddar yn ystod Eisteddfod yr Urdd – roedd yn siomedig bod yr hyn a ddylai fod wedi bod yn ddathliad o'r Gymraeg, y celfyddydau

a diwylliant Cymru wedi cael ei fwrw i'r cysgod yn rhannol oherwydd yr anhrefn a achoswyd gan gau Pont Menai, a gaewyd tair gwaith dros gyfnod o 24 awr.

2.8 Rhwng 10^{fed} Ebrill a'r 2^{il} Mehefin, caewyd Pont Menai chwe gwaith o ganlyniad i gerbydau yr amheuwyd eu bod yn rhy drwm (10^{fed} Ebrill, 27^{ain} Ebrill, 26^{ain} Mai, 2^{il} Mai ddwywaith, a'r 2^{il} Mehefin). Roedd gwaith cynnal a chadw hefyd naill ai wedi cau'r groesfan yn rhannol neu'n gyfan gwbl:

- 13 a 14 Mai rhwng 10yb a 6yh – cau'r lôn yn rhannol, gyda goleuadau traffig yn hwyluso teithio i'r ddau gyfeiriad
- 15 Mai o 2yh tan 16 Mai am 6yh – cau'r bont yn gyfan gwbl
- 17 Mai o 8yh tan 18 Mai am 6yh – cau'r lôn yn rhannol, gyda goleuadau traffig yn hwyluso teithio i'r ddau gyfeiriad
- 18 tan 21 Mai, cau'r lôn yn rhannol yn ddyddiol rhwng 10yb a 6yh, gyda goleuadau traffig yn hwyluso teithio i'r ddau gyfeiriad

Ffigur 2-2: newyddion y BBC

NEWS

Home | UK | World | Business | Culture | Politics | Health | Tech | InDepth | BBC Verify | Climate

Wales | Wales Politics | Wales Business | North West | North East | Mid | South West | South East | Cymru

Bridge shuts three times in two days due to overweight vehicles

The Menai Suspension Bridge links the north Wales mainland to Anglesey

2.9 Roedd yr adegau y caewyd y bont o ganlyniad i gerbydau yr amheuwyd eu bod dros eu pwysau’n croesi’r bont, a oedd yn torri’r cyfyngiad 7.5t, wedi arwain at ryddhau’r datganiad a ganlyn gan Lywodraeth Cymru:

"Rydym yn ailadrodd mai dim ond cerbydau o dan 7.5 tunnell all ddefnyddio’r bont. Yn dilyn achosion diweddar o dorri’r rheolau, bydd goleuadau traffig ar waith drwy gydol wythnos Eisteddfod yr Urdd. Bydd cerbydau sy’n rhy drwm yn cael eu troi i ffwrdd, a bydd unrhyw achosion o beidio â chydymffurfio yn cael eu cyfeirio at yr heddlu. Rydym wedi cynyddu presenoldeb yr Heddlu a Swyddogion Traffig Llywodraeth Cymru i helpu i gadw pobl yn ddiogel ac i gadw’r groesfan ar agor.

Rydym yn annog y cyhoedd i barchu’r rhai sy’n gweithio ar y bont ac i ddilyn eu cyfarwyddiadau.”

2.10 Mae’r gorgyffwrdd ag Eisteddfod yr Urdd wedi rhoi’r problemau o ran gwydnwch o dan y chwyddwydr, ac wedi tynnu sylw at rwystredigaeth y gymuned leol, ynghyd â’i chynyddu – ond nid problem newydd yw hon.

2.11 Mae’r problemau’n gwaethygu pan fydd problem ar Bont Britannia.

Pont Britannia

2.12 Cwblhawyd Pont Britannia ym 1850, er i rywfaint ohoni gael ei hailadeiladu ar ôl tân yn y 1970au. Mae hi eisoes wedi bod yn gweithredu am 2.9 gwaith ei chylch oes disgwyliedig, o gymharu â phont y byddid yn ei hadeiladu heddiw. Nid oes unrhyw waith cynnal a chadw mawr wedi’i wneud arni ers blynyddoedd lawer, ac mae hi felly mewn perygl o orfod cau oherwydd gwynt, digwyddiadau a damweiniau.

2.13 Er nad yw Pont Britannia wedi dioddef o’r un problemau eithafol a welwyd ar y Bont Menai yn ystod y blynyddoedd diwethaf – ni allwn ac ni ddylem gymryd ei chyfanrwydd strwythurol yn ganiataol. Mae'n rhan hanfodol o'r rhwydwaith trafnidiaeth strategol sy'n cysylltu'r Ynys â'r tir mawr, Porthladd Caergybi â gweddill y DU, ac yn cysylltu pobl, economi a chymunedau ar ddwy ochr y Fenai. Fel y nodir isod, pan fydd problemau gyda Phont Britannia – mae'r effeithiau canlyniadol yn sylweddol, a byddai hyn hyd yn oed yn fwy pe bai'n cyd-daro â chau Pont Menai. Nid oes wedi bod angen i gau am gyfnod hir ar gyfer cynnal a chadw Pont Britania yn ystod y blynyddoedd diwethaf, ond nid yw hynny'n golygu na fydd angan yn y dyfodol ac felly mae angen cynllunio yn effeithiol a rhagweithiol nawr.

2.14 Dyma’r unig ran o’r A55 sy’n ffordd unffrwd, ac mae’n creu tagfa sylweddol i gymudwyr, traffig y porthladd a thraffig ymwelwyr. Felly mae’n fwy agored i ddamweiniau o gymharu â ffyrdd deuol, yn enwedig wrth ddynesu at y bont.

2.15 O ystyried y dyluniad a’r cyfyngiadau pwysau (angenrheidiol) ar Bont Menai, dyma’r unig gysylltiad rhwng y tir mawr ac Ynys Môn ac, yn bwysicach fyth, Porthladd Caergybi, sy’n gallu cario llwythi llydan, uchel neu drwm. Mae tagfeydd ar y bont yn cynyddu tua’r adegau y mae’r fferïau’n cyrraedd neu’n gadael.

DRAFT

2.16 Yn ystod gwyntoedd cryfion iawn (hyrddiadau uwchlaw 70mya) mae'r bont ar gau'n gyfan gwbl – heb unrhyw lwybr dargyfeirio posibl ar gyfer cerbydau sydd dros 7.5 tunnell. Mae hyn yn creu problemau wrth i gerbydau nwyddau trwm (HGV) orfod disgwyl ar yr A55.

2.17 Yn anffodus, ym mis Mai 2023, bu gwrthdrawiad ffordd angheuol ger Pont Britannia. Arweiniodd hyn at gau'r bont o 03:00 tan 12:35, ac roedd yr effeithiau'n sylweddol ar breswylwyr Ynys Môn, gan gynnwys myfyrwyr David Hughes a oedd yn sefyll arholiadau allanol pwysig. Cafwyd problemau eilaidd ehangach hefyd o ran dargyfeirio traffig drwy Lanfairpwll, a orfododd yr holl gerbydau ar hen ffordd yr A5, nad yw bellach yn addas i'r diben ar gyfer y niferoedd a'r mathau hynny o gerbydau.

DRAFT

Y Canlyniadau

2.18 Mae canlyniadau uniongyrchol yr achosion hyn o gau yn rhai economaidd a chymdeithasol.

Canlyniadau economaidd uniongyrchol

2.19 **Mae gorfod cau'r pontydd dro ar ôl tro'n tanseilio cystadleurwydd Porthladd Caergybi** – mae hwn yn fater cenedlaethol o ystyried pwysigrwydd strategol y Porthladd sy'n darparu cysylltiad allweddol o ran y "bont dir" o Iwerddon i Weddill Ewrop, ac fel y porthladd gyrru i mewn ac allan mwyaf ond un yn y DU ar ôl Dover. Nid dim ond yr oediadau gwirioneddol (sydd â goblygiadau o ran amser a chost) yw'r broblem, ond y canfyddiad neu'r risg o oediadau sydd hefyd yn effeithio ar gystadleurwydd. Fel y nodir uchod, cafodd Pont Menai ei chau chwe gwaith rhwng 10fed Ebrill a'r 2il Mehefin o ganlyniad i gerbydau yr amheuwyd eu bod dros eu pwysau, yn ogystal â sawl cyfnod pryd y cafodd ei chau'n gyfan gwbl neu'n rhannol ar gyfer gwaith cynnal a chadw.

2.20 **Mae hyn yn ei gwneud hi'n anoddach denu busnesau a mewnfuddsoddiad, gan gynnwys i'r Porthladd Rhydd, ac mae'n gwneud adeiladu'r prosiect SMR yn Wylfa'n anoddach**. Mae Ynys Môn wedi dioddef yn sgil gweld ffatrïoedd yn cau dro ar ôl tro dros yr 20 mlynedd diwethaf – yn fwyaf diweddar, caeodd safle 2-Sisters yn Llangefni (gan symud ei weithrediadau'n nes at Gaer) yn rhannol oherwydd costau trafnidiaeth. Ceir galw am swyddfeydd gan fusnesau mewn ardaloedd sefydledig ar hyd yr A55 o Gaer i Gonwy yng Ngogledd Cymru, ond nid ymhellach. Mae'n debygol bod hyn yn cael ei sbarduno gan yr anhawster o ran cyrraedd Ynys Môn, ynghyd â chost uchel trafnidiaeth i'r ynys.

2.21 Mae twristiaeth hefyd yn sector pwysig i economi Ynys Môn, mae gorfod cau'r pontydd dro ar ôl tro, gan gynnwys eu cau ar fyr rybudd a'r problemau y mae hyn yn eu hachosi, yn cael **effaith negyddol ar atyniad Ynys Môn fel cyrchfan i dwristiaid**. Gan fod twristiaid yn ychwanegu at y straen ar y croesfannau, mae'r problemau'n gwaethygu ar adegau brig ac yn ystod cyfnodau gwyliau. Mae hyn yn effeithio ar dwristiaid (sy'n tueddu i fod yn yr ardal ar adegau pan fo'r problemau ar eu gwaethaf) a phreswylwyr / busnesau (sy'n profi effeithiau hyd yn oed gwaeth yn ystod y tymor twristiaid).

2.22 **Mae'n gwahanu ardal economaidd swyddogaethol, ac yn ei gwneud hi'n anoddach byw ym Môn a gweithio ar y tir mawr (ac i'r gwrthwyneb)**. Mae bron i 40% o breswylwyr Ynys Môn yn cymudo i'w gwaith oddi ar yr Ynys ac, ar y cyfan, yn byw'n agos at y ddwy bont bresennol. Ynys Môn sydd â'r unig ardal teithio i'r gwaith (TTWA) yng Nghymru sydd wedi'i gwahanu gan ddŵr. Mae hyn yn golygu bod ardal sydd wedi'i chysylltu ar sail economaidd swyddogaethol wedi'i gwahanu gan ddiffyg croesfan ddibynadwy.

2.23 Mae hyn hefyd yn cyfyngu ar allu preswylwyr Gogledd Cymru i fanteisio ar gyfleoedd cyflogaeth ar yr Ynys, gan gynnwys o ganlyniad i'r prosiectau trawsnewidiol, sy'n cynnwys Wylfa a'r Porthladd Rhydd.

Ffigur 2-3: Preswylwyr sy’n cymudo oddi ar yr Ynys

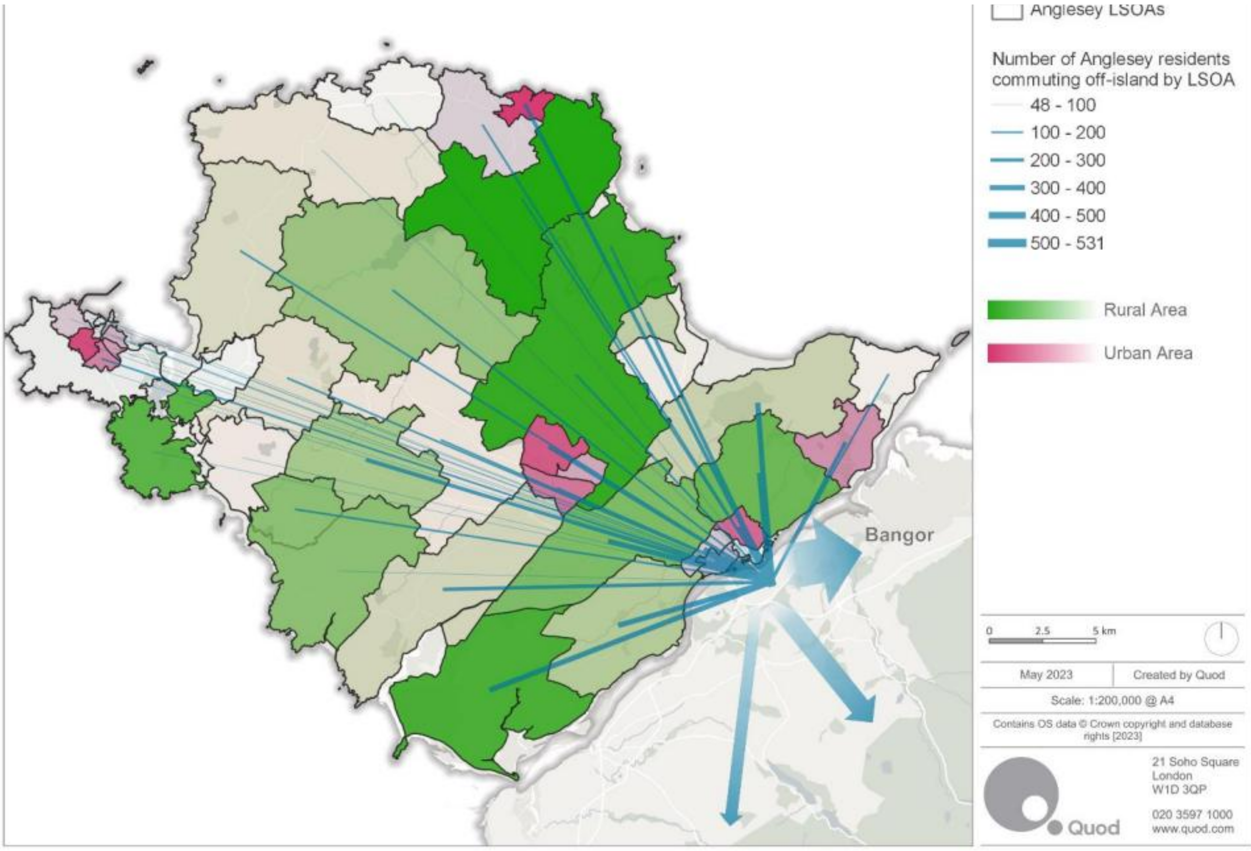

Canlyniadau cymdeithasol uniongyrchol

2.24 Mae preswylwyr Ynys Môn yn anarferol o ddibynnol ar y pontydd. Mae llawer o gyfleusterau gofal iechyd, addysgol, a throseddu a chyfiawnder allweddol wedi’u lleoli ar y tir mawr. Mae canlyniadau cymdeithasol yn cynnwys:

- Effaith ar fynediad i wasanaethau brys gan fod yr Adran Damweiniau ac Achosion Brys agosaf ar y tir mawr, gyda staff a chleifion yn methu â chael mynediad i Ysbyty Gwynedd.
- Effaith ar addysg oherwydd ysgolion, gan fod myfyrwyr a staff yn methu â chael mynediad i ysgolion, yn enwedig Ysgol David Hughes, Ysgol Gynradd Porthaethwy, Ysgol Llanfairpwll a Bangor.
- Pryderon o ran diogelwch y tu allan i ysgolion oherwydd diffyg llwybrau amgen, a’r ffaith bod cerbydau nwyddau trwm yn defnyddio llwybrau byr pan fydd problemau sy’n tarfu ar y traffig yn digwydd.
- Mwy o lygredd o ran yr aer a sŵn – yn enwedig ar Lôn Refail yn Llanfairpwllgwyngyll, sy’n rhedeg ochr yn ochr â’r A55 rhwng Cyffordd 8 a Chyffordd J8a, lle ceir lefelau uwch o lygredd yn yr aer, ynghyd â sŵn a dirgryniad, ar gyfer preswylwyr lleol.

DRAFT

- Lefelau gwydnwch gwael o ran pob taith, gan gynnwys trafnidiaeth gyhoeddus, sy'n gwneud pobl yn llai parod i ddefnyddio bysiau, nad ydynt ond yn gallu croesi ar Bont Britannia oherwydd cyfyngiadau pwysau.

2.25 Mae'r cyfleusterau cymunedol agosaf, fel Adran Damweiniau ac Achosion Brys, ysbyty gofal acíwt a phrifysgol, i gyd wedi'u lleoli ar y tir mawr ym Mangor. Mae'r ddalfa agosaf wedi'i lleoli yng Nghaernarfon (ar y tir mawr), sydd yn hyd yn oed pellach o'r ddwy groesfan, ac mae'r gwasanaethau iechyd meddwl brys wedi'u lleoli yn Ysbyty Gwynedd. Mae mynediad i'r cyfleusterau hanfodol hyn yn dibynnu ar ddibynadwyedd a gwydnwch y croesfannau presennol ar draws y Fenai. Dangosir y rhain yn Ffigur 3.4.

Ffigur 2-4: Lleolir y mwyafrif o Gyfleusterau Cymunedol ar y tir mawr

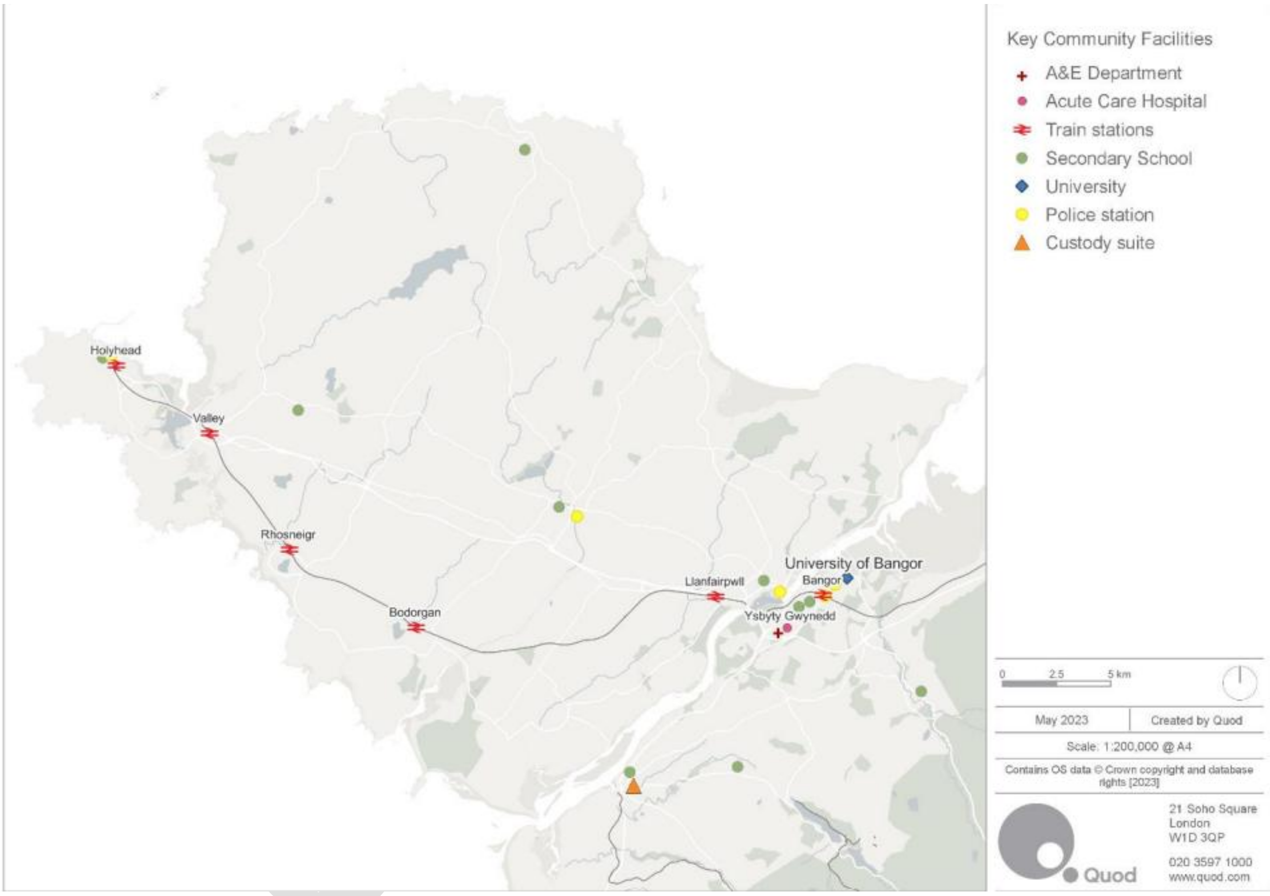

Goblygiadau tymor hwy

2.26 Yn y pen draw, y risg hirdymor yw dirywiad parhaus o ran cyfleoedd ar gyfer swyddi ac allfudo sydd, o ganlyniad, yn cael effeithiau ar wydnwch cymunedol, gofal iechyd a'r Gymraeg, yn enwedig os bydd cenedlaethau o bobl ifanc yn symud allan.

2.27 Mae hyn yn arwain at risgiau a heriau i gymuned Ynys Môn, sy'n gysylltiedig â:

- pwysau cynyddol ar gyfleusterau gofal iechyd
- cynnydd o ran y gymhareb ddibyniaeth a'r angen am ofal
- gostyngiad ym maint y farchnad lafur
- colli'r diwylliant Cymreig a siaradwyr Cymraeg

2.28 Hefyd, mae cystadleurwydd Porthladd Caergybi, a'i dwf, mewn perygl o gael eu cyfyngu os yw cwmnïau logisteg yn chwilio am lwybrau mwy dibynadwy ar gyfer masnach (gan gynnwys y tu allan i'r DU).

Y cyfle – a phwysigrwydd cael hyn yn iawn ar unwaith

2.29 Mae'n bosibl bod Ynys Môn wedi cyrraedd trobwynt – mae gwaith sylweddol a wnaed gan y Cyngor a'i bartneriaid, ochr yn ochr â Llywodraethau Cymru a'r DU, yn golygu bod gan Ynys Môn gyfle gwirioneddol i wrthdroi rhywfaint o'r dirywiad economaidd sylweddol a ddioddefodd ar ôl datgomisiynu Wylfa, ynghyd â'r gyfres o ffatrïoedd sydd wedi cau. Nid ydym am i'r llwyddiant hwnnw gael ei danseilio mewn unrhyw fodd gan y cyhoeddusrwydd a geir dro ar ôl tro yn sgil cau'r safleoedd hyn, sy'n effeithio ar ddelwedd, proffil ac enw da'r Ynys fel lle i fyw, gweithio, buddsoddi a masnachu ynddo.

2.30 Bydd y Porthladd Rhydd yn cefnogi 5,000 o swyddi ar y safle, ac mae o o bwys cenedlaethol strategol o ran y bont dir drwy Borthladd Caergybi.

2.31 Mae Parth Twf Deallusrwydd Artiffisial Gogledd Cymru, a gefnogir gan Borthladd Rhydd Ynys Môn, yn golygu bod Ynys Môn a Gogledd Cymru ar flaen y gad o ran gwaith ymchwil a datblygu digidol.

2.32 Bydd datblygiad niwclear SMR yn Wylfa yn un o brosiectau seilwaith mwyaf arwyddocaol y DU o ran maint, graddfa a chymhlethdod, ac mae'n hanfodol i ddiogelwch ynni ac uchelgeisiau o ran sero net.

2.33 Bydd pob un o'r rhain yn cynyddu'r galw am deithio gan fusnesau a phreswylwyr, ac felly'n cynyddu'r pwysau a'r ddibyniaeth ar y croesfannau.

2.34 Mae'n hanfodol nad yw diffyg croesfannau dibynadwy yn peryglu'r gallu i wneud y mwyaf o fudd yr ymyriadau hyn, nac yn gwneud eu cyflawni gryn dipyn yn anoddach.

DRAFT

3 Yr Ateb

3.1 Yr ateb hirdymor yw trydedd groesfan dros y Fenai, gan gau Pont Menai i unrhyw beth trymach na cheir a'i gwneud yn opsiwn ar gyfer cerdded a beicio.

3.2 Mae'r achos dros y Drydedd Groesfan eisoes wedi'i gwneud gan Lywodraeth Cymru, a lluniwyd Achos Amlinellol Strategol yn 2016 – ceir crynodeb o hwn isod.

3.3 Yn y tymor byr, byddem yn gofyn i Lywodraeth Cymru:

3.3.1 Ystyried gwneud gwelliannau i Bont Britannia i wella dibynadwyedd

3.3.2 Rheoli'r cyfyngiad pwysau ar draws Pont Menai'n well

Yr achos dros drydedd groesfan

3.4 Yn 2016, lluniwyd Achos Amlinellol Strategol (AAS/SOC) gan AECOM ar gyfer Trydedd Groesfan dros y Fenai.

Roedd yr opsiwn 'Gwneud Dim' yn annerbyniol yn 2016, ac mae'n opsiwn hyd yn oed gwaeth erbyn hyn

3.5 Roedd yr AAS yn nodi'r problemau allweddol a oedd yn gysylltiedig â'r sefyllfa deithio bresennol. Mae'r rhain yn ymwneud yn bennaf â thagfeydd a gyrwyr yn dewis llwybrau byr ('rat running') (sy'n cael eu heffeithio gan gymudo dyddiol, cyfnodau brig yn ystod gwyliau, a thraffig cludo nwyddau), ynghyd â gwydnwch gwael y rhwydwaith oherwydd gofynion diogelwch a chau'r pontydd o ganlyniad i hynny.

3.6 Roedd Achos Strategol yr AAS yn nodi y byddai opsiwn i 'Wneud Dim' yn annerbyniol. Byddai peidio â mynd i'r afael â'r problemau presennol, a'r twf a ragwelir o ran traffig, yn risg fawr i dwf economaidd Ynys Môn a'i hadfywiad.

3.7 Mae'r effeithiau a nodwyd o ran gwneud dim yn cynnwys:

- Tagfeydd traffig yn gwaethygu ar y pontydd presennol
- Dargyfeirio masnach i ffwrdd o Borthladd Caergybi, o ganlyniad i fantais gymharol llwybrau dosbarthu nwyddau amgen.
- Colli cystadleurwydd economaidd, gan arwain at fusnesau'n lleoli eu hunain mewn mannau eraill.
- Tagfeydd yn gwaethygu hygyrchedd i breswylwyr lleol, gan gynnwys ar gyfer cyfleoedd gwaith a gwasanaethau dyddiol.
- Tagfeydd yn effeithio ar atyniad yr ardal i dwristiaid, gan arwain at golled o ran gwariant gan ymwelwyr.

3.8 Mae'r problemau hyn wedi dod yn fwy difrifol – mae cau Pont Menai'n rheolaidd, ynghyd â phroblemau gyda Phont Britannia, yn golygu bod achosion o ddigwyddiadau sy'n amharu ar y

DRAFT

pontydd, ynghyd â thagfeydd, wedi gwaethygu, sy'n arwain at effeithiau mwy sylweddol ar bobl leol, busnesau, twristiaid a gweithrediad y porthladd. Mae pwysigrwydd strategol Porthladd Caergybi hefyd wedi tyfu ers 2016, yn dilyn Brexit ac o ganlyniad i'r Porthladd Rhydd.

Roedd yr achos economaidd yn gryf – er ei bod yn debygol ei fod yn tanbrisio'r buddiannau

3.9 Daeth yr AAS i'r casgliad y byddai trydedd groesfan yn dyblu capasiti'r A55, yn gwella amseroedd teithio (a dibynadwyedd amseroedd teithio), yn gwella hygyrchedd ac ansawdd y gwasanaeth i ddefnyddwyr heblaw modurwyr, yn ogystal â lleihau amlder a difrifoldeb damweiniau.

3.10 Mae gan y cynllun Gymhareb Cost a Budd (BCR) da o rhwng 1.8 a 2.26, gyda 90% o gyfanswm y buddion yn deillio o arbedion amser teithio.

3.11 Mae'n debyg y bydd y BCR hon wedi'i thanddatgan oherwydd:

- Nid yw manteision o ran gydnwch a dibynadwyedd yn cael eu cyfleu'n llawn gan yr Arweiniad ar Arfarnu Trafnidiaeth Cymru (WelTAG)
- Mae WelTAG yn tanbrisio gwerth cludo nwyddau. Porthladd Caergybi yw'r porthladd fferïau gyrru i mewn ac allan mwyaf ond un yn y DU ar ôl Dover.
- Nid yw'r buddion yn cyfleu'r effeithiau ar fuddsoddiad mewn busnes a newidiadau o ran defnydd tir, e.e., newidiadau o ran teithiau cludo nwyddau. Bydd hyn yn tanamcangyfrif rôl croesfan wydn o ran gwneud y mwyaf o fanteision y Porthladd Rhydd, gan wneud cyflawni datblygiad Wylfa'n haws a chefnogi twf yn y porthladd.

3.12 Nid cynllun ffordd arferol yw Trydedd Groesfan y Fenai – nid (dim ond) manteision traddodiadol i ddefnyddwyr trafnidiaeth sydd o dan sylw, mae o hefyd yn darparu gwydnwch hirdymor ar gyfer mynediad rhwng Ynys Môn a'r tir mawr, ac yn galluogi twf economaidd. Ni fyddai arfarniad trafnidiaeth arferol yn gallu cyfleu buddion economaidd, cymdeithasol a chymunedol llawn y cynllun.

3.13 Mae llawer o'r materion hyn wedi cael eu hystyried a'u datrys yn Lloegr ar gyfer Croesfan Tafwys Isaf (LTC). Mae'r prosiect hwnnw'n ceisio mynd i'r afael â materion tebyg i Groesfan y Fenai, gan gynnwys mynediad i borthladdoedd, problemau o ran dibynadwyedd, a chefnogi twf mewn rhan allweddol o'r wlad, gan fynd i'r afael â gwahanu ardaloedd o fewn ardal marchnad lafur. Mae LTC yn cael cryn gefnogaeth gan Lywodraeth y DU, ac mae ganddo BCR llawer is na Thrydedd Groesfan y Fenai.

3.14 Nodir y buddion i'r economi, y gymdeithas, yr amgylchedd a'r rhwydwaith trafnidiaeth isod – mae'n amlwg bod cydberthynas rhyngddynt.

3.15 Buddion i'r economi:

- **Cefnogi cyfleoedd cyflogaeth drwy fewnfuddsoddiad** a datblygu defnydd tir yng Ngogledd Cymru. Bydd croesfan fwy gwydn a dibynadwy yn helpu i leihau allgymudo o Ynys Môn, ac yn cynyddu'r niferoedd sy'n teithio i Ynys Môn o ganlyniad i greu swyddi.
- **Y Porthladd Rhydd** – Mae Porthladd Rhydd Ynys Môn bellach yn ei gyfnod gweithredol, a rhagwelir y bydd yn dod â 5,000 o swyddi i'r safleoedd treth, ynghyd â rhagor o swyddi

DRAFT

anuniongyrchol ledled Gogledd Cymru. Bydd y Porthladd Rhydd, a'r safleoedd tollau, hefyd yn cefnogi twf o ran cystadleurwydd Porthladd Caergybi. Bydd croesfan ddibynadwy yn sicrhau y manteisir i'r eithaf ar fuddion y Porthladd Rhydd.

- **Rhaglen Ynys Ynni Ynys Môn** – Mae daearyddiaeth Ynys Môn yn golygu ei bod mewn lleoliad unigryw o ran cyflawni prosiectau ynni. Mae hyn yn cynnwys SMR niwclear yn Wylfa, ond hefyd prosiectau hydrogen a llanw (Ynys Môn sydd â'r cynllun llanw mwyaf sydd wedi'i ganiatáu yn y byd). Mae hyn yn bwysig nid yn unig o ran Ynys Môn a Gogledd Cymru ond i'r DU gyfan.
- **Yr economi ymwelwyr** – mae nifer yr ymwelwyr sy'n teithio i Ynys Môn wedi cynyddu yn ystod y blynyddoedd diwethaf, ac mae'n un o'r sectorau cyflogaeth mwyaf. Bydd y drydedd groesfan yn sicrhau y gall nifer yr ymwelwyr aros yn uchel (gan y bydd gwydnwch y rhwydwaith ffyrdd yn gwella) a bod poblogrwydd yr Ynys fel cyrchfan gynaliadwy i ymwelwyr yn parhau.
- **Cysylltu cymunedau a nwyddau** – Porthladd Caergybi yw'r porthladd fferi gyrru i mewn allan mwyaf ond un yn y DU (ar ôl Dover) ac mae'n rhan hanfodol o'r "bont dir" rhwng Iwerddon, y DU a thir mawr Ewrop. Mae dibynadwyedd a gwydnwch y cysylltiad hwn yn hanfodol i gefnogi twf a phwysigrwydd strategol yr ardal.
- **Prisiau is o ran nwyddau / gwasanaethau oherwydd amseroedd teithio gwell.**
- **Costau is o ran trafnidiaeth / logisteg.**

3.16 Buddion i'r gymdeithas:

- Cynhwysiant cymdeithasol: bydd gwella cysylltedd ac athreiddedd yn hybu cynhwysiant cymdeithasol drwy gysylltu cymunedau'n well.
- Ffitrwydd corfforol – bydd cyfleuster ar wahân i gerddwyr a beicwyr yn annog mwy o ddefnydd o ddulliau teithio llesol ar draws y Fenai, a fydd yn gwella ffitrwydd corfforol. Ar hyn o bryd, mae cerddwyr wedi'u gwahardd o Bont Britannia. Gellid gwella hyn ymhellach pe bai Pont Menai wedi'i chyfyngu i gerbydau nad ydynt yn drymach na cheir yn unig, ynghyd â cherdded a beicio.
- Mynediad gwell at waith, addysg, a gweithgareddau iechyd a hamdden – gan gynnwys mynediad i gerbydau'r gwasanaethau brys a mynediad i breswylwyr at ofal iechyd brys.

3.17 Buddion sy'n gysylltiedig â thrafnidiaeth:

- Amseroedd teithio gwell ac amseroedd teithio mwy dibynadwy ar hyd yr A55 yn ystod cyfnodau brig – mae hyn yn cynnwys hynny ar gyfer preswylwyr, twristiaid, busnesau a'r gwasanaethau brys.
- Rhwydwaith mwy gwydn mewn ymateb i ddigwyddiadau fel gwaith cynnal a chadw sydd wedi'i drefnu, ynghyd ag argyfyngau fel damweiniau neu effeithiau tywydd gwael.
- Gwella diogelwch y groesfan, e.e., dyluniadau gwell o ran cyffyrdd ac ati.

3.18 Buddion amgylcheddol:

- Mae llai o draffig mewn ciwiau ac yn segura yn golygu bod injans yn gweithredu'n fwy effeithlon ac yn creu llai o allyriadau.
- Bydd y cyfleuster ar wahân ar gyfer cerddwyr a beicwyr yn annog y defnydd o ddulliau teithio llesol, a fydd o ganlyniad yn lleihau allyriadau. Er y bydd y defnydd o gerbydau

DRAFT

preifat yn dal i fod (o reidrwydd) yn flaenllaw, mae mwy o ddefnydd o ddulliau teithio llesol yn dal i fod yn fuddiol i'r amgylchedd. Unwaith eto, byddai hyn yn cael ei wella ymhellach pe bai Pont Menai wedi'i chyfyngu i gerdded a beicio.

DRAFT

4 Yr Adolygiad Ffyrdd

4.1 Rydym yn croesawu ymrwymiad y Llywodraeth i **edrych ar opsiynau manwl ar gyfer trydedd groesfan dros y Fenai**, a thrwy hynny wrthdroi penderfyniad Llywodraeth flaenorol Cymru (a lywiwyd gan yr Adolygiad Ffyrdd) i ganslo prosiect arfaethedig Trydedd Groesfan y Fenai.

4.2 Mae'r adroddiad yma yn ychwaengu gwerth i'r adroddiadau a gyflwynwyd gan CSYM i Lywodraeth flaenorol Cymru:

4.2.1 Un yn 2023 'Gwella dibynadwyedd a chydnerthedd ar draws y Fenai' – sylfaen dystiolaeth fanwl i gefnogi cyflwyniad CSYM i Gomisiwn Trafnidiaeth Gogledd Cymru (CTGC) ynghylch yr angen am groesfan aml-ddull well dros y Fenai.

4.2.2 Yr ail, yn 2024, a oedd yn nodi ymateb CSYM i adroddiad Comisiwn Trafnidiaeth Gogledd Cymru, 'Gwella Gwytnwch Cysylltiadau ar Draws Afon Menai'. Roedd gan y Cyngor ddau bryder sylfaenol o ran yr adroddiad, ynghyd ag agweddau y mae'n eu herio. Yn gyntaf, nid oedd yn ystyried opsiynau yn eu cyfanrwydd gan yr ymddengys fod trydedd groesfan wedi'i diystyru o'r cychwyn cyntaf. Mae hyn yn arwain at argymhellion sy'n gwbl annigonol ar gyfer mynd i'r afael â'r heriau sy'n wynebu Ynys Môn a'r ardal ehangach.

4.3 Er bod CSYM yn rhannu ymrwymiad y Llywodraeth flaenorol i fynd i'r afael â newid hinsawdd, nid yw'n credu bod gwaharddiad cyffredinol ar adeiladu ffyrdd newydd yn ymateb priodol. Mae CSYM yn cefnogi camau i hyrwyddo teithio llesol a thrafnidiaeth gyhoeddus yn gryf, ond mae'n rhaid i bolisïau gydnabod y lleoedd y gallant wneud cyfraniad mwy, ynghyd â'r rheiny (yn enwedig ardaloedd gwledig) lle bydd trafnidiaeth ar ffyrdd yn dal i fod yn gymharol bwysicach, yn enwedig i fusnesau, ond hefyd i breswylwyr.

4.4 Mae CSYM yn cytuno'n gryf â'r safbwynt a nodir yn Ymateb Adolygiad Ffyrdd Comisiwn Seilwaith Cenedlaethol Cymru (CSCC)[1] a oedd yn pwysleisio y bydd ardaloedd trefol a gwledig yn gwneud cyfraniadau gwahanol at leihau allyriadau carbon. Er nad yw adroddiad CSCC yn nodi'n benodol beth yw'r agweddau y mae'n canolbwyntio arnynt, mae'n nodedig bod yr adolygiad yn cael ei ddarlunio gan un llun – o Bont Menai.

4.5 Rydym hefyd yn cytuno â phwynt CSCC, "mae'n debygol bod teithio llesol a thrafnidiaeth gyhoeddus yn llai ymarferol ar gyfer mwy o deithiau nag yn ardaloedd trefol Cymru". Mae hyn yn wir am ardaloedd gwledig yn gyffredinol, ond mae'n arbennig o wir am Ynys Môn a Chroesfannau'r Fenai. Fel y mae'r Comisiwn yn cydnabod, yn ôl pob tebyg, mynediad at wasanaethau trafnidiaeth gyhoeddus yn ein his-ranbarth ni yw'r gwaethaf o'r holl is-ranbarthau, ac mae gwasanaethau bysiau ar Ynys Môn yn rhedeg yn anaml ac mae ganddynt oriau gweithredu cyfyngedig (t.16). Mae'r croesfannau'n fannau cyfyng bregus, lle nad yw trafnidiaeth gyhoeddus a theithio llesol yn darparu dewisiadau amgen digonol i ddefnyddwyr ceir preifat a rhai sy'n cludo nwyddau.

[1] Adolygu'r Adolygiad Ffyrdd – Comisiwn Seilwaith Cenedlaethol Cymru

DRAFT

4.6 Mae teithio mewn ceir yn flaenllaw ym Môn oherwydd diffyg dewis realistig arall. Mae bron i 85% o gartrefi Ynys Môn yn berchen ar o leiaf un car neu fan. Mae hyn yn uwch na'r gyfran ar gyfer Cymru gyfan (81%), ac yn sylweddol uwch na Chymru a Lloegr (77%)[2]. Mae hyn dangos ymhellach mai car preifat yw'r dewis cyntaf o ran dulliau trafnidiaeth.

4.7 Yn ôl yr Arolwg Teithio Cenedlaethol, y daith gyfartalog â beic yw 2.9 milltir. Mae Ffigur 4.1 isod yn dangos nad yw pellter o'r fath yn caniatáu i bobl fyd yn bell iawn ar Ynys Môn, ac mae'r pellteroedd rhwng y trefi a'r tir mawr yn sylweddol.

Ffigur 4.1: Dalgylch teithiau beic o drefi Ynys Môn

4.8 Nid yw gwasanaethau bws ar Ynys Môn yn rhedeg yn ddigon aml, ac mae eu horiau gweithredu yn gyfyngedig. Oherwydd y niferoedd isel o deithwyr, mae angen lefel uchel o gymhorthdal i'w cynnal, ac mae sawl llwybr wedi cael ei ddileu mewn blynyddoedd diweddar. Mae gwasanaethau rheilffordd yn annhebygol o gael effaith arwyddocaol. O fewn cyfnod teithio o 30 munud, nid yw cymudwyr yn gallu teithio'n bell ar fws neu feic o gymharu â cherbyd preifat, sy'n golygu nad ydynt ond yn debygol o ddefnyddio bws neu feic ar gyfer cymudo o ardaloedd Porthaethwy i Fangor (sy'n agos at y pontydd i'r tir mawr).

4.9 Er enghraifft, mae'r map isod yn dangos taith 30 munud ar fws (mewn glas) yn ystod cyfnod brig y bore (08:30-09:00) o Langefni, o gymharu â'r amser y byddai'n ei gymryd i yrru mewn car (oren).

---

[2] Cyfrifiad 2021

Ffigur 4.2: Bws o gymharu â gyrru car o fewn y dalgylch o Langefni

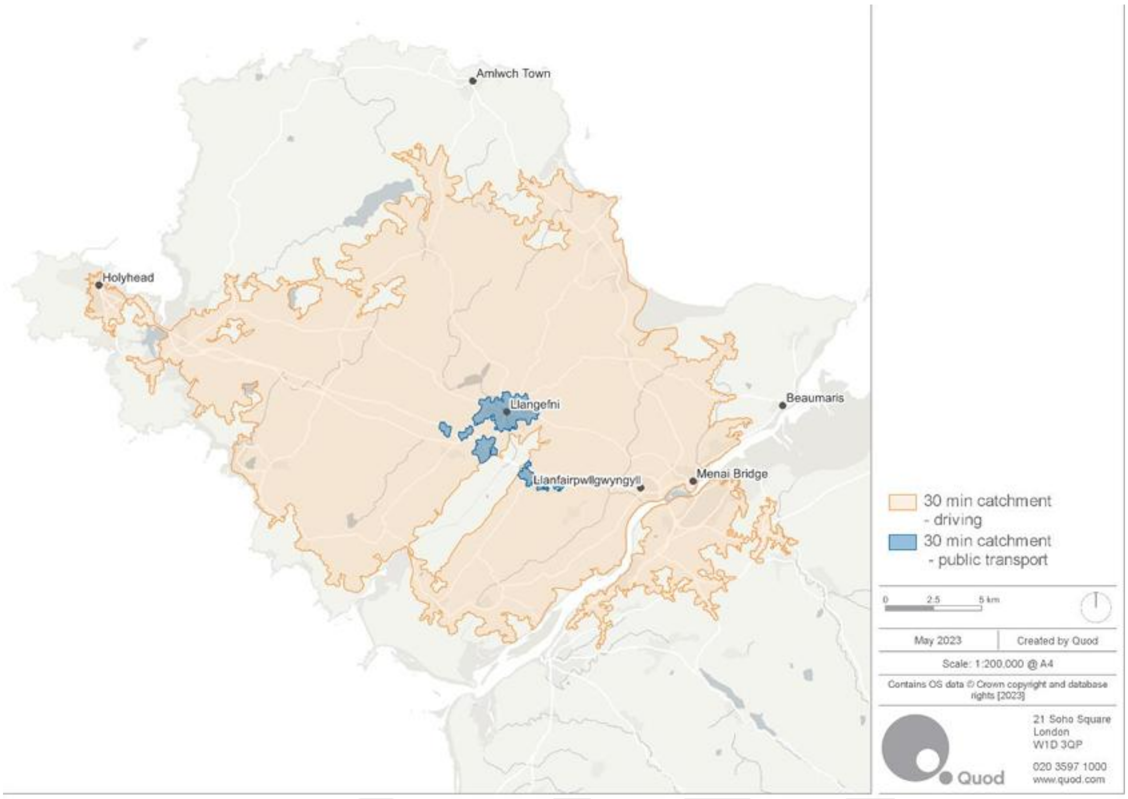

DRAFT

4.10 Am resymau a nodwyd yn yr adrannau blaenorol, rydym yn cefnogi penderfyniad y Llywodraeth i fwrw ymlaen â gwaith ar Drydedd Groesfan y Fenai, a rhoi gwelliannau tymor byr ar waith i wella gydnwch yn y cyfamser.

4.11 Mae hyn hefyd yn cyd-fynd â Chynllun Trafnidiaeth Rhanbarthol Gogledd Cymru 2025 i 2030[3] sy'n '*cael ei arwain gan weledigaeth i greu rhwydwaith trafnidiaeth integredig diogel, cynaliadwy, fforddiadwy, gwydn ac effeithiol sy'n cefnogi ein heconomi i ffynnu*', ac mae'n arbennig o berthnasol ei fod yn nodi:

- Dylid cynnal a chadw'r Rhwydwaith Ffyrdd Strategol i sicrhau bod llwybrau'n parhau i fod yn ddiogel ac yn ddibynadwy.
- Dylid bwrw ymlaen â'r achos am Drydedd Groesfan dros y Fenai.
- Dylid bwrw ymlaen â mesurau a fydd yn gwella gwydnwch Croesiadau'r Fenai.

[3] https://ambitionnorth.wales/media/o25b1eck/north-wales-regional-transport-plan-2025-2030-final.pdf

5 Camau nesaf

5.1 Fel y nodir ar ddechrau'r adroddiad hwn, mae Cyngor Sir Ynys Môn yn croesawu'r datganiad diweddar a wnaed gan Lywodraeth Cymru, yn arbennig:

'Bydd y Llywodraeth newydd hon yng Nghymru'n gweithredu'n gynt ac yn fwy pendant.'

Y Dirprwy Weinidog dros Drafnidiaeth, Mark Hooper AS, 28ain Mai 2026

'O ran y sefyllfa yn y tymor hwy, byddwn bellach yn dechrau edrych ar opsiynau manwl o ran trydedd groesfan dros y Fenai, gan adeiladu ar y gwaith a wnaed eisoes.'

Y Dirprwy Weinidog dros Drafnidiaeth, Mark Hooper AS, Datganiad Llafar – 9fed Mehefin 2026

5.2 Rydym yn cefnogi penderfyniad y Llywodraeth i fwrw ymlaen â gwaith ar Drydedd Groesfan y Fenai, ac yn gofyn iddi ymrwymo'r adnoddau ar gyfer ymgymryd â'r gwaith dylunio, ynghyd ag asesiadau a'r broses gydsynio, ac ystyried cyfleoedd ariannu, gan gynnwys drwy Lywodraeth y DU.

5.3 Rydym hefyd yn croesawu ymagwedd y Llywodraeth o ran ystyried mesurau i liniaru'r effeithiau yn y tymor byr, gyn belled ag y bo hyn cael ei wneud ochr yn ochr â bwrw ymlaen â Thrydedd Groesfan y Fenai fel ateb hirdymor. O ran rhai o'r opsiynau ar gyfer rheoli traffig, mae angen eu rhoi ar waith a dylid gwneud hynny'n gyflym.

5.4 Ystyriwyd rhai opsiynau o fewn adroddiad Comisiwn Trafnidiaeth Gogledd Cymru 'Gwella Gwytnwch Cysylltiadau ar draws Afon Menai'. Er mai ein barn trosfwaol oedd y byddai'r mesurau hyn yn cael effaith gyfyngedig yng nghyd-destun graddfa gyffredinol y broblem (a chodwyd rhai materion gennym yng nghyswllt y gallu i'w cyflawni) rydym yn cytuno bod ei bod yn werth cyflwyno rhai o'r ymyriadau hyn yn y tymor byr. Mae ein barn ar effeithiolrwydd a risg y gallu i'w cyflawni wedi'i nodi yn ein hymateb i adroddiad CTGC, a byddem yn croesawu cael cydweithio â Llywodraeth Cymru ar yr opsiynau hyn.

5.5 Yn y **tymor byr**, byddem felly'n gofyn i Lywodraeth Cymru:

5.5.1 Gydweithio ar y gwelliannau i Bont Britannia i wella dibynadwyedd.

5.5.2 Rheoli'r cyfyngiad pwysau ar draws Pont Menai yn well.

5.6 Edrychwn ymlaen at gael cydweithio'n agos â Llywodraeth Cymru i ddarparu atebion tymor byr a thymor hir i ddarparu croesfan ddibynadwy a gwydn ar draws Afon Menai, er budd yr economi leol a chenedlaethol a chymuned Ynys Môn.

5.7 Rydym yn adleisio safbwynt Llywodraeth Cymru:

"Mae cymunedau ar ddwy ochr y Fenai yn haeddu cysylltiadau dibynadwy, ac rydym yn benderfynol o sicrhau hynny."

Y Dirprwy Weinidog dros Drafnidiaeth, Mark Hooper AS, 28ain Mai 2026

DRAFT